

A decorative border in red ink, featuring stylized, flowing lines characteristic of the Art Nouveau style. It frames the central text area with ornate corner and side motifs.

BANGHA BÉLA S. J.
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

GYŰJTEMÉNYES DÍSZKIADÁS

BANGHA BÉLA S. J.
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
DR BIRÓ BERTALAN

XIII. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

BANGHA BÉLA S. J.

AZ OLTÁR FÉNYÉBEN

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

**Imprimi potest. Nr. 362/1941. Budapestini, die 24. III. 1941.
Eugenius Somogyi S. J., Praep. Prov. Hungariae.**

**Nihil obstat. Dr. Michael Marczell, censor dioecesanus.
Nr. 2212/1942. Imprimatur. Strigoni, die 27. Martii 1942.
Dr. Joannes Drahes, vicarius generalis.**

**Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.**

ELŐSZÓ

Az Eucharisztia, vagyis az Oltáriszentség a hívő katolikus szemében: minden. Krisztus maga, amint a kenyér s bor színe alatt köztünk jelen van az oltáron. Ami nagyot és hatalmasat, kedveset és megrázót ez a szó mond: Krisztus, azt tartalmazza számunkra közeli és eleven valóságban az Eucharisztia.

Soha ember ilyen magasat ki nem találhatott, ilyen merészet ki nem gondolhatott volna, mint amit a megtestesült Örök Szeretet eszelt ki azért, hogyha nem is láthatólag, de érezhetőleg, ha nem is foghatólag, de a hit által elérhetőleg közöttünk maradjon, a golgotai áldozatot jelképesen s valóságosan mindig újra megelevenítse s az Isten bennünk-lakásának táplálék alakjában új formát és bizonyosságot adjon.

A katolikus hívő lelkület épp ezért már az apostolok és az apostoli atyák kora óta megrendült tisztelettel, hódolattal és hálával vette körül az oltár misztériumát. Magának a szentség szerzőjének példájára „hálaadásnak”, Eucharishtiának tekinti a szent áldozatot s a csodálatos jelenléte magát. Valóban, az első érzület, amellyel az Oltáriszentség szerzéséért az Istennek tartozunk, a hála, az „eucharisztia”. De a tevékeny, tanulékony, az Oltár titkaiba behatolni igyekvő eucharisztia.

Ez a könyv azt célozza, hogy a titkok titkát anynyira, amennyire lehet, az érdeklődő előtt feltárja. Hogy a legszebb és legszentebb keresztény misztériumot felmutassa azok előtt, akik annak hittani és erkölcsi tartalmával, szellemi és társadalmi hatásaival megismerkedni akarnak. Ezért veszi szemügyre az Oltáriszentségnek először a hitvédelmi alapjait, majd

egyéb kisugárzásait. Az egész mű csokor akar lenni az eucharisztikus Krisztus oltára előtt a budapesti Eucharisztikus Világkongresszus alkalmával. De olyan csokor, amelynek illatát magukba is szívják azok a magyar katolikusok, akik e fölséges titok mellett nem óhajtanak vakok és süketek gyanánt érzéketlenül tovább menni.

Ha valaha, itt kell tágra tárni a kaput s a belépőt szeretettel nógatni: Tolle, lege! Vedd és olvasd!

Budapest, 1937 őszén.

Bangha Béla.

Az Oltár titka

Jelen van-e Krisztus az Oltáriszentségben?

Mi nekünk az Oltáriszentség?

Az Oltáriszentség a katolikus Egyház legnagyobb kincse, legcsodálatosabb, leggyengédebb titka, de egyúttal legszebb ékessége, dicsősége, erejének s örömének legfőbb forrása.

Mi katolikusok ugyanis azt valljuk és hisszük, hogy az Oltáriszentségben Jézus Krisztus, a világ Udvözítője, az Isten Fia, az Isten-ember, *láthatatlanul bár s érzékeinkkel el nem érhetőn*, de mégis *igazán és valóságosan jelen van*. Itt van köztünk, itt van az oltárainkon, néhány lépésnyire tőlünk!

Nemcsak mint Isten; hiszen mint Isten mindenütt jelen van; hanem mint ember is: teste-lelke, isteni és emberi mivolta. Az a Jézus van ott igénytelen kenyér és bor színében, aki egykor a betlehemi barlangban a Szűzanya méhéből született; aki a földön járt, tanított, gyógyított, csodákat tett; aki a kereszfán értünk meghalt; aki feltámadott s tanítványainak megdicsőülten megjelent; aki felment a mennybe s ott ül az Atya jobbján és országlásának nem leszen vége. Az a Jézus van itt köztünk az oltár titkában, aki bár mérhetetlenül fölöttünk áll, mégis kimondhatatlan leereszkedéssel szeretett minket s akinek gyönyörűsége, hogy az emberek fiaival legyen. Aki lehajolt az ártatlan gyermekekhez s a megtérő bűnösökhöz, aki megvigasztalta a szomorúakat s feltámasztotta a halottakat. Az a Jézus van itt jelen, aki egykor újra eljövend a földre, hogy örökérvényű ítéletet mondjon eleveneken és holtakon.

A csillagvilág teremtmője, a Végtelen, a háromszoros-szent, Alkotónk, örök Bíránk s könyörületes Udvözítők lakik itt az ostya képében köztünk, rejtőzik itt

láthatatlanul, tapinthatatlanul, érzékelhetetlenül, de valóságban, az oltár titkában. Akarja, hogy higgyünk benne, hogy közel érezzük magunkhoz, hogy ajkunkkal érintsük, hogy nyelvünkre fogadjuk s lelkünk táplálékaul magunkhoz vegyük, hogy golgotai áldozatának gyümölcseként áldozati lakománk legyen.

Természetes, hogy aki az Oltáriszentségben hisz és hinni tud, annak ez a titok *hihetetlen boldogságot, örömet, erőt és vigaszt jelent*. Az csakugyan elmondhatja, hogy „nincs még egy nemzedék oly nagy, akinek Istene oly közel volna, mint ahogy a mi Istenünk közel van hozzánk”. (Móz. II. 4, 7.) Az Oltáriszentségben a hívő hitének, szeretetének s lelki örömének legfőbb forrását, az Üdvözítő pazar jóságának s csodás leereszkedésének legragyogóbb bizonyosságát látja. Nem csoda, hogy a katolikus Egyház, amely az Oltáriszentség tanát minden időben híven vallotta, ebben a tanban boldog örökséget őriz, az Oltáriszentséget istentiszteleti életének középpontjába helyezi s minden erejét megfeszíti, hogy imádó hódolatát és örvendő szeretetét az Eucharisztia iránt méltó kifejezésre juttassa.

Ezért emeli a legszebb dómokat s templomokat, ezért halmoz aranyat és márványt, rak össze művészetet és áhítatot, ezért szólít az Oltáriszentség szolgálatába csendes elmélyülést s tündöklő ünneplést, tömjént és virágot, gyertyák fényét s körmenetek ragyogását; ezért rendez eucharisztikus világkongresszusokat és sürgeti a hívek gyakori áldozását; ezért követel papjaitól tiszta életet s alapít külön szerzeteket az Oltáriszentség örök imáadására. Aquinói Szent Tamás gondolata vezérli benne:

„Quantum potes, tantum aude,
Quia maior omni laude,
Nec laudare sufficis”.

(„Áldd őt minden érzéssel,
Mert felérned énekeddel
S méltán zengned nincs erőd”.)

(„Lauda Sion”)

Lehet-e hinni az Oltáriszentségben?

A másik oldalon azonban kétely és tagadás emeli fel fejét. Hogyan lehet az Oltáriszentséget hinni és imádni? hangzik az ellenvetés. Az utolsó vacsorán Jézus talán csak *emlékjelül* törte meg a kenyeret s nyújtotta a kelyhet. A kenyér s a bor az Úr áldozatának csupán *jelképe*, de semmikép sem Krisztusnak *valóságos* teste s *valóságos* vére. Ezt már csak a túlzó népi áhítat fantáziája gondolta így hozzá s a római Egyház dogmatizáló, elmerevítő, betűn rágódó sablonossága foglalta hivatalos hitcikkelybe. A kenyér s a bor az úri szent vacsorán is megmarad kenyérnek és bornak; *márpedig* a kenyeret és bort imádni merő bálványozás.

Igy beszél a racionalista kételkedés, melyet egyes felekezetek magukévá tettek.

A bécsi szocialisták a kételkedés helyébe a gúnyt és gyűlöletet állították s odáig mentek, hogy Úrnapján (az Oltáriszentség ünnepén) gúnyolódó ellenkormányt rendeztek s ez alkalommal káromló feliratokat hurcoltak körül, amelyek az Oltáriszentség hitét nevetségessé igyekeztek tenni. „Ne imádjatok — lisztpépet!” (eine Mehlpappe) — hangzott az egyik körülhordozott felírás.

Csakugyan — gondolhatta akárhány felvilágosodott, hitevesztett elvtárs —, de naiv-hiszékenyek is ezek a katolikusok! Lisztpépből készült ostyát imádnak! Az Istenük — kenyérdarab! Mekkora kerékbetérése az emberi értelemnek, mily mélyresüllyedése a vallási babonának, mily vakmerősége a papi ámtásnak: bálványként imádtatni egy ostyadarabot, egy kehelynyi bort!

Vegyelemezzétek azt a kenyeret és bort a konzekráció után — kiáltott fel egy nagyszájú vitázó — s meg fogjátok látni, hogy bíz az bor s kenyér, nem pedig vér, hús, csont s hasonló!

Nem veszik észre, hogy mi hívők is azt valljuk, hogy a kenyér s a bor *színei*, látszatai, külsőleg érzékelhető tulajdonságai az Oltáriszentségben is megma-

radnak. Mi, hívők is ismerjük a kémiát s tudjuk, hogy vegyelemzés, gyomorbaszállás, megfagyás stb. esetén teljes mértékben érvényesülnek a kenyér és bor színein a fizikai s kémiai törvények. Eszünk ágában sincs azt mondani, hogy a kenyér s a bor színei megszűnnek, vagy hogy a jelenlevő Jézus *fizikailag s kémiailag* bármily módon megfogható, bármily értelemben érzékelhető volna.

Egészen másról van szó az Oltáriszentség tanában.

*

Arról van szó, hogyha Jézus Isten, akkor mindenható. Akkor tehát csodát is művelhet. Ha Jézus halottakat támaszthatott, ha vakokat és leprásokat gyógyíthatott, ha évezredekbe előreláthatott, ha halálából feltámadhatott — mindezt a hívő keresztény nem vonja kétségbe —, akkor megművelheti azt a csodát is, hogy láthatatlanul, kenyér s bor színébe rejtőzve itt maradhat a közelünkben.

Arról van szó, hogy Jézus szeretett és nagyon szeretett minket — ki kételkednék ebben? — s akkor egészen megfelel az ő hozzánk való nagy jóvoltának, hogy szeretetének találékonysága oly csodálatos eszközt gondolt ki, amellyel mindennél jobban megbizonyíthatja ezt a hozzánk való végtelen jóságát és amellyel mibennünk is leghatásosabban indítja életre a hitet s a viszontszeretetet.

Arról van szó, hogy Jézus az egész emberiség megváltója, nemcsak azoké, akik megváltói kereszttáldozatának bemutatásán a Golgota hegyén fizikailag jelen voltak, s ezért módot keresett s talált arra is, miként tegye világmegváltó kereszttáldozatát azok számára is valamiképpen jelenvalóvá és közvetlenül hatóvá, akik későbbi századok folyamán fognak élni s akik szintén sóvárognak az ő megváltói kegyelmei után.

Az Oltáriszentség *lélektana* hívő szempontból a legmagasztosabb, legcsodálatosabb, de egyben legszerűbb is. Aki szeret valakit, az *közel* szeret lenni ahhoz, akit szeret; *emlékjelet* kíván adni neki, amely

szeretetének tárgyát őreá emlékezteti; aki végtelenül szeret valakit, az a szíve vérével, öntestével is szeretné *táplálni*, védeni, erősíteni szeretete tárgyát s főleg ég a vágytól, hogy újra és újra *áldozzon* érte, felajánlja, feláldozza magát azok üdvéért, akik drágák neki. Van ebben valami különös? valami lélektanellenes? valami értelmetlenség?

Pedig aki ezt megérti, annak az Oltáriszentség titok ugyan, de magasabb szempontból mégis tökéletesen érthető, fenséges, magasztos értelmű tan.

„Az Isten a szeretet” — mondja a Szentírás. Ez a szó és Jézus szava: „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mintha valaki életét adja barátaiért” — sehol oly fölséges, tökéletes és maradéktalan beteljesülést nem talál, mint az Oltáriszentségben.

*

Itt csak az a kérdés: az, aki e csodát megművelhette, *meg akarta-e művelni valóban?* Az a Jézus, aki az utolsó vacsorán a kenyeret s a bort „Ez az én testem” s „Ez az én vérem” szóval nyújtotta tanítványainak, csakugyan mint az *ő valóságos testét és véré*t nyújtotta-e, avagy csak mint *szent emlékképet és kegyeletes szimbolumot?* S amikor azt mondta, hogy „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”: azt akarta-e, hogy necsak az apostolok maguk, hanem majdan az Egyház papjai is átváltoztassák a kenyeret s a bort Jézus testévé s vérévé a világ végezetéig?

Ez hát a nagy kérdés. Az egyetlen perdöntő probléma.

Ha Jézus csakugyan ezt akarta, akkor hívő keresztény ember nem kételkedhetik többé az Oltáriszentség tanában. Mert ha Isten szólt, akármennyire csodás, rendkívüli, szokatlan, foghatatlan és érzékfeletti az, amit mond, *csak igazságot mondhatott.* Aki halottakat támaszthatott, aki egy világot teremthetett, annak hatókéességét nem lehet a mi parányi érzéki tapasztalatvilágunk szűk méretei közé szorítani, annak

mindenhatóságát nincs jogunk a saját korlátozottságaink és törpe tehetetlenségünk skáláján méricskélni.

Kicsinyes elképzelése az Istennek, ha azt hisszük, hogy ő nagyot, szokatlant, emberi mértékkel nem mérhető nem tehet, hogy nem lehetnek egészen más útjai s gondolatai, mint nekünk, törpe embereknek. Az, hogy valami emberfölötti, csodás és magasztos, még nem jelenti, hogy Isten erejét is fölülmúlja. „Ami az embereknel lehetetlen, Istennél lehetséges” (Lk. 18, 27.), mondta maga Jézus.

Az ő szava igazság és élet. Csak az a kérdés: *szólt-e hát s mit mondott s szavainak mi az értelme?*

Az alábbiakban erre a kérdésre kell a tárgyilagos választ megkeresnünk.

Szerencsére nem kell a sötétben tapogatódnunk.

Alig van a keresztény kinyilatkoztatásnak még egy pontja, amelyre oly verőfényes világosságot derítene Jézus Krisztus szava, mint az Oltáriszentség tanítására. Aki az Udvözítőnek erre vonatkozó kijelentéseit elfogulatlanul vizsgálja, lehetetlen kibújni a *kategorikus, feltétlen s félremagyarázhatatlan állítás ereje alól*, amely ezekben a kijelentésekben megnyilatkozik.

Az Udvözítő olyan határozott egyértelműséggel, oly kétséget nem tűrő nyomatékkal hangoztatja az Oltáriszentség tanát: a saját *valóságos jelenlétét* a megszentelt kenyér s bor színe alatt, hogy éppen emiatt másfélezer éven keresztül alig akadt eretnokség, amely ezen a hitigazságon kételkedni merészelt volna. Csak a valdusok, albiak, wiclefiták és husziták kezdték a valóságos jelenlétet tagadni, de ezzel a tagadással egyedül is maradtak a kereszténységben.

Még az első hitújítók is vallották a valóságos jelenlétet az Oltáriszentségben (így nevezetesen Luther Márton) s csak Zwingli befolyása alatt inogtak meg ebben a hitükben. Luther Márton ezt írja a straßburgiaknak: „Nem tagadhatom s nem is tagadom, hogyha Karlstadt vagy bárki más öt évvel ezelőtt meg tudott

volna győzni arról, hogy a szentségben nincs más mint kenyér és bor, nagy jótéteményt tett volna velem. Ugyanis nagy gondok közt forgattam magam is ezt a kérdést s minden erőmből megkíséreltem kibontakozni belőle s megszabadulni tőle, mert jól tudtam, hogy ezen a ponton különösen nagy bajt okozhatnék a pápaságnak. Azonban fogva érzem magam; nincs menekvés; mert az *evangélium szövege nagyon is világos és szembeszökő*, úgyhogy nem lehet egykönnyen megdönteni”.

Zwingli volt az, aki az utolsó vacsrai igékben először vélt csak *jelképi*, szimbolikus jelenlétet felfedezhetni. Kálvin szerint Jézus a kenyér s bor színe alatt úgy *hat*, mintha jelen volna. Az anglikánok ma is ingadoznak a valóságos jelenlét hite s a merőben szimbolikus értelmezés között; nagyon sokan közülük ma is hisznek az Oltáriszentségben, míg mások többé-kevésbé racionalisztikus magyarázatokat keresnek; még néhány éve is a Prayer Book-vita során az ellentétek élesen összeütköztek s elsimuláshoz nem jutottak. A különböző görög-nemegyesült egyházak azonban, valamint a katolikus Egyháztól már az első századok során elszakadt vallási csoportok (pl. a nesztorianusok) *valamennyien kivétel nélkül épúgy hiszik Jézus jelenlétét az Oltáriszentségben, mint mi, katolikusok*.

Mire alapítjuk hát azt a meggyőződésünket, hogy Jézus csakugyan *szó szerinti értelemben* s nemcsak jelképesen (vagy hatóerejűleg) van jelen az Oltáriszentségben? Láthatatlanul, de valóságosan?

Egyelőre figyelmen kívül hagyjuk a kérdést, mi címen gyakorolja a katolikus papság mai napig az utolsó vacsorán nyert meghatalmazást a mise és konzekrálás értelmében? Csak azt vizsgáljuk: vajjon *maga Jézus az utolsó vacsorán valóságos jelenlétet létesített-e a kenyér és bor színe alatt?*

Hogy Jézus *valóságos jelenlétet* létesített a kenyér s bor színe alatt, kétségtelenül kitűnik:

1. az utolsó vacsorán ejtett szavaiból;
2. az előző, ú. n. *kafarnaumi beszédből*;
3. abból a módból, ahogy maguk az apostolok s az első keresztyének Jézusnak e szavait értették.

Jézus szavai az utolsó vacsorán.

Jézus az utolsó vacsorán a kenyeret kezébe vette, megáldotta s e szavakkal nyújtotta tanítványainak: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem”. Hasonlókép a kelyhet e szavakkal nyújtotta nekik: „Vegyétek s igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem kelyhe”. (Mt. 26, 26—28, Mk. 14, 22 s k. Lk. 22, 19 s k. I. Kor. 11, 24 s k.)

Arra a kérdésre, vajjon ezek az evangéliumi szövegek a modern *szentírási szövegkritika* szempontjából helytállóak-e, a leghatározottabb igennel kell válaszolnunk. E szövegekre nézve a régi kéziratok variánsai nem mutatnak semmiféle, csak némileg is számbavehető eltérést.¹

A szavak közvetlen értelme világos. Csak az a kérdés, szószerint értette-e Krisztus e szavakat vagy csak képletesen.

1. Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a *képletes értelmezést semmi sem teszi megokolttá, szükségessé*. Ha Jézus képletesen akart volna beszélni, ezt nagyon könnyen éreztethette volna; elég lett volna hozzátenni: „ez az én testem emléke” vagy „képe”. Nem lett volna semmi akadálya, hogy Jézus meg ne magyarázza: „ebben a kenyérben” vagy „e kenyér megett van az én testem”: vagy: „ennek a kenyérnek vétele úgy fog hatni rátok, mintha a magam teste volna”. Miért nem így mondta Jézus? A szövegekben minderről szó sincs. Jézus a legegyszerűbben, világos-

¹ L. W. Dering: *Die Einsetzung der hl. Eucharistie*, Münster, 1901. 22. — Bangha: *Az Eucharisztia*, Budapest, 1938. című műben Borbély István tanulmánya: Mily alapon hiszünk az Oltáriszentségben?

san s határozottan ezt jelentette ki: „*Ez az én testem, ez az én vérem*”.

Jézus gyakran beszélt példabeszédekben, de akkor a példabeszédet meg is magyarázta, vagy a körülmények maguk tették azt könnyen érthetővé. Amikor például magát egyszer „szőlőtőnek” s a tanítványokat „szőlővesszőnek” mondja, mindjárt ki is fejti, hogy ezt milyen értelemben teszi. (Ján. 15, 1—8.) Hasonlókép, amikor magát „jó pásztornak” mondja, mindjárt fel is sorolja azokat a hasonlósági pontokat, amelyek őt a „jó pásztor” fogalmával összekötik. (Ján. 10, 1—16.)

Itt azonban nem tesz hozzá egyetlen betűt, egyetlen célzást sem, amely arra jogositana, hogy szavait csak képletesen értelmezzük. A képletes magyarázat feltétlenül erőltetett s maga Luther Márton gúnyolódik azokon, akik Jézus szavait mindenáron ki akarják forgatni természetes, nyilvánvaló értelmükből. Das diese Worte Christi: Das ist mein Leib etc. noch fest stehen wyder die Schwermgeister (Nürnberg, 1527.) c. műben írja Luther: „Dr. Karlstadt ezekből a legszentebb szavakból: „ez az én testem”, az „ez” szócskát forgatja el; Zwingli az „est” (van) szócskát töri kerékbe; Oekolampadius a „test” szót sanyargatja; mások az egész szövegen hóhérmunkát végeznek.” — Igaza van Luthernek: hóhérmunkát kell végeznie a Szentírás szaván, kerékbe kell törnie Jézus kijelentéseit, aki ki akar bújni a valóságos jelenlét tana alól. Kár, hogy ő maga később, engedékenységből vagy politikából, vagy pápaellenességből szintén a szentségtagadókhöz csatlakozott.

2. Hozzájárul, hogy Jézus egyszerű emberekhez, nyakatekert, elvont szómagyarázatokhoz nem szokott halászokhoz intézte ezeket a szavait. Ezek az egyszerű galileai halászok hozzá voltak szokva Jézus csodáihoz s emberfeletti, isteni kijelentéseihez, de nem voltak hozzászokva akadémikus elvontságú szimbolizmusokhoz, a XVI. vagy XX. század nyakatekert csűrés-csarvarásához; azért ezt a szokatlan, csodálatos kijelentést is úgy vették, mint isteni kijelentést. Az apostolok any-

nyira egyszerű emberek voltak, hogy még akkor is könnyen szószerint vették Jézus szavait, amikor ő határozott példabeszédet mondott nekik s azért ilyenkor Jézus mindenkor segítségére is sietett az ő együgyűségüknek; vagy pedig maguk az apostolok kérték, hogy magyarázza meg a példabeszédet (lásd Mt. 15, 15; 13, 36.).

Ha tehát itt Jézus minden magyarázat és minden tompítás nélkül azt mondja, hogy ez itt az ő teste s az ő vére s egyetlen szócskával sem utal arra, hogy mind ezt csak képletesen kell érteni, akkor az apostolok szükségkép szószerint is értették s Jézus maga volt az, aki így akarta, hogy értsék. Hiszen ezer esztendeig senki sem is értette másképp s a reformátorok máig vitatkoznak egymás közt, hogy hogyan s miképpen kellene Jézus szavait értelmezni. Ez bizony annyit jelent, hogy akkor maga Jézus vezette volna tanítványait sötétségbe s a halála előtti búcsúzkodás ünnepélyes óráiban olyasmit hagyott volna nekik utolsó rendelkezül, aminek igazi értelmét a mai napig sem sikerült megállapítani! Különös rendelkezés lett volna ez!

3. Súlyosbítja ezt a megfontolást az éppen említett körülmény: a *búcsúzás pillanata*. Ebben az ünnepélyes hangulatban, amikor Jézus búcsúzik az élettől és búcsúzik a tanítványaitól, a képletes, burkolt s érthetetlen beszéd igazán nem volna a helyén. Jézus most oly nyomatékkal s oly világosan szól, hogy tanítványai a vacsora folyamán maguk is megjegyzik: „Ime, most világosan beszélsz s nem mondasz semmi példabeszédet”. (Ján. 16, 29.)

Feltehető-e, hogy éppen itt, az utolsó intelmek, utolsó vigasztalások és imák között Jézus olyasmit mondott volna, amit nem lehet világosan érteni? Amikor valaki végrendeletet tesz, amikor utolsó óhaját közli azokkal, akiket szeret, amikor parancsot ad s elrendeli, hogy mit tegyenek az ő emlékezetére: akkor bizony nem használ képletes beszédet s főleg nem használ ennyire szokatlanul, homályos, sőt érthetetlen

képleteket.¹ Jézus „állandó emlékezetül” rendel valamit a halála előtt; különös volna, ha ezt a rendelkezését oly szavakba foglalná, amelyek kategorikusan egyjelentésűek, holott az ő szándéka szerint egészen mást volnának hivatva jelenteni. Úgyhogy 1500 évig úgy szólva senkinek sem jutott soha eszébe a szavak világos értelme mögött valami alig érthető képletességet gyanítani! Ha valahol, itt lett volna helyén, hogy a tanítványok azt kérdezzék: „Uram, magyarázd meg nekünk ezt a példabeszédet!” De a tanítványok ezt nem is kérdezik, mert eszük ágában sincs az egyértelmű szavakban merő példázatot látni.

Csakugyan, Jézus maga vezette volna félre tanítványait s velük a jövő századok hívóinak megszámálhatatlan millióit, ha oly nyomatékmal s keresetlen világossággal mond el valamit s azt aztán mégis másképp érti, mint ahogy mondta. Mást akar mondani, mint amit a szavak közvetlen értelme jelent s egyetlen szóval sem sejteti, hogy szavait ezúttal csak képletesen akarja vétetni. Vajjon el lehet-e gondolni, hogy olyan ügyetlen lett volna a világ Üdvözítője, hogy egyetlen szócskával sem jelöli meg szavainak képletes jelentőségét, ha ő maga csakugyan képletességnek szánta azokat?

Ezért mondja már a IX. században *Radbertus Paschasius* († 865) a kételkedő Ratramnust cáfolva, aki úgylátszik először próbálta a későbbi Zwingli- és Kálvin-féle kimagyarázásokat alkalmazni: „Hallják csak, akik le akarják gyengíteni a „test” szót, mintha nem volna Krisztus igazi teste az, amelyet Krisztus Egyháza a szentségben ünnepel s nem volna igazi vére s valami olyasmit képzelnek s hangoztatnak, mintha csak a test és vér *hatása* lenne a szentségben úgy, hogy az Úr ha-

¹ Hogy Jézus a keresztfán is képletesen beszélt, amikor Szűz Máriának és Szent Jánosnak képletesen azt mondta: „Ime, a te fiad” és „Ime, a te anyád”, ez ellen csakugyan nem hozható fel ellenvetésül, mert itt a szavak szó szerinti értelmezése senkinek még csak eszébe sem juthatott, a félreértés lehetősége éleve ki volt zárva.

zudott volna s nem volna igazán az ő teste és igazán az ő vére, amiben Krisztus igazi halála hirdettetik. Holott az Igazság azt mondja: „Ez az én testem...” Tehát nem azt mondja, amikor a kenyeret megtörte s nekik adta, hogy ebben, vagy abban a titokban van az én testem ereje, vagy képlete, hanem hamisítatlanul azt mondja: „Ez az én testem...” Azért nem értem, mit akarnak most egyesek, mikor azt mondják, hogy nem Krisztus testének s vérének valósága van itt valóban jelen a szentségben, hanem a test helyett a test ereje, képlete s nem igazsága; árnyéka s nem teste”. (Migne 120, 890.)

4. Feltűnő továbbá az a *nyomaték*, amellyel Jézus a test és a vér fogalmait, reális fogalmait hangsúlyozza, amikor külön kiemeli, hogy ez *ugyanaz* a test és *ugyanaz* a vér, amely a bűnösökért *feláldoztatik és kiontatik*. Főleg a kehely átnyújtásakor szembetűnő a görög szövegben a vérré vonatkozó τὸ névelőnek háromszoros megismétlése: τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. (Mt. 26, 28.)

Nyilván azt akarja Jézus ezzel mondani: ez, amit most nektek nyújtok, *ugyanaz a vér*, amely kiontatik a bűnök bocsánatára, és *ugyanaz*, mint amely az újszövetség áldozata. Már a nagy egyházatyák és egyházi írók rámutattak erre a feltűnő hangsúlyozásra. Pl. Bruno Astensis († 1125) ugyanezt emeli ki: „Ez az én vérem, mondja, amely ki fog öntetni; nem más ez és más az a vér, hanem azonos ez és az. Holnap tehát az én oldalamból fog kifolyni, amit most a kehelyben láttok és isztok”.¹

A Szent Lukács által ránk hagyott szövegezésnek meg éppenséggel nem volna értelme, ha nem Jézus valóságos véréről volna benne szó. Lukács szerint ugyanis Jézus így mondja: „Ez a *kehely* az újszövetség az én véremben, amely értetek kiontatik” (22, 20). Az utóbbi mellékmondat a névelő tanúsága szerint nyelvtanilag a kehelyre vonatkozik. Tehát a „kehely” fog

¹ Migne 165, 290.

kiontatni értetek, azaz: a kehely tartalma. Azonban ugyan mi ontatott ki a következő napon tényleg az emberek üdvösségeért? Bizony nem a bor, vagy a boroskehely, hanem Jézus vére. Tehát a kehelyben is vér volt, mikor Jézus a fenti szavakat mondta. Jézus vére, nem pedig egyszerű bor.

5. Nincs jelentőség nélkül az sem, hogy ezeket a szavakat („Ez az én testem” . . . stb.) *három evangélista és Szent Pál* apostol is közli s *egyik sem tesz hozzá semmit*, amiből csak a legtávolabbról is arra lehetne következtetni, hogy a tanítványok nem szó szerint értették volna a szóbanforgó kijelentéseket. Kevés esemény van Jézus életében, amit három evangélistán kívül még Szent Pál is szükségesnek lát teljes részletességgel elbeszélni. Mégpedig úgy ismétlődik ez a négy-szeres elbeszélés az újszövetségi szövegben, hogy a *kenyérről* mondott kijelentést valamennyien betű szerint, azonos szavakkal közlik, a kehelyre vonatkozót pedig ketten-ketten csaknem azonos szövegezéssel, lényegében pedig teljesen azonos értelemben. Az evangélisták rendszerint nem ragaszkodnak a betűhöz, inkább az értelmet rögzítik meg.

Megfigyelhető, hogy ahol ugyanazt az eseményt több evangélista közli, rendszeren egyik ezzel, másik azzal a szóval mondja el azt, az egyik elhagy valami lényegtelen, a másik még valami részletet hozzátesz vagy magyarázatot fűz hozzá. Itt azonban — érdekes — semmiféle ilyen eltérésnek vagy magyarázatnak nyoma sincs.

Hogy Szent János evangéliuma nem közli a szóbanforgó kijelentéseket, annak nagyon érthető magyarázata az, hogy amikor ő írt, akkor az Eucharisztia már évtizedek óta gyakorlatban volt (lásd Szent Pál leírását a jelzett korinthusi levélben!) s nem volt volna értelme, hogy ő, aki kifejezetten azért írta evangéliumát, hogy az első három evangélium hiányát pótolja, olyasmit írjon le újra, ami már 4 újszövetségi szentírási könyvben is bent van s amit az egyházközösségek azóta régen gyakoroltak. Különben éppen Szent János az,

aki viszont az Oltáriszentség ígérletét a hosszú kafarnaumi beszéd részletes közlésével (l. alább) a legfényesebb világításba helyezi.

A fentiekkel szemben a tagadók s kételkedők legföllebb csak azt tudják felhozni, hogy Jézus a kenyér s a bor átadása után azt mondta: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”. Ime, tehát, mondják diadallal; itt csak *emlékjelről* van szó.

A lehető legfelületesebb ellenvetés! Hol mondja Jézus, hogy *csak* emlékjelről van szó? Azt mondja igenis, hogy amit ő művelt, a tanítványok is ismételjék meg, mégpedig az ő emlékezetére. De vajjon ez annyit jelent-e, hogy már most a szavait nem kell komolyan s szószerinti értelemben venni?

Ha egy haldokló atya meghagyja a gyermekeinek, hogy az ő emlékezetére fát ültessenek: vajjon azért, mert ez a fa emlékjel lesz, megszűnik igazi fa is lenni?

Nem lehet valami emlékeztető is, valóság is? A gyermek nem emlékjele-e a meghalt szülőnek? S vajjon azért nem igazi gyermek, nem igazi ember-e? Éppen úgy, mint a szülei voltak?

A szóbanforgó jézusi kijelentés értelme nyilvánvalólag csak ez lehet: „Ime, az én testem s az én vérem a kenyér s bor színe alatt. S ahogy én átváltoztattam a kenyeret s bort az én testemmé s véremmé, úgy tegyetek majdan ti is: ti is mondjátok ki a kenyérre az én nevemben, hogy ez az én testem s a borra, hogy az az én vérem, mi által az azzá is lesz s ezáltal maradjon az én emlékezetem eleven köztetek!”

Abból, hogy az Oltáriszentséget Jézus az ő *emlékezetére* rendelte, valóban nem következik, hogy az Oltáriszentségben Jézus nem lehet jelen *test és vér szerint*. Mert még, ha ez a szó: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” magában ezt jelentené is, lehetetlen volna, hogy itt ezt jelentse, mert lehetetlen, hogy az Úr Jézus egyik szava kerek ellentétben álljon a másikkal; akkor is meg kellene tehát keresni az egyeztetés módját. Azonban ki hallott valaha ilyet a világon, hogy ez a szó: „ezt cselekedjétek az én emlékeze-

temre" ellentmondásban állna ezzel a másikkal: „Ez az én testem, ez az én vérem?” A kettős kijelentés egymást kiegészíti, nem lerombolja.

6. Továbbá: az utolsó vacsora szavai teljes világosságot a *kafarnaumi beszédből* (Ján. 6, 32—72.) nyernek. Nem szabad felednünk, hogy amikor Jézus az utolsó vacsorán a szóbanforgó kijelentést tette, akkor nem mondott éppenséggel újat, mert akkor a tanítványok előtt már rég teljességgel ismeretesekek voltak azok a szavak, amelyekben Jézus előzőleg a *kafarnaumi beszédben* hatszor egymásután s a legnagyobb nyomatékkal hangoztatta, hogy ő az ő *testét s vérét fogja adni eledelül s italul* s hogy az ő teste valóban étel lesz s az ő vére valóban ital (Ján. 6, 56.). Amit akkor Jézus ígért, azt most teljesítette; akkor csak általánosságban mondotta, hogy majd a testét és vérét fogja eledelül s italul adni, most pedig rámutat a kenyérre és borra s kijelenti, hogy íme hát: ez az ő teste és ez az ő vére, itt van az a csodálatos mennyei kenyér, amelyről már előzőleg oly hangsúllyal s a feltétlen hit meghódolását oly szigorúan követelve beszélt.

Elég egymásmellé tenni a kétrendbeli kijelentést, hogy a párhuzamot s azonosságot észrevegyük:

Ján. 6, 52.:

„A kenyér, amelyet én adni fogok, az én testem a világ életeért.”

Luk. 22, 19.:

„Vénén a kenyeret... nekik adá, mondván: Ez az én testem, amely értetek adatik.”

Érdemes különben szembeállítani az „újszövetség” kelyhének emez elrendelésével az „őszövetség” véráldozatát. Amikor Jézus „újszövetséget” mond, ezzel kétségtelenül a „régire” céloz, amelyet most felvált s beteljesít az „új”. Ámde a régi vagyis őszövetség ünnepeles megkötése szintén áldozattal, mégpedig véráldozattal történt s ott is *valóságos* vér folyt.

Ime a két szentírási rész feltűnő párhuzama:

II. Móz. 24, 8.:

(Mózes) „vévén a vért, megszórta vele a népet, mondván: ez az a szövetség vére, amelyet az Úr veletek kötött.”

Máté 26, 27.:

(Jézus) „vévén a kelyhet, hálát adott s odaadá nekik, mondván: Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, az újszövetségé.”

Hogy a Mózes őszövetségi véres áldozata a Jézus újszövetségi áldozatával párhuzamos, már Szent Pál is nyomatékosan kiemeli (Zsid. 9) s figyelmeztet arra, hogy mindkét szövetség vér által jött létre. Ha azonban az Oltáriszentségben a kenyér csak egyszerű kenyér marad s a bor csak egyszerű bor, hogyan nevezhette akkor Jézus a kelyhet „az újszövetségnek az én véremben”? Hiszen akkor ott csak emlékjelül szolgáló bor volt, nem pedig „vér”!

7. Végül: *Miért is kellene* az utolsó vacsora igéit merőben jelképesen, szimbolikusan értelmezni? Mi erre a kényszerítő ok? Az egyetlen ok, amelyet felhozni lehet s amit a tagadók csakugyan fel is hoznak: hogy mégis csak „szokatlan és hihetetlen”, hogy Jézus a saját testét és véréát adja nekünk eledelül! Hihetetlen s a fizika rendje szerint elgondolhatatlan, hogy Krisztus a kenyeret s bort csakugyan saját testévé s vérévé változtassa át! Ez olyan csoda volna, amelyet, így mondják, nem hihetünk el. Azonban, akik így okoskodnak, talán maguk sem veszik észre, hogy ezzel az okoskodással aztán végleg elhagyják az evangélium talaját. Hát vajjon Jézus születése, élete, feltámadása, maga az evangélium és az egész megváltási történet nem csupa csodából, csupa emberileg teljesen érthetetlen, megfoghatatlan, isteni jelenségből szövődik össze? Ha Jézusnak az ő testére és vérére vonatkozó kijelentéseit azon a címen nem fogadjuk el, mert hogy ez „csoda”: akkor mi címen fogadjuk el az ő többi csodáit? Az ő istenségét? Az ő csodálatos, szűztől való születését? Az ő halott-támasztásait, feltámadását és

mennybemenetelét? A kegyelem, a megváltás, az üd-
vösség csodáit? Vajjon ezek nem csodás, a fizika rendje
szerint érthetetlen és lehetetlen dolgok? Hol itt a kö-
vetkezetesség?

Ott van pl. a Szentháromság titka. Teljességgel
emberfeletti, fizikailag érthetetlen, felfoghatatlan hit-
titok. Miért hiszik ezt a protestánsok is? Mert Jézus
mondta. Azonban a Szentháromságról Jézus sokkal
kevesebbet beszélt, azt sokkal kevesebb nyomaték-
kal hangsúlyozta, mint azt, hogy az ő teste „valóban étel”
s az ő vére „valóban ital” (lásd főleg az úgynevezett
kafarnaumi beszédet). A Szentháromság titka mellett
nem szállt valósággal perbe a zsidókkal, sőt saját
tanítványai-
val, ahogy ezt a valóságos jelenlét hirde-
tése alkalmával tette.

Ha következtetések akarunk lenni, vagy semmi
olyat nem hihetünk el Jézus szavaiból, ami természet-
felettséget s csodát jelent, vagy egyenlő hitet kell
gyakorolnunk minden oly szavával szemben, amelyben
határozottan s félreérthetetlenül csodás dolgokat je-
lent ki. Márpedig a jelen esetben Jézus határozottan s
félreérthetetlenül beszél: „Ez az én testem”, „ez az én
vérem”. Éppúgy, mint mikor azt mondja: „Menjetek . . .
kereszteljétek meg őket az Atyának és Fiúnak és Szent-
léleknek nevében”.

Aki az evangéliumot meg akarja érteni, annak egy
percig sem szabad felejtani Jézus szavát: „Ami lehe-
tetlen az emberek előtt, lehetséges Isten előtt” (Lk. 18,
27.). Aki ezt szem előtt tartja, semmi „hihetetlent” nem
fog találni a valóságos jelenlét tanában sem. Vigyáz-
nunk kell, mert a lejtőn aztán nincs többé meg-
állás. Aki azért nem hiszi az Oltáriszentséget, mert az
csodálatos és természetfeletti dolog, az az emberi ész-
t teszi meg Isten szavainak bírójául s következetesen
eljut a racionalizmusig s a teljes hitetlenségig.

Az újkori protestantizmus története, főleg külföl-
dön, sajnos, igazolja ezt a folyamatot: akik az Oltári-
szentséget ezen az alapon elvetették, később nagy mér-
tékben elfordultak a kereszténység többi természet-

feletti tanításaitól is s ma már ez az irány nem fogadja el sem a csodát, sem az evangéliumok isteni sugalmazottságát, sem a Szentháromságot, sem Jézus istenségét, sem az örök életet, de még a teremtetést sem!

Keresztény alapon azonban így mégsem lehet okoskodni: *Jézus ugyan így mondja, de mivel ez csoda volna, hát én nem hiszem el!* Ez egyszerűen a *hitelenség* szava lenne.

Hacsak így nem érti valaki: Én elfogadom a csodát, ha biztosan tudom, hogy Jézus így mondotta s így értette; de éppen az a kérdés: feltehető-e, hogy Jézus ilyen teljességgel rendkívüli s hihetetlen értelmezést adhatott volna szavainak? Nem látom elfogadható értelmét annak, hogy Jézus kenyér és bor színe alá rejtse a saját testét s véré. Azonban ezt a kimagyarázkodást teljesen kizárják a fentiek.

Nem a mi feladatunk, hogy Jézus kijelentéseit az emberi megértés ítélőszéke elé fogjuk. Ha ő világosan szól, a szavát igaznak kell elfogadnunk, akár érthetőnek találjuk, akár nem. Azonban hozzátehetjük: a valóságos jelenlét csodáját bizonyos fokig érthetőnek is találjuk! Ha Jézus csakugyan nagyon szeretett minket s akarta, hogy mi is nagyon szeressük, érthető, hogy közel akart lenni valamennyiünkhöz, közel akarta hozni a késői századok gyermekeihez is az ő világmegváltó kereszttáldozatát, a megtört testet és kiontott vért. S mert a szeretet legfőbb fokán önnön testével és önnön vérével akarta táplálni lelkünket, teljesen megfelelő volt, hogy erre a látható eledel és látható ital képét: színeit, alakját, külsőségeit választotta. A látszólagos kenyér és bor vétele legmegfelelőbb kerete volt annak a csodálatos önátadásnak, amelyben ő saját testével s vérével akarja táplálni azokat, akiket oly nagyon szeretett!

Azonban legyen úgy, ahogy a kételkedők akarják: tegyük fel, hogy Jézusnak az utolsó vacsorán ejtett szavai magukban véve csakugyan nem volnának elég világosak s perdöntők, hogy ezt az óriási kérdést megoldják. Akkor is azt kell mondanunk: ott van Jézus

előző, úgynevezett kafarnaumi beszéde, amelyet a János 6-ik fejezete örökölt meg; ennek egybevetése az utolsó vacsorai igékkel aztán igazán szembeszökően eldönti s elintézi ezt a kérdést.

Jézus szavai a kafarnaumi zsinagógában.

Aki figyelmesen elolvassa azt a hosszú beszédet, amelyet Jézus a kafarnaumi zsinagógában a kenyérszaporítás csodája utáni napon mondott (Ján. 6, 26—70.), lehetetlen, hogy meg ne értse benne a valóságos jelenlét előzetes ígéretét s ünnepélyes bejelentését. Ebben a beszédben ugyanis Jézus a *képzeltet legvilágosabban s leghatározottabban kijelenti*, hogy ő az ő testét valóságos eledelül s vérét valóságos italul fogja adni az emberiségnek.

A tagadók és kételkedők persze itt is kibúvót keresnek s azt mondják: Jézus itt is *csak képletesen* beszél. Hivatkoznak arra, hogy a beszéd első részében (a 48-ik versig) Jézus egyszerűen önmagát mondja annak a „kenyérnek”, amely életet ad. Ezt csakugyan így lehet érteni: a benne való hit, a lelkünk eledele. Hát akkor miért ne lenne a többi kijelentés is képletesen értendő: Jézus az ő tanításával, az ő hitével válik a hívek kenyérévé, ételévé, italává. Lelkileg, nem testileg; képletesen, nem szószerint.

A szószerinti magyarázattal ellentétben hivatkoznak arra, hogy Jézus a kételkedő tanítványokkal szemben maga is megjegyzi (a 64-ik versben): „A szellem az, ami él, a test nem használ semmit; az ígék, melyeket én szólottam nektek, azok *szellem és élet*”. Ime, mondják: Jézus maga hangoztatja, hogy nem testi, hanem csak *lelki* értelemben kell venni a szavait.

Aki azonban elfogulatlanul vizsgálja a kafarnaumi beszédet, az előtt semmikép sem maradhat kétséges, hogy Jézus itt bizony a *valóságos jelenlétet*, saját testének s vérenek valóságos eledelként s italként való nyújtását hirdeti. Figyeljük csak az események s a beszéd egymásutánját.

A kenyérszaporítás és a vizen való járás által Krisztus mintegy bevezette az Oltáriszentségről tartandó nagy beszédét.

Ez a két csodálatos esemény, főleg az 5000-nél több ember megvendégelése a pusztában az 5 árpakenyérből és 2 halból, rendkívül felkeltette a zsidók érdeklődését Jézus iránt, úgyhogy erővel királynak akarták kikiáltani (Ján. 5, 1 kk.). Másnap a kafarnaumi zsinagógában Jézus felhasználta az ünnepélyes hangulatot arra, hogy a földi kenyérről egy más, magasabbrendű mennyei táplálékra terelje hallgatói figyelmét. A beszéd, amint azt a zsidók meg-megszakítják s Jézus mindig visszatér a nagy eucharisztikus gondolatra, az egész evangéliumnak egyik legdrámaibb részlete.

Azok a zsidók, akik még nem tudták, hogy Jézus csodálatos úton, a vizen járva jött át a tengeren, csodálkozva kérdik: „Mester, mikor jöttél te ide?” Jézus kitérőleg felel, de már célozva a mennyei kenyérre, melyről beszélni akar: „Bizony, bizony, mondom nektek: kerestek engem, nem azért, mert jeleket láttatok, hanem mivel ettetek a kenyerekből és jóllaktatok. Fáradoztatok, de ne olyan eledelért, mely veszendő, hanem azért, mely megmarad az örök életre, melyet majd az Emberfia ad nektek”. Tehát egy magasabbrendű, örök életre megmaradó kenyérről van szó; és ezt a kenyeret ő, Krisztus fogja adni.

Figyelemreméltó körülmény: még nem adta meg, hanem csak *meg fogja* adni. S midőn a zsidók kérdezik, hogy mit jelent ez s hogyan keressék ők azt, amit Isten készít nekik, Jézus így felel: Azáltal, hogy „higgyetek abban, kit ő küldött”.

Erre a zsidók, mintegy cselt vetve neki, hogy még egy olyan kenyérszaporításféle csodát műveljen, e különös kérdést intézték hozzá: „Dehát micsoda csodát művelsz te, hogy higgyünk benned?” S mintegy ráveendők őt arra, hogy a kenyérszaporítás csodáját állandósítsa, így okoskodnak neki: „Nézd, atyáink a pusztában mannával táplálkoztak”... Mintegy azt

akarják ezzel mondani: táplálj bennünket te is állandóan mannával s akkor majd buzgó híveid leszünk.

Ez a pillanat, a mannára való célzás, melyet Jézus bizannyal készakarva provokált, volt a legjobb alkalom az Oltáriszentség tanának kifejtésére. Jézus nem is késlekedik: egészen nagyszerű és csodálatos kijelentést tesz s a hangon is, melyet megüt, észre lehet venni azt az emelkedettséget, mely e rendkívül nagy s az ő személyére oly fontos következményekkel járó hititok első kijelentésekor annyira helyénvaló volt.

„Bizony, bizony mondom nektek — így kezdi s ez a bevezetés mindig valami nagyfontosságú kijelentést sejtet —, nem Mózes adott nektek kenyeret az égből, hanem az én Atyám ad nektek igazi mennyi kenyeret. Mert Isten kenye az, mely mennyből szállott le s életet ad a világnak.”

A zsidók még mindig valami testi táplálékra gondolnak s csak az izgatja őket, hogy vajjon aztán ez a kenyér mindig meg fog-e jönni az égből. Azért így szólnak közbe: „Uram, csak add is meg nekünk *mindig* ezt a kenyeret!”

Jézus ekkor visszatér az ő témájára s hogy elvágjon minden kicsinyes, anyagiás félreértést, mintha valami testi táplálékról volna szó, egészen világosan kimondja: *„Én vagyok az élet kenye. S aki hozzám jön, nem fog éhezni s aki énbennem hiszen, sohasem szomjúhozik”.* (25—35.).

Mindeddig Jézus egyetlen szóval sem beszélt a kenyér vagy bor színe alatt való jelenlétéről. Először csak magát a lényegét adja elő: azt, hogy ő maga, valahogyan, valamely egyelőre még nem részletezett értelemben *táplálék* lesz azoknak, akik hozzá jönnek.

Egyelőre mindenekelőtt a feltételeket sürgeti, melyek ahhoz szükségesek, hogy ő valakinek lelki táplálék legyen. E feltételek: az élő hit s a lelki táplálék után való vágyakozás, annak keresése. S hogy e feltételeket minél jobban megértesse, a 36-ik verstől a 47-ig egyebet se tesz, mint a *hitet* erősíti hallgatóiban. S az egészet e mondattal végzi: „Bizony, bizony mon-

dom nektek, aki hisz én bennem, annak örök élete lesz”.

Úgyszólván tapintani lehet, hogy itt Jézus azért hangoztatja a benne való hit szükségességét, mert valami nagy hittitokra akarja hallgatóit előkészíteni. Egyes szkeptikus evangéliummagyarázók, hogy az Oltáriszentségben való hit érveit gyengítsék, a fent idézett versre hivatkozva úgy okoskodtak, hogy az Úr Jézus *csak* a hitet követeli s az étel és ital alatt nem az Oltáriszentséget, hanem csak a *hitet* érti.

Merő félreértés! Csak figyelmesen el kell olvasni az evangélium szövegét. A hit itt mindenütt, mint a következő kijelentések s ígéretek megértésének *feltétele*, mint az Oltáriszentség értékelésének *előkészülete* szerepel. Az Úr Jézus igenis hitet akar, mert csak hívő lélek részesülhet az ő táplálékában, más meg sem értené a kijelentéseit. De azért a hit mégis csak *előfeltétele* a lelki tápláléknak s nem *maga a táplálék*. Azért mondja Jézus ezt is: „Aki hozzám jön, nem fog éhezni s aki bennem hisz, nem fog szomjazni”. Vagyis a hit által kell hozzá jönnünk s akkor aztán ő majd kielégít minket. A hit a feltétel s csak azután jön a táplálás és a kielégülés.

Alig mondja ki Jézus a hit szükségességéről az utolsó szót, azonnal visszatér ismét az előző témára e kategorikus mondattal: „Én vagyok az élet kenyere”. S a zsidók manna-éhségére célozva folytatja: „Atyáitok mannat ettek a pusztában és meghaltak, ugyebár? Nos, a kenyér, amelyről én beszélek, az égből száll alá, de úgy, hogy ki abból eszik, nem hal meg”. És a zsidók nagy ámulatára hozzáteszi: „Én vagyok az eleven kenyér, mely az égből szálltam alá; s aki majd enni fog ebből a kenyérből, az örökké élni fog”.

Ez még nem okvetlenül Eucharisztia, ezt még lehet egyszerűen Jézus személyére vonatkoztatni. Mégis képzelhető az a hatás, amelyet ez a szó a jelenlevő zsidókra tett. Mi ez? Mit jelentsen ez? Mily értelemben mondhatja Jézus, hogy ő kenyér? Égből leszállott kenyér, amelyet az embernek „enni” kell, hogy örök

élete legyen? Enni: miképpen? Átvitt értelemben-e, azáltal, hogy hiszünk benne? Vagy valami más, csodás és szószerinti értelemben? Ez a második feltevés oly rendkívüli, szokatlan, valószínűtlen értelműnek látszatott nekik, hogy Jézusnak további magyarázata nélkül nem merték volna ezt a szándékot feltételezni róla. Egyelőre, míg Jézus világosabban nem szólt.

A kíváncsiságuk tehát tetőpontra hágott, amikor Jézus a következő váratlan kijelentést tette s ezzel a kérdést éppen a rendkívülibb, a csodásabb irányban döntötte el:

„És a kenyér, amelyet én a világ életéért adok, (nem más, mint:) — az én *testem*”.

Nem a hit, nem a tan, nem a lélek vagy a szeretet, vagy bármi más, nem is már egyszerűen: Ő, hanem: az ő teste. Egészen egyszerűen az ő teste, húsa.

Hát ez a szó bizony bombaként hatott a hallgatókra. Mint a felkavart hangyaboly, egyszerre izgatott mozgolódás, megütközés, tanakodás kelt a soraikban. Lehetetlen! Ez nem a felhőkből hulló mannát ígér, nem is csupán szép, vigasztaló s felemelő tanításokat arról, hogy ő maga akar valami átvitt módon táplálékunk lenni. Nem! Ez az ember nemcsak hogy önmagát teszi meg a lelkek üdvözítő táplálékává, eledelévé, örök életet közvetítő kenyérré, nem a hitét, nem az egyénisége kisugárzását, nem a kegyelmét jelöli meg táplálékunk gyanánt, hanem: a *testét*, a húsat! Hihetetlen!

„A zsidók tehát — beszéli az evangélium — tanakodtak egymás közt, mondván: Miképpen adhatja ez nekünk a testét eledelül?”

A feszült várakozás lüktető drámaiságában most Jézusnak végleg és világosan nyilatkoznia kellett. Meg kellett magyaráznia szavait s a zsidók félreértették, ha neki nem volt szándéka csakugyan a saját *fizikai testét* adni a világnak eledelül, ezt most határozottan *ki kellett volna jelentenie*. Nem lett volna rá semmi oka, de még joga sem, hogy ily fontos kér-

désben készakarva tévedésben hagyja őket — tévedésben, melyet ő maga okozott, ha nem úgy értette szavait, ahogy a zsidók értették: szószerint.

S Jézus csakugyan újra szól. Most jön a végérvényes döntés. Most dől el: szószerint értendő-e a „táplálék”, avagy csak képletesen. Szólj, Uram, ne hagyd a népet félreértésben! Oszlasd el a homályt! Ha félreértettünk, vond vissza, magyarázd ki a szavaidat! Egyetlen mondatodba kerül s örökre világos lesz, hogy szavaidat csak szimbolikusan kell érteni s csak képletes beszéd az, nem pedig hallatlan csoda, amit ígérsz s aminek elhívését oly nyomatékosan követeled!

Ime, mit mond hát Jézus a zsidók „tanakodó”, hitetlenkedő kérdezősködésére? Unnepélyes nyomatékozással így folytatja:

„Bizony, bizony, mondom nektek: Ha nem eszitek az Emberfia *testét* és nem isszátok az ő *vérét*, nem leszen élet tibennetek. Aki eszi az én *testemet* és issza az én *véremet*, annak örök élete vagyon; és én feltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én *testem bizonynyal (valóban) étel s az én vérem bizonynyal (valóban) ital*. Aki eszi az én *testemet* és issza az én *véremet*, énbennem marad és én őbenne. Amint engem küldött az élő Atya, és én élek az Atya által, úgy, aki *eszik engem*, az is él én általam”. (54—58.)

Súlyos, világos, perdöntő szavak. Pattogó határozottsággal, félre nem magyarázható s el nem homályosítható egyértelműséggel adják meg a választ a kérdésre: *miként* akar Jézus a világ éltető eledele, az élet kenyere lenni. A zsidók kételkedésére s minden idők kishitűségének örök cáfolatául kategorikus nyíltsággal szögezik le a *valóságos jelenlét tanát*: az Oltáriszentség tételét.

Ezeket a szavakat, az Oltáriszentség ígéretének, előzetes meghirdetésének ezt az *aranybulláját* kissé tüzetesebben illik szemügyre vennünk s értelmébe behatolnunk.

Mérlegelnünk kell:

1. magukat az itt közölt kijelentéseket,
2. a körülményeket s az összefüggést, melyek közt tétettek,
3. a hatást, melyet a zsidókban és tanítványokban keltettek.

1. A kafarnaumi beszéd kijelentései.

Jézus a kérdezett részletben mindenekelőtt a *legnagyobb nyomatékkal s a legkülönbözőbb formákban, de határozottan s ismételten állítja, hogy az ő teste s vére valóban eledel s ital lesz*, amelyet magunkhoz kell vennünk, ennünk és innunk, hogy általa az örök életet elnyerjük.

Ezt mondja Jézus egymásután hatszor. Egyszer állító és egyszer tagadó alakban. Egyszer feltételes és egyszer kategorikus mondatban. Megvilágítja az Atyától nyert küldetéssel, ellentétbe helyezi a zsidók ószövetségi manna-ajándékával. Egyszer azt mondja: aki eszi az én testemet s issza az én véremet stb., máskor ugyanezt röviden így mondja: „*aki engem eszik*” (58).

Hogy szavait teljes komolysággal, képletek nélkül s szószerinti hűséggel kell érteni, kiviláglik az ünnepélyes szólamból is: „*Bizony, bizony mondom nektek...*” Így mindig csak nagyon fontos, komoly, bizonyos fokig meglepő kijelentést szokott bevezetni. Sőt mintha kifejezetten s jó előre ki akarná zárni a kései tagadók és kételkedők jelképes magyarázatát, azt mondja: „*Mert az én testem bizonynal étel és az én vérem bizonynal ital*” (56).

Új e kijelentésekben, hogy Jézus itt az ő „teste” mellett most már külön említi a „vérét” is; amazt „ennünk”, emezt „innunk” kell, hogy örök életet nyerjünk. A vérnek s ivásnak ez a külön emlegetése nem jelenthet mást, mint újabb nyomatékot: itt nemcsak valami képletes Krisztus-vételről van szó, hanem az ő fizikai teste és vére élvezetéről.

Bátran kérdezhetjük: ha Jézus csakugyan *valóban* ételül és italul akarta volna hagyni a saját testét és véré, beszélhetett volna-e még világosabban? Hogyan fejezhetette volna ki ezt még jobban és még határozottabban? Hogyan zárhatta volna ki még kategorikusabban a merőben képletes, szimbolikus értelmezést? „Bizony, bizony, mondom nektek... az én testem valóban étel és az én vérem valóban ital”: mi értelme marad ezeknek a jézusi szavaknak, ha az étel csak *jelképezi* az ő testét s az ital csak *jelképezi* az ő véré, *de valójában* nem az?

Figyelemreméltó továbbá, hogy Jézus ezekkel a szavakkal egyúttal *parancsot* is ad, mégpedig örök élettel és örök kárhozattal járó parancsot: „Aki nem eszi az én testemet..., abban *nem lesz élet*”. Aki ilyen komoly parancsot, sőt fenyegető parancsot ad, annak nem szabad költőieskednie, nem szabad merő szó-játékok kedvéért homályos szavakat használnia, annak nem szabad az embereket sötétségben hagynia a felől, miként kívánja szavait értelmeztetni. Ha nem szószerint érti a parancsot, meg kell magyaráznia, ki kell fejtenie, hogy hát milyen értelemben is kívánja, hogy szavaiban, higgyünk s azok szerint cselekedjünk s így az örök halált elkerüljük.

Jézus azonban *semmit ki nem magyaráz, semmit el nem tompít a szavaiból*: az örök életet köti ahhoz, hogy az emberek az ő testét egyék s az ő véré, ígyák. *Kárhozatot*, örök halált helyez kilátásba azoknak, akik ezt nem teszik s egyetlen szóval, egyetlen árnyalattal sem jelzi, hogy ezeket a szigorú parancsokat s utasításokat nem szószerint kell értelmezni.

Ennek bizony csak úgy van értelme, ha szavait csakugyan úgy érti, ahogy hangzanak; tehát szószerint s ha szószerinti elhívésüket s megtartásukat követeli.

Megjegyzendő, hogy Jézus arámi nyelven beszélt s a szemita nyelvekben ennek a kifejezésnek: „Valakinek testét (húsát) enni” van képletes értelme is, de *határozott* képletessége, amely annyit jelent, mint

„valakit *gyűlölni, rágalmazni, elpusztítani*”. Ha tehát Jézus szavait *képletesen* kellene érteni, annak a keleti nyelvek szabályai szerint csak ez lehetett volna a képletes értelme: „aki engem *gyűlöl és elpusztít*, annak örök élete lesz”. Ennek aztán igazán nem volna semmi elfogadható értelme. Ezért sem érthették a zsidók Jézus kafarnaumi kijelentését képletesen. Csak nem akarhatta Jézus azt mondani, hogy az fog üdvözülni, aki őt gyűlöli s elpusztítja?

Valószínű, hogy Zwinglinek fogalma sem volt erről a keleti nyelvszabályról s egyáltalán nem mélyedt bele a kafarnaumi beszéd értelmébe. Őt az akkori forrongások idején az ellentmondás szenvedélye vezette, a pártoskodás s a vallási forradalom lelkülete, amely komoly, higgadt eszmélődésre képtelen.

Hogy aztán a későbbi protestánsok sem akarták a kafarnaumi beszéd világos értelmét elfogadni, emberileg sajnos, nagyon érthető, mert ahol a megszokás s a gyermekkortól fogva belénk szuggerált pártszellem beszél, ott kevés tere marad a nyugodt latolgatásnak. Elfogulatlan elmére azonban a fenti krisztusi kijelentések oly erővel hatnak, hogy ezrekre tehető ama protestánsok száma (főleg Angliában), akik éppen az Oltáriszentség tana miatt tértek vissza a katolikus Egyházba.

2. Az összefüggés és a körülmények.

Megerősítik a fentieket a kafarnaumi beszédnek belső összefüggése és külső körülményei.

Mindenekelőtt nem szabad felednünk, hogy Jézus a szóbanforgó kijelentéseket *egyszerű emberek*, a nép fiai előtt tette. Nem akadémikusoknak, nem diplomátáknak, vagy szótekervényekhez szokott filozófusoknak beszélt, akik esetleg az egyszerű, világos szavak mögött is hajlandók valami rejtett, szimbolikus, képletes jelentőséget szimatolni. Jézus gyakran beszélt példabeszédekben, de csak azért, hogy ezzel még jobban megvilágítsa mondanivalóit, az elvont igazságokat,

nem pedig azért, hogy elhomályosítsa azokat a tanítványai előtt. Csak azok nem értették meg az ő példabeszédeit, akik nem akarták vagy hitetlenek voltak.

Ha ellenfeleinknek igazuk volna, akkor ez volna az első és egyetlen eset, hogy Jézus a képletes beszéddel *valósággal elburkolta volna*, a kihámozhatatlanságig elrejtette volna, amit mondani akart. Ugyan mi jöjön fel róla ezt éppen akkor, amikor nem is írástudókhoz, hanem a néphez s az egyszerű tanítványokhoz beszél? Hiszen akik megkísérelték szavainak merőben képletes értelmezést adni, maguk sem voltak soha egymás közt egységesek; rengeteget vitatkoztak egymás közt, hogy mi lehet e szavak képletes értelme; a legkülönbözőbb, a legeltérőbb magyarázatokat találták ki Jézus szavainak „megfejtésére”. Világos jelül annak, hogy Jézusnak ezek a kijelentései, ha nem veendőek egyszerű, közvetlen jelentésük szerint, teljességgel érthetetlenek.

Hiszen másként magyarázta e szavakat Hus, másként Luther, másként Zwingli, másként Kálvin; sőt Rasperger Kristóf már 1577-ben nem kevesebb, mint 200-féle, meglehetősen eltérő értelmezést szedett össze a protestáns hittan-magyarázók idevágó műveiből.

Ugyan feltehető-e józanul, hogy amikor Jézus egyszerű embereknek ily magasztos és súlyos kijelentéseket tett, akkor a mondanivalóját olyan mesterséges homályba burkolta volna, hogy 1900 év múlva se lehessen megtalálni a szavainak voltaképpen, szándékolt, természetes értelmét? Holott, ha nem akarunk mindenáron a kákán is csomót keresni, mindenáron valami képletes értelmezést erőszakolni, akkor ezeknek a szavaknak értelme teljesen világos, ahogy teljesen világos volt Jézus hallgatói előtt is.

Mert — s ez a másik, igen fontos szempont — Jézus hallgatói, a zsidók s a tanítványok igenis *szó szerint értették* Jézus kijelentéseit. Kétségtelenül kitűnik ez abból, hogy — az evangélium elbeszélése szerint — a zsidók *ismételten félbeszakították Jézust a csodálkozás, sőt a megütközés kifejezéseivel:*

„Zúgolódának tehát a zsidók ellene, mivelhogy azt mondotta: Én vagyok az élő kenyér, aki mennyből szállottam alá”. (41.) Majd ismét: „Vitatkozásának azért a zsidók egymás közt, mondván: Hogyan adhatja ez nekünk az ő testét eledelül?”

Majd mikor Krisztus erre az ellenvetésre azzal felelt, hogy még világosabban és még határozottabban megismétli előbbeni kijelentéseit, az evangélista így folytatja: „Sokan tanítványai közül ezeket hallván, mondák: *Kemény beszéd ez, ki hallgathatja azt?* Tudván pedig Jézus magában, hogy miatta zúgolódnak tanítványai, mondá nekik: Ez titeket megbotránkoztat? Hát ha majd látjátok az Emberfiát felmenni oda, ahol azelőtt volt? ... De vannak köztetek némelyek, akik nem hisznek!” Szent János szerint „ettől fogva sokan visszavonulának az ő tanítványai közül és már nem járanak vele. Mondá azért Jézus a tizenkettőnek: Vajjon ti is el akartok-e menni? Felelé Simon Péter: Uram! kihez mennénk? Az örök élet igéi nálad vannak”.

Tehát: a zsidók s később a tanítványok közül is sokan *megütköztek azon a csodálatos kijelentésen*, hogy Jézus az ő testét és véréát eledelül és italul akarja hagyni nekünk, mint az élet kenyerét. Zúgolódtak ellene s szavait „kemény beszédnek” tartották.

Érdekes! Ha Jézus csak képletesen beszélt volna, ha csak jelképileg akart volna étel és ital lenni, ha csupán szimbolikusan kívánt volna az élet kenyere lenni, akkor ezen igazán *nem volt volna semmi csodálatos, semmi rendkívüli, semmi „megbotránkoztató”*. Akkor semmi értelme nem lett volna annak, hogy a zsidók e miatt meginogjanak a benne való hitükben, sőt még tanítványai közül is „sokan” elpártoljanak tőle s többé „már nem jártak vele”. Mert hiszen akkor semmi másról nem lett volna szó, mint egyszerű hasonlatról, képletről, ártatlan emlékjelről, ahogyan elvégre akármelyik bölcs, akármelyik nagy tanító is elmondhatná: Én bizonyos értelemben kenyér vagyok s bizonyos értelemben táplálék. Ebben még nincs

semmi különös merészség, valószínűtlenség, semmi zúgolódni és ellenkezni való. A meglepő csak ott van, ha e szavakat *szószerint* kell venni.

A zsidók *szószerint* vették. És ha már felvetették a kételyt, Jézusnak okvetlenül felelnie is kellett s ha a szószerinti értelmezés tévedés lett volna, Jézusnak bizonynal meg kellett volna nyugtatnia őket, hogy dehogy is, nincs semmi okuk az álmélkodásra, a csodától való félelemre. Nem ismételni kellett volna egyszerűen, hogy „de bizony az én testem *valóban* étel s az én vérem *valóban* ital”, hanem azt kellett volna mondania: Nos, emberek, értsük meg egymást, ne értsetek félre; szó sincs róla; nem mondtam én semmi különöset, semmi emberileg lehetetlent! Ne menjetek el merő félreértés miatt! Dehogy akarom én csakugyan étel és ital formájában a valóságos testemet s a valóságos véremet hagyni nektek!

Jézusnak néhány egyszerű mondatába, néhány világos szavába került volna csak, hogy a „félreértést” tisztázza, a „példabeszédet” (ha ugyan azt) szokása szerint néhány szóval megmagyarázza. Miért nem tette? Miért hagyta hallgatóit meginogni a hozzá való hívő ragaszkodásukban? *Miért engedte szélnek még a tanítványok jókora részét is csak azért, mert rosszul értették őt?* Nem lett volna-e kötelessége, nem lett volna-e az atyai gondoskodás és jópásztori szeretet elemi parancsa, de a logika követelménye is, hogy legalább hát néhány szóval letompítsa szavainak borzalmasan egyértelmű s egyféleképpen is értelmezett jelentőségét?

Fontos körülmény ez is: Jézus máskor, ha képes értelemben beszél, mindig feltünteti s megmagyarázza a képletességet, vagy legalább utal arra, hogy képletes értelemben beszél. Így, mikor Jákob kútjánál fáradtan leül s apostolai eledelt hoznak neki, Ő, aki míg tanítványai étel után jártak, megtérítette a szamariai nőt, nem akar enni, hanem így sóhajt fel: „Van nekem ennivalóm, melyről ti nem tudtok”. De midőn hajlandók voltak szavait szószerinti értelem-

ben venni s azt kérdezték egymásközt: „Talán enni hozott neki valaki?“, Jézus azonnal kimagyarázza szavait s így szól: „Az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, ki engem küldött“. S ezt ugyanaz a János evangélista beszéli el — két fejezetrel előbb —, mint aki alább az eucharisztikus beszédet közli (Ján. 4, 32—34.).

Épp így tesz Jézus, amikor Nikodémusnak az „újjászületés“ szükségességét magyarázza. Nikodémus azt kérdi: „Hogyan születhetik újra az ember? Visszatérjen az anyja méhébe?“ Mire Jézus azonnal a segítségére siet és felvilágosítja őt, hogy az újjászületés itt csak lelki, átvitt értelemben veendő s bár mindezekelőtt itt is egyszerű hitet kíván, mégis azonnal megmagyarázza neki, mit ért újjászületésen (Ján. 3, 3—21.). *A félreértések felderítése s helyes megmagyarázása Jézus tanítási módszerének egyik állandó eleme.*

Ám Jézus itt *nem magyaráz ki semmit*, nem von vissza semmit. A kételkedő, zúgolódó szavakra csak egy felelete van: megismétli, amit mondott, még világosabban, még határozottabban. S nyomban rá meg rója azokat, akik nem akarnak hinni a szavaiban! Jól értsük meg: nem azokat rója, akik talán nem találják el a szavainak rejtett s legyengített értelmét, hanem egyszerűen: akik nem hisznek azokban! „Ez titeket megbotránkoztat? Hátha majd látjátok az Emberfiát felmenni oda, ahol azelőtt volt?“ (62, 63.). „Bizony, bizony mondom nektek, aki hisz énbenem, örök élete vagyon“. (47.) „De vannak közületek némelyek, akik nem hisznek“. (55.)

S végül a még megmaradt tanítványaihoz, a „tizenkettőhöz“ fordul s őket is nyílt színvallásra kényszeríti: „Vajjon ti is el akartok-e menni?“ Ami lényegében ugyanannyi, mint: „Ha nem hiszitek, ti is valamennyien elmehettek!“ Jézus tehát hajlandó az utolsó hű tanítványokat is feláldozni, hajlandó visszatülasztást tapasztalni összes eddigi hallgatói részéről, ha nem hiszik, amit ő nekik a „valóságos ételről“ s

„valóságos italtól”, az ő testéről s vérére mondott. De visszavonni, kimagyarázni, letompítani, elhomályosítani a szavaiból nem enged és nem hajlandó egyetlen betűt sem!

Voltak, akik nem tudván tagadni Jézus szavainak határozottságát, végső kibúvóul Jézusnak ebbe a mondatába kapaszkodtak bele: „A szellem az, ami életet, a test nem használ semmit; az igék, amelyeket én szólottam nektek, azok *szellem és élet*”. (64.) Ebből azt akarták kihozni, hogy íme, Jézus mégis csak valami „szellemi” értelmet tulajdonít a szavainak. Nem igazi test az, csak a „szellem és élet” értelmében az! Lelki test, vagyis: *nem test!*

Valóban különös, kétségbeesett érvelés! Mi az a „lelki test”? Annyit jelent-e a „lélek”, hogy nem igaz, amit Krisztus mond?

Jézus a szóbanforgó helyen arra mutat rá, hogy az ő szavainak hinni kell, nem pedig megbotránkozni rajtuk. Ehhez fűzi hozzá, hogy nem a test szerint kell itélni, hanem a lélek szerint, mert csak akkor lesz bennünk élet. Azaz: arról, amit mond, a *valóságos jelenlét* csodájáról, nem szabad a *test*, az *érzékek* szerint itélnünk, mert akkor persze nem hihetjük el, hogy amit mi a mi testi érzékünkkel eledelnek látunk, az valójában Jézus teste s amit itálnak látunk, az valójában Jézus vére. A hit nem a test, nem az érzékek funkciója, hanem a léleké, a szellemé, a kegyelemé.

Ezért fűzi is hozzá rögtön utána: „De vannak közületek némelyek, akik *nem hisznek*”. Tehát nem azt fűzi hozzá: de vannak közületek, akik még ott is hinni akarnak, ahol nem kell, s akik szószerint veszik a kinyilatkoztatásaimat, holott azokat valami titokzatos belső szellemiség szerint természetesen is magyarázhatnák... , hanem: „vannak, akik *nem hisznek*”; vannak, akik csak a test szavára hallgatnak. Igazán érthetetlen, hogyan lehet a fenti mondatot, a „szellem és élet” kifejezést félremagyarázni s éppen-séggel a visszájára fordítani annak, amit az Úr előtte

is, utána is világosan kijelent s amit a közvetlen összefüggés is annyira aláhúz!

Mindezt végül megerősíti a megfontolás, hogy elvégre Jézus az Isten Fia s így *mindentudó és előre-látó volt*. Hívő keresztények között nem lehet kétséges, hogy Jézus nem tapogatódzott, amikor a jövőre nézve tett kijelentéseket, hanem a *jövőbe látott* s az Egyház jövőendő fejlődését épúgy tudta, mint a multat vagy a jelent. Ha már most Jézus tudta a jövőt, akkor bizonytal tudta azt is, hogy szavait a kereszténység *szószzerint fogja érteni hosszú századokon át*. Hogy nemcsak összes tanítványai s nemcsak az első keresztények mind, hanem másfél évezreden át *valamennyi híve és követője ilyképpen fogja értelmezni* az ő szavait, tudniillik a *valóságos jelenlét értelmében*.

Mert történeti tény, hogy Jézusnak e kijelentéseit a kereszténység óriási tömege szóról-szóra értette egészen a XVI. századig. Amennyiben tehát Jézus nem szószzerinti értelemben kívánta volna értetni kijelentéseit s ezt *egyetlen szóval meg nem magyarázta*: ezzel nemcsak tanítványait s hallgatóit ejtette volna tudatosan csalódásba, hanem valósággal *félrevezette volna összes híveit, az egész kereszténységet, évszázadokon, évezredekken át!* Akkor, bármily borzasztó e szó, Jézus lenne a világtörténelem legnagyobb ámtója!

Igy félrevezetni az embereket, évszázadokon, évezredekken át, úgyszólva bálványimádásba vinni őket, csak azért, mert nem beszélt világosan, mert nem tompította le szavainak jelentőségét s mert nem fűzött hozzájuk egyetlen kimagyarázó megjegyzést, egyetlen utalást sem arra, hogy ez csak képletes beszéd!... Sőt a „tévedést“ ily határozottan provokálni nemcsak ezekkel a szavakkal: „Ez az én testem“ s „Ez az én vérem“, hanem majdnem még inkább ezekkel: „Bizony, bizony, mondom nektek, ha nem eszitek“ . . ., és: „mert

az én testem *valóban* étel és az én vérem *valóban* ital": mi volna ez más, mint *rettentő, felelőtlen könynyelműség, világcsalás, félrevezetés!*

Feltehető-e az Udvozítóról, a legjobb Atyáról, az Isten Fiáról, a lelkek hű pásztoráról, a legtisztább jellemről, aki mindenben a teljes igazmondás mellett tört lándzsát s aki az ő kijelentéseiben való hitet az örök kárhozat terhe alatt követelte, hogy örök kárhozattal való fenyegetés között vigye bele Egyházát, szereteteinek millióit és százmillióit a legképtelenebb tévedésbe, babonába, fétis-tiszteletbe? Hogy valamit *imádtasson velük, ami valójában nem ő, nem az Isten, hanem egyszerű kenyér?* S szélnek eresztette volna azokat, akik nem akarták elfogadni ezt az — ámitást?

A kafarnaumi beszéd nyomán két táborba szakadtak, akik Jézust hallgatták. Az egyik rész hitt neki, a másik nem hitt s eltávozott tőle. Lehetséges-e, hogy azoknak lett volna igazuk, akik *nem hittek benne?*

S ezzel a kettészakadással: a „kemény beszéden” megütköző zsidók s a Jézus szavában feltétlenül hívő tanítványok szétválasztásával fejeződik be a János evangéliumának 6-ik fejezete: az evangéliumoknak egyik legnagyobbyszerű s legdrámaibb részlete. Ezen ismeri meg Jézus az ő igazi tanítványait: akik hisznek őbenne, azok *nem riadnak vissza a szeretet ama csodájától sem, melyet az Oltáriszentség magában foglal.* Akik pedig nem hisznek neki, akik „kemény beszédnek” tartják az ő legcsodálatosabb intézkedését, azok azzal a kislelkű kérdéssel tagadják meg a hitet: „Már hogyan adhatná ez nekünk az ő testét eledelül?”

Ez a szomorú tagadás azóta sem szűnt meg. Ma is kétfelé szakad a világ az Oltáriszentség körül: a hit és hitetlenség világára, s ez a megoszlás megvan, sajnos, a mai napig.

Az eucharisztikus beszéd után az apostolok még csak annyit tudtak, hogy Jézus valami különös, emberileg érthetetlen módon saját testét és vérért ígérte

nekik táplálécul, lelkük örök életének biztosítására. Hogy milyen alakban? Hogyan? Milyen közelebbi körülmények között? Kenyér és bor színében-e, avagy másképp? — ezt a János-evangélium 6-ik fejezetében közölt kijelentésekből még nem tudhatták. A megoldást, a teljes világosságot csak az utolsó vacsora hozta meg.

Csak amikor Jézus a szertartásos jellegű lakoma végeztével kezébe vette a kenyeret s utána a kelyhet s ünnepélyes hálaímtát mondván, így szólt: „Vegyétek és egyetek ebből mindnyájan: *mert ez az én testem és ez az én vérem kelyhe*”, csak akkor hullott le végleg a fátyol a tanítványok szeméről az eucharisztikus beszéd voltaképpeni értelme felől. Csak ennek az aktusnak fényében értették meg az apostolok, hogy Jézus a lélek táplálása céljából a *testi kenyér és bor leplét* választotta s annak színe alá rejtí saját testét és véré, melyet a lélek táplálékául már előbb megígért.

A csoda óriási volt, minden emberit messze meghaladó; de aki Krisztus szavaiban nem kételkedett, arranéze a kafarnaumi beszéd értelme összevetve a vacsoraszobában mondott szavakkal, többé semmikép sem lehetett kétséges.

Sem a kafarnaumi beszéd egyedül, sem az utolsó vacsora, hanem mind a kettő *együttesen* tartalmazza a katolikus tan teljes, világos értelmét. Az utolsó vacsora megadja a megoldást a kafarnaumi beszéd után még esetleg fennmaradt kérdésekre, a „hogyan?” kérdésre. A kafarnaumi beszéd pedig megadja a teljes értelmét annak, amit az Úr az utolsó vacsorán művelt. Megmondja, mit értett Jézus e szavakkal: „ez az én testem” és: „ez az én vérem”.

Az első *ígéret és előkészítés* volt, a másik a *cselekedet és beteljesedés*.

*

Megerősíti mindezt, hogy ugyanezeket a gondolatokat fejtik ki *már az ősegyház atyái*, legelső nagy egyháztanítói, bizonyosságául annak, hogy Jézusnak

idézett s megtárgyalt kijelentéseit illetőleg a keresztény ókorban *nem volt vita, nem volt értelmezési különbség*. Térjünk csak át ezekre az őskeresztény tanuságtételekrel

Szent Pál tanusága az Oltáriszentség mellett.

Hogy az őskeresztények már az apostolok korában hittek az Oltáriszentségben s a valóságos jelenlétben, kitetszik az újszövetségnek időbelileg valószínűleg egyik legrégibb iratából, Szent Pál apostol első leveléből a korinthusiakhoz (11, 23 s kk.).

Szent Pál ezen a helyen szemére veti a korinthusiaknak, hogy elfelejtették az ő tanítását az Úr vacsorájának megtartásáról, mert egyházi összejöveteleiken már nem magát az Úr vacsoráját tekintik legfontosabbnak, hanem egyszerűen a közös étkezést. Még hozzá a gazdagok azon vetélkednek, hogy ők jobb és több enni-innivalót hoznak magukkal erre a szeretetlakomára. „Midőn tehát egybegyűltök, ez már nem az Úr vacsorájának evése, mert kiki a saját vacsoráját veszi elő, hogy megegye. És az egyik éhezik, a másik meg dőzsöl”. Szent Pál megrója őket: „Vajjon nincsen-e házatok az evésre és ivásra? Vagy megvetitek Isten Egyházát és megszégyenítitek azokat, akiknek nincsen? Mit mondjak nektek? Dicsérjelek-e titeket? Ebben nem dicsérlek!” (20—22.)

Most aztán rámutat Szent Pál arra, hogyan is kell az Úr vacsoráját Jézus parancsa szerint felfogni s megülni s hogy az bizony egészen más, mint a pusztá vacsoráztatás az Úr-vacsora emlékére!

„Mert én az Úrtól vettem — úgymond —, amit közöltem is veletek, hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, amelyen elárultatott, vevén a kenyeret és hálát adván megtöré és mondá: Vegyétek és egyétek, ez az én testem, mely értetek adatik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképpen a kelyhet is, miután megvacsorált, mondván: Ez a kehely az újszövetség az én véremben; ezt cselekedjétek, vala-

hányszor isszátok az én emlékezetemre. Mert valahányszor ezt a kenyeret eszitek és ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, míg el nem jő. Aki tehát méltatlanul eszi ezt a kenyeret vagy issza az Úr kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen. Tehát vizsgálja meg magát az ember és úgy egyék ebből a kenyérből és igyék ebből a kehelyből; mert aki méltatlanul eszik és iszik ítéletet eszik és iszik magának, mivel nem különbözteti meg az Úr testét."

Szent Pál tehát itt először is megismétli az Úr vacsora lényegét: a kenyér és bor átváltoztatását Jézus testévé és vérévé az ő emlékezetére, az Úr halálának hirdetésére, míg az Úr eljő, azaz a világ végezetéig. Azután néhány gyakorlati utasítást fűz hozzá, ami a mi szemünkben megint rendkívül fontos. Így nevezetesen ez a mondat: „Aki tehát méltatlanul eszi ezt a kenyeret vagy issza az Úr kelyhét, vétkezik az *Úr teste és vére ellen.*” (27.)

Jól figyeljük meg: megint nem az Úr *emléke* ellen, nem egy szent jelvény vagy szimbolum ellen vétkezünk a méltatlan közeledéssel, hanem: az Úr *teste és vére ellen!* Mégcsak nem is mondja Szent Pál, hogy aki méltatlanul eszi ezt a kenyeret, vétkezik az *Úr ellen*, hanem kifejezetten: az *Úr teste ellen!* Ennek sincs semmi értelme, ha nincs ott Jézus teste, ha a kenyér csak *jelenti* Jézus testét.

Kinek jutna eszébe, pl. ha valaki meggyaláz egy szent jelvényt, mondjuk a király képét, vagy a haza zászlóját, azt mondani, hogy akkor az illető vétkezett a király *teste* és a haza *teste* ellen? Vagy aki megbecsteleníti a keresztvizet, hogy az vét a Szentlélek *teste* ellen? Szent Pál szerint tehát a megáldott kenyér csakugyan nem csupán *jelképe* az Úrnak, hanem a *teste*, s a megáldott bor nem jelképe az Úrnak, hanem a *vére!*

Majd tovább folytatja az Apostol: „Mert aki méltatlanul eszik és iszik, *ítéletet eszik és iszik magának, mivel nem különbözteti meg az Úr testét.*” (28, 29.) Ez bizony megint nagyon erős tanúságtétel a mellett,

hogy az őskeresztények hittek Jézus *valóságos jelenlétében* a megáldott (átváltoztatott) kenyér és bor színe alatt. Ítéletet, kárhozatot eszik, aki méltatlanul, bűnös állapotban eszi ezt a kenyeret.

Ez is igen sokatmondó kijelentés.

Merő jelképet, ha mégoly szent és nemes is és ha még annyira Krisztusra emlékeztet is, éppenséggel méltatlan ember is használhat, hacsak jószándékkal teszi. Ezért még nem kellene okvetlenül s e címen elkárhoznania. A zsidókról sem mondja sehol a Szentírás, hogy azzal külön vétkeztek volna s kárhozatra lettek volna érdemesek, ha esetleg bűnös állapotban ették a húsvéti bárányt vagy a mannát; pedig a húsvéti bárány s a manna is szent jelkép volt, az Üdvözítő élőképe, a jövődő Megváltó szimboluma. Azonban már „*ezt a kenyeret*“, vagyis az *Úr testét* bűnös ember Szent Pál szerint nem veheti magához új bűn és kárhozat nélkül, hacsak a bűnbánat révén előbb meg nem tisztult. Mert úgymond az Apostol, ítéletre, kárhozatra méltó cselekedet úgy venni ezt az ételt s italt magához, hogy valaki „*meg nem különbözteti az Úr testét*“, tudniillik a közönséges eledeltől. A megáldott s átváltoztatott kenyér tehát nem igazi kenyér többé, s a megáldott kehely nem igazi bor, azt „*meg kell különböztetni*“ a kenyértől s bortól, mert az „*az Úr teste*“ s vére.

Szent Pál elég bőven s kimerítően beszél az Úr vacsorájáról, nyomatékosan hangoztatja, hogy itt az Úr teste s vére van jelen. De elég hosszas előadása során sehol egyetlenegy szóval sem árul el olyasmit, amiből arra lehetne következtetni, hogy ő vagy az első keresztények az Oltáriszentség kenyerében s kelyhében csak *jelképet* láttak volna. Éppen ellenkezőleg!

Megerősíti ugyanezt, hogy ugyancsak Szent Pál ugyanabban a korinthusi levélben, az előző fejezetben ezzel igyekszik az új keresztényeket a bálványáldozatok lakomáin való részvételtől visszatartani, hogy hiszen aki ebből a kenyérből s kehelyből részesül, az az Úr testét s vérének veszi magához. Így szól: „Az ál-

dás kelyhe (ez a hebraizmus annyit jelent, mint: a megáldott kehely), melyet megáldunk, nemde *Krisztus vérében való részesülés-e?* És a kenyér, melyet megtörünk, nemde az *Úr testében való részesülés-e?* Majd hozzát teszi: „Amit a pogányok áldoznak, ördögöknek áldozzák és nem Istennek. Nem akarom pedig, hogy az ördögök társai legyetek. *Nem ihatjátok az Úr kelyhét és az ördögök kelyhét.* Nem lehettek részesei az Úr asztalának és ördögök asztalának.” (10, 16—21.)

Itt megint észre kell vennünk valamit. Az Apostol a megáldott kenyér s kehely élvezetéről nem azt mondja, hogy ez valami Krisztussal való szellemi, jelképes egyesülés, amint a bálványáldozatokban való részvétel az ördögökkel való lelki, *szellemi* egyesülés (az „ördögök társairól” nem mondja, hogy az ördögök *testében részesülnek!*). Hanem ezt mondja: a „kenyér” vétele „az *Úr testében való részesülés*” és a kehely „*Krisztus vérében való részesülés*”. Hogyan mondhatná ezt, ha jelképről volna szó?

Nem csoda, hogy már az ősegyház egyik nagy hittudósa, *Jeruzsálemi Cyrill*, e tanuságok alapján így kiáltott fel:

„Minthogy tehát ő maga (Krisztus) kijelentette s kimondta a kenyérről: ez az én testem, ugyan ki mer még kételkedni? S minthogy a borról maga állította s mondta: ez az én vérem: vajjon ki kételkedhetnék benne valaha, azt mondván, hogy nem az ő vére? Valamikor Jézus a vizet, amely pedig hasonló a borhoz, a galileai Kánában átváltoztatta; s akkor mi ne tartuk elég méltónak arra, hogy higgyünk neki, amikor a bort a vérévé változtatja át?”

Az őskeresztény irodalom tanusága az Oltáriszentség mellett.

Az őskeresztények hitének vizsgálata azért jelentős minden hittani kérdésben, mert az őskeresztények közelebb voltak Jézus és az apostolok korához, az élőszóbeli tanítás tehát frissebben, hívebben, eleve-

nebben csörgedezett köztük apáról-fiúra, nemzedékről-nemzedékre, sőt mondhatnók: prédikációról-prédikációra; úgyhogy a régi Egyház hite e tekintetben indirekte époly meggyőző történelmi érv, mint magának a Szentírásnak világos szava.

Márpedig az ősegyház kétségtelenül hitte Krisztus jelenlétét az eucharisztikus színek alatt. Ezt illetőleg a sokszoros és félre nem érthető tanubizonyságoknak olyan erdejével rendelkezünk, hogy *ha egyáltalán van a világon történelmi igazság: ez az, hogy az őskereszténység Jézus szavait az utolsó vacsorán igenis szó szerinti értelemben vette*. Ha pl. a XVI. század úgynevezett szakramentáriusai, Zwingli és követői, kellőleg ismerték volna ezeket a szövegeket, bajosan mertek volna arra vállalkozni, hogy a valószínűs jelenlét tanát tagadóba vegyék.

Tudnunk kell, hogy a keresztény írók az első századokban egyes keresztény tanokat iparkodtak lehetőleg titokban tartani, nehogy a pogányoknak és zsidóknak ok nélkül gúnyolódásra adjanak alkalmat. Ez volt az ú. n. „disciplina arcani”, a „titoktartási fegyelem”. Maga az apostoli hitvallás is számos fontos keresztény hittitokról nem emlékezik meg. Aki kereszténnyé akart lenni, annak eleinte csak a fontosabb igazságokat mondták meg s csak miután szándékának őszinteségéről meggyőződtek, avatták be őket a „titkokba”.

Igy főleg az Oltáriszentségről gyakran csak nagyon burkoltan szólnak az őskeresztény írók, félve, hogy műveik avatatlan kezekbe kerülhetnek. Emellett azonban úgy fejezték ki magukat, hogy aki a keresztény igazságokról már tudott, nagyon könnyen megérthette a célzásokat. Egyszer-egyszer meg is jegyzi egy-egy ilyen író: „A beavatottak tudják, mit akarok mondani” (Origenes). Különösen kitűnik ez a titoktartó szándék pl. Szent Epifániusnak ebben a sajtóságon hangzó mondatában: „Felkelvén pedig Jézus a vacsorától, kezébe vette ezeket („τάδε“, t. i. a kenye-

ret és a kelyhet, de Epifánius ezt nem mondja ki) és hálát adván mondá: Ez az én ezem (τοῦτό μου ἐστὶ τόδε).“

E titoktartás ellenére az Oltáriszentségről mégis *annyi s oly világos tanuságtételünk* van az ősrégi keresztény írók részéről, mégpedig az *egész keresztény világról*, Keletről épúgy, mint Nyugatról, hogy az ősi keresztény egyházak erre vonatkozó hite felől egyáltalában *nem kételkedhetünk*.

Ezek a tanuságok mind azt tanítják, hogy a kenyér és bor színe alatt, mihelyt a pap az átváltoztatás igéit kiejtette, már *nem kenyér és bor* van jelen, hanem *Krisztus teste és vére*. És valamennyi ebben látja a *keresztény hittitkok legmélyebbikét*, a legcsodálatosabb ajándékot, melyet Krisztus az emberiségnek és Egyházának hátrahagyott. Aki ebben nem hisz, mondja pl. éppen a fentidézett Epifánius († 403), „az végleg elveszíti Isten kegyelmét és az üdvösséget”.

Az Oltáriszentség tana oly kimagasló helyet foglalt el már az ősi hitéletben, hogy annak szóvátételét sehogy sem kerülhették el. Szóltak is róla úgyszólván valamennyien.

Lássuk e tekintetben az első századok hitét; azután az ősi liturgiák tanuságtételét; azután a nagy egyházatyákéét.

Az első századok tanusága a valóságos jelenlét mellett.¹

Itt van mindjárt Szent Ignác antiochiai püspök, a vértanu († 107 körül), aki azzal érvel a dokéták ellen (akik azt tartották, hogy Jézus nem volt igazi ember, hanem a megtestesülésben csak látszólagos testet vett fel), hogy hát akkor az Eucharisziában sem lehetne jelen Jézus igazi teste! Ezt írja Ignác a dokétákról: „Tartózkodnak az Eucharisziától és az imádságtól azon a címen, hogy nem hiszik, hogy az *Eucharisztia a mi Üdvözítőnk, Jézus Krisztusnak a teste*; az, amely

¹ Lásd bővebben: A. Struckmann: Die Gegenwart Christi in der hl. Eucharistie nach den schriftlichen Quellen der vornizänischen Zeit. Wien, 1905.

a mi vétkeinkért szenvedett s amelyet az Atya az ő jóságában feltámasztott". S mindjárt hozzá is teszi, hogy ez tévtan: „Akik tehát az Isten ajándékának (az Oltáriszentségnek) ellene mondanak, azok civódások közt halnak meg. Pedig jobb lett volna nekik szeretetet gyakorolniok, hogy majd ők is feltámadhassanak". (Ep. ad Smyrn. 7.) Megjegyzendő, hogy az utolsó mondatban a „szeretetet gyakorolniok" helyén a görögben *ἀγαπᾶν* áll, ami annyit is jelenthet, hogy agapét ülni, azaz a szeretetlakomát megülni.

Másutt pedig azt írja a filadelfiai keresztényeknek, hogy éljenek mind ugyanazon Eucharisziával (hálaáldozattal), „mert, úgymond, csak egy az Úr Jézus Krisztus teste és egy az ő vérének kelyhe, mely mindnyájunkat egyesít". Az efezusiakhoz írva az Eucharisziát így nevezi: „A kenyér, mely a halhatatlanságnak gyógyszere, ellenszer a halál ellen, amely Jézus Krisztus által örök életet ad".

Hasonlókép nagy fontosságot tulajdonít az Oltáriszentségnek az első század végéről származó *Didaché* („A 12 apostol tanítása") című őskeresztény könyv is. Ime, az első század, az apostolok századának hite!

Szent *Justinus*, a vértanu és bölcselő († 163/167), Apologiájában röviden leírja a keresztények istentiszteleti szertartását s itt az Eucharisziáról így beszél: „Ezt az ételt mi Eucharisziának hívjuk; ... mert ezt *nem mint közönséges kenyeret és közönséges italt vesszük, hanem amint az Úr szava által testté lett a mi üdvözítőnk Jézus Krisztus, és test s vér volt a mi üdvösségünkért, úgy azt tanultuk, hogy a táplálék is, amelyben testünk s vérünk az átváltozás révén táplálatik, ama megtestesült Jézusnak teste és vére, miután az a táplálék az ő szavait tartalmazó ima által Eucharisziává lett". (I. 65, 66.)*

Szent *Irenaeus*, a lyoni püspök s vértanu († 202), a gnosztikusokkal vitatkozik, kik tagadták a teremtest s a feltámadást. Ezekkel szemben a következőket írja: „Akkor hogyan tudhatják, hogy a kenyér, amely felett az eucharisztikus ima mondatott, az ő *Uruk teste s a*

vérének kelyhe? ... S hogy mondhatják, hogy az a test, amelyet az *Úr teste táplált*, végromlásba dől s nem nyer többé életet? ... Mert ahogy a közönséges, földi kenyér, mihelyt az Isten parancsát veszi, már nem közönséges kenyér, hanem Eucharisztia, amely két elemből áll: földiből és égiből, úgy a mi testünk is, ha az Eucharishtiában részesül, már nem romlandó, hanem a feltámadás reményét bírja". (Adv, haer. 4. 18.)

Alexandriai Kelemen († 210 kl.) így ír: „Az Ige így szólt: Egyétek az én testemet s igyátok az én véreimet. Ezt adta nekünk Isten sajátos táplálékul: testét nyújtja s vérét önti ki, úgyhogy semmi sem hiányzik a kicsinyek táplálására. Ó, mily csodálatos titok!” (Paedag. 1, 6.)

Egyik legerősebb tanuja az első keresztény kornak *Tertullianus*, a keményszavú hitvédő, aki később, sajnos, rigorizmusa miatt elszakadt az Egyháztól. De azért az Oltáriszentség hite erős maradt benne. Így ír: „A keresztények testét Krisztus teste s vére táplálja, hogy ezzel lelkük is Istenből kövéredjék”. (De resurr. 8.) Ama keresztények ellen, akik megengedettnek tartották az apró pogány bálványokkal való kereskedést, így kel ki: „A buzgó hit fájdalmasan emeli fel szavát az ellen, hogy a keresztény ember a bálványoktól jöjjön a templomba... s hogy azzal a kezével érintse¹ az Úr testét, amellyel az ördögöket mintázta ki. Sőt még ez sem elég! Még csak haggyán volna, ha mások kezéből veszik, amit aztán megszenteltelenítenek. Azonban még a papi rendbe is felveszik a bálványok készítőit. Ó, bűntény! A zsidók csak egyetlenegyszer vetették ki kezüket Krisztus ellen; ezek pedig nap-nap után szaggatják Krisztus testét. Megérdemelnék, hogy a kezüket vágnák le nekik!” (De idolol. 7.) Tehát Tertullianus szerint le kellene vágni azoknak a méltatlan papoknak a kezét,

¹ A régi keresztényeknek a pap a kezükbe tette az Oltáriszentséget s azok így vették magukhoz.

akik egyik percben bálványokat faragnak s árusítanak, másokban az Oltáriszentséghez nyúlnak, Krisztus testét „szaggatják”! Az Oltáriszentség, a megáldott kenyér s bor neki nyilvánvalóan „Krisztus teste s vére”.

Origenes is († 250 kl.) nyíltan „Krisztus testének” nevezi az Eucharisziát. Így szól ugyanis a hanyag keresztényhez: „Nem félsz-e magadhoz venni *Krisztus testét*, mintha tisztán s szennytelenül járulnál az Eucharisziához...? S nem gondolsz-e arra, ami írva van: hogy Ezért van köztetek sok beteg és erőtlen és alusznak sokan? Miért betegek? Mert nem ítélik meg s nem vizsgálják meg magukat s nem értik meg, mit jelent az Egyházhoz tartozni s mit jelent ilyen felséges szentséghez járulni” (Hom. 2. in Ps. 37, 6.) Majd ismét: „Istentiszteletekből veszem az intő példát. Ti, akik az isteni titokban akartok részesülni, tudjátok, hogy mikor az *Úr testét* veszítek, mekkora nagy figyelemmel és tisztelettel vigyáztok, nehogy abból egy *kis darabka is a földre essék* s a megszentelt ajándékból valamicske is elhulljon”. (Hom. 13. in Ex. 3.) Majd ismét: „Akkor képletesen a manna volt az étel; most pedig valóságban az Isten igéjének teste a valódi étel, ahogy ő maga mondja, hogy: az én testem valóban étel”. (Hom. 7. in Num. 2.)

Gyönyörűen nyilatkozik a valóságos jelenlétről a karthágói püspök-vértanu, *Szent Ciprián* († 258): „Krisztus nekünk, akik az *ő valóságos testét* érintjük, kenyérünk. S mindennap imádkozunk, hogy ebben a kenyérben részesüljünk, nehogy, akik Krisztusban vagyunk s az Eucharisziát naponta üdvösséges eledélül vesszük, valami súlyosabb bűnbe esvén — minek folytán tartózkodnunk kell s tilos a mennyei kenyérben részesülnünk —, *Krisztus testétől elválasztassunk*; amint ő mondja és hirdeti: Én vagyok az élet kenyere, aki az égből szállottam alá; aki eszik az én kenyéremből, örökké élni fog; a kenyér pedig, melyet én adni fogok, az én testem lesz a világ életéért. Mikor tehát azt mondja, hogy aki az ő kenyéréből eszik, annak örök élete lesz, akkor csakugyan világos, hogy azok

élnék, akik az ő testét érintik s az Eucharisziát az áldozás jogán magukhoz veszik, s ezért viszont félnünk kell s imádkoznunk, nehogy távol maradván s elszakadván *Krisztus testétől*, elmaradjunk az üdvösségtől is, ahogy ő maga fenyegetve mondja: Ha nem eszitek az Emberfiának testét és nem isszátok az ő véréét, nem lesz élet bennetek. S ezért mindennap imádkozunk, hogy a mi kenyereinket, azaz *Krisztust* megkapjuk, hogy akik Krisztusban maradunk s élünk, az ő megszentelő hatásától s *testétől* el ne távozzunk". (De oratione domin. 18.)

A méltatlanul áldozókról ugyanaz a Szent Ciprián azt mondja, hogy „erőszakot tesznek az ő (Krisztus) *testén* és *vérén* s még nagyobbát vétkeznek az Úr ellen kezükkel s szájukkal, mint mikor az Urat (a bálványok előtt) megtagadták". (De lapsis 24. s k.)

Abban a nagy, történelmi nevezetességű vitában, amely a III. század folyamán arra nézve folyt, vajjon mennyi ideig kell büntetésképpen kizárni az Oltáriszentség vételéből azokat, akik valamely igen nagy bűnt (pl. a hitehagyás bűnét) elkövették, Szent Ciprián is állást foglalt. Egyesek azt kívánták, hogy az ilyeneket örökre ki kell zárni az Oltáriszentség vételéből.

Ezzel szemben Ciprián azt mondja, hogy a keresztényüldözés idején a megtérő bűnösöktől nem szabad megtagadni a szentáldozást. Azt mondja erre nézve: „Az áldozást meg kell adnunk (*Communicatio a nobis danda est*), hogy akiket a küzdelemre buzdítunk s bátorítunk, azokat ne hagyjuk fegyvertelenül s vértezetlenül, hanem *Krisztus vérenek s testének* oltalmával erősítsük őket... Mert hogyan taníthatjuk s szoríthatjuk őket arra, hogy a hitük megvallásáért a vérüket ontsák, ha a harc előtt megtagadjuk tőlük a Krisztus véréét?" (Ep. 57. ad Cornel. 2.)

Ime, a legelső századok hite a valóságos jelenlétben! A tanubizonyságokat még szaporítani lehetne!

Az Oltáriszentség az ősi keresztény liturgiákban.

Hogy a régi keresztények mit hittek, mit nem, legvilágosabban talán nem is az egykori írók irataiból, hanem még sokkal inkább *ősi liturgiáikból* tűnik ki, amelyekben nem egy vagy két kiváló egyházi írónak, hanem a széles néptömegeknek hite, hivatalos egyházi álláspontja s imaélete jut legőszintébb kifejezésre.

Tudvalevőleg a régi keresztény hitközségek többé-kevésbé önállóan fejlesztették szertartási rendjüket. A nevezetesebb ilyen szertartási rendek vagy „liturgiák” máig fennmaradtak, részben elevenen, a ma is használatos ősi ritusokban, részben feljegyzések formájában.

Már most a valóságos jelenlét hite ezeknek az ősrégi keresztény liturgiáknak teljességgel a közép-pontjukban áll. Az ősi keresztény szertartások legfőbb eleme a miseáldozat; ennek pedig központi része az átváltoztatás, ami mindig a legnagyobb megkülönböztetéssel, kiemeléssel, a lobogó hit s imádó áhítat legváltozatosabb kitöréseivel jut kifejezésre. Ez annyira vitán felül áll, hogy elég itt pusztán néhány példára utalnunk.

Igy az ősrégi ú. n. *Szent Márk-liturgia* szerint a pap vagy püspök, miután a kenyér s a bor felett háromszor egymásután e szavakat mondta: „A mi Udvözítő Istenünk teste s vére ez valóban, amen”, leborulva imádja az oltáron jelenlevő Udvözítőt s így folytatja: „Hiszem! Hiszem! Hiszem! és vallom utolsó leheletemig, hogy ez a te egyszülött Fiadnak, a mi Urunknak, Istenünknek és Megváltónknak, Jézus Krisztusnak tulajdon életadó teste. Ezt vette a mi szent Asszonyunktól, az Istenszülő mindenkor szűz Máriától... Hiszem, hogy ez valóban ugyanaz a test”.

Körülbelül ugyanilyen a *Szent Bazil-féle görög liturgia* is, ahol még hozzáteszi a pap: „Ezt adta ő a mi szabadításunkra s a bűnök bocsánatára s örök életéért azoknak, akik benne részesülnek. Hiszem,

hogy ez ő valóban". Hasonlóképp szól a *Szent Gergely-féle liturgia*.

A *jeruzsálemi*, úgynevezett *Szent Jakab-liturgia* szerint, melyet a IV. században jegyeztek fel s a szír monofiziták mai napig használnak, a pap a felajánláskor így imádkozik: „Küldd el Uram, Szentlekedet..., hogy eljövén tegye ezt a kenyeret élő testté, valóságos testté, mennyei testté, testté, mely a mi testünknek és lelkünknek buzgóságot ad; a mi Urunk Istenünk és Udvözítőnk Jézus Krisztus testévé, hogy legyen azoknak, akik őt veszik, bűneik bocsánatára és örök életére... És a bor és víz vegyülékét, amely a kehelyben van, tegye az újszövetség vérévé, elevenítő vérré... a mi Urunk Istenünk és Udvözítőnk Jézus Krisztus vérévé” stb. Az átváltozás szavai után a pap így kiált fel (vagy énekel): „Szentség a szent embereknek!” Amire a nép így felel: „Te vagy az egy szent, az egy Úr, Jézus Krisztus!” Majd a pap megtöri a kenyeret s egy részét a kehelybe ejti (mint ez most is történik a latin misében) e szóval: „A mi Urunk, Udvözítőnk és Istenünk Jézus Krisztus teste és vérének egyesülése”. Majd midőn a híveket áldoztatja, így imádkozik: „Vedd és lásd, mily édes az Úr, aki megtöretik, de nem osztatik fel” stb.

Az örmények ma is így mondják s így mondták ősidőktől kezdve a miséjükben az átváltoztatás után: „Amen, amen, amen, hiszünk benned s imádunk téged, ó mi Urunk Istenünk; ez valóban a te tested”. A pap pedig utóbb így folytatja: „Valóban ez a mi Udvözítőnk s Istenünk teste s ez a ő vére. Hiszem, hiszem, hiszem mostantól mindörökké, amen. Ez a mi Urunk s Megváltónk Jézus Krisztus teste s ez az ő vére, amelyet a mi szent és szeplőtelen Asszonyunkból Szűz Máriából vett”.

A *gall* szertartásban a vasárnapi misében a Miatyánk után ez az ima áll: „Szabadíts meg a gonosztól, Krisztus Jézus; mi a te keresztre feszített testedet esszük s a te értünk kiontott szent véredet isszuk”.

A *mozarab* szertartásban a pap húsvét szerdáján

így imádkozik: „Ez az áldozati bárány, mely a keresztfán függött; ez az a test, amely a sírból feltámadt. Amit értünk valóságban bemutatott a mi főpapunk, azt nyújtjuk a kenyér s bor édességében”.¹

Az ősrégi liturgiáknak ez a megegyező tanuságtétele egyet mindenesetre bizonyít: hogy a régi keresztény egyházakban soha senkisé sem kételkedett benne, hogy Jézus kijelentéseit az ő valóságos jelenlétéről, az ő testéről mint valóságos eledelről s vérről mint itálról, *szósz szerint* kell venni. Hinni kell benne, nem pedig emberi mértékkel boncolgatni.

Vajjon tudták-e mindezt a XVI. század szenvedélyes hitvitázói, amikor egyszerre sutba dobták 15 évszázad egyöntetű s változatlan hitét s kijelentették, hogy az Oltáriszentség tana csak a megromlott Egyháznak s a pápaságnak találmánya? Ha nem tudták, akkor bizony tájékozatlanok voltak; ha pedig tudták, akkor jogtalanul ragadtak magukkal a tagadásba milliokat, akik az ő szavuknak hittek s ezzel az ősi keresztény tantól s Jézus kijelentésétől, sajnos, eltávolodtak!

A valóságos jelenlét tana a nagy egyházatyáknál.

A következő századok nagy egyházatyáinak írásai-
ból már egész köteteket lehetne összehordani annak bizonyítására, hogy ők is egységesen mint egy ember, rendületlenül hitték a Jézus teste és vérének *valóságos jelenlétét* az Oltáriszentségben.

Nem írhatjuk ide valamennyi kijelentésüket, csak *néhány összefoglaló szempont szerint* kötjük csokorba az ő tanuságtételüket.

1. A nagy egyházatyák és egyházi írók nem győzik kiemelni az Oltáriszentség *csodálatos, természetfeletti jellegét* (aminek nem volna értelme, ha merő szimbolumról volna szó) s a *csodákat*, amelyeket Isten

¹ A többi ősi liturgiára nézve l. *Muratori: De rebus liturgicis*, vagy *Charles Coupe: The Holy Eucharist*.

az Oltáriszentség létesítésében művel. Mily csoda ez mind, mondják: hogy ugyanaz a test, amely az Atya jobbán ül a mennyben, mégis itt van a mi oltárunkon is a földön; hogy a hívek kezébe s ajkára száll; hogy megtöretik s mégsem romlik el; hogy minden egyes hívő az egész Krisztust veszi; hogy az utolsó vacsorán *Krisztus önmagát tartotta kezében* (Ágoston); hogy ő a vendég és a lakoma egyszerre stb. (Igy Arany-szájú Szent János, Szent Efrém, Nazianzi Szent Ger-gely, Szent Ágoston, Szent Jeromos stb.)

2. Keresik az okokat, vajjon *mi vezethette Jézust*, hogy ezt a nagy csodát művelje s a saját testét és véré-t ilyen formában hagyja ránk eledelül.

3. Azután mindebből olyan *következtetéseket* vonnak le, amelyek kizártnak tüntetik fel a puszta képletes magyarázatot. Aranyszájú Szent János pl. Jézus jelenlétét az Oltáriszentségben nagyobb csodá-nak tartja, mint Illés csodáját, akinek imádságára ég-ből leszállott tűz emésztette meg az áldozatokat.

4. Erős *párhuzamba* állítják az Oltáriszentséget a *megtestesüléssel*: ahogy a megtestesülésben a látha-tatlan Isten testi valóságban jött közénk, úgy az Oltáriszentségben a láthatatlan Jézus is testi valóság-ban száll közénk.

5. A *legnagyobb tiszteletadásra* hívják fel a híveket az Oltáriszentség iránt azzal a megokolással, hogy hiszen ott maga Jézus van jelen.

Igy *Jeruzsálemi Szent Cirill* az ő „Hitoktatási könyvében” ezt mondja:

„Amikor hozzá lépsz, ne kezéd lóbálva s lazán tartott ujjakkal járulj oda, hanem balkezedet, mint valami trónzsámolyt fektesd a jobbkezed alá, mint amelybe a királyt fogadod, a tenyered mélyedésébe vedd Krisztus testét, így felelvén: Amen. Miután pedig szemedet óvatosan megszentelted (megérintetted) a szent testtel való érintkezésben, úgy vedd magadhoz, vigyázzván, hogy semmi belőle veszendőbe ne menjen. Mert ha valamit elejtenél belőle, úgy tekintsd, mintha saját testednek valamelyik tagját vesztenéd el. Ugye-

bár, ha valaki aranyforgácsot nyújtana neked, a legnagyobb figyelemmel és szorgalommal vigyáznál, hogy semmit se veszíts el belőle s így károd ne származzék? Hát nem kell-e akkor még sokkal inkább vigyáznod, hogy egy morzsácska se hulljon el abból, *ami minden aranynál és drágakőnél becsesebb?* Majd Krisztus testének vétele után járulj a vér kelyhéhez is, nem karod lóbálva, hanem leborulva, az imádat és tisztelet módján, ament mondva s Krisztus véréből vevén, magad megszentelésére. S amíg még ajkadhoz tapad annak nedvessége, kezedd el nyúlj hozzá és szenteld meg vele szemedet, homlokodat és többi érzedet". (Cat. Myst. 5, 21.)

Mindennek ugyan mi értelme volna, ha az Egyház az első századok folyamán nem hitt volna rendületlenül az Oltáriszentségben, a valóságos jelenlétben!

6. Épp e miatt a legnagyobb testi s lelki *tisztaságot* követelik meg az ősegyház atyái azoktól, akik az eucharisztikus lakomához járulnak. *Aranyszájú Szent János* szerint:

„Mekkora tisztaság illik ahhoz, aki ebben az áldozatban részesülni akar! A napsugárnál mennyivel tisztábbnak kell lennie a kéznek, mely ezt a testet szegi, a szájnak, mely ettől a lelki tüztől betelik, a nyelvnek, melyet e félelmetes vér von be!... Hol van az a pásztor, amelyik a saját teste tagjaival táplálná a juhait? De mit beszélek én pásztorokról, mikor anyák is vannak, akik a szülés fájdalmai után kisdedeiket idegen dajkára bízák. Ő (Krisztus) azonban ezt nem tudta elviselni, hanem *saját vérével táplál* minket s mindenképpen magához forraszt bennünket". (Hom. 82. in Mt. 5.)

Szent Ágoston így kel az áldozás előtti böjtnek védelmére:

„Talán még azt is szemére vetik az egyetemes Egyháznak, hogy az Eucharisziát mindig éhomra vesszük? Pedig így volt tetsző a Szentléleknek is, hogy az ilyen nagy szentségnek tiszteletére a keresztyények szájába előbb lépjen be az Úr teste, mint a többi ele-

delek; mert hiszen ez az értelme az egész világon elterjedt szokásnak". (Ep. 54, 8.)

Tertullianus heves és lángoló kifakadását a méltatlanul áldozók s méltatlan papok ellen (akiknek a „kezét kellene levágni") már fentebb láttuk.

7. Sőt mintha a legrégibb egyházatyák valahogy előre sejtették volna a XVI. század szentségtagadóit, akárhányszor úgy beszélnek, mintha egyenesen ezek ellen írnának.

Igy kifejezetten hangoztatják, hogy Jézus szavait *nem szabad merőben képletesen értelmezni*, hanem szószerint kell venni: Jézusnak itt *nem jelképe vagy képmása van jelen*, hanem valóságos és igazi teste és vére.

A számos idevonatkozó nyilatkozat közül lássuk csak *Szent Epifánius* szavait:

„A szent apostolok s a neves egyházatyák közül senki sem mondta, hogy az a véröntás nélküli áldozat, melyet Krisztusnak, a mi Istenünknek s az ő ajándékainak emlékezetére mutatunk be, az ő testének csak a képe volna. Nem azt mondta Jézus: Vegyétek s egyétek, ez az én testemnek *jelképe*... Sem az Úr, sem apostolai, sem az atyák nem nevezik a pap által bemutatott véröntás nélküli áldozatot sehol *képmásnak*, hanem az ő *saját testének és vérének*... A konszekráció befejezése előtt némelyik Szentatya jámborul „előképnek" nevezte; azonban a konszekráció után *valósággal* Krisztus testének s vérének mondatik, mert az is, és így hisszük". (Hardouin VIII. 370.)

A sinaita *Anasztázios* felveti a kérdést: „Vajjon Krisztus testének és vérének vétele, amelyet felajánlasz s amelyben részesülsz, Krisztusnak, az Isten Fiának valóságos teste-e, vagy egyszerű kenyér, aminőt az utcán lehet vásárolni, avagy *Krisztus testének jelképe*, mint ahogy a kosáldozat a zsidóknál volt?" S így felel rá: „Távol legyen, hogy azt mondjuk, hogy a szentáldozás Krisztus testének csupán jelképe volna (ἀντίτυπον) s hogy egyszerűen kenyér, hanem *valóban saját teste s vére Krisztusnak*, az Isten Fiának, ki em-

berré lett s a mindenkoron szűz Istenanya, Máriától született". „Vegyétek s egyétek: ez az én testem, s hasonlókép a kelyhet átadva így szólt: ez az én vérem. *Nem azt mondta: ez az én testemnek s véremnek jelképe!*"

Damaszkuszi Szent János is, aki egész életét a régi egyházi írók tanításának összegyűjtésére fordította, így ír: „Nem a *jelképe* Krisztus testének s vérenek a kenyér s bor, távol legyen! Hanem magának az Úrnak teste, mely az istenséggel van felruházva, mert az Úr maga azt mondta: ez az én *testem*, nem: az én testemnek a *jelképe* (τύπος); s az én *vérem*, nem: az én véremnek *jelképe!*" (F. O. IV. 13, 40.) A megszentelt kenyeret s bort szimbolumnak lehet nevezni, mondja ugyanő tovább, de csak amennyiben a jövődöbeli javaknak jelképei; „nem mintha nem volnának a *valóságban* is az Úr teste s vére", hanem amennyiben a szentség belső erejét ma még nem látjuk s így az örök dicsőségnek még csak képleteivel találkozunk a szentáldozásban.

A fentiekre a koronát a nagy *Alexandriai Szent Círill* teszi fel, aki így fejtegeti a Máté 26, 27-et: „Rámutatólag mondta: ez az én testem s ez az én vérem, *nehogy azt hidd, hogy csak jelkép* az, amit látsz; nem, hanem a mindenható Isten titokzatos módon s valóság szerint átformálja az adományokat (a kenyeret s a bort) Krisztus testévé s vérévé" stb. Majd a Ján. 15, 1-et magyarázva így ír: „Ne mondja senki, hogy semmiféle testi egyesülésben nincs részünk vele (Krisztussal), mert ennek ellenkezőjét azonnal bebizonyítjuk az ő írásából... Mert miért oltatik ő belénk? Nemde azért, hogy Krisztus teste is bennünk lakjék az ő szent testének vétele s a benne való részesülés által?... Érdemes megfigyelni: Krisztus nem azt mondja, hogy csak valamely hitbeli viszony által lesz bennünk jelen, hanem természetes (valóságos) részesedés által".

8. Végül az ősegyház nagy egyházatyái annyira *közismertnek* tartották a keresztények között a való-

ságos jelenlét hitét, hogy abból érveltek más hitigazságok védelmében is.

Igy pl. a gnosztikusok tagadták, hogy Jézus Krisztus azonos az Isten Fiával, a teremő Istennel. Erre *Irenaeus* azzal felel: hogyan tehetett akkor Krisztus, hogy a kenyér s a bor az ő testévé s vérévé váljék, ha nem volt hatalma teremteni? (Adv. haer. IV. 18, 4.)

Az *ariánusok* tagadták az Ige istenségét; *Hilarius* erre az Oltáriszentséggel érvel: ahogy mi Jézus teste által nyerünk életet, úgy a Fiú is az Atya által él.

Mások tagadták a *megtestesülést*; mire *Arany-szájú Szent János* az Oltáriszentséggel bizonyítja, hogy az Ige csakugyan emberi testet vett fel.

Nestorius tagadta Krisztus emberi természetének személyi egyesülését az örök Igével; mire *Szent Cirill* így felel: „Ha nem egy személy volna az ember s az Isten Igéje, akkor ez a szó: „Aki eszi az én testemet s issza az én véretem, énbennem marad s én őbenne”, közönséges emberevésre szólítana fel s teljesen értelmetlen volna”.

A *macedoniánusok* a Szentlélek istenségét tagadták; mire *Isidorus Pelusiota* az átlényegülés tanából bizonyítja a Szentlélek istenségét. Arra hivatkozik, hogy Krisztus a Szentlelket az Atyával s Fiúval egy rendbe állítja, aki „a titokzatos asztalon a közönséges kenyeret a megtestesülés igazi testévé változtatja”, ami szerinte a Szentlélek istenségének bizonyítéka.

Nagyon gyakori végül a Szentatyáknál, hogy az ember testi *feltámadását* éppen az Oltáriszentségből bizonyítják: „Hogyan mondhatják a feltámadás tagadói, hogy elpusztul s nem nyer többé új életet az a test, amely az Úr testével s vérével táplálkozott?”. — kérdi *Szent Irenaeus* a gnosztikusokkal szemben. Ugyanígy beszél *Alexandriai Szent Cirill*.

9. Még csak azt említjük fel, hogy maguk a *legrégibb eretnokségek is hittek az Oltáriszentség tanában* s hivatkoztak rá.

Igy pl. az eretnek *Eutyches* egyik követője (Theodoretusnál, dial. 2) így akarja bizonyítani tévtanát:

„Amint az Úr testének s vérének jelei mások a pap invokációja előtt, utána pedig átváltoznak s mások lesznek, ugyanígy az Úr teste a mennybemenetel után isteni állagga változott”.

Hasonlóképp beszél Samosatai Pál s mások. Ez is annak bizonyossága, hogy az első századok kereszténysége, még az eretnekek is, egyértelműleg vallották az Oltáriszentségben jelenlevő Krisztust és senkinek eszébe sem jutott, hogy az idevonatkozó evangéliumi kijelentéseket eredeti jelentésüktől eltérően, valami kódos jelképesseggel magyarázza. Minél közelebb megyünk vissza Krisztus Urunkhoz, ahhoz a korhoz, amelyben még legelevenebben élt a lelkekben Jézus tanítása s az apostolok hite, annál világosabban s egyértelműbben jelentkezik az Oltáriszentség *szószerinti* értelmezése, a *valóságos jelenlét* sziklaszilárd hite.

Valóban joggal mondtuk tehát fejtegetéseink elején, hogy alig van a kereszténységnek olyan fényesen igazolható, annyira biztosan krisztusi eredetű tana, mint a valóságos jelenléte. Jézus az Oltáriszentségben valóban jelen van, így hirdette önmaga, így hitték az apostolok s így hitte az egész kereszténység a hitújítókig, akiket e pontban inkább a katolikus Egyházzal való szembehelyezkedés viszketege vezetett, mint a tárgyi okok.

Az átváltoztatási hatalom s a mai papság.

Valaki mindezekre azt mondhatná: Rendben van, nem kételkedem benne, hogy Jézus az utolsó vacsorán csakugyan a saját testét s vérént adta tanítványainak a kenyér s bor színében. Azt is megengedem, hogy az apostoloknak Jézus halála s mennybemenetele után szintén volt hatalmuk a kenyér és bor átváltoztatására. Azonban honnan tudom, hogy a mai papoknak is megadta Jézus ezt a hatalmat?

Nos, ezt ugyan nem nehéz bebizonyítani! Mindenekelőtt elképzelhetetlen, hogy Jézus ilyen nagy kegyet csak éppen a legelső keresztényeknek juttatott

volna. Miért csak azoknak? Ha egyszer az ő testének s vérének vétele az ő akarata szerint arra szükséges, hogy „élet” legyen bennünk, csak nem tehető fel, hogy Jézus, aki az egész emberiséget s minden jövőendő nemzedéket megváltani jött, csak éppen az első évtizedek keresztényeire gondolt volna?

De ki is zárja ezt a lehetetlen elgondolást Jézus határozott szava: Vegyétek, egyétek *mindnyájan; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!*... Ha nem eszitek az Emberfia testét s nem isszátok az ő véré, *nem lesz élet bennetek*... Ezek a kijelentések mindenestre azt a benyomást keltik, hogy Jézus itt általános, örök életre szóló üdvösség-eszközt rendelt a hívei számára. *Valamennyi híve számára.* Ha tehát Anyaszentegyházának minden időkre, a „világ végezetéig” fenn kell maradnia, akkor minden időkre meg kell maradnia benne az üdvösség eme pótolhatatlan eszközének is, az ő teste s vére vételének. De akkor nyilván *fenn kell maradnia a hatalomnak is, amely az Oltáriszentséget létesíti*, amely a kenyeret s bort Jézus testévé s vérévé változtatja. Azaz: az átváltoztató, kenyérszögő hatalomnak az apostolokról az ő utódaikra is *át kell származnia.*

Még világosabbá lesz ez a következtetés, ha Szent Pál említett levelét olvassuk s abban ezt a kijelentést találjuk (11, 26): „Mert valahányszor ezt a kenyeret eszitek és ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, *míg el nem jő*”. Tehát az Oltáriszentségnek mindaddig kell az Úr halálát hirdetnie, míg az Úr újból *el nem jön*, azaz a *világ végezetéig*. Tehát kell lenni papságnak is, amelynek hatalom adatott az Oltáriszentség csodájának megisméltésére a világ végezetéig. Akkor azonban ez a szó: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” s ezzel együtt az a hatalom is, hogy hasonlóképp mondják ki a kenyér fölött Jézus nevében az átváltozás ígéit s ezzel azt csakugyan Jézus testévé változtassák, nem szólhatott pusztán annak a 11 embernek, aki az utolsó vacsorán jelen volt, hanem az apostoli *testületnek*, az intéz-

ménynek, a hivatalnak, amelyet Jézus e pillanatban Anyaszentegyházában létesített, vagyis: az apostoli Egyház papjainak.

Az Apostolok Cselekedeteiből és Szent Pál apostol leveleiből különben is tudjuk, hogy az apostolok maguk is így értették Jézust, mert maguk is szenteltek fel utóbb papokat s püspököket. Így Szent Pál felszentelte Tituszt és Timóteuszt. Az ősegyház tanubizonyosságából pedig tudjuk, hogy ezeknek a püspököknek és papoknak egyik legfőbb feladatuk éppen az Eucharisztia bemutatása, azaz az utolsó vacsora szent cselekményének megismétlése volt.

Az őskeresztények közül senki sem kételkedett abban, hogy a törvényesen felszentelt püspökök és papok szavára ugyanúgy megjelenik az oltáron az Úr teste és vére, mint Jézus szavára az első Úrvacsorán. Ezt a meggyőző tanuságot pedig, minthogy az apostolok korára megy vissza, nem lehet bizonyító erejétől megfosztani; hiszen kik érthették meg Jézus szándékát tökéletesebben, mint azok, akik állandóan vele voltak s akik, ha valamiben kétségük maradt, Jézust még személyesen is megkérdézhették?

Avagy feltehető-e, hogy az apostolok mindebben csak a saját önkényükre támaszkodtak volna s nem Krisztus parancsára és meghatalmazására? Ki képzelhet ekkora önkényeskedést s ilyen istenkáromló öntúlbecsülést az első keresztényeknél, sőt maguknál az apostoloknál?

De aztán ott van Jézus határozott utasítása is az evangéliumban, melyet Szent Pál is idéz a jelzett helyen. Jézus t. i. ezt mondja a tanítványoknak: „*Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre*”. Mit jelent ez a szó: „Ezt”? Nem jelenthet mást, mint hogy az apostolok is tegyék *ugyanazt, amit Jézus tett*: vegyék kezükbe a kenyeret s a kelyhet, áldják meg s Jézus nevében mondják ki róluk: „ez az én testem” és „ez az én vérem” s akkor ugyanaz a csoda történik meg, amely megtörtént, amikor Jézus maga mondta ki először e szavakat. Abban a pillanatban ugyanaz törté-

nik, mint mikor Jézus változtatta át a kenyeret s bort a saját testévé s vérévé: vagyis a kenyér s bor átváltozik Krisztus testévé s vérévé.

Ha nem így volna, akkor az apostolok (s utódok) legfeljebb üres szavakat mondanának, de nem cselekednék „ezt”, ugyanazt, amit Jézus cselekedett. Hiányoznák cselekedetükből éppen *a lényeg*, Jézus testének s vérének csodálatos megjelenése a kenyér s bor színe alatt a hívek lelkének táplálására. Ezzel a szóval tehát: „*ezt cselekedjétek az én emlékezetemre*”, Jézus az Oltáriszentséget nem *múló, egyszeri csodának*, hanem *állandó, intézményes ajándéknak szánta*, melyben Egyházát részesíti. Ezért mondja Szent Pál is kifejezetten: „*Valahányszor tehát ezt a kenyeret eszitek s ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, míg csak eljövend*”. Tehát az Oltáriszentségnek a világ végezetéig, az Úr második eljövételéig fennálló intézménynek kell lennie.

Egyébként senki sem tagadja, hogy ha Jézus csak ugyan szószerinti értelemben adta testét és vérét az utolsó vacsorán, akkor ezt nemcsak arra az egy alkalomra szánta, hanem *mindenkorra*, aminthogy Egyházát is egész lényegével, szervezetével, alkotmányával, tehát szentségeivel is minden időkre rendelte; mondván: „*íme, én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig*”. Ahogy tehát az Egyház a világ végezetéig fennmarad, ugyanúgy *fennmarad benne az Oltáriszentség is*, és ezzel szükségkép az a *papi intézmény*, amely az apostolok hivatását folytatja s többi közt az Oltáriszentség állandó megújításának hatalmával s kötelességével bír.

Jézus az ő szeretetének legdrágább kincsét s legpazarabb megnyilatkozását nem akarta elrejteni előlünk, nem akarta megvonni tőlünk, a késő korok keresztényeitől sem!

Nemcsak azokat akarta boldogítani, akik látták őt s úgy hittek, hanem azokat is, akikről külön dicsérettel kiemeli, hogy „boldogok, akik nem láttak és mégis hisznek”.

Az egy színnel való áldozás.

A katolikus tan szerint Jézus ugyan a *szavak erejénél fogva* a kenyér színe alatt testével s a bor színe alatt vérével rejtőzik, mégis, mivel valóságban *élő test és élő vér*, tehát egymástól elválaszthatatlan s így a kenyér színe alatt is s a bor színe alatt is ott van Krisztus egészen, testével és vérével egyaránt. Azért az *egy színnel való áldozásban is* ugyanazt az egész Krisztust vesszük magunkhoz. S ezért, bár Jézus rendelése szerint a szentmisében mindkét színnel áldoznak, az Egyház mégis, őskeresztény mintára, a latin szertartású híveket csak egy színnel, mégpedig a kenyér színével áldoztatja.

A mondott dogmatikai okon kívül ennek az a magyarázata, hogy a bor színével való áldozásnak legalább a kényesebb ízlésű és fejlettebb higiéniai igényű híveknél *igen komoly gyakorlati akadályai* lehetnek. Nevezetesen nagyon nehéz volna vele elkerülni a tiszteletlenséget, amely abból állana elő, ha a „bor” esetleg lecsöpögne a földre, ruhára stb. Azonkívül a tömeges áldozásoknál elkerülhetetlen volna a betegségekkel való fertőzés veszélye; a közös kehely vagy kanál használata sok emberben esetleg undort keltene, ami viszont az Oltáriszentség iránti köteles tiszteletet jelentékenyen zavarná.

Ezek az okok kényszerítették a katolikus Egyházat, hogy a két színnel való áldozást mellőzze, melyet viszont a görög katolikus egyháznak bizonyos történelmi okok alapján megenged. Mikor pl. a husziták éppen a kehely használatát követelték és miatta egyházzendülést szítottak, az Egyház már csak a fentemlített dogmatikai igazság védelme érdekében sem tett könnyen engedményeket.

A két színnel való áldozásnak az Úr rendelése értelmében valami formában fenn kell maradnia az Egyházban (a pap áldozása a szentmisében), de semmiből sem bizonyítható, hogy a két színnel való áldozás minden esetben szükséges. Ha Krisztus Urunk az Egy-

házat rendelte lelki dolgokban tanítónkul s kormányzónkul, kell, hogy ilyen esetekben az Egyház döntése legyen irányadó; Jézus maga akarta, hogy vitás kérdésben az Egyházra hallgassunk (Mt. 18, 18.).

Hit vagy hitellenség?

Egy szellemes festő lefestette az utolsó vacsora jelenetét: Jézust, amint a kenyeret s bort nyújtja tanítványainak, a kép alá a következő mondatokat írta: egyik oldalon: „*Luther: Ez alatt van az ő teste. Kálvin: Ez úgy hat, mint az ő teste. Zwingli: Ez jelképezi az ő testét*”. A másik oldalon e szó állt: „*Jézus Krisztus: Ez az én testem*”. Alatta: „*Kinek higgyünk ezek közül?*”

Aligha lehetne rövidebben s kifejezőbben megérzéskíteni s egyben összefoglalni a katolikus és katolikusellenes állásfoglalást az Oltáriszentség körül. Nem lehet vitás: ki érdemel több hitet? Melyik a helyes eligazodás?

Sajnos, e felekezeti szenvedély ma már sokszor „csak azért is” ragaszkodik az ellentmondáshoz, jóhiszemű hithűséget látva a csökönységben. Pedig mekkora kincstől fosztja meg magát, aki nem hisz az Oltáriszentségben!

A csodától félték, szegény emberek? Pedig aki nem hisz a valóságos jelenlétben, az még nagyobb és sokkal hihetlenebb csodák előtt találja magát, mint aminő maga az Oltáriszentség.

Mert ugyan hogyan magyarázza az meg a kafarnaumi beszédet? Hogyan az Úr viselkedését a kételkedőkkel, a „tanakodókkal” s zúgolódókkal szemben? Hogyan oldja az meg, miért vezette az Úr tévedésbe a keresztyénységet, holott egyetlen szóval visszatarthatta volna híveit a téves értelmezéstől? Mikép érthető meg akkor Szent Pál beszéde a korinthusiakhoz, az ősi liturgiák egyöntetű szentségimádása. a legelső egyházatyák s a nagy egyháztanítók lángoló tanuságtétele? S az Egyház kétezeréves csalódása, amely Egyháznak Krisztus megígérte, hogy a pokol

kapui nem vesznek erőt rajta s ő vele marad minden nap a világ végezetéig? Mennyi csoda, mennyi megoldhatatlan rejtély!

Minket is válaszütra állít az oltár titka. Tőlünk is azt kérdezi Jézus: Mit akartok: hinni-e vagy távozni tőlem? Mikor én szeretetem legértékesebb zálogát nyújtom, ti is rövidlátó kételkedéssel igyekeztek-e lerázni a hit édes igáját? Vagy hisztek-e bennem akkor is, mikor szeretetem találékonysága a csoda útját járja?

Mit felelhetnénk mást az Úr szavára, mint azt, amit Péter válaszolt az Úr kérdésére:

— Uram, hová mennénk? Hiszen *az örök élet ígéi nálad vannak!*

Az Oltáriszentség gyümölcsei.

Az örök élet ígéi! Erről már csak futtában néhány szót!

Tudod-e, testvér, hogy az Oltáriszentség milyen gyümölcsöket terem?

Meleggé, közvetlenné, bensőségesse varázsolja az egész *hitéleletet*. Miért mondják még másvallásúak is, hogy egyedül a katolikus templomokban találnak meleg, bensőséges hitbuzgalmi életet? Ó, nagyon érthető: mert itt a hívek Jézus közelében érzik magukat, mert a valóságos jelenlét tana által páratlan közvetlenséggel csap felénk a végtelenség érzete s az örökkévalóság levegője.

Ha bemegyek a katolikus templomba, Jézus néhány lépésnyire van tőlem. Igaz, hogy a színek fátyla alá rejtőzött: nem látom arcát, nem hallok hangját; fal van köztem s közte. De azért tudom, hiszem, hogy itt van csakugyan, oly igazán, mint ahogy itt volt, amikor a földön járt. S ha misén vagyok, tudom, hogy itt áldoz értem, ugyanúgy, mint mikor a keresztfán áldozott. S ha magamhoz veszem, tudom, hiszen épúgy hozzám jön, mint mikor angyali izenetre Szűz Mária méhébe szállt s ugyanúgy keblére enged hajolnom, mint ahogy Szent János az utolsó vacsorán rá-

hajolt az Úr keblére. Mily természetes, hogy ebből a hitből, ebből a tudatból a kegyelemnek, reménynek és szeretetnek valami csodálatos melegsége árad s hatja át a hívek szívét.

Az Oltáriszentség emberileg is *közel hozza hozzánk az Istent*. Igaz, ő mindenütt jelen van, mindenütt megtaláljuk. De legközelebb mégis a megtestesült Istenember révén találjuk meg. Az Oltáriszentségben pedig az Istenember rejtőzik. Néhány lépésnyire van tőlünk, sőt mikor a szentáldozásban magunkhoz vesszük, egyenesen lehajol hozzánk, átölel, belénk száll, összeforr velünk, átömleszti a vérét a mi vérünkbe. Mily édes istenközelség ez! Mily megrázóan szép és boldogító egyesülés a Legszentebbel! Mily irigyletes kiválasztottság, kitüntetés, felmagasztalás!

Newman Henrik, a nagy angol konvertita, későbbi oratoriánus szerzetes, majd biboros, még anglikán főlelkész korában epedve vágyott az Oltáriszentség s az áldozás után. Valaki azzal akarta elriasztani a katolizálástól, hogy ilyképpen le kell majd mondania anglikán egyházi állásáról s igen jelentékeny jövedelméről. A nemeslelkű Newman erre így felelt: „Ah, mit ér nekem akár százezer font sterling, egyetlen szentáldozáshoz képest!” Valóban: az Oltáriszentség mindennél gazdagítóbb kincs, mert Istent hozza közeink s Istenhez emel fel minket.

Az Oltáriszentség teszi a mi templomainkat *vonzóvá, meleggé, elbűvölővé*. Valaki egy híres protestáns templomot nézett meg s mivel rajta kívül éppen akkor senki sem látogatta a templomot, ő pedig tisztességtudóan kezében tartotta a kalapját, a sekrestyés rászólt: „Uram, tegye csak fel a kalapját, hiszen *nincs itt senki*!”. Az illető katolikus volt s egyszerre nagyon elszomorodott. Szegény protestánsok, gondolta, akiknek a templomában *nincs senki*! Nálunk van, de mennyire van! És ki az, aki állandóan itt van! Mi bizony levesszük a kalapunkat, ha a templomba lépünk s nemcsak a kalapunkat, hanem meghajtjuk a térdünket is, sőt kedvünk volna arcraborulni s a

földet csókolni boldog áhítattal s repeső hálával. Az iránt, aki nem vonakodott ily mélyre ereszkedni le hozzánk!

Az Oltáriszentség rengeteg *lélektisztító munkát* végez a hívekben. Távolállók ezt nem is sejtik. Mint-hogy nálunk kötelesség és parancs az Úr szava szerint, hogy áldozzunk, tehát gyónnunk is kell. Gyónni pedig annyi, mint halálos komolysággal magunkba szállni, lelkiismeretünket megvizsgálni, kegyetlenül pörbefogni önmagunkat minden hibánkért, bűneinkért, leszámolni velük, bánatot kelteni, jobbulást fogadni. Aztán magunk személyében vádoljuk magunkat a lelki-
 atya előtt: ami mind csak arra való, hogy lelkünket a bűn ellen megedzze s tőle szabadítson. Micsoda lélektisztító munka folyik a gyóntatószékben nap-nap mellett, éppen az Oltáriszentség iránti tiszteletből! Szegény protestánsok, akik ezt a lelki fürdőt nélkülözni kénytelenek!

Az Oltáriszentség a *lelki erő forrása*. Mikor a lélek áttüzesedik a mennyei jegyes ölelésétől, mikor Jézus puha, édes testét érzi ajkán s nyelvén, mikor szívébe zárta őt, a legnagyobbat, a legtisztábbat, leghívebbet, minden áldozatra képesnek, minden erőmegfeszítésre késznek érzi magát. Hogyan megvigasztalódnak itt a szenvedők, hogyan lelkesednek szent és nemes életre az apák s anyák, az ifjak s a leányok! Mennyi nemes elhatározás, mennyi apostoli tett, mennyi tevékeny felebaráti szeretet s mennyi tisztaság sarjad az Oltáriszentségből!

Mikor az Úr a földön járt, egy-egy érintésére meggyógyultak a betegek, megtisztultak a leprások, feláramadtak a halottak. Mennyi lelki gyógyulás, erősödés, életreszökés, mennyi szent erő és lelkesedés fakad ma is belőle, az Oltáriszentségen át! A keresztény-
 üldözés első századaiban a pogányok csodálkozva tapasztalták, hogy valahányszor ezek a fogoly keresztények valami kenyeret kaptak, amelyet a papjuk hozott nekik a börtönbe, utána mindig kétszeres bátorsággal álltak ellen a kínoknak s mosolyogva mentek

a gyötrelmes halálba is! Igen, az Oltáriszentség hőseket nevel, az Isten- s emberszeretet hőseit, a tisztaság csodáit, a vértanúság hőrozsait.

S az Oltáriszentség végül megkönnyíti a legnehezebbet: *megédesíti a halált*. Nap-nap után tízezrek válnak meg az élettől. A katolikus hívő (ha igazában az) nem fél a haláltól, mert hiszen a haldokló ágyához is eljön a pap kezében az Úr, a haldoklók reménysége, az örök viszontlátás és feltámadás adója. Jézus az Oltáriszentségben még egy utolsó bűnbocsánatot hoz neki, még egy utolsó csókban pecsételi meg benne a boldog ébredés, a mennyország ígérétét. Nekünk a halál épp ezért nem is halál, hanem születésnap; nem lezuhanás, hanem élnikezdés; nem kétségbeejtő rém, hanem sejtelmes tavasz és diadalmenet, mert bennünket nem a csontkarú Rém fogad a betegágyon, hanem Jézus, aki éppen az Oltáriszentség tisztelőinek s részeseinek mondotta, hogy „aki eszi az én testemet és issza az én véreimet, annak élete leszen és én feltámasztom őt az utolsó napon”. Azért olyan derűs, nyugodt s békés az igazi katolikusnak halála, azért varázsolja át a mi haldokló-szobánkat a mennyország fényes előcsarnokává a Viaticum kegyelme, Jézus testének vétele az örökkévalóság küszöbén.

Oltáriszentség! Az Úr szenvedésének emlékjele, a feltámadás s örök boldogság legbiztosabb záloga, ó édességes manna, ó zarándokságunkban köztünk lakó, lelkesítő, támogató, tápláló Isten-báránya: *bár ihletnéd meg a kételkedők szívét s nyitnád meg nekik is csodálatos leereszkedésed édes titkát!* Hogy ők is jöjjenek s imádjanak téged szereteted titkában és szeressenek velünk s imádkozzák a kétezeréves Egyházzal:

Jézus, kit takar most sokrétű lepel,
Add meg, miért lelkünk forrón esdekel:
Hogyha majd a titkok fátyla felderül,
Láthassunk örökre leplezetlenül!

(Aquinoi Szent Tamás, Adoro te.)

Függelékül

célszerűnek látszik néhány idevágó gyakorlati kérdésre adni rövid választ a trienti zsinat és X. Piusnak ez ügyben kiadott utasításai alapján:

Ki veheti magához az Oltáriszentséget? Minden katolikus hívő, akinek súlyos bűn nem terheli a lelkét. Akinek súlyos bűne van, köteles előbb meggyónni s csak akkor áldozhatik.

Gyermekek is áldozhatnak-e? Igen, áldozhatnak, mihelyt annyira fejlett az értelmük, hogy az áldozás mivoltát valamelyest megérthetik, azaz Jézus testét a közönséges kenyértől meg tudják különböztetni. Ez normális fejlődésű gyermekeknél már 6—7 éves korban bekövetkezik, s X. Pius pápa elrendelte, hogy mihelyt a gyermekek arra a fokra eljutottak, hogy ily értelemben áldozhatnak, el is kell vezetni őket az áldozáshoz, minden más szokás és megfontolás mellőzésével.

Hányszor áldozhatunk? Ugyancsak X. Pius szerint bármikor, akár mindennap is (nagypénteket kivéve), amikor a kegyelem állapotában vagyunk, azaz súlyos bűnünk nincs. Az áldozás nem a jók jutalma, hanem a gyengék erőssége s azért nemcsak a szentek vehetik magukhoz gyakran s mindennap, hanem a bűnrehajló, közönséges halandók is, hiszen ezeknek épúgy vagy még inkább van szükségük gyakori (lelki) táplálkozásra. Az évenként egyszer, húsvét táján való áldozás kötelessége csak a minimumot szabja meg, a legkisebb mértéket, amelyen innen már újabb súlyos bűn nélkül az áldozástól el nem maradhatunk, nem pedig a normális mértéket.

Miért kell vasárnap misét hallgatnunk? Mert a mise, mint eucharisztikus áldozat, a megváltás kegyelmeinek voltaképpen közlője s ugyanoly értékű, mint Krisztus vérontásos áldozata a Golgotán. Az Egyház parancsa értelmében legalább vasár- és ünnepnap kell jelen lennünk ezen az áldozaton. Aki ezt elhanyagolja, méltánytalanságot követ el Krisztus Urunkkal szem-

ben, mint akit Jézus keresztáldozata nem érdekel s megfosztja magát a megváltói áldozat kegyelmeitől, melyeket Jézus elsősorban azoknak osztogat, akik eucharisztikus áldozatának misztikus megújításán — a misén — kegyelettel résztvesznek. Épp ezért a misehallgatás, eltekintve attól, hogy szigorú kötelesség, minden egyéni áhítatgyakorlatnál összehasonlíthatatlanul hasznosabb s értékesebb.

Oltár és Áldozat.

Igazán jelen van-e Jézus az Oltáriszentségben?

Kétségtelenül a legnagyobbszerű, de egyúttal legcsodálatosabb tana szent hitünknek: Krisztus jelenléte az Oltáriszentségben. „Hogyan? Hiszen ez époly borzasztó, mint nagyszerű, ha csakugyan így van!” kiáltott fel nemrég egy megtérőben lévő zsidó fiatalember, midőn a katolikus vallást tanulmányozva az Oltáriszentség kérdéséhez elérkezett.

Csakugyan igaz: képzelni sem lehet nagyobb és megrázóbb, de egyúttal örömdetesebb és magasztosabb tant, mint azt, hogy aki a világot teremtette, aki nekünk is egykor örök Biránk lesz, a mindenható és végtelen Isten igénytelen kenyér- és borszín alatt valósággal jelen van a mi oltárainkon, hogy mi magunkhoz vesszük, lenyeljük mint valami táplálékot s az a piciny fehér ostyadarab, amelyet magunk állítunk elő lisztből és vízből, az a bor, amelyet magunk sajtolunk a szőlőből, hogy az a pap szavaira pillanat alatt megszűnik ostya és bor lenni s helyében láthatatlanul megjelenik Jézus Krisztus!

Ha van ennek a tanításnak értelme, és ha be lehet bizonyítani, hogy Krisztus csakugyan kijelentette az ő jelenlétét az Oltáriszentségben, akkor ennek a nagyszerű misztériumnak a csodájára kellene járni minden embernek; erről kellene írni, beszélni legtöbbet; erre kellene minden kereszténynek legtöbbet gondolnia; akkor az a méltó, hogy egész életünk a csodálat és hódoló imádat megnyilvánulása legyen egy ilyen óriási hittitok előtt s főleg maga az Oltáriszentség, a legcsodálatosabb és legimádandóbb valóság előtt...

Már pedig bizony az Oltáriszentségnek van *értelme* és *be lehet bizonyítani*, és az ellene felhozható *okoskodásokat diadalmasan meg lehet cáfolni*. S a katolikusoknak soha nem szabad kifogynia ezeknek az érveknek ismeretéből, hogy ezt a legnagyobb és legvigasztalóbb tant a kételkedésekkel és hitetlenséggel szemben diadalmasan megvédhesse és a maga hitét is velük szemben mindig ébren tarthassa.

Be lehet-e bizonyítani az Úr Jézus jelenlétét az Oltáriszentségben?

Az Úr Jézus jelenlétét az Oltáriszentségben a legszigorúbban be lehet bizonyítani, sőt el lehet mondani, alig van a hittudománynak oly tétele, melyet oly világos és meggyőzőhetlen érvek egész sorozata támogathatna, mint az Oltáriszentség tanát.

Természetes, hogy ezek a bizonyítékok *hittaniak*, nem bölcsesietiek, azaz nem a pusztá természetes észből, hanem a kinyilatkoztatás forrásából, az evangéliumból és a hagyományból bizonyíthatók. Természetes is; hiszen a hit titkairól a filozófia nem mond semmit. Az Oltáriszentségről sem mondja sem azt, hogy igaz, sem azt, hogy nem igaz; ezek a kérdések egyszerűen nem tartoznak a természetes megismerés gondolatkörébe. Csak az a kérdés tehát, hogy a mindentudó és végtelenül igazmondó Isten csakugyan kinyilatkoztatta-e, hogy Jézus a kenyér- és borszín alatt valóban jelen van. Ha igen, minden kételkedés jogosultságának vége: Jézus jelen van az Oltáriszentségben s ez époly biztos, minthogy kétszer kettő négy.

Ismeretes, hogy az evangéliumban főleg két részlet bizonyítja az Oltáriszentség tanát. Egyik, ahol Jézus *megígéri* az Oltáriszentséget, a másik pedig, ahol Jézus *megadja, létesíti*. Az első a János-evangélium 6. fejezetében, a másik az utolsó vacsora leírásában, az első három evangéliumból van elmondva.

A lényeg a következő:

Jézus a pusztában megszorítja a kenyeret s az-

tán a vízen jár. E kettős csodatétellel mutatja ki hatalmát az elemek s a természeti törvények felett. Mikor e két csoda láttára óriási embertömeg veszi körül, megtartja nagyjelentőségű kafarnaumi beszédét. Ennek lényege az, hogy Krisztus mindenekelőtt *feltétlen hilet követel magában*.

Miután erre nézve tanítását előadta, azonnal kijelenti, hogy ő egy *kenyeret* fog majd adni nekünk, mely nem olyan lesz, mint a manna a pusztában, mely csak ideiglenes életet adott, hanem amely örök életre táplálja az embert. Hozzáteszi, hogy ez a kenyér *ő maga* lesz. És pedig nem az ő tanítása, vagy az ő szelleme, nem a puszta benne való hit lesz ez a kenyér, hanem ez a kenyér *ő maga* lesz, az ő teste és vére.

A zsidók megrémültek erre a szóra s így kiáltottak fel: „Hogyan adhatja ez nekünk az ő testét eledeleül?”

És Jézus így felelt: „Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek”. (Ján. 6, 53—54.) Tehát nem von vissza semmit, nem magyaráz ki semmit; nem azt mondja, hogy hiszen csak képletes értelemben nevezi magát tápláléknak és „kenyérnek”, hanem „bizony, bizony”-nyal erősíti állítását és *mindjárt fenyeget* is, hogy „ha nem eszitek az én testemet és nem isszátok az én véremet, nem lesz élet tibenetek”.

De hogyan, hát igazán étel lesz az ő teste és ital lesz az ő vére? Lehetséges ez? És *valóban* az lesz-e vagy csak valami képletes, átvitt értelemben? Erre is azonnal a legvilágosabb szavakkal megfelel az Úr Jézus: „mert az én testem *bizonnyal* étel és az én vérem *bizonnyal* ital”. (6, 56.) És hozzáteszi szinte a nyersségre emlékeztető világossággal: „Aki *eszik engem*, az is él énáltalam” (6, 58).

Ebben a kafarnaumi beszédben az Úr Jézus *hat-szor egymásután* mindenféle alakban erősíti, hogy ő a saját testét és vérét valóságos eledel és italként fogja nekünk hagyni, amelyet enni és inni kell, hogy örök

életünk legyen. Elmondja állító és tagadó módon, fel-tételes és egyenes alakban, s végül még egyszer utal a csodáira, arra, hogy ő mindenható, s hogy az ő sza-vait nem kritizálni, nem emberi kicsinységgel latol-gatni kell, hanem egyszerűen és teljességgel el kell hinni, mert különben nem lesz bennünk élet.

Lehet-e ennél világosabb beszéd?

Nem képletesen kell-e értelmezni az evangélium szavát?

Ha pedig mégis bántana valakit a kétely, hogy hátha mégis csak képletes értelemben beszélt az Úr Jézus, ahogy a protestánsok hiszik, erre nézve is a legteljesebb felvilágosítást nyújtja az evangélium.

Mindenekelőtt tudnunk kell, hogy a képletes beszédnek is megvannak a maga nyelvtani szabályai. A magyarban például ennek a képletes kitételnek: „törököt fogni”, „csehül állni”, „valakit láb alól el-tenni” stb. mindnek valami egészen határozott ér-telme van s így vagyunk *minden* nyelvnél. Az ilyen úgynevezett *álló* képletes kitételeket aztán más érte-lemben nem is lehet venni, mint vagy szószerinti ér-telemben (pl. ha valaki egy csatában igazán elfog egy törököt), vagy: amit ezen voltaképp érteni szokás.

Ugyanígy vagyunk a sémi nyelvekkel is. A zsidó (vagy arám) nyelven, melyen Jézus beszélt, ennek a szónak: „valakinek testét enni” és „valakinek véré-t inni” szintén volt egészen határozott képletes jelen-tése is. Az első annyit jelentett, mint: valakit szívből gyűlölni és halálra keresni, a másik: valakinek véré-t ontani (pl. „vérszopó”). Kétségtelen, hogy Jézus egyiket sem alkalmazhatta magára, s nem lehet kép-telenebb dolgot képzelni, minthogy Jézus így beszél-jen: „aki nem *gyűlöl* és *nem gyilkol meg* engem, az nem nyeri el az örök boldogságot”. Jézus tehát ezeket a szavakat nem használhatta képletes értelemben, mert ez egészen határozott és mindenkép lehetetlen jelen-

téssel bírt volna; tehát csakis *szószerinti* értelemben használhatta e szavakat.

Megerősíti e következtetést az a határozottság, amellyel Jézus „bizonnyal” ételnek és „bizonnyal” itálnak nevezi testét s véré. Ha csak átvitt értelemben volna teste étel s vére ital, akkor nem mondhatná Jézus, hogy az ő teste „bizonnyal” étel és „bizonnyal” ital, és nem használná ezt az ünnepélyes kitélt: „bizony, bizony mondom nektek”, vagy legalább is kimagyarázná vagy sejtetné, hogy itt szavaival szemben képletes értelmezés van helyén.

Ennek ellenkezője áll. Jézus ünnepélyesen s ismételten a *hitre* hivatkozik, amelyet neki feltétlen joga van megkövetelni. Ő nem magyaráz és nem érvel, hanem kijelent és kinyilatkoztat és utal arra, hogy az ő szavai igazság és élet, őáltala az Atya beszél és aki nem hisz őbenne, nem hisz az Atyának.

Mi értelme volna ennek a nyomatékos hivatkozásnak a *hit* köteletségére, ha Jézus csak valahogyan átvitt értelemben volna a mi lelkünk kenyere és tápláléka? Hiszen oda semmi különös hit, semmi lelki erőfeszítés nem kell! Minek művelte akkor közvetlenül előtte a két legfeltűnőbb csodát, mellyel az elemek feletti uralmát igazolta? S minek hivatkozik az ő feltétlen igazmondására és csodáira? És minek korholta a zsidókat, hogy nem tudnak felülemelkedni a kicsinyes és földi gondolkodásmód fölé?

De mi több, Jézus a legvilágosabban látta, hogy *szavait a zsidók nem képletes, hanem szószerinti értelemben veszik*, ezen megütkeznek, emiatt sokan elhagyják őt és megbotránkoznak benne: és Jézus mégsem von vissza semmit, mégsem magyarázza szavainak értelmét képletesen, mégsem nyugtatja meg a zsidókat, köztük eddigi tanítványai közül is sokakat, (kik e beszédre, mint az evangélista mondja, szintén elpártoltak tőle), hogy nem igaz, ne értsék félre, ő csak *lelkileg* és a *szeretet* által akar kenyerek és boruk lenni az embereknek. Jézusnak ha egy kis szíve és esze volt, nem lett volna szabad megengednie, hogy

hivői és a nép egy merő *félreértés miatt* elpártoljanak tőle! Neki a fogalomzavart okvetlenül el kellett volna oszlatnia, ahogy megtette máskor is mindig, ha látta, hogy szavait félreértették. De itt semmi ilyes nincs, itt Jézus csak ismétli, amit mondott és egyszerűen követeli, hogy szavait abban az értelemben higgyék, amely értelemben felfogták, azaz: szószerinti értelemben.

Az evangélium ugyanis elmondja, hogy sokan megütköztek és elpártoltak tőle e „kemény beszéd” miatt. Vitatkozni kezdtek egymás közt: „hogyan ad-haja ez nekünk az *ő testét eledelül?*” (Ján. 6, 53.). S mit felelt Jézus? Tanítványaihoz, a megmaradottakhoz fordult s egyszerűen azt kérdezte tőlük: „Csak nem akartok ti is el menni?” (6, 68.). Tehát: nem bánja, ha valamennyien elhagyják, ha nem hisznek az *ő* szavaiban, de azokból vissza nem von semmit és azoknak tágabb értelmet, képletes magyarázatot adni nem hajlandó. Péter azonban előáll s a hivek nevében így felel a felhívásra: „Uram! kihez mennénk? az örök élet igéi nálad vannak!” (6, 69.). S a hit e felséges, alázatos megnyilatkozásával várják a csodálatos ígért későbbi beváltását.

És még egy nagyon fontos érv: Jézus Isten volt, *előre látott mindent*. Előre látta az eljövendő századokat. Előre látta Egyháza életét. Előre látta a milliók és százmilliók hitét. Ő látta, tudta, hogy az egész kereszténység hosszú évszázadokon át, egészen a reformáció fellépéséig *ellenmondás nélkül hinni fog az ő valóságos jelenlétében az Oltáriszentségben* s azon túl is a katolikus Egyház százmilliónyi hive mindig hinni fog benne. Ő tudta, hogy apostolai, vértanui és híveinek egész töméntelen sokasága *szószerinti értelemben* fogja venni az *ő* szavait. Tudta, hogy ennek a tannak védelmében számos vértanu fogja vérét ontani.

És *ő* ne akadályozta volna meg, hogy egy *pusztá félreértés* kedvéért, azért, mert *ő* elmulasztja 3 szóval kimagyarázni magát, a keresztény hivek százmilliói

ilyen végzetes és nevetséges tévedésbe jussanak s ennek folytán sokan vértanui halált szenvedjenek? Ha nem szószerinti, hanem képletes értelemben nevezte volna testét „ételnek” és vérét „italnak”, már a jövő nagy félreértések és tévedések megakadályozása végett is kötelessége lett volna Jézusnak világosan megmondania, hogy nem szószerint, hanem csak képletesen kell venni az Oltáriszentségről szóló beszédjét.

Minderről azonban szó sincs: Jézus megmarad a mellett, hogy az ő teste egyszerűen és valóban „étel” és a vére valóban „ital”.

S az utolsó-vacsorán meg is tette, amit ígért: a kenyeret és bort átváltoztatta testévé s vérévé s meghagyta apostolainak, hogy „ugyanekt cselekedjék” az ő nevében tovább is az ő emlékezetére.

Az Ösegyház hite.

S csakugyan így is értette mindenki Jézus szavait egészen Luther Mártonig (aki nem tudott zsidóul). Már *Szent Pál* úgy beszél az Oltáriszentségről, hogy Jézus valóságos jelenlétében való hite egészen kétségtelen. Az I. korinthusi levél 11-ik fejezetében meg rója a korinthusiakat, hogy az eucharisztikus lakomát nem eléggé különböztetik meg az evés-ivástól s Isten ítéletével fenyegeti meg azokat, akik tisztátalan lélekkel eszik „ezt a kenyeret” és isznak „ebből a kehelyből”, „mivel nem különböztetik meg az Úr testét.” (11, 29.) Lehet-e ennél világosabb beszéd?

Ugyanígy szólnak mind az ősi Egyház atyái. *Szent Ignác* vértanu († 116) s a *Didache* című könyv, az őskereszténység egyik legrégebbi irodalmi maradványa; hasonlókép *Tertullianus*, *Alexandriai Kelemen*, *Irenaeus* és *Jusztin* vértanu a II. századból; *Origenes*, *Ciprián* és számosan mások a III. században és így tovább. Ezek mind „Krisztus testének” nevezik az Oltáriszentséget és szószerinti értelemben veszik ezt.

Hasonlókép tanuskodik az Ösegyház hitéről és

értelmezéséről valamennyi őskori keresztény liturgia (szertartás). A legrégebbi szertartáskönyv („Constitutiones Apostolorum”) vagy a jeruzsálemi úgynevezett Szent Jakab-liturgia, az alexandriai, az ősrégi római, melynek I. Szent Incze pápa szerint maga Szent Péter apostol vetette meg alapját, a milánói, a kopt, az örmény, a szír-káld, a konstantinápolyi, később a gót-gall, a frank, a mozarab szertartáskönyvek: mind csupa meghatározó megnyilvánulásait tartalmazzák az őskeresztények egyező hitének, akik mind szóról-szóra értelmezték Jézus ünnepélyes kijelentéseit s hittek abban, hogy Jézus az Oltáriszentségben valóban jelen van.

Mily szép példaul az ősrégi chrysostomusi görög szertartás, melyet lényegében a görög katolikusok ma is használnak, amely szerint az átváltoztatás után a pap felmutatja a kenyeret és bort, mire a pap is, az alszerpap is letérdelnek vagy mélyen meghajolnak s így köszöntik a kenyeret és bort: „Uram, légy irgalmas nekem bűnösnek, Amen!”

Az Oltáriszentség értelme.

A kételkedők rendesen ezt vetik ellen legvégső helyen: De hát mi értelme volna annak, hogy az Isten egy darabka kenyér és néhány csepp bor színe alá rejtőzzék és hogy mi magunkhoz vegyük és lenyeljük?

Erre a kérdésre bizony nehéz a feleletet megadni annak, aki nem veszi figyelembe az Úr Jézus örök, *túláradó szeretetét* mihozzánk. Aki azonban ebben a gyengéd szeretetben hisz és megfontolja az Oltáriszentség csodálatos hatásait a lelkekben, az egy percig sem kételkedhetik abban, hogy az Oltáriszentségnek csakugyan bámulatosan nagy és fenséges értelme van.

Az Oltáriszentség titkának megoldása ebben a szentírási szóban rejlik: örök szeretettel „szeretett engem és önmagát adta értem”. (Gal. 2, 20.)

Az Oltáriszentség s Jézus csodálatos jelenléte, itt-időzése köztünk, hozzánk-szállása, velünk-egyesü-

lése a szentáldozásban mind csodálatosan megérthető dolgok, mihelyt megértjük s szem előtt tartjuk az Úr-nak csodálatos s végnélküli szeretetét hozzánk, emberekhez. *Közel akart lenni hozzánk!* Nem mintha erre ő rászorult volna, hanem hogy ezzel is állandóan figyelmeztessen szeretetére s mintegy kényszerítsen arra, hogy vele odaadón és elmélyedve, szeretőn és bensőségesen foglalkozzunk. Táplálékunk akart lenni érezhető jelek alatt s érezhető alakban, hogy élénken lelkünkbe vesse, mennyire szükségünk van ōrá s az ővele való folytonos, szeretetteljes egyesülésre. Számkivetésünk társa, zarándokságunk megosztója akart lenni, hogy ezzel is folyton emlékeztessen az örök hazára s arra, hogy odatúl ő vár ránk, mint végcél, mellyel örökre egyesülnünk kell.

S ezért van oly meleg, oly bensőséges, oly minden más vallásgyakorlatot összehasonlíthatatlanul felülmúló lelkiség, Jézus-szeretet, hitbuzgalmi élet, annyi erkölcsi tisztaság, annyi önfeláldozó hősiesség s annyi mennyei öröm ott, ahol igazi katolikus hitélet és eucharisztikus élet van! Ahol az emberek „megértik és hiszik azt a nagy szeretetet, mellyel az Isten viseltetett hozzánk” és sehol sem viseltetett annyira, mint az Oltáriszentségben. Ezért zengi oly bensőségesen a milliónyi hívő katolikus lélek:

Lauda Sion, Salvatorem,
Lauda ducem et pastorem
In hymnis et canticis.

Dicsérd, Sion, Megváltódat,
Vezéredet, Pásztorodat
Vig szívvel, vig énekkel.

Quantum potes, tantum aude,
Quia maior omni laude,
Nec laudare sufficis!

Dicsérd minden érzéssel,
Mert bármi nagy dicsérettel!
Ember őt nem éri fell

S ezért imádkozik hozzá élő hittel:

Bone Pastor, panis vere,
Jesu, nostri miserere,
Tu nos pasce, nos tuere,
Tu nos bone fac videre
In terra viventium!

Ó jó Pásztor, szent kenyérünk,
Jézus, minket szánj meg kérünk,
Légy táplálónk, légy vezérünk,
Add, hogy boldog véget érzünk
S lássunk egykor odafenn!

Tu qui cuncta scis et vales,	Te, ki látod küzdelmünket
Qui nos pascis hic mortales:	S táplálsz itt lelkeinket,
Tuos ibi commensales,	Asztaltárszá tévén minket:
Cohaeredes et sodales	Majdan ott fent szenteidnek
Fac sanctorum civium!	Sorába végy, úgy legyen!

„Hihetetlen”-e az Eucharisztia tana?

Az Eucharisztia tanával szemben már a kafa-naumi zsidók szembehelyezték a kételkedés örök jel-szavát: „Kemény beszéd ez, ki hallgathatja azt?” A keresztény őskor és középkor a maga hívő lelkü-letével egészen a XVI. századig nem talált semmi hihetetlen a valóságos jelenlét, az átlényegülés s az eucharisztikus áldozat tanában; ám a pogány szellemű humanizmus felébredtével teljes erővel megindult a kételkedés, amely a vallásszakadásban valóságos harci jelszóvá vált. *Luther Márton maga eredetileg nem mert az Oltáriszentség tanában letérni az ősi útról, sőt hevesen és élesen küzdött eleinte a „sacramentá-riusok”, vagyis a szentségtagadók ellen; szellemes gúnnyal igyekezett őket elintézni. Hivatkozott arra, hogy bármennyire szeretné tagadni az Oltáriszentsé- get, már azért is, hogy ezen az alapon is szembehe- lyezkedhessék a pápasággal, nem teheti, mert az Írás szavai túlságosan világosak és kényszerítők az Eucha- risztia hite mellett. Csak később, a szükségnek en- gedve csatlakozott ő maga is a valóságos jelenlét s az eucharisztikus áldozat tagadásához.*

Hogy a mai materiális irányú gondolkodásnak különösen nehéz meghajolnia az Eucharisztia tételei előtt, szinte eleve adott dolog. Megszoktuk, hogy csak azt tekintsük „reálisnak”, ami a mindennapi élet és tapasztalás köréhez tartozik. Az Istennek mint szemé- lyes végoknak s végső világmagyarázatnak hite sok- kal beszédesebb, mint az Eucharisztia tanának tör- téneti igazolása, mégis tömérdek ember van, aki még a személyes Isten hitében is ingadozik. Jellemzőképpen még azok sorában is akad éppen elég ilyen gyakor- lati ateista, akik nyugodt gondolkodásukban kényte

lenek meghajolni az istenérvek bizonyító ereje előtt. Ami nem illik bele a külső s hétköznapi dolgok sorába, azt sokan legjobb esetben csak amúgy elméletileg tartják igaznak s alattomban esetleg akaratok ellenére is kételkednek vagy legfeljebb ingadozva és bizonytalanul hisznek benne. Ugyanígy van elég sok keresztény Jézus istenségének hitével is.

Nem csoda tehát, hogy az Oltáriszentség tana, ez a mindenképpen titokzatos és csodálatos tan, ez a lehetfinom és végtelenül szubtilis természetfölötti gondolat, sokszor azoknak is nehezen fér be az eszmévilágába, akik egyébként keresztényeknek s hithű katolikusoknak tartják magukat. Ezek ilyenféleképpen beszélnek: „Igen, igen, hiszem; de azért — ki tudja, igaz-e?”

Az Eucharisztia tanával szemben ez az ingadozás magában véve annál meglepőbb, mert *alig van a katolikus dogmatikának tétele, amelyet olyan erős érvekkel lehetne bizonyítani, mint az Eucharisztia tanának kinyilatkoztatott voltát.* Itt ezeket az érveket nem érinthetjük, csak utalunk az idevontakozó bőséges hitvédelmi irodalomra.¹ Természetesen ezek az érvek nem tehetnek hatást azokra, akik talán Isten létét sem fogadják el, vagy Jézus istenségében nem hisznek. Azonban szinte lélektani talány, hogy akik elfogadják Jézus istenségét, mikép utasíthatják vissza ezeket az érveket. Más magyarázata ennek nincs, mint az előljáróban említett félelem és irtózás mindentől, ami csoda és titok, ami természetfölötti és a tapasztalati világon túleső.

Krisztus maga határozottan a hit kötelességére utal az ő eucharisztikus kijelentései körül. A „kemény beszédet” emlegető és zúgolódó zsidók hitetlenkedését az ismert szavakkal rója meg: „Ez titeket meg-

¹ Lásd e kötetben előbb: *Az oltár titka* című fejezetet a 3—67. lapon. Az őskereszténység eucharisztikus hitének egyik legjobb történeti összefoglalója a névtelenül megjelent, a janzenista A. Arnould-nak tulajdonított munka: *La perpétuité de la foi de l'Eglise touchant l'Eucharistie.*

botránkoztat? hátha majd látjátok az Emberfiát felmenni oda, ahol azelőtt volt? A szellem az, ami éltet, a test nem használ semmit; az ígék, melyeket én szóltam nektek, azok szellem és élet. De vannak közületek némelyek, kik nem hisznek". (Ján. 6, 62. kk.) Vagyis: az érzéki gondolkodás természetesen nem tud hívó lélekkel meghajolni kijelentéseim előtt; csak aki hisz bennem, az hisz akadály nélkül az én szavaimnak.

Ez az istenemberi diagnózis máig igaz maradt. „Vannak, akik nem hisznek”, ez az oka minden csűrészavarásnak az Eucharisziát szerző krisztusi szavak és kijelentések körül. A megfogyatkozott hit különösképpen húzódozik a legszebb és legcsodálatosabb hit-tételtől s innen minden Oltáriszentség-tagadás. Aki hisz az Isten mindenható, csodatevő erejében s hisz az ő jóságában és találékony szeretetében, az az eucharisztikus tanításokban nemhogy hihetetlen dolgokat nem talál, hanem ellenkezőleg, azokat a többi krisztusi kijelentés betetőzőjének, szerves kiegészítőjének, azokkal egystílusú megnyilatkozásoknak kénytelen tartani.

Mi a „hihetetlen” az Eucharisztia tanában? Az-e, hogy csoda? De nem találkozunk-e folytonosan csodákkal az Isten műveiben? Már a természet rendjében mennyi az olyan „csoda”, amelyet csak azért nem tartunk és érzünk annak, mert megszoktuk, mert mindennapivá lettek előttünk.

Nem csoda-e — a szónak mindig tágabb értelmében — maga a lét is? Az, hogy vagyunk? Az, hogy dolgok vannak, amelyeknek nem okvetlenül kell lenniök? Amelyek nem belső, metafizikai szükségességképpen vannak, amelyek nem a maguk erejénél fogva s nem szükségképpen létezők? Nyüzsgő előttem a nagyvilág: csillagok óceánjai, naprendszerek fűrtjei, rajai, gombolyagjai, tengerei! Miért vannak ezek? S miért van az atóm és a molekula, a mikrokozmosz bámulatos, ezertitkú világa? Miért van nehézkedés és elektromosság, hő és fény? A fizika és kémia ezer rejtvénye? Miért van anyag és mozgás?

S miért van a földön élet? Micsoda bámulatos titok minden egyes sejt, minden fűszál, minden emberi vagy állati érzékszerv! Az élők születése, növekedése, szaporodása! Az öröm és fájdalom érzése, a képzelet és az emlékezés!

S az értelem! Az a bámulatos valami, amelynél fogva a létezők egy része, az „eszes lények”, valami láthatatlan és anyagtalan módon át tudnak fogni, magukba tudnak vetíteni, magukban szellemileg fel tudnak dolgozni dolgokat, viszonyokat, logikai kapcsolatokat; fel tudnak hatolni a csillagok világába s be a szellem és az Istenség eszméinek titkaiba; tudnak ítélni s következtetni, gépeket, hidakat, alagutakat szerkeszteni, matematikát és költészetet művelni... Csupa csoda, csupa bámulatos, megfoghatatlan, érdekesítően talányos, fenséges és érthetetlen dolog!

És itt van *Jézus Krisztus világa*. Ez a történeti személyiség, amelynek arányai a fellegeken túlba nyúlnak. Egy szellem, akit megérteni s megmagyarázni emberileg nem lehet, akinél más megfejtéssel nem boldogulunk, mintha elhisszük neki, hogy ő Isten Fia és Isten-ember. Csoda ő maga és egyetlen, megmegújuló csoda minden lépése, minden tanítása, egész életfolyamata.

Hát nem volt-e csoda az ő földrejövetele? Az Ige megtestesülése, szüzi születése? Nem volt-e csoda Jézus minden szavának emberfeletti bölcsesége, minden tettének a természet kereteit diadalmasan áttörő mindenhatósága? Gyógyításai, halott-támasztásai, jövedőlései, halála, feltámadása, mennybemenetele: nem volt-e csoda mindez elejétől végig? És Egyházának alapítása, elterjedése, fennmaradása, erkölcsi kisugárzásai: nem csoda-e ez is mind?

Aki Krisztusban hisz, annak az Eucharisztia már úgyszólván semmi újat sem mond. Nem lehet megérteni azokat az embereket, akik Jézus istenségét vallják, de az Oltáriszentség tanát azon a címen utasítják vissza, hogy „kemény beszéd ez” és hihetetlen. Hát a meg-

testesülés hihetőbb? Nem százszor s ezerszer nagyobb, csodálatosabb, rendkívülibb tan-e, hogy az Isten emberré lett s a földre jött? Az Istentől az emberig csakugyan milliószor hosszabb az út, mint az emberalaktól a kenyér- s a boralakig. Ha amazt hihetem: érthetetlen, miért ne hihessem emezt is? Amikor ugyanaz a kinyilatkoztatás tárja eléem ezt is, azt is! Hiszek a kegyelemben? Hiszek a Szentháromságban? Hiszek a saját egykori feltámadásomban? Ha ezekben hihetek, amik sokkal nehezebb s az érzéki tapasztalást meghaladóbb dolgok, hogy van az, hogy ugyanakkor az Oltáriszentség tanát „hihetetlennek” tartom?

Azt mondhatná erre valaki: Nem is azért nem hisszük, mert Istent nem tartjuk elég hatalmasnak, hogy ezt a csodát is művelje, hanem mert még Jézus csodatevő alakjának szemmeltartásával is úgy érezzük, hogy ez a csoda valahogy kiütköznék a jézusi stílusból.

Ebben az ellenvetésben csak annyi az igaz és igazolható, hogy az *Eucharisztia tana a maga nemében valóban egyedülálló*. De nem állítható, hogy ellenkeznek a jézusi stílussal és nem lenne éppen a jézusi kinyilatkoztatások és rendelkezések egész módszerével és hogy úgy mondjuk, természetrajzával tökéletesen egyező.

Mik a Jézus módszerének, vagy ha tetszik, „stílusának” jellemző vonásai? A megváltói cél, a kegyelem közlése, a hívőkhöz egyénenként való szeretetteljes lehajolás, az ember felemelése Istenhez s önmagának szerves közlése, saját istenemberi életerőinek titokzatos átömlesztése a hívekbe. Ha ezeket az elveket szemmeltartjuk, az eucharisztikus gondolatot mint a jézusi életműnek és stílusnak egészen kifejező s jellegzetes elemeit kell felismernünk.

Jézus végső célja az emberi nem megváltása volt s ez főleg a golgotai keresztáldozat révén történt. Az Eucharisztia ennek a keresztáldozatnak titokzatos és jelképes megújítása a világ végezetéig, az „Ezt cselekedjétek” parancsa szerint. Jézus végső célja a lelkek

egyéni megszentelése: ő a szőlőtő s hívei a szőlővesszők, amelyeknek a tövön kell maradniok, a tövel össze kell forradniok. Hol történik ez kifejezőbben, stílusosabban, mint az Eucharisziában? Jézus végcélja, hogy az emberek kenyere legyen. (Ján. 6, 35.) Hol és hogyan lehetne jobban az, mint az áldozás magasztos aktusában? A megváltásnak végső célja, hogy az embert Istenhez felemelje s Istennel egyesítse: el lehet-e képzelni jelesebb, igazabb, főnségebb egyesülést és Istenhez-emelkedést, mint az eucharisztikus áldozatot és áldozati lakomát?

A jézusi stílus emlegetése nemhogy gyengítene az eucharisztikus hit érveit, sokkal inkább megerősíti s új világításba emeli azokat.

*

Végül azt is mondhatná valaki: az Eucharisztia tanának katolikus értelemben vett magyarázata nem méltó ahhoz az isteni Felséghez, amely a Megváltó istenemberi személyétől egy pillanatig sem választható el. Hogyan lehet azt képzelni, hogy valóban a világok ura és teremtője legyen az, akit ti egy lisztből sült kis ostyadarab s néhány csepp bor színe alatt jelenvalónak hisztek? Rozoga kis falusi templomok díztelen s néha talán ízléstelen oltárszekrényeiben, gyarló és esetenként elég méltatlan papok kezében, az áldozó hívők nyelvén, torkán és gyomrában: az Isten egyszülött Fia! Nem istenkáromló elképzelés ez?

Az Eucharisztia, ha csakugyan Krisztus teste, valóban minden külső és belső tiszteletet, hódolatot, fényt és pompát megérdemel. Megérdemli többi közt pl. egy-egy eucharisztikus világkongresszus minden ragyogó, ámuló és tüntető imádását. Ám époly bizonyos, hogy még ahol minden emberi pompát kifejtünk is, a kenyér és bor színei örökké szegényes útjelzői maradnak az Istenember e földön járásának. Soha eléggé nem lehetnek méltók sem e színek és jelek, sem a Szentség körül tevékenykedő emberek a misztériumra, amelyet hordoznak s az Úrra, akit takarnak.

Am egyet nem szabad felednünk: a megtestesülés titka szükségkép s eleve magával hozza az Isten Fiának önkéntes és szükségszerű mély megalázódását. Ő maga akarta így „az ő testének életében”. Ő maga akarta, mert ha egyszer közénk akart jönni, hasonlónak kellett lennie hozzánk mindenben, az egy bűnt kivéve. Minden emberi nyomorúságunkban s alázatunkban. Vajjon az ő földrejötté, születése, földön járása nem volt-e végesvégig csupa önkéntes önmegalázás? Az, hogy kitette magát a járás-kelés, evés-ivás és alvás, éhség, szomjúság, fáradtság, verejtékezés emberi gyarlóságainak s végül a kinszenvedés és kereszthalál minden borzalmának s megaláztatásának? S mi az ő titokzatos élete a századokon át a földön, ha nem az ő örökös megaláztatásának és önként vállalt megszégyenülésének csodálatos, félelmetesen titokzatos sorozata?

Van valami megrázó abban a tényben, hogy az *Isten Fia, amikor a földön járt, senkit sem kényszerített a benne való hitre*. Meghagyta az embereknek nemcsak fizikai, hanem morális szabadságát is arra, hogy visszautasítsák őt s fennen tagadják, sőt gúnyolják, amit ő állított. „Jel, amelynek ellene mondanak” (Luk. 2, 34.). Ez maradt ő a századokon át: ez akart maradni. Amint életében eltúrte, hogy üldözzék, vádolják, gúnyolják s káromolják, úgy eltűri ugyanezt a világtörténet folyásán s a földrészek egészén keresztül. A római amfiteátrumok porondján, a vértanúk száz-ezreiben őt gyalázták meg, őt törték kerékbe, őt jelentették ki az emberiség söpredékének. (Tacitus, Plinius, Suetonius.)

A közép- és újkor egyházüldözéseiben s a jelenkor szentségtöréseiben őt proskribálták és proskribálják az emberek. Oroszországban két évtizede már, hogy minden elképzelhető durvasággal s kegyetlenkedéssel irtják őt s az ő hitét, az ő Egyházát s az ő híveit. Mexikóban és Spanyolországban szintén. A meggyilkolt papok és apácák tízezreinek vére, a megbecstelenített tabernákulumok és felrobbantott

templomok ezreinek üszke és romja mind azt beszéli, hogy Krisztus ma is gyűlölet, üldöztetés és keresztrefeszítettetés tárgya. *Ahol a marxizmus uralomra jut, ott nem a bankok és tőkések ellen megy elsősorban a játék, hanem ő ellene.* Miért? Gonosztevők-e az ő papjai és szerzetesei, apácái és hívei? Gyilkosok-e, haszonleső és csaló szörnyetegek-e? Nem, ezeket benne hagyják az országokban, ezek játsszák a hóhért az ártatlanok felett.

Avagy hát tudatlanok és a tudatlanság terjesztői-e ezek az ő hívei és szolgálói? Dehogy, ellenkezőleg, éppen ez a legképzettebb társadalmi osztály. De egy bűnük van: Jézus Krisztust képviselik, az erkölcsi rendet, a természetfölötti gondolatokat, a kinyilatkoztatott és isteni igazságokat. Ezért kell pusztulniuk. Melyik pálya, melyik hivatás az, az egy katonain kívül, amely a századok folyamán annyiszor ontotta vérért? Miért dörögnek ellene a Celsusoktól és hitehagyott Juliánusoktól kezdve a Lunacsárszkijokig és Rosenbergekgig a gúny, ferdítés és szidalom minden hangszeren? Miért kezelik Krisztust és az ő híveit mint egy férget, amelynek nincsenek jogai, mint egy fekélyt, amelyet ki kell irtani az emberiség testéről?

Hát vajjon ez nem csoda-e? Krisztusnak ez a százados megcsúfolása, ez az önként vállalt szegyenútja? És az a félelmetes hallgatás, amelybe e megaláztatás évszázados kálváriáján keresztül burkolódzik?

És akkor ti csodálkoztok azon, hogy Krisztus az Eucharisztia édes vőlegényi ajándékát sem restelte megszerezni, s reánk hagyni? Ránk hagyni annak ellenére, hogy előre tudta, hogy a tabernákulum útja is az önkéntes megaláztatás, a sértő visszautasítás, sőt esetenként a nyílt meggyaláztatás szegyenútja lesz? Hogy az áldoztatókehely köpenye újból a Heródes gúnypalástja lesz az ő testén?

Az Eucharisztia „hihetetlensége” csak egyen múlik: elfogadható-e az Isten mindenhatósága s minden korlátot áttörő emberszeretete? Elfogadható-e

Jézus istensége s az emberiség üdvözítésén minden eszközzel s minden leleménnyel fáradozó nagylelkűsége?

Ha nem: akkor hihetetlen az Eucharisztia is. Ám akkor hihetetlen a kereszténység maga is. Ha igen: nincs már benne semmi, ami hihetetlen lenne!

Miért járunk szentségi körmenetet?

Mi ma a nagy soproni népmisszió befejezéseképpen körmenetet tartunk. Körülhordozzuk Krisztus Jézus szent testét az Oltáriszentségben; körülhordozzuk a mi utcáinkon és tereinken, körülhordozzuk Őt énekkel és zeneszóval, tömjénfüst között. Kiterítünk eléje egy nagy szőnyeget, egy gyönyörű szép hímezett szőnyeget, melynek minden öltése egy emberi szív: a mi szívünk. Ezt a tarka, hatalmas szőnyeget terítjük ki a názáreti Jézus elé, amint most diadalmenetben végigvonul a mi utcáinkon.

Azt kérdezhetné valaki, hogy *mire való az ilyen körmenet? Hát nem elég, ha otthon imádkoztok? Hát nem elég, ha a templomban imádkoztok? Miért jöttök ki még az utcára is?* — szinte le lehet olvasni ezt a kérdést néhány felebarátunk szeméről.

Testvéreim! Tudjátok, miért jövünk ki mi az utcára Krisztus szent testével?

Először azért, mert ezzel a mi túláradó, túlcsorduló örömünket és hálánkat akarjuk kifejezésre juttatni. Ha valakit valami nagy szerencse ér, az siet elmondani másoknak is azt. Akinek valami nagy kincs jutott a birtokába, az szereti, szinte az utcára kivinni: hadd lássa ország-világ, hogy ő milyen boldog. Azért veszi sok gazdag a legszebb ruháit és a legszebb ékszereit fel, hogy mindenki lássa az ő kincsét.

Hát nekünk, hívő keresztényeknek, pedig a legnagyobb kincsünk és a legnagyobb örömünk az, hogy a felséges Ur Isten, aki ezt a világmindenséget teremtette, azt a rengeteg sok, sok napot és álló csillagot, a multat, a meglévő és leendő országokat teremtette:

hogy az a hatalmas Isten, aki szélvész, háborúkat tud a világra bocsátani, de azokat le is tudja csendesíteni, ez a hatalmas Isten szereti az egész emberiséget és szeretetének jeléül az Oltáriszentségben kenyér színe alá rejtőzött.

Nincs a világon nemzet, nincs a világon társaság, nincs a világon irányzat, amely olyan gazdag volna, mint mi, akik az Oltáriszentségben Jézus Krisztust magát bírjuk, mint vigasztalónkat, mint lelkünk megújítóját, megnemesítőjét, mint csodatévőt. Jézust, aki csak megérinti a beteg lelkeket és azok megújulnak, életre kelnek.

Itt Sopronban is az elmúlt napokban mennyi csoda történt. Nagyobb csoda, mint egykor Jeruzsálemben vagy Galileában, nagyobb csoda, mint a kenyérszaporítás a pusztában, vagy pedig a bénák és sánták meggyógyítása. Nagyobb csodák történtek itt, mint Lázárnak halálból való feltámasztása.

Itt csodák történtek a lelkekben. Osszetört, meghasonlott szegény lelkek megint talpraállottak. Halott lelkek megelevenedtek, lelki sánták megint járni kezdtek, lelki vakok megint látni kezdtek.

S ezt a sok csodát mind Jézus művelte, az Oltáriszentségből sugározta szét az Ő áldásait.

Hát Testvéreim! Hogyne vinne rá a lélek arra, hogy megmutassuk ezt a kincset, ezt a legnagyobb jószágot, a mi örömünket, büszkeségünket, boldogságunkat, az Oltáriszentséget; hogy megmutassuk, milyen közel lakik hozzánk az Úr.

De másodszorban, Testvéreim! Azért is visszük diadalmenetben körül Jézusunkat, mert *hitet akarunk mellette tenni*, meg akarjuk vallani az egész nyilvánosság előtt, hogy mi hiszünk benne. Mert Jézus, amikor látható alakban a földön járt, nem azt kívánta, hogy az emberek titokban higgyenek és imádják, hanem azt követelte, hogy a világ előtt is bátran, férfiasan megvalljuk a mi benne való hitünket. Mert Jézus azzal fenyegeti a gyávákat, hogy „aki szégyel engemet és az én ígéimet, azt az Emberfia is szégyen-

leni fogja, mikor eljövend az ő fölségében és az Atyáéban és a szent angyalokéban!' (Luk. 9, 26. Mt. 10, 32.)

Hát mi, édes jó Testvéreim, azért tartjuk ezt a körmenetet, hogy hitvallást tegyünk nemcsak a templomok sötétjében, nemcsak magánházainknak titkos csendjében, hanem a nagy nyilvánosság előtt is. Lássá, aki akarja, hogy mi levesszük a kalapunkat, hogy mi kivilágítjuk az ablakainkat, hogy mi térdreborulunk az utca közepén is, ha a mi hitünket meg kell vallani.

Ó, szentséges Jézus! Nézd ezt a hívő sereget. Mi nem szégyeljük a Te evangéliumodat, mi nem szégyeljük azt, hogy a Te gyermekeid vagyunk, mi nem szégyeljük, hogy annak az üldözött, halálbakergetett Krisztusnak a tanítványai vagyunk. Majd egykor az Atya trónjánál, az utolsó ítélet napján, az egész világ előttünk lesz, Jézus, akkor emlékezzél rá, hogy mi itt a földön nem szégyeltünk Téged az emberek előtt és majd Te se szégyelj bennünket a Te mennyei Atyád előtt.

A harmadik, Testvéreim, ami végett ezt a körmenetünket tartjuk, az, hogy mintegy — nem politikai, hanem — *tisztán lelki népszavazást tartsunk*. És ez a népszavazás azt mondja: mi azt akarjuk, hogy Jézusunk királya legyen a magyar társadalomnak.

Azt akarjuk, Krisztus, hogy Te uralkodjál felettünk; mi azt akarjuk, hogy Téged necsak a templomokban imádjának, necsak a hálósobákban, mikor lefekszenek az emberek, necsak az iskolában a gyermekek; mi azt akarjuk, Jézus Krisztus, hogy Te ura, parancsolója, vezére, királya légy az egész magyar nemzetnek, úgy ahogy Szent István, a mi első királyunk már akarta.

Azt akarjuk, hogy a közéletben is, a kulturális életben is, a társadalmi életben is, a Te szereteted, a Te igazságod, a Te égbe mutató nagy isteni mutatóujjad az égbe vezérlő szent jel legyen és ennek a gondolata, hogy ez uralkodjék mindenütt az egész magyar életben.

Mi nem akarunk pogány nemzet lenni, mi nem

akarunk hitetlen nemzet lenni, mi hívő keresztény nemzet akarunk lenni.

Azt akarjuk, hogy Jézus törvényei legyenek a legfőbb törvényei a magyar életnek is, hogy Jézus tisztasága, Jézus alázatossága, Jézus emberszeretete, Jézus igazságossága lengje át az egész közéletet.

Azt akarjuk, hogy a házasság szent dolog maradjon, ahogy Te rendelted Úr Jézus; szent és felbonthatatlan, elválaszthatatlan. Történjék, ahogy Te mondtad, Urunk, hogy amit Isten egybekötött, ember el ne válassza. Azt akarjuk, hogy a gyermek szent dolog legyen és a szülők a gyermekek nevelését tekintsék a házasság igazi céljának, nem pedig önzésüknek és szenvedélyeiknek kielégülését. Azt akarjuk, hogy a nő üljön magas piedesztálon, ahogy Te akartad, Úr Jézus. Azt akarjuk, hogy a nő ne legyen a durva önzésnek tárgya és ne legyen divatbábu; azt akarjuk, legyen ő is erkölcsi személyiség, üljön magas méltóságban, legyen köztisztelet tárgya és legyen a szemérem, a női zárkózottság, a lelki finomság képviselője a társadalomban. Egy szóval, Jézus, mi ezt akarjuk, hogy a Te elveid uralkodjanak a magyar közéletben és társadalomban.

Hívó Testvéreim! A körmenetnek még egy célja van. *Be akarunk mutatni valamit emberies felfogással és érzéssel*, hiszen emberek vagyunk, hát emberileg kell éreznünk.

Mi, Jézusunk, be akarjuk mutatni ezt a várost, be akarjuk mutatni a házainkat, mintegy azt mondván: Jézus, nézd, én itt lakom. Áldd meg ezt a házat, Jézus, ez az az utca, ahol a munkába, a hivatalba járok, vagy a gyermekek az iskolába járnak. Jézus, áldd meg ezt az utcát, áldd meg mindazokat, akik erre járnak: a szenvedőket, a betegeket, az ínségben élőket, a gondokkal küszködőket.

Ó, ma oly nehéz az élet; annyi a munkanélküliség, annyi a szűkölködés, annyi a könny, annyi a szenvedés és a bánat. Jézus, ha valaha, akkor ma van szükség a Te szent áldozásodra. Ma van szükség arra,

hogy jöjj megint a nép közé, mint egykor Galileában és Jeruzsálemben.

Jézus, jöjj közénk és gyógyítsd meg ezt a sok beteg, leprózus lelket, akik itt járnak. Gyógyítsd meg a tévelygőket, azt a sok bűnöst, azt a sok elhibázott életű embert. Gyógyítsd meg Jézus a lelki vakokat, gyógyítsd meg a lelki süketeket, gyógyítsd meg a lelki hénákat és sántákat, gyógyítsd meg ezt a beteg, beteg társadalmat.

Áldj meg minket, vonj magadhoz minket, gyujtsd fel a szemünkben új világosságot, a hitnek világosságát, amely túlemelkedik bajon és szenvedésen és azt mondja: ó, ha a testem leroskad is, de a lelkem előtt egy örök, egy végtelen gyönyörű érvényesülés áll, hát én nem fogok kétségbeesni.

Jöjj, Jézus, gyujtsd fel a szívünkben a szent lángot, hogy megértsük a Te hozzánk való isteni megváltói szereteted és tisztíts meg bennünket minden szennytől, minden mételegtől.

Misszióink befejezésekor most, Jézus, még egy áldást kérünk tőled. Áldd meg a mi komoly szándékunkat és jó feltételeinket. Ahogy mi most együtt vagyunk e téren, 50 év múlva, 60 év múlva, 100 év múlva együtt leszünk mi a temetőben is a föld alatt. Akik csak most rám néztek, testvéreim, ó, ez mind halálra ítélt, szegény ember és én magam is velük. A szemek, akik rám néztek, pár év múlva — előbb-utóbb — csak üres szemgolyók lesznek; a fejek, amelyek most itt vannak, pár év múlva — előbb-utóbb — halotti koponyák lesznek. „Elhull a virág, eliramlik az élet”... Siet a sírba minden élő. Ahogy most a Nap leszáll, ahogy alkonyodik, úgy fog lealkonyodni felettünk az élet napja is. És mi kezünkbe vesszük a vándorbotot, hogy menjünk előre, a síron keresztül az örökkévalóság útjára.

Ó, Jézus! Te egyetlen erőadónk, ó, Te halotttámasztó Jézus! Végy majd minket mindnyájunkat halálunk után magadhoz, nyisd ki mennyei birodalmad

fényes kapuit, fogadj be minket, mint egykor a megtért latort fogadtad be.

Fogadj be minket a megtérés révén a Te gyermekeid közé, ahogy most a missziós páter Ő Szentsége, a pápa felhatalmazásából most mindjárt pápai, apostoli áldást fog adni — úgy ez az áldás legyen a mi egész életünkre fontos, erősítő szent vigasz; legyen Jézus a Te áldásodnak záloga, a Te soha el nem múló szeretetenednek biztosítéka.

Jöjj, Jézus, mi térdreborulunk, ó, áldj meg minket. Amen.

Mi nekünk az Oltáriszentség?

A nemzeti eucharisztikus kongresszus előestéjén szerte a csonka hazában megkondulnak a harangok, a hívők imára kulcsolják kezüket s mi összegyűltünk, itt, Bíboros Hercegprímásunk, a Pápa megszemélyesítője és legátusa körül, hogy mindenekelőtt is a Szentlélek Úristen megvilágosító és jóra serkentő kegyelmét kérjük ezekre a napokra az eucharisztikus tanácskozások, ünnepségek, ájtatosságok munkájának napjaira.

Mert nemcsak ünnepnapok lesznek ezek, testvéreim, hanem szent munka napjai is, aminthogy maga az Eucharisztia, az Oltáriszentség tana sem pusztá édes misztikum, nemcsak valami isteni poézis, nemcsak bájos, kedves tétele a mi hitünknek, — hanem egyúttal energia-centrum, hatalmas erőknék az eleven kohója, szétsugárzója a Krisztus misztikus élő testének, az Anyaszentegyháznak titokzatos éltetője. Csodálatosan hatalmas lelki impulzusok állandó keltegetője.

Oltáriszentség, mi is vagy te nekünk?

Te nekünk mindenekelőtt *a hit iskolája* vagy. Jézus ezt a csodálatos szentséget nemcsak arra rendelte, hogy az ő golgotai áldozatának a megörökítője legyen időtlen-időkig a földön és nemcsak arra rendelte, hogy a lelkünk tápláléka legyen: rendelte az Eucharisziát a hit alapkövének is.

Az első nagy aposztázia, az első nagy hittagadás, a Jézushoz már közeledők körében ott van elbeszélve a János evangéliumának hatodik fejezetében, ahol Jézus a kafarnaumi zsinagógában először adta elő hallgatóinak nagy ámulatára azt az ő nagy szándékát, hogy kenyér és bor, étel és ital színében itt akar maradni köztünk. Akkor — úgymond az Evangélium — megbotránkoztak ebben „és sokan tanítványai közül ezeket hallván, mondák: Durus est hic sermo, — kemény beszéd ez, ki hallgathatja azt?” (Ján. 6, 61). Ki hiheti, amit ez az ember mond, hogy az ő testét és az ő véréát eledelül és italul hagyja nekünk? És — azt mondja az evangélista — „ettől fogva sokan visszavonulának az ő tanítványai közül és már nem járnak vala vele” (Ján. 6, 67).

Jézus azonban egy szóval sem vonta vissza, amit mondott, nem sekélyesítette el az eucharisztikus beszédét, nem hátrált meg az emberi kételkedés elől, hanem hivatkozott arra fölséggel és határozottsággal, hogy ő az Isten Fia, amit ő mond, az igaz, még ha minden emberi érzékkel szemben áll is. Amit ő mond, az alázatos és egyszerű hitet követel, nem pedig kicsinyes mércsikelését az ő szavainak, az emberi felfogóképesség szűk skáláján.

Azóta is az évszázadok folyamán a materiális, a földhözragadt gondolkozás százszor és százszor aposztatált a szentségi Jézustól és azt mondotta: — kemény ez a beszéd, mi nem fogadhatjuk el. Hogyan, miként volna lehetséges, hogy az Isten kenyér és bor színe alatt rejtőzzék itt köztünk? És elpártoltak és elpártolnak tőle sokan napjainkig is...

A hit ugyanis nyugodt lélekkel felel ezekre a kétegyekre és azt mondja, az Istennél semmi sem lehetetlen. Az Istennél, aki mindenható, — és az Istennél, aki olyan csodálatosan szeret minket, hogy értünk emberré is tudott lenni. Miért ne tudna akkor az oltár szent titkai alatt elrejtőzve továbbra is köztünk maradni?

Ez a hit, az Oltáriszentség hite lett a történelem folyamán az ingathatatlan, az erős, a komoly természetfölöttiség hitének legfőbb őrzője. Forgassátok az Egyház történelmét és látni fogjátok, hogy ennek a mindent tagadó, mindent kétségbevonó, minden ideált eltörölő *modern hitetlenségnek a gyökérszáalai abba a korba nyúlnak vissza, amikor az emberek először kezdték tagadni Jézus jelenlétét az Oltáriszentségben.*

Ó, milyen szomorú siklómozdulatot és siklopályát futott be azóta az emberi hitetlenség!

Először csak azt mondta, nem fogadom el az Oltáriszentséget, de hiszek Jézusban. És alig fordult egyet-kettőt az óramutató a századok óráján, egyszer csak ugyanezek az emberek tovább mentek és azt mondták, mi Jézust hisszük, de csak mint embert. Mi nem hisszük Jézus istenségét.

S megint egy pár lépés és ugyanazok az emberek azt mondták, nekünk az evangélium nem is isteni törvény és isteni tan, nekünk az evangélium emberi koholmány — és megint egy-két lépés és ugyanazok az emberek egyszer csak megérkeztek oda, ahol azt mondták: nekünk személyes Isten sem kell, mi monisták, mi panteisták vagyunk, mi az anyagi természetet, vagy ha tetszik, az emberi gondolkozást azonosítjuk a világ létesítő okával, az istenséggel.

Még egy lépés és tagadták az emberi lelket, tagadták a lélek szellemi mivoltát és halhatatlanságát, kinevezték magukat egyenrangban állóknak az állattal. És még egy lépés és jött az általános szkepszis, jött a mindent tagadó, mindent kétségbevonó, felsőbb ideálokban többé hinni nem tudó modern nihilizmus, modern gondolati anarchia.

Az Oltáriszentség tagadása volt az első lépés és minden természetfölöttinek tagadása volt az utolsó lépés és ez a folyamat mindenképpen logikus volt. Mert ha Jézusnak egyik szava hamis, akkor hamisak a többi szavai, akkor nem hihetnek többé az ő szavainak isteni voltában. Ha az Isten kinyilatkoztatása ingatag, akkor

maga az Isten fogalma is megbomlott, összeomlik, ingatag, elfolyó semmi.

Megérkeztünk a nagy negációban, megérkeztünk a még némiképp magát kereszténynek valló, de valóságban igazi modern pogányságba. Viszont ott, ahol az Oltáriszentség tanát úgy vallották tovább is, ahogy azt Jézus hirdette, ahogy azt az apostolok tanították és gyakorolták, ahogy azt az őskeresztények az ő liturgiájukban, az ő katakombai ábrázolásaikban és az ő irodalmi hagyatékaikban ránk hagyományozták, ott az egész természetfölötti hitnek az élete tovább virágzik, tovább erős és tovább mutat utat az ég felé.

*

Az Oltáriszentség tehát először a hit iskolája. De nemcsak a hité, hanem a *szereteté* is. Azt mondtam az imént, testvéreim, hogy az Oltáriszentség titok, amelyet csak Krisztus szavára hiszünk, amelyet emberi elmével bizonyítani nem lehet. Most mégis azt mondom, korrigálom, amit az előbb mondtam — az Oltáriszentség titkát bizonyos értelemben igenis meg lehet érteni, ha arra a magaslatra emelkedünk, amelyről János apostol felkiáltott: És mi hittük az Istent, mert ő szeretet.

Az Oltáriszentség tana merő abszurdum, ha az Isten nem szeret minket végtelenül. De ha szeret, akkor megértem, hogy neki semmi eszköz nem volt alkalmatlan arra, hogy közelünkbe férközzék, hogy megértesse velünk az ő nagy szeretetét hozzánk, hogy az áldozatot, amelyet egyszer a Golgotán bemutatott, mint egy véres drámát nap-nap mellett lepergettesse a szemünk előtt a szentmisében és hogy a szentáldozásban belénk lehelje, belénk csókolja és belénk ölelje az ő végtelen nagy vágyódó szeretetét az emberek iránt.

Oltáriszentség!

Csakugyan, te nemcsak a hit titka vagy, hanem te a szeretet revelációja, lelepleződése, a szeretetnek

csodás kipattanása vagy az Isten szívéből. És ezzel iskolája is a szeretetnek reánk nézve.

Egy anglikán ember egyszer beszélt egy londoni katolikus pappal. Jámbor, vallásos anglikán volt, de hát anglikán, aki nem hitt a reális prezenciában: Krisztus valódi jelenlétében az Oltár titkai alatt. És azt mondotta ennek a katolikus papnak:

— Ó, én szeretném szeretni a Jézust, de nem tudom, mert olyan szörnyen messze áll tőlem, csaknem kétezer esztendő távlatában.

És erre a katolikus pap azt mondotta az ő anglikán barátjának:

— Testvér! Én megértelek, te azért nem tudsz felmelegedni Jézusért, mert távol érzed magad tőle, még pedig ez amiatt van, mert nem hiszel a reális prezenciában, az ő valóságos oltáriszentségi jelenlétében.

Néhány évvel ezelőtt Amerikában egy regény jelent meg és keltett nagy feltűnést. A regénynek az volt a címe: „If Christ came to America. — Ha Krisztus Amerikába jönne.” — Le volt írva, milyen különös volna, ha Jézus Krisztus egyszer csak megjelennék a newyorki avenuekon és streeteken, megjelennék a newyorki subwayn vagy megjelennék a chicagói nagy, óriási hosszúságú sugárutakon... És megjelennék a színházakban és megjelennék a kongresszus termében... És megjelennék a gazdagok palotáiban, akik az avenuen laknak, vagy az Eastern Sidenak szegények lakta apró házaiban... If Christe came to America. — Ha Krisztus Amerikába jönne... — hogy elmerengett egy egész regényen át a költő ezen a gondolaton.

Testvéreim, mi mindnyájan, ha nem vagyunk is írók, mi mindnyájan egy regényt írhatnánk, nem is regényt, hanem az önéletrajzunkat, a lelkünk életének történetét és a vallásos katolikus ember nem írhatna szebb címet ennek a regénynek a tetejére, mint azt: Amikor Krisztus hozzám jött.

Minekünk ez nem fantázia. Minekünk ez nem távoli álom, hogyha egyszer Krisztus megjelenék

Budapesten. Mert mi úgy tudjuk és úgy hisszük, hogy Krisztus megjelent és megjelenik minden áldott nap Budapesten és Csonka-Magyarország minden városában, minden falvában, minden templomában, minden oltárán.

Nálunk ez nem mese, nálunk ez nem képzelődés, nálunk ez eleven élet, mi Jézussal együtt élünk, együtt ébredünk, együtt alszunk, mi Jézust meg tudjuk látogatni, mi oda tudjuk fektetni forró homlokunkat a márványhoz, amelyen az ő lába pihen. Mi több, mi magunkhoz tudjuk szorítani Jézust, meg tudjuk ölelni Jézust, magunkba tudjuk csókolni Jézust, a szívünkön tudjuk pihentetni.

Ó, hitélet, katolikus élet, Eucharisztikus élet! Az Isten szeretetének, a Krisztus közelségének micsoda extatikus magaslataira ragadod Te a mi lelkünket! Ó, Eucharisztia, amely Jézust hozod le végtelen kéklő magasságokból, a mi alacsonyságunkhoz, hogy azután a vizsontszeretet lendületével bennünket, kicsinyeket, összetörteket, sírókat, nyomorultakat a porból kiragadj és felemelj ismét végtelen kéklő magasságokba!

A szeretet iskolája az Eucharisztia. De a reményé és a bizalomé is, amire talán manapság leginkább van szüksége ennek a nemzetnek, amelyet összetört a háború és összeszabdalt a béke. Ez a szenvedő nemzet, amely tele van öngyilkosjelöltekkel; ez a szenvedő, vérző nemzettest, amely már nem tudja, melyik oldalról várjon segítséget. Ez a sok tépelődő, töprengő, meghasonlott, önmagát elvesztett ember, aki nem tud már bízni és nem tud remélni: akinek a ma egy kín és a holnap gondolata egy agónia: ez a nemzet valamennyi között legjobban rászorulna egy kézre, amely a hóna alá nyúl, amely felemeli, amely acélt, erőt, izmot lövell ismét az elernyedő, lezuhanó tagokba.

Oltáriszentség, te pedig a reménynek, a bizodalomnak egy olyan iskolája vagy, aminőt sem politika, sem emberi tudomány, sem emberi okoskodás még csak

megközelíteni sem tud. Mert ha én az Oltáriszentségben hiszek, de igazán hiszek, olyan egészen hiszek, mintha látnám, ha megértem azt a nagy szeretetet, amely az Oltáriszentségben — hogy úgy mondjam — egy isteni kristályzatot nyer: akkor lehetetlen, hogy akármilyen gond és baj, akármilyen egyéni vagy családi vagy nemzeti kín és gyötrelem ér, hogy akkor meg ne tudjak keményedni, bátran és bizalommal ne tudjak tovább haladni az isteni rendeltetés útján.

Mert ha hiszem az Oltáriszentséget, akkor tudnom kell, hogy itt valami nagy, nagy, nagy jóság járja át a világot, de leplezetten, elrejtve. A poéták sokszor írnak és zengenek arról, hogy az élők egész világa egy nagy, nagy, nagy szeretkezés. Szerelem van az élők világában — mondják ők. Az erdő suttozásában, a patak csevegésében, a madár dalában, a virág hímporában, mindenütt szeretet és kicsorduló jóság és önmagát közlő nagylelkűség van — mondják ők.

Ó, mi ezt a kissé panteista ízű poézist prózává változtatjuk, de amely prózában voltaképpen minden csupa költészet, amikor azt mondjuk, igen, nem az erdőt, a fűvet és a fát, hanem az emberek nagy, nyüzsgő tömegét, az emberek történelmét és minden egyes kis családnak az otthoni apró-cseprő történetét átjárja, mint valami titokzatos szellő, mint egy mindenbe behatoló éter, átjárja egy nagy kozmikus jóság. Nem jól mondtam, nem kozmikus, hanem — isteni jóság, az Isten szeretete, amely pazar, amely gyógyít, amely a szenvedésből is kincset alkot, a vérből is aranyat, a sárból is drágakövet.

Ha az az Isten, aki az Oltáriszentséget létesítette, annyira szeretett minket, hogy így megalázta magát értünk, akkor ez az Isten nem lehet köszívű a mi mindennapi bajaink, gondjaink, szenvedéseink között sem, akkor ez az Isten pazar és bőkezű és nagylelkű. Csakhogy ahogyan az Oltáriszentségben a kegyeit, a szeretete végtelenségét el tudta leplezni az ostya fehérsége mögé, ugyanúgy az ő mindennapos gond-

viselésének aranygobelinszálaait el tudta rejteni és elrejtí mindennap a mi földies, a mi rövidlátó tekintetünk elől.

*

Oltáriszentség!

Hogyne keltenél Te bizalomra, reményre, amikor maga Krisztus ezzel a szóval vezet be téged az emberiség történetébe, hogy azt mondotta: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon”. (Ján. 6, 55.)

Ó, Testvéreim, hiszen sok gond és baj van a világon mindennap. De voltaképp csak egy nagy igazi baj van, amely minden mást árnyékba állít, és ez — a halál, az elmúlás, az enyészet szörnyű törvénye. Tudjátok úgy-e, mi, akik most itt vagyunk és akik odakint járnak az utcákon, úgy-e, mi mind halálraítélt szegény emberek vagyunk. A legfiatalabb gyermek is közülünk, ha kilencven évet is él még, egyszer megöregszik és meg fog halni. És amikor érezzük így az idő szédületes rohanását felettünk és látjuk, hogy jobbra-balra hullanak az ismerőseink a sírba és látjuk önmagunkat is, hogyan halunk napról-napra, hogyan öregszenk, hogyan gyengülünk, hogyan közeledünk a végállomás felé, — akkor mondhatatlan melankólia szállja meg a lelkünket.

Aki azonban az *Oltáriszentségben* hisz, az nem fél az enyészettől! Az a kezéhez nyúl és azt mondja: — ebben a húsban, ebben a bőrben, ebben a testben én még egyszer meg fogok fiatalodni, még egyszer élni fogok és szép leszek és dölceg leszek és egészséges. Én fel fogok támadni, mert Krisztus belém oltotta a halhatatlanság gallyát az Oltáriszentség vétele által.

Feltámadás: ez annyit is jelent, mint viszontlátás. Ez annyit is jelent, mint örök élet és mennyország.

Hívó lélek, ha szenvedsz, nézz rá arra a kis kerek kenyérre, arra, amit az érzéked ostyaként állít elő. Nézz arra az anygali kenyérre, amelyről írva van, hogy „panis de coelo = mennyei kenyér”, amely „omne

delectamentum in se habens" — az egész boldogságot, minden édességet, a mennyországot magában foglalja.

A mennyországot!

Te ember, tudod, mi az? A mennyország, az az anyalok örök éneke, az az üdvözültek végnélküli hozsannája, az a te meghalt, jó édesanyádnak üdvössége ott fenn, Krisztus előtt. A mennyország azoknak az örök vizeknek a zúgása, amelyekről az Irás beszél. A mennyország part nélkül való tengere az édességnek, a szeretetnek, a fénynek, a megdicsőülésnek.

És ez a mennyország hol van? Messze van? A felhőkön túl van? Képzeleti, távoli régiókban van? Ó, nem, — itt van. Itt van az oltáron, itt van Krisztus szívében, itt van az Eucharisztia csendjében.

Micsoda bizalmat, micsoda bátorságot sugároz az a mi beteg és elernyedtt lelkünkben, ha odatérdelhetünk pár lépésre Krisztustól ő eléje és a szentostyában ott látjuk már rezegni titokzatosan, misztikusan, de valóságban ott látjuk sugározni, lángolni, villogni felénk az örök mennyország boldogságát!

Fel tehát, testvéreim! Amennyire csak telik tőlünk, ünnepeljük az Eucharisziát. Ezekben a napokban legyen a legkedvesebb gondolatunk Jézus az Oltáriszentségben. Ez a kongresszus legyen három napig tartó Te Deum... három napig tartó millió és millió szívből az égre törő „Deo gratias” — Istennek hála!

Ez a kongresszus legyen azonban munka is, megbeszélés, tanakodás, gondolkodás arról, hogy ezt a nagy kincset értékelhetjük még jobban és hogyan gyümölcsöztethetjük még jobban a mi keresztény katolikus magyar népünk javára. Hogyan édesgessük hozzá az elpártolt, a hanyag katolikusokat is és hogyan tanítsuk meg a buzgókat az ő még nagyobb és még lángolóbb szeretetére.

Erre kértük most a Veni Sanctében a jó Isten kegyelmét és ehhez az imához kapcsolódjék most valamennyiünk fohásza, — ez a szegény, ez a vérző magyar katolikusság legyen e három nap folyamán gazdagabb, legyen az eucharisztikus kongresszus által bölcsebb,

legyen erősebb, legyen életbíróbb, legyen öntudatosabb, legyen bátrabb, legyen következetesebb a cselekvésben és mindezek révén legyen krisztusibb és legyen boldogabb.

És most foglaljuk össze ezt a fohászkunkat az Egyház egyik bájos himnuszának szavába és ezzel fejezzük be a ma esti ájtatosságot:

Jézus, kit takar most csodás, szent lepel,
Add meg, miért szívünk buzgón esdekel,
Hogyha majd a fátyol leple felderül,
Láthassunk örökre leplezetlenül. Amen!

Mily alapon hisszük, hogy Jézus az Oltáriszentségben valóban jelen van?

I. Hitünk egyik legszebb és legvigasztalóbb tana: *Jézus jelenléte az Oltáriszentségben*, „igazán, valóságban és lényeg szerint”, ahogy a trienti szent zsinat mondja. Mások ezt nem hiszik. Azt mondják rólunk, hogy mi egyszerű ostyát, élettelen kenyeret imádunk. Mi alapon hisszük mi, hogy az ostya színe alatt Jézus maga van köztünk?

Azon az alapon, hogy *Jézus ezt határozottan s ismételten kijelentette s ő nem tévedhet, mert ő az Isten Fia.*

Mikor jelentette ezt ki Jézus? Több alkalommal.

1. Kijelentette főleg az *utolsó vacsorán*, amikor ünnepélyesen kezébe vette a kenyeret s azt megáldván, ezekkel a szavakkal osztotta szét tanítványai között: „Vegyétek és egyétek, mert ez az *én testem*”. Hasonlóképp szól a borról a kehelyben: „Vegyétek és igyatok belőle *mindnyájan, mert ez az én vérem*”.

Ezeket a szavakat lehet csúzni-csavarni, de kétségtelen, hogy közvetlen jelentésük ez: az eucharisztikus kenyér csakugyan Jézus testévé, a bor Jézus vérévé változik abban a pillanatban, amikor az Úr ki mondja róluk: ez az *én testem*, ez az *én vérem*. Az Úr, vagy azok, akikre ő e csodálatos cselekmény örök folytatását bízta: „Ezt cselekedjétek az *én emlékeze-*

temre". Nem tehető fel, hogy az Úr a búcsúzás pillanatában ilyen határozott kijelentéseket tett s ugyanakkor — ha e szavakat csak képletesen akarja értelmeztetni — ezt valamikép kifejezésre nem juttatta volna. Végrendelkezéseiben senki sem használ költői, képletes, félreérthető kifejezéseket, hanem azt akarja, hogy szavait szószerint, világos jelentésük szerint értsük.

2. Azonban már *előzőleg is kijelentette Jézus*, hogy ő az ő testét s vérét nekünk eledelként fogja hagyni. Az ú. n. kafarnaumi beszédben (János 6. fjz.) hosszasan és ismételten fejtegeti, hogy az ő teste valóban étel lesz s az ő vére valóban ital. A hallgatóság megdöbben e szavakra; izgatottan kérdezik a zsidók: „Kemény beszéd ez, mikép adhatja nekünk az ő testét eledelül?” És vannak, akik e szavak miatt ott is hagyják Jézust és többé nem követik őt.

Jézus azonban, aki nagyon jól tudja, hogyan értették őt a hallgatói s hogy éppen azért döbbsentek meg szavain, mert azokat szószerint értették, mégis ingatatlanul megmarad kijelentései mellett. *Egy szót sem von vissza* vagy magyaráz ki a szavaiból, sőt különféle formában *hatszor megismétli* ugyanazt a kijelentést, hozzátévé, hogy neki hinni kell, még ha a test, vagyis az érzékies elképzelés lázadozik is szavai ellen. Nem enyhít a szavain semmit; nem engedi, hogy szavait csak úgy képletesen, merő szókép gyanánt értelmezzék, — amit okvetlenül meg kellett volna tennie, ha csak képletesen beszél, ha kijelentéseit nem szó szerint, a valóságos jelenlét értelmében, hanem csak jelképileg kívánja értelmeztetni.

Jézusnak ez a csűrés-csavarást nem ismerő, nem tűrő viselkedése a kafarnaumi beszéd alkalmával legélénkebben bizonyítja, hogy az eucharisztikus kijelentések csakugyan szó szerint veendőek, vagyis hogy az eucharisztikus kenyér és bor színében csakugyan Jézus van jelen. Téves értelmezés volna tehát, ha azt mondanók: ezek a szavak: „ez az én testem, ez az én vérem” nem Jézus testét és vérét jelenti; a kenyér kenyér

marad s a bor bor marad, s csak éppen *emlékeztetnek* Jézus testére s vérére, csak jelképei annak. Nem, ha Jézus csakugyan ezt akarta volna kifejezni, akkor egészen másként kellett volna beszélnie s viselkednie, főleg amikor látta, hogy hallgatói és tanítványai bizony mind szószerint értelmezik a szavait. Miért nem mondta hát csak egypár szóval, hogy szavait ezúttal csak képletesen kell érteni? Miért érte be azzal, hogy megróttá azokat, akik nem hitték el kijelentéseit?

3. Mi több: Jézusnak eucharisztikus kijelentéseit az egész keresztény őskor szóról-szóra így értette: t. i. úgy, hogy ezek alapján rendületlenül hitt a valóságos jelenlétben. Kétségtelen tanuja ennek az egyező eucharisztikus hitnek már az őskorban maga *Szent Pál apostol*, aki az első Korinthusi-levélben ismételten úgy beszél az eucharisztikus kenyérről s borról, mint az Úr testéről s vérérol (I. Kor. 10, 16. k.; 11, 23. kk.). De tanuja ennek az egész *őskeresztény irodalom is*. Így már a legrégebbi keresztény hittani könyv, az I. század végén kelt „Didaché”, valamint az apostoltanítvány Antiochiai Szent Ignác levelei. Ezer éven át, egészen Toursi Berengárig és aztán fel a XVI. században Zwingliig *soha senkinek még csak eszébe sem jutott*, hogy Jézus említett szavait képletesen is lehessen magyarázni: az egész kereszténység ingathatatlanul hitt az Úr Jézus valóságos jelenlétében az eucharisztikus kenyér és bor színe alatt. Sőt már az egyházatyák kifejezetten hangoztatják, hogy az utolsó vacsora szavait pusztán jelképesen értelmezni nem lehet.

Ennek a ténynek a jelentőségét nem szabad alábecsülni. Jézus Isten Fia volt, aki a jövőt ismerte; ő nagyon jól tudta, hogy szavai ezer éven, másfél ezer éven át, a világ végéig a keresztény hívek százmillióit arra fogják vezetni, hogy a valóságos jelenlétet higgyék, hogy az ő eucharisztikus kijelentéseit *szószerint* vegyék. Ha Jézus mégis mást akart, ha csupán képletesen beszélt az ő testéről s vérérol: akkor ezt neki *világosan meg kellett volna mondania*, mint ahogy máskor is *tiltakozott*, ha szavait félremagyarázták. Nem

lett volna szabad megengednie, hogy valamennyi hallgatója s utánuk az összes következő századok milliónyi hívőserege ilyen szörnyűségesen félreértse s félremagyarázza őt! Hiszen akkor ő lenne a félreértés és bálványimádás egyenes oka, ő vezetett volna félre minket!

Ezek olyan súlyos érvek, hogy alig van a kinyilatkoztatásnak még egy fejezete, még egy tantétele vagy dogmája, amely mellett ennyire kényszerítő bizonyítékok hadakoznának magában az evangéliumban s az ősegyház hitében. A XVI. századbeli hitújítók sem tagadták kezdetben az Oltáriszentség tanát; ez egyáltalán nem tartozott alapvető tanításaikhoz. Csak később, a vita, s a harc hevében, a katolikus Egyház elleni ellenzékiségből tagadták meg ők is, Zwingli példájára, a valóságos jelenlétet s következetesen a misét is, amely a valóságos jelenlétet létesíti.

II. Azt a cselekményt, amely által az Úr az Eucharishtiában mindig újra közénk száll, *szentmiseáldozatnak* nevezzük.

Vannak, akik azt mondják: „*a mise nem jézusi alapítás, mert hiszen sehol sincs szó miséről, sem az evangéliumban, sőt még az ősegyházban sem*”. Ez azonban merő félreértés. A szó maga: „mise” (missa), valóban késői eredetű, az „Oltáriszentség” kifejezést is először csak Szent Ágoston használja (V. század); ám a *lényeg* maga mindig megvolt, csak hogy az *első keresztyének a misét s az Oltáriszentséget együtt „Eucharishtiának” nevezték*. Így a már említett Didaché, valamint Szent Justinus vértanu († 167), akitől a legrégebb miseszertartás vázlatos leírása maradt ránk s akik ezt az Eucharishtiát (szó szerint: hálaadást) egyenesen „áldozat”-nak s Jézus teste- s vérének nevezik.

A *mise* igenis Jézus rendelése. Honnan tudjuk ezt? Onnan, hogy Jézus az utolsó vacsorán *egyenesen elrendelte az eucharisztikus cselekmény ismétlését e szavakkal: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”. „Ezt”, vagyis: amit én most cselekedtem, a kenyérnek és bornak átváltoztatását az én testemmé és véremmé.*

Mégpedig nemcsak az apostolok élettartamára adta meg az Úr ezt a parancsot és felhatalmazást, hanem a következő, általuk felszentelendő papoknak is megadta azt, amíg csak Egyház és hívek lesznek, mert hiszen szent testének s vérének vételét *minden időkre az örök élet feltételévé tette*. Szent Pál egyébként kifejezetten is így magyarázza az Úr szavait, amikor azt hangoztatja, hogy „valahányszor ezt a kenyeret esszük s ezt a kelyhet isszuk, az Úr halálát hirdetjük, *míg el nem jő*”. (I. Kor. 11, 26.) Tehát az átváltoztatási szertartásnak, vagyis a misének az Úr második eljöveteleig, azaz, *a világ végéig fenn kell maradnia*, kell folytatódnia, állandóan meg kell ismétlődnie. Hogy ez a megismétlés már az apostolok korában megtörtént, annak ismét Szent Pál a koronatanuja, aki e tekintetben hosszas intelmeket ír a korinthusi hívőknek. (I. Kor. 11, 23—30.) Az első keresztény századok oltáriszentséges hitéről pedig állandóan beszélnek nemcsak az összes akkori írók, hanem még a *katakombák földalatti eucharisztikus ábrázolásai is*.

De vajjon miért nevezzük az eucharisztikus átváltoztatást „*áldozatnak*”? Miért *áldozat* a mise? Azért, mert az eucharisztikus cselekmény, „*az Úr halálának hirdetője*”, ahogy Szent Pál mondja. Az Úr halálának élő emléke, jelképe, élénk állítója. Az Úr halála pedig *áldozati halál* volt. Ám ez a jelképes áldozat egyúttal *valóságos áldozat* is, mert hiszen ugyanaz szerepel benne mint bemutató és mint bemutatott, mint aki a keresztfán mint bemutató és bemutatott szerepelt: az Úr Jézus. *Nem új áldozat* az Eucharisztia, vagyis a mise, mert csak az egy keresztfai áldozat megújítása, megjelenítése, felidézése; de *áldozat*, mert lényegében ugyanaz történik benne, mint ami a keresztfán történt: benne az Isten-Fia mutatja be a mennyei Atyának önhalálát a világ üdvéért.

És az *áldozás*? Az áldozás csak *befejezője* az áldozati cselekménynek: érezhető kifejezése annak a ténynek, hogy Jézus az ő eucharisztikus áldozatának gyümölcseiben minket is azonnal részesít. A misén jelen

lenni s főleg az áldozásban résztvenni annyi, mint *elevenen bekapcsolódni az oltáron megjelenített golgotai áldozatba*. Aki misét hallgat s megáldozik, két nagyszerű cselekedetet hajt végre: először is *tisztelettel s hálával hódol az értünk meghalt Üdvözítőnek*, és másodsor: *közvetlen részesedéssel fogadja magába a megváltó kereszthalál kegyelmi gyümölcseit*.

Sajnos, sok katolikus mindezt nem tudja, nem érti s azért aztán érthetetlen talány számára a valóságos jelenlét, a mise mint áldozat s az áldozás.

Pedig aki ezeket a tanokat kissé közelebből ismeri, nem tagadhatja, hogy bennük az Úr *legszenzebb intézkedései állandósulnak* a katolikus Egyházban. Az ilyennek szinte fel kellene ujjongania örömeiben afelett, mennyire *jó úton járunk mi katolikusok*, amikor az Úr Jézus határozott kijelentéseit s az ősegyház letagadhatatlan hagyományait követve kételkedés nélkül valljuk magunkat az Eucharisztia híveinek, hiszünk a valóságos jelenlétben s buzgón járunk a szentmisére, valamint a szentáldozáshoz.

Bezzeg nem babona ez és *nem bálványimádás*, ahogy elvakult emberek ránkfogták, hanem ellenkezőleg: *a haldokló Jézus drága végrendeletének, utolsó meghagyásának hűséges végrehajtása, leggazdagabb adományainak magunkhoz-ölelése*.

Nincs semmi okunk rá, hogy ezt a drága örökséget elhanyagoljuk vagy eltékozzoljuk!

Az Eucharisztia kincsel.

„A fát a gyümölcseről ismerjük meg.” (Mt. 12, 33.) Ha ennek a krisztusi tételnek alapján vizsgáljuk az Eucharisztia gyümölcseit, észre kell vennünk, hogy ezek a gyümölcsök oly sokfélék s oly értékesek, hogy magukban is igazolják az Eucharisztia isteni eredetét.

Ezek a gyümölcsök három csoportba oszthatók: a lélektani, kegyelmi s társadalmi gyümölcsök három csoportjába.

I. *Lélektani szempontból* meg kell állapítani, hogy

az Eucharisztia, vagyis az Oltáriszentség intézménye a vallásos lélekre a legmélyebb s legfelemelőbb hatással van.

1. Minden vallásnak legbensőbb lényege, hogy a lelket közel *emelje az Istenhez*. Azonban lehet-e közelebb emelkedni az Istenhez, mint ahogy ez az Oltáriszentség által történik? Hiszen itt az Istenember maga száll le hozzánk, közelünkben üti fel sátorát, oltárainkon örök áldozatként mutatja be magát s a szentáldozásban magához ölel, valósággal önmagával eggyé forraszt minket!

2. A vallásosságnak legmagasabb kicsirázása az őszinte és cselekvő *szeretet Isten és a felebarát iránt*. Lehet-e azonban nagyobb szeretetről szó, mint arról, amely az Oltáriszentséget létesítette? Mi gyújtja anynyira lángra az emberi szívet is az Isten iránt, mint a tudat, hogy ez az Isten nemcsak a betlehemi jászolon közeledett hozzánk szeretettel s nemcsak a Golgotán áldozta fel önmagát, hanem a kenyér színe alatt azóta is napról-napra mindig újra mintegy megszületik közöttünk s a szentmisében szinte újra meghal értünk? S a felebaráti szeretet terén is ugyan mi ébreszthet szentebb, mélyebb, igazabb testvéri érzületre egymás iránt, mint az a tudat, hogy az Oltáriszentség vételében mindnyájan testvérek, Krisztus vére által valósággal vérrokonok leszünk?

3. A vallásos lelkület méltó *külső ünneplésben* is megnyilatkozik. Az Oltáriszentség valósággal készíti a hívő lelket arra, hogy örömének, hálás lelkesedésének Krisztus szeretetével szemben *külsőleg is megfelelő kifejezést adjon*. Innen a katolikus vallásos életnek, főleg pedig az eucharisztikus hitéletnek kimeríthetetlen színpompája a katolikus Egyházban. Egyetlen más hittitok sem vezet a hitbuzgalmi életnek oly eleven és fáradhatatlanul változatos megnyilatkozásaira, mint az Eucharisztia tisztelete. Gondoljunk csak arra a számtalan templomra, köztük a világ legszebb építészeti remekműveire (római Szent Péter-templom, Szent Pál-bazilika, S. Maria Maggiore, milánói dóm,

velencei Szent Márk-székesegyház, kölni dóm, párizsi Notre Dame s száz meg száz más), azokra a szobrokra és festményekre (pl. Raffael Disputája, Leonardo da Vinci Utolsó vacsorája stb.), az ötvösművészet alkotásaira (világhírű kelyhek, tabernákulumok, monstranciák), a zeneművészet legragyogóbb termékeire (Beethoven Missa Sollemnis-e, Palestrina, Mozart, Liszt stb. miséi, Ave verumok, Tantum ergók stb.), amelyekkel a katolikus áhitat az Oltáriszentségben rejlő Krisztust körülveszi! S ami ennél is értékesebb: gondoljunk arra az ezerféle szentségi ájtatosságra, amely a mi templomainkban szakadatlanul folyik, a misékre és szentségimádásokra, áldásokra és körmenetekre, első áldozásokra, úrnapi processziókra, az oltárszekrény előtt töltött áhítatos órákra, milliók lelki megerősödésére az eucharisztikus áhítatban! Mindez a tömörkedés, felemelkedés, buzdulás, tisztulás és Krisztushoz-szállás az Oltáriszentség varázslatos, sőt isteni erejét bizonyítja.

II. *Kegyelemtani szempontból* az Oltáriszentség hatásai még csodálatosabbak, mert ezek a hatások a természetfölötti élet legmagasabb csúcsaira emelik fel a szíveket.

1. Az Oltáriszentség *letörli bűneinket és azok nyomát*. Nem hiába szoktunk mi, katolikusok a gyónás után meg is áldozni: a gyónás és feloldozás nemcsak feljogosít az áldozásra, hanem az áldozás be is tetőzi a feloldozás által nyert bűnbocsánatot s erőt ad a bűnök további kerülésére. Sőt a bocsánatos bűnök bocsánatát az Oltáriszentség néha gyónás nélkül is eszközli.

2. Az Oltáriszentség *felvértézi a lelket a kísértésekkel szemben*. Nem lehet az Isten Bárányának hótiszta testét magunkhoz venni anélkül, hogy általa magunk is meg ne tisztuljunk s a kísértések heve ellenében új erőre ne kapjunk. Az Oltáriszentség a legjobb védelem a testi kísértések felburjánzása ellen. Látjuk ezt főleg az ifjúságnál: amelyik fiatalember, fiatal leány gyakran járul a szentáldozáshoz, annak könnyű és édes a tiszta élet; míg akik a szent Kenyértől ha-

nyagságból távol maradnak, sokszor agyancsak mélyre süllyednek az érzékiség s más bűnök terén.

3. Az Oltáriszentség *növeli bennünk a kegyelmi életet*: gyarapítja bennünk az Isten barátságát, segítő kegyelmek özönével áraszt el minket s nagyra növeli bennünk a keresztyény erények egész virágoskertjét. Ahol Jézus lakik, ott felvirágozik a lelkiesség, a hit, a szeretet és önfeláldozás, az ájtatosság és a remény, a béketűrés és szívjószág, az alázatosság, az állhatatosság.

4. Az Oltáriszentség az *örök életre* készít fel minket. Nem hiába nevezzük az Oltáriszentséget az „élet kenyérének”, s nem hiába mondta maga az Úr Jézus, hogy aki az ő testét eszi s az ő véréből issza, abban *élet* lesz s azt ő feltámasztja az utolsó napon. Sőt az Oltáriszentség már ezen a földön bizonyos fokig előíze s záloga a mennyországnak: ez az a kenyér, amely „minden édességet magában foglal”. Boldog, aki eucharisztikus életet él, mert az már ebben az életben megkezdzi az üdvözültek titokzatos, mennyei életét!

III. *Társadalmi szempontból* is jelentősek az Eucharisztia hatásai.

Ha valami, az Oltáriszentség fejezi ki legvilágosabban a *testvéri egyenlőséget*, amely Krisztus *titokzatos testének* tagjait s *valóságos testének* élvezőit egybefűzi. Maga Szent Pál utal erre a közösségre, amikor az Oltáriszentséggel kapcsolatban ezt mondja: „Mert egy kenyér, egy test vagyunk sokan, mindnyájan, kik egy kenyérben részesülünk”. (I. Kor. 10, 17.)

Ez a különleges testvériség különösen kötelességévé teszi a híveknek a felebaráti szeretet gyakorlását, elsősorban azokkal szemben, akik ugyanezen *szent eledelnek* részesei. Eszébe juttatja mindenkinek, hogy akik ebben a szent eledelben részesülnek, egymásról gondoskodni is kötelesek, mint ahogy a közel rokonok vagy éppen az azonos testnek különféle tagjai egymásról gondoskodnak. A nagy krisztusi egyenlőség mellett, amelyet köztünk az Eucharisztia létesít, valaképpen minden más különbség: rangbeli, osztálybeli,

műveltségbeli s vagyonbeli, bizonyos fokig még a vérbeli is, úgyszólván eloszlik és megsemmisül.

Ez a gondolat egyfelől a keresztény *karitás*nak, másfelől a *szociális munkának* legmélyebb alapelve. Az Eucharisztia maga nem oldja meg a társadalmi kérdést, sem a szegénység és nyomor kérdését, mert ez sokféle tényezőtől függ, de igenis megadja azt az *alapérzetet*, amelyre egyedül építhető reá az őszinte karitás és a komoly, szociális szolidaritás. Nem igazi tisztelői az Eucharisziának azok, akiknek szíve fel nem sajog a szenvedőkön s akik nem követnek el mindent, még áldozatok árán is, hogy minden embertársuk *emberhez méltó életet élhessen, családot alapíthasson, gyermekeket nevelhessen s a betegség s öregség elé bizonyos nyugalommal nézhessen.*

Viszont az eucharisztikus érzület *kizár minden esztelen és céltalan forradalmat és felforgatási vágyat* is, minden olyan törekvést, amely a megsértett társadalmi egyensúlyt a gyűlölet s bosszúállás útján véli helyreállíthatni. Az Eucharisztia szelleme arra tanít, hogy erőteljesen keressük, s ha kell, vívjuk ki a magunkét, de ugyanakkor tudjunk mértéket is tartani s ne a gyűlölet, hanem a szeretet alapján iparkodjunk a társadalmat újjáépíteni.

Gazdag virágok, értékes gyümölcsök egész tömeget szórja közénk, katolikus hívek közé az Eucharisztia fája; nem csoda: hiszen az Úr Szíve tervezte ki s létesítette, mint hozzánk való szeretetének legfőbb zálogát!

Feladataink az Oltáriszentség körül.

Mivel tartozunk Krisztus Urunknak szeretete végtelen adományáért, az Eucharisziáért?

I. Első feladatunk az Oltáriszentség körül, hogy *higgyünk benne.*

Ha egyszer Krisztus Urunk ezt a végtelen csodát meg akarta tenni értünk, ha ennyire ki akart tüntetni minket s ilyen pazar adománnyal gazdagítani a keresztények életét, akkor legelső kötelességünk, hogy *ko-*

molyan vegyük az ő szavait s teljünk el élő, szikrázó, hegyeket mozgató és tevékeny hittel az Oltáriszentség iránt!

Lehetetlen dolog, ahogyan a katolikusok jókora része az Oltáriszentséggel szemben viseltetik. Nem tagadja, nem utasítja vissza. Sőt hisz is benne. De csak úgy hidegen, elméletben, valamelyest; mikor a templomba lép, valami homályos és szent borzadályal néz az oltár felé: mint aki hiszi is a jelenlévő Krisztust, nem is. Semmiesetre sem az a lángoló, őszinte hit ez, amely egyedül helyénvaló akkor, ha csakugyan Jézust ismerjük fel az oltár titkában.

Mert akkor repeső szívvel, szinte tágranyílt szemmel, ámult lélekkel, mindennap újra felviharzó ujjongással kellene az Oltáriszentséget szemlélnünk! Valóban: Jézus van itt jelen? Az ég s a föld ura? Az Isten, aki mindeneket teremtett? Aki mindeneket ítélni fog? Isten: a Szépség s a Fölség maga? Az a Jézus, aki egykor Betlehemben született és Názáretben nevelkedett? Aki a farizeusokkal vitázott s a betegeket gyógyította, aki halottakat támasztott? Aki a kereszten értünk meghalt? Aki sírjából dicsőségesen feltámadt s a menynekbe felment? Aki az Atya trónján ül s Szentlelke által az Anyaszentegyházat kormányozza?

Jézus van itt jelen? Az ő teste s vére, istensége s embersége? Az ő szeme, szája, keze és szíve? Az ő gondolatai és érzései? Az ő nagy, világmegváltó szándékai, az ő megfellebbezhetetlen ítéletei?

De hiszen akkor *a porba kell omlanom előtte* s a homokba temetnem arcomat a megindulástól! Akkor egy percig sem volna szabad a templomban *unatkoznom*, bámészkodnom, nézelődnöm! Hanem fel kellene használnom szorgalmasan minden percet! Beszélnem hozzá: a hála és hódolat, a bocsánatkérés és engesztelés, a könyörgés és segítségvárás minden forró, bensőséges ékesszólásával! Akkor nem volna szabad belefáradnom a kegyelmek esdésébe: hiszen annyira rászorulok! Annyi minden kérni s kikönyörögni valóm van vele szemben: a magam számára és azok számára, aki-

ket szeretek, akikért aggódok, akiknek sorsa rám van bízva... Segítő kegyelmeket kell kérnem a magam számára: hibáim, bűneim, kísértéseim leküzdésére, testi és lelki erőt kötelességeim teljesítésére... Gondjaim, fájdalmaim, megpróbáltatásaim között annyi vigaszra s enyhületre van szükségem, amit mind csak nála és tőle kaphatok meg!

Oltáriszentség! Ha igazán hiszünk benned, akkor kell, hogy *te légy életünk s gondolkodásunk középpontja!* Hogy akkor a keresztények élete mindenekelőtt *eucharisztikus élet* legyen! Élet, amelynek eleje, vége, középpontja, irányítója s betetőzője ez a nagy Szentség, ez a csodálatos titok, ez a leggazdagabb adomány, ez a legkitűntetőbb szerencse, a katolikus kereszténynek ez a *hallatlan, felbecsülhetetlen, utólérhetetlen kiváltsága*: hogy köztünk lakik az oltáron az Úr!

II. A hittel együtt jár, hogy *alaposan ismerjük* is ezt a nagy adományt. Sajnos, ezen a téren is igen sok a hiány.

1. A mai katolikusok nem tudják igazában, mi az Oltáriszentség. Azért is nem lelkesednek érte eléggé! Nem tudják, mi az Oltáriszentség jelentősége a megváltás nagy művében. Nem tudják, mi a mise; hogy a mise által mi, késői keresztények az örök és egyetlen golgotai keresztdozatnak lehetünk *állandó szemlélői s részesei*. Hogy a mise által teljesedik Jézus parancsa: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”, és Szent Pál intelme: „Valahányszor ezt a kenyeret eszitek s ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, míg el nem jő”. (I. Kor. 11, 26.) Hogy a mise nemcsak jámbor szokás és szép szertartás, nemcsak „istentisztelet” és közös ájtatosság, mint pl. a litánia, hanem: *a keresztény hitélet legfőbb és központi cselekményének, a jézusi, megváltói áldozatnak állandó elénk állítása, reprezentálása, jelképe és egyben valóságos megújítása, amely által Jézus egyszeri keresztdozatának részesévé leszünk.*

Amikor a szentmisén jelen vagyunk, két nagy dolgot teljesítünk. Egyik az, hogy mintegy díszőrséget

állunk ott, ahol Jézus az ő kereszttáldozatát titokzatosan megújítja s a másik az, hogy így legközvetlenebbül is részesülünk a szentáldozat gyümölcseiben. Főleg természetesen akkor, ha *cselekvőleg* is résztveszünk a szentmisében, vagyis: ha magunk is *megáldozunk*. Az áldozás a szentmisében való *teljes értékű részesedés*.

Be kár, hogy sok katolikus mindezt nem tudja s nem érti! Nem tudja, hogy a mise s a szentáldozás az, ami által a megváltás kegyelmei belénk ömlenek; ahogy az Úr Jézus is mondja: „Aki nem eszi az én testemet s nem issza az én véretem, *abban nem lesz élet*”. S viszont: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak *örök élete vagyon*”. Értsük meg: nem „örök élete *leszen*”, hanem „*vagyon*”: mert ez az örök élet, ez a természetfölötti élet, ez az istenfiúi élet már itt a földön megkezdődik bennünk. Mi által? Az *Oltáriszentség által*!

2. Az eucharisztikus évnek egyik legfőbb gyümölcse kell hogy legyen, hogy a katolikusok *sokkal jobban megismerjék mint eddig az Oltáriszentség nagy-szerű, felemelő, vigasztaló tanát*. Hogy főleg a *hitoktatás és igehirdetés* által mindig újra s mind mélyebben rögzítődjék bele katolikusaink lelkébe az eucharisztikus igazságok ismerete. A hívekkel meg kell értetnünk, hogy az egyetlen biztos eszköz a hitben s tisztaságban való megmaradásra: az Oltáriszentség gyakori vétele s a vasárnapi szentmise buzgó és pontos meghallgatása, s enélkül nincs természetfeletti élet.

3. A katolikus társadalomnak, sokkal inkább mint eddig, meg kell értenie a *vasárnapi mise és a húsvéti áldozás kötelességének roppant jelentőségét*. Nem szabad belenyugodnunk, hogy egész sereg katolikus van, aki *minden lelkiismeretfurdalás nélkül elmulasztja a vasárnapi szentmisét*. Akiknek fontosabb a kirándulás, a sport, a terefere, az ágyban henyelés vagy az erdőn-mezőn lézengés, mint a szentmise.

Abba sem szabad belenyugodnunk, hogy sokan eljönnek ugyan a misére, de késve, néha elég lényeges késéssel is (evangélium után!) s már ezzel a botrányos

könnyelműségükkel szinte nevetségessé teszik a szentmisét. Mintha az a templom csak mozi- vagy bálterem volna, ahova akkor néz be az ember, amikor akar s talán csak éppen megmutatja magát benne. Ha valahol egy fejedelem vagy csak egy miniszter is megjelenik, bezzeg nagy hibának tartanak az emberek, ha egy meghívott a fogadtatásnak csak a közepén vagy éppen a végén jelennék meg! Ellenkezőleg: *mindenki régen a helyén van, mikor a nagy vendég megérkezik*, mikor a nagy aktus megkezdődik. Hát nem százszor inkább kellene így lenni a szentmisén is? A Királyok Királya várjon-e ránk? Avagy talán inkább mi várnánk őreá!

4. Hasonlókép nem szabad eltűrnünk, hogy katolikusaink jelentékeny része még húsvéti időben sem áldozik. Aki hisz és tudja, mi az Oltáriszentség, annak minél többször illenék misét hallgatnia s mindennap meg is áldoznia. A húsvéti áldozás a *minimum* s elég szegényen, ha a katolikus embert az *örök kárhozat terhe alatt* kell szinte rákényszeríteni, hogy legalább egyszer, egyetlenegyszer egy hosszú esztendőben végre rászánja magát s nagykegyesen elfogadja az Úr Jézus legszentebb s legfölségesebb ajándékát! Hát még, aki ezt sem teszi meg! Aki 10—20 és még több évet él át anélkül, hogy egyszer is megáldoznék! Hogyan várhat ez irgalmat az Istentől s örök üdvösséget? Nem kellett neki az üdvösség szerzője maga: mikép remélheti, hogy majd az Isten odatúl megnyitja előtte mennyországát?

Legyünk rajta, hogy a szentévben minden katolikus ébredjen rá e tekintetben a kötelességére s a jó katolikusok használják fel ezt az alkalmat a szentáldozás megkedveltetésére s gyakorlására!

5. Amily fontos a hívek ránevelése az eucharisztikus életre, oly egyedülállóan jelentős és mondhatni döntő e tekintetben a *szülők szerepe gyermekeikkel szemben*. A legtöbb ember egész életében úgy él, ahogy odahaza élt a családban s azt szereti és azt becsüli nagyra, aminek nagyrabecsülésére valamikor a szülői megtanították. A vallásos életet is elsősorban a szülői

házban szokja meg és szereti meg minden vallásos ember.

Különösen áll ez azonban az *eucharisztikus életre*. A legjobb iskolai hitoktatás és a legodaadóbb lelkipásztori munka is sok esetben hiábavaló, ha a gyermeket már otthon, a szülői házban nem tanították meg, mégpedig igen korán, az Oltáriszentség hitére és tisztelő szeretetére, ha a szülői házban nem szoktatták hozzá, mégpedig a legkorábbi kezdettől fogva ahhoz, hogy a vasárnapi szentmise meghallgatása katolikus életünk egyik legkomolyabb kötelessége és hogy a legnagyobb kincs és szerencse, amiben ember részesülhet, az Oltáriszentség magunkhozvétele a szentáldozásban.

Nagyot vétkeznek azok a szülők, akik nem tartják fontosnak gyermekeik eucharisztikus nevelését, az *eucharisztikus családi nevelést*. Nagyot vétkeznek, ha egyszerűen arra hagyatkoznak, hogy hiszen majd az iskolában a hitoktatás folyamán úgyis megtanulja a gyermek, amit az Oltáriszentségről tudnia kell. Tévedés! Az iskola már nem tehet nagy hatást arra a gyermekre, aki odahaza ezekről a legszentebb dolgokról nem hallott! Ha az Oltáriszentség olyan igen nagy kincs, hogyan lehet az, hogy a szüleim odahaza nem is beszéltek nekem róla? kérdezi magában talán öntudatlanul a gyermek s a merőben iskolai eucharisztikus oktatás épűgy lepereg lelkéről, mint az iskola pora a ruhájáról.

Mikor kezdődjék ez a családi eucharisztikus gyermeknevelés? Nem kezdődhetik elég korán! Ha a gyermek már annyira van, hogy Istenről, Jézusról beszélhetünk neki, akkor már beszélhetünk neki az Oltáriszentségről is. Ha a gyermek templomot lát, ha a harang szavát hallja, ha misére vezetik, ez mind kitűnő alkalom arra, hogy a gyermek lelkében jó korán elhinsűk az Eucharisztia imádó nagyrabecsűlésének csiráit.

A katolikus hitélet s a lelkipásztorkodás egyik legnagyobb gondja: miként van az, hogy annyi évi hit-

oktatás után a gyermekek jókora része már az iskolai szünidőben sem jár templomba, szinte magától értődően elhanyagolja a szentmisét? S mihelyt az iskola padját elhagyja, a legtöbbször vasárnap már eszébe sem jut, hogy misére kellene mennie?

Aligha csalódunk, ha azt mondjuk: ennek a szomorú és aggasztó hitoktatási eredménytelenségnek egyik főoka: azok a *szülők*, akik nem nevelték gyermekeiket már a családban az Eucharisztia tiszteletére. Az iskola itt csak folytathatja a családi nevelést. S ha az Eucharisztikus Világkongresszus által csak azt is elérnénk, hogy ezentúl minden valamirevaló katolikus szülő gondos eucharisztikus nevelésben részesítene gyermekeit, már ez is olyan eredmény lenne, amely minden fáradságot megérdemelt!

III. Végül meg is kell tennünk mindent, hogy az *eucharisztikus élet külső keretei megszerveztessenek s kiépítettessenek.*

1. Az eucharisztikus élethez *templom* kell, *pap* kell, *felszerelések* kellene, általában: buzgó hitélet s *egyházközségi élet* kell. Csak akkor jut a lanyhább és álmosabb híveknek is eszébe, hogy rágondoljanak, csak akkor nyílik a buzgóbbakban is alkalom az eucharisztikus élet teljességére.

Ezeknek a külső kereteknek kiépítésében s fenntartásában a *világi híveknek is igen jelentékeny szerepük van.* Nevetséges és botrányos gondolkodás, ha valaki mindent csak a püspököktől s a papoktól vár. Nincs templom? Építsenek a papok. Miért csak a papok? *Nem mindnyájunknak érdeke-e és büszkesége-e Krisztus az Oltáriszentségben? Vajjon csak a papnak van-e szüksége az Élet Kenyerére? Nem a világiaknak is épűgy?*

Templomépítés, plébániaszervezés vagy legalább kisegítőkápolnák s lelkészségek felállítása és berendezése, az oltárok és templomi ruhák rendbentartása s díszítése, a körmeneteken, szentségimádásokon, a *templomi éneken és közös imádságban való közös, hitvallói lelkülettel való részvétel*, általában: az Isten

házának méltóvá és kedvessé tétele — mindez oly feladat, amelyben a *katolikus hívek eucharisztikus érzülete méltó érvényesülési teret talál.*

2. Ide tartozik a *hitterjesztés* nagy gondolata is; a törekvés, hogy az eucharisztikus Krisztus jusson el azokhoz a százmilliókhoz is, akik ma még, sajnos, az igaz Istent sem ismerik, mégkevésbé részesülnek az Oltáriszentség áldott, fölséges hatásaiban!

Eucharisztikus Szentév! Eucharisztikus Világkongresszus! Bár sikerülne általad a *magyar katolikusság egészét felráznunk* s a lélekemelő ünnepek emlékét azzal örökítenünk meg, hogy általa új életet s lendületet nyer a katolikus hitélet legszentebb s legtermékenyebb tényezője: az *eucharisztikus élet!*

Az Oltáriszentségről.

Ország-világ előtt mindig híres volt a magyar vendégbarátság. Ha valaki közénk jött, itt csak jól érezhette magát. Erre a nemzeti tulajdonságunkra büszkék vagyunk... és jogosan.

A sok kis és nagy vendég között azonban van egy legnagyobb Vendég, akit mégsem fogadunk azzal a meleg vendégszeretettel, amelyik pedig annyira illelőnek hozzánk.

Krisztus ez a vendég, aki az Oltáriszentségben közénk látogatott.

Nem helyettesét küldötte el, nem is csak valami kedves ajándékot hagyott oltárunkon önmaga helyett, hanem Ő maga személyesen jött el hozzánk.

És igazi vendég Ő. Nem a saját érdeke hozta el. Hiszen az Oltáriszentségben mennyi gyalázatnak van kitéve!

Nem is a szükség kényszerítette közénk, hiszen Istennek semmire nincs szüksége. Ő szeretetből köztünk akart maradni... vagyis Vendégünk akart lenni.

S mi vagyunk a vendéglátók... most hozzánk jött, reánk bízta magát.

Nem mondhatjuk, hogy a szomszédhoz jött, mert

Krisztus nyíltan kimondotta, hogy mindegyikünk vendége akar lenni.

Ha tehát vendéglátók vagyunk, akkor kötelességeink vannak a Vendéggel szemben! Foglalkoznunk kell Vele. Beszélnünk kell Hozzá s főleg teljesítenünk kell minden óhaját, akaratát. Egyik legfőbb kívánsága, hogy egymást, felebarátainkat nagyon szeressük és hogy gyakran járuljunk a szentáldozáshoz.

Ugyeljünk tehát, nehogy nagy Vendégünk megneheztesse ránk s méltatlankodva felpanaszolja, hogy a magyar minden vendéget szívesen fogad, csak éppen Ővele tesz kivételt.

Az bizonyos, hogy ehhez a vendéglátáshoz ünnepi ruhába kell öltöztetnünk a lelkünket, de azért van bennünk erős akarat és becsületes hűség, hogy győzelmes harcot vívhassunk hibáinkkal és kísértéseinkkel szemben. Ehhez segítsen bennünket az eucharisztikus Király ebben a szent esztendőben.

Krisztus halálának áldozati jellege.

A keresztszáldozat és a protestáns hittudomány.

I.

1. A kereszt az Egyházban kezdettől fogva titokzatos és rejtvénytű jel volt. E rejtvénytűsége utal maga az apostol is, midőn azt mondja, hogy a kereszt oktalanság azok szemében, akik a kárhozat útjain járnak; azokra nézve pedig, „akik üdvözülnek, Istennek ereje” (I. Kor. 1, 18) és hatalmának egyik kiváló tanujele. „A zsidók jeleket kívánnak, a görögök pedig bölcsességet keresnek; mi azonban a keresztre feszített Krisztust hirdetjük, ami ugyan a zsidóknak botrány, a pogányoknak pedig oktalanság, maguknak a meghívottaknak azonban... Krisztust, az Isten erejét és az Isten bölcsességét hirdeti.” (I. Kor. 1, 22—24.)

A megvetés és végső kínos megaláztatás e jele egy új világrend kiindulópontjává lett s oly világtör-

téneti változásokat idézett elő, melyek minden irányban páratlanok. Az ókor vallási és erkölcsi züllöttsége helyén az isteni szeretet, szüziesség és hősi erények valóságos csodáit teremtette meg; a katakombák vértanu-nemzedékét ez a jel erősítette az élet-halálharcban; a hitvallók ezreinek ez volt egyetlen vigasza, reménye. S mióta a földalatti üregekből a világcsászárok harci zászlaira és koronáira került, addig ismeretlen magasztos eszméivel diadalmas világhódító útra indult s addig ismeretlen magasabb művelődésnek lett kindulópontjává. A keresztfa a századok folyamán az élet fájának bizonyult, melynek árnyékában a népek megtanulták a véres versengés helyett az evangéliumi szeretet és béke áldásait élvezni; világítótoronynak bizonyult, mely az emberi törekvéseknek méltó tárgyakat, a tudománynak és művészeteknek nemesebb irányokat mutatott; forrásnak bizonyult, melyből milliók szívébe áradt szét isteni élet-erő, béke az életben, vigasz a halálban s remény a síron túl. Azóta ott ragyog a templomtornyok s dómkupolák magaslatain, mint a legfelső és legmagasabb jelvény, melyre az ember feltekinthet s a kereszténység millióinak legmagasztosabb ténykedésében: istentiszteleti cselekményeiben szintén központi helyet foglal el, melynek oly mélyértelmű kifejezője az Egyház ama szokása, hogy oltárainak s templomainak középpontjába a gyertyák közepéből kimagasló kereszt jelét állítja.

Ezt a titokzatos, talányszerű jellegét a kereszt mai napig megtartotta. Mint egykor a felmagasztalt kígyó képére a pusztában, úgy tekintenek fel a XX. század gyermekei is a kereszt jelére: egy részük hívő bizalommal keres benne gyógyulást a legnagyobb csapás, a lélek sebei ellen, míg mások kételkedve, fejcsóválva mennek el mellette. A kereszt és az, aki rajta függ, máig nem szűnt meg az ellenmondás jele lenni; emezeknek romlására, amazoknak felélesztésére; titok, amelyet megoldania csak annak sikerül, aki az evangélium titokzatos szellemébe behatolni képes. S talán

mert korunk még vallásos életének megnyilatkozásai-ban is szeret letérni az evangélium elveinek talajáról, épp ezért látunk oly óriási zűrzavart azok táborában, akik ezt a titkot a modern gondolat talaján maradvá szeretnék felfedni, a keresztt rejtvényét megoldani. A modern protestantizmus különösen tanulságos példákat szolgáltat erre nézve.

A *katolikus hittudomány* képviselői, néhány elenyésző kivételtől eltekintve, egyértelműleg megmaradtak a mellett a magyarázat mellett, melyet az evangélium mesterkéletlen, egyszerű elbeszélése mint közvetlent ajánl, melyet a kereszténység kezdettől fogva vallott s melyet az Egyház tudósai a századok folyamán kifejtettek, melyért a szentek küzdöttek s a vértanúk halálba mentek; ama magyarázat mellett, melyet a legmodernebb ellenséges kritika sem bírt létjogától megfosztani (mint az alábbiakban látni fogjuk).

Ezzel szemben a *protestáns hittudomány*, mennél távolabb került főleg legújabb fejlődésében az evangéliumtól s mennél inkább helyezkedett vele szembe, annál kevésbé érez magában erőt e titok megértésére s annál nyiltabban tér vissza a zsidók és pogányok felfogásához, kik a kereszttben csak dőreséget és botrányt láttak.

Sajátságos fényt vet erre a zűrzavarra a protestáns hittudósok táborában már a tény is, hogy mindegyikük elégtelennék találja a többiek magyarázatát. Minden protestáns író többé-kevésbé nyíltan azzal a szándékkal lép fel, hogy az eddigiek helyébe újat, jobbat, eredetibbet állítson, s ami ezzel együttjár, mindegyik lerontással kezdi munkáját. Nem továbbépítés a jelszó, hanem a régiek ledöntése, hogy az újnak helyet szorítsanak.

Mintha mind, valamennyi meg volna róla győződve, hogy az evangélium helyes értelme még ez alapvető fontosságú kérdésekben is mindeddig el volt rejtve, s hogy egyedül ő van arra hivatva, hogy amin évezredek nagy gondolkodói hiába törték a fejüket,

abban az utolsó szót kimondja. Nem látják-e be, hogy ez az eljárás egész irányukra rásüti az életképtelenség jellegét, minthogy nem látni be, miért ne legyen az új építkezésnek is előre meghatározott sorsa, hogy az eredetieskedés divatja, az egyre változó gondolatok áradata épűgy elsöpörje ezt is, mint ahogy elsöpörte az eddigieket?

E tanulmánynak az a célja, hogy tudományos valási problémák iránt érdeklődő közönségűnknek a kereszténység központi és leglényegesebb tanának, a kereszt titkának, mélyebb megértésében segítségére legyen.

E tekintetben mindenekelőtt a protestáns teológia idevágó nézeteit óhajtjuk ismertetni, hogy azután az őskeresztény katolikus tant kifejtsűk.

2. A keresztáldozat magyarázatában maga *Luther* és általában a hitűjítás kezdetben alig tért el a hagyományos katolikus tantól.¹ *Kálvin* szerint ugyan *Krisztus* azzal tett az emberek vétkeiért eleget, hogy helyettűk a keresztben valamennyiűk büntetését összegezve elszenvedte, nem véve ki még a kárhozottak kínjait, névleg a kétségbeesést sem. De a kérdéses pontban *Kálvin* voltaképpen szintén nem hirdetett újat, amennyiben nem vonta kétségbe, hogy *Krisztus* csakugyan azért halt meg, mégpedig önként, hogy halála által *Istennek* értűnk engesztelő áldozatot mutasson be.

A régi protestáns dogmatika sokáig szintén megmaradt e felfogás mellett; csak annyiban mutatkozott némi, bizoronyal nem szerencsés űjítás, hogy főleg *Melanchthon* óta *Krisztus* keresztthalálának áldozati, tehát istentiszteleti jellege helyett az a felfogás lépett mindinkább előtérbe, mely szerint *Krisztus* megváltói

¹ Amit *Bensow* e téren *Luthernél* újat találni vél, *Szent Tamással* s a skolasztikával szemben éppen nem űj; legfőllebb néhány zavaros gondolatmenet nevezhető *Luther* sajátjának. *L. O. Bensow: Die Lehre von der Versöhnung. Gütersloh 1904. 22. kőv.*

tette főképpen a büntetésnek mi helyettünk való elviselésében állt volna. „*Derivata in se poena, quae debuit esse pretium pro aliis.*”¹

De már a szociniánusok deista és racionalista irányzata e téren is megindította a tagadás és rombolás munkáját. *Socinus* Laelius tudni sem akart arról, hogy Krisztus az emberiség megváltásáért halt volna meg. Erre szerint sem mi nem szorultunk rá, sem Krisztus nem volt képes. Krisztus csak annyiban mondható megváltónak, amennyiben az emberiséget szóval és példájával az üdvösség útjaira tanította.² *Grotius* és mások Jézus „megváltói” szereplését szintén a példaadásban látták; s névleg a kereszthalálban az „eljesztő példaképet”, a bűn büntetésének vissza-riasztó képét tolja előtérbe.

A bölcséleti racionalizmusnak a protestáns hittudományra tudvalevőleg szintén végzetes hatása volt. A protestáns hittudósok siettek Kant, Schelling, Hegel és Schleiermacher-ék részben merőben észelvi, részben egyenesen pantheista bölcséleti rendszerébe az evangélium tanait beleilleszteni; ami természetesen a lehetetlennél is lehetetlenebb vállalkozás volt.

Kantnál a megváltásnak a személyes Istenhez semmi köze, az ember legfőllebb önmagával szemben szorul megváltásra. *Schellingnél* a megváltás a „végesnek” és „végtelennek” kiegyenlítődése. *Hegel* szerint a megváltás nem egyéb, mint „az ellenmondás megoldása, melyet a véges szellem önmagában érez”. *Schleiermacher* némileg vallásosabb irányt választ, de minthogy a bűnnek és bűnbocsátnak fogalma az ő spinozai mindent istenítő rendszerébe bele nem illeszthető, szerint Krisztus is csak annyiban váltotta meg az emberiséget, amennyiben a hívőket „az ő

¹ „Magára vévén a büntetést, mely a többiek váltságdíja lett” (Instit. III. 16. 17.). Isten haragjának lecsillapításában látja *Philippi* is a luteránus teológia megváltástanának egyik lényeges pontját. Kirchliche Glaubenslehre IV. 2. 26. köv.

² *Bensow*, i. m. 32. köv.

saját isteni öntudatának erőteljességébe felvette és befogadta”.¹

Az irány, amelyet a modern gondolkodás terén Hegel és Schleiermacher neve jelez, az újabbkori protestáns hittudomány egész fejlődésén megnyilatkozik. Legközelebbről természetesen a racionalisták, úgy a régebbi, mint a Ritschl-féle iskola, követték e mestereket. Az ortodox irány hívei ezzel szemben lassankint mégis egyre inkább közelednek újra a régi luteránus dogmatika felfogásához s ezzel együtt e pontban a katolikus felfogáshoz is. A nevezett két főirány közt középen áll az úgynevezett közvetítő iskola, amely mindkét irányban engedményeket tesz.

3. Az *ortodox protestáns iskola* elismeri, hogy Krisztus a kereszten az emberiség megváltására áldozatot mutatott ugyan be, de ennek az áldozatnak magyarázatában helyenkint ugyancsak zavaros, mondhatni érthetetlen fogalomhasogatásokban tetszeleg. Gess, akit a legújabbkori luteranizmus egyik legnevesebb teológusának tartanak, még teljesen katolikus gondolatokat penget ugyan, midőn Krisztus Urunk halálában „Istent dicsőítő szenvedést” lát, mely az emberiségért hathatósan közbenjárt.² Nem más ez, mint annak elismerése, hogy Krisztus halála mindekelőtt szabad, Isten dicsőítésére irányuló s ennek révén elégtételt nyújtó, Istent megengesztelő, az emberiséget megváltó áldozati ténytet jelentett. Hasonlóképp beszélnek az egyházas ortodoxia régebbi s újabb védői: Hengstenberg, Sartorius, Wünsche, Bachmann és mások.

Sokkal jelentékenyebb azonban még az ú. n. ortodoxia terén is azok száma, akik az áldozat gondolatát már nem tudják eredeti értelmében fentartani s Krisztusnál is voltaképpen *áldozat nélkül akarják az elégtételt* kimagyarázni. Így jutnak el a satisfactio gondolata helyett a satispassio egyoldalúan értelmezett el-

¹ Der christliche Glaube § 100.

² Christi Person und Werk III. kt.

vére. Krisztus e felfogás szerint nem annyira *eleget tesz*, mint inkább „eleget szenved”; elszenvedi értünk és helyettünk a minket megillető büntetést.

Thomasius szerint pl. Isten csak azáltal engesztelődhetett meg, hogy az egyetlen Ártatlan elszenvedte a bűn büntetését s ezzel „elismerte az isteni igazságosságot és Isten szentségét”.¹ *Hoffmann* szerint Krisztusnak áldozatos, világmegmentő, cselekvő engedelmesége „voltaképpen nem engesztelésben áll,² hanem az Isten haragjának minket helyettesítő csillapításában, tartozásunk helyettesítő törlésében, adósságlevelünk helyettesítő kiegyenlítésében s a minket illető büntetésnek mihelyettünk való elviselésében”, miként e nézetet *Delitzsch Ferenc*³ helyeslőleg összefoglalja. *Frank* szerint is abból áll a Krisztus halálában nyújtott megváltás magyarázata, hogy általa megszűnt az a „feszültség” Isten és az ember között, melyet a bűn okozott s melyet Isten haragjának szoktunk nevezni.⁴ Kissé homályosabban ugyanezt mondja *Philippi* is: ami extenzíve végtelen büntetésünk helyett Krisztus a kereszten „intenzíve végtelen büntetést” (?) vett magára, a bűnnel mint bizonyos értelemben „Isten halálával” a kereszten egy másik „Isten halálát” állította szembe, miáltal Isten kegyelme és igazságossága egymással kiegyenlítődték”.⁵ Hasonló véleményen vannak *Kahnis*, *Vilmar*, a nagytekintélyű *Luthard* s mások.

Ezek a felfogások, mint első pillanatra látható, elsősorban nem az embert, hanem Istent tartják annak, aki megváltásra, a bűn által benne előidézett díszharmonia megszüntetésére rászorul. A szintén protestáns *Schweizer* Elek helyesen megjegyezte, hogy e felfogá-

¹ Das Bekenntnis der lutherischen Kirche von der Versöhnung usw.

² Der Schriftbeweis, Bd. II.

³ Schlußbetrachtungen zum Hebräerbrief, Kommentar.

⁴ System der christlichen Wahrheit, 199.

⁵ I. m. 28. lap.

sok szerint Krisztus halála nem annyira az embert, mint inkább Istent váltotta meg.

A teozofus Beck¹ s az eklektikus Dorner² szintén abban látják a megváltást Krisztus halála által, hogy benne Krisztus „magára irányította a büntetést”; áldozatnak ezt a helyettesítő szenvedést csak annyiban nevezhetjük, amennyiben Krisztus az ő szenvedésében „mindent elfelejtett és mindent odaáldozott, kivéve szeretetét” (?).

„Jézus elviselte a mi büntetéseinket — mondja Cremer —, ez azonban nem annyit jelent, hogy teljességgel azt viselte el, amit nekünk kellett volna viselnünk, hanem hogy az ő halálát, úgy ahogy van, a mi bűneink büntetésének kell tekintenünk”. Istennek Krisztusban a mi terheinket magára kellett vennie, mert „csakis a más terheinek viselésében van megadva a közösségi viszony jogosultsága” és csakis „azáltal állhat elő az emberiségnek Istennel való tökéletes közössége, hogy előbb Isten is teljes közösséget állít elő az emberiséggel”. Krisztus szenvedése pedig, mellyel büntetésünket törlesztette, „az ő istenemberi voltánál fogva bír azon egyedülálló jelentőséggel, hogy nem pusztá vértanúság, hanem egyúttal áldozat is” (?).³

Mint látjuk, a fogalmak és világos gondolatok helyét egyre bővebb mértékben kezdi a virágos, képletes, de igaz tartalmukban alig érthető szavak elfoglalni. A fogalomzavar pedig még egyre növekvőben van.

Kähler azt hiszi, azzal magyarázhatja meg a Krisztusban működő megváltói tény hatóerejét, hogy általa Isten a bűnös ember tartozását kellőképp „érvényre juttatta”.⁴ Martensen szerint Krisztus annyiban megváltónk, amennyiben halála a bűnnel szemben való

¹ Die christliche Lehrwissenschaft, I. rész.

² System der christl. Glaubenslehre, II. kt.

³ Die stellvertretende Bedeutung der Person Jesu Christi, 116, 168, 174, 149, 152 stb. lapok.

⁴ Zur Lehre von der Versöhnung, 367. stb. lap.

nagyszerű meghalás,¹ *Menken* szerint pedig, amennyiben Krisztus e halála „a bűnnek feláldozása és megsemmisítése az emberi természetben”,² *Bensow* pedig abban látja a megváltást, hogy Krisztus „új emberiséget” teremtett, azaz oly kort nyitott meg, melyben Isten már nem kénytelen, mint azelőtt, haraggal tekinteni az emberiségre.³ *Kreibig* szerint Krisztus halála úgy Istennek, mint a sátánnak legnagyobb szerű megnyilatkozása volt, mely által az erkölcsi világrend megzavart egyensúlya s ezzel a megváltás létrejött.⁴ *Öttingen* határozott s egyenes szavakkal *ki is zárja a megváltás művéből az áldozat fogalmának* azt a jegyét, mely pedig minden népek felfogása és nyelvhasználata szerint a leglényegesebb benne: az istentisztelet jegyét. Kijelenti, hogy Krisztus engesztelő halálában nem Isten dicsőségének helyreállításáról van szó, mert hiszen Krisztus meggyilkolása csak nem gyarapíthatta Isten dicsőségét (!), hanem csak arról van szó, hogyan állította helyre a „világ normális viszonyát Istenhez”, hogyan győzte le bennünk az Istentől való húzódozást (*unsere Gottesscheu*) s hogyan hidalta át a mi bűnös öntudatunkban azt az űrt, melyet a bűn szakított köztünk és Isten között.⁵

E magyarázatok teljesen alanyelvi elemei már nagyon is emlékeztetnek a racionalista felfogásokra. Teljesen racionalista vizeken úszkál a különben mérsékeltebb *Seeberg* is, midőn Krisztus kínszenvedését csak annyiban tartja megváltásunk eszközének, amennyiben az Istenember halála, jobban mondva, az Istenember halálának a *gondolata* tisztító és felemelő hatással van a véték öntudatától lesujtott szívekre.⁶

Ennyi elég a „konzervatív” protestáns dogmatika álláspontjának jellemzésére; talán sok is, tekintve azt

¹ Dogmatik § 157—158.

² Schriften VI. kt. 399. köv. lap.

³ I. m. 276. köv.

⁴ Die Versöhnungslehre auf Grund des christl. Bewußtseins.

⁵ Lutherische Dogmatik, 208. köv.

⁶ Die Grundwahrheiten der christlichen Religion, 122—130.

a körülményt, hogy ez az irány ma már a protestantizmus belsejében is egyre veszti jelentőségét. Túlmesszire vinne, ha az e nézetekben terpeszkedő nagyzó szóáradatokban a fogalomzavar helyreigazítását egyenként megkísérlenők, hiszen a pusztá logikai hibák megbélyegzése igen kevéssé viszi előbbre a pozitív tudományos kutatást.

Összefoglaló jellemzésül csak annyit mondhatunk róluk, hogy legfőképp a logikai szabatoságnak vannak híjával s a végnélküli illusztrálás helyett jobb volna, ha ortodox protestáns íróink mindenekelőtt világosan körülírnák s meghatároznák azokat a fogalmakat, melyeket mind valamennyien úgyszólván minden lapon használnak, de csaknem valamennyien más-más értelemben. A zavaró kétértelműséget, melyet az ilyesféle fejtegetésekkel maga az író okoz, az olvasó kénytelen magával vinni az egész fejtegetésen át a nélkül, hogy az író a homályt eloszlatni csak megkísérelné is. Nem is csoda, ha aztán egyik felfogás sem foglalhat teret; mindenik csak arról győzi meg az olvasót, hogy az író így fogja fel a dolgot; hogy a valóságot melyik felfogás közelíti meg legjobban, arról édes-keveset tudhatunk meg.

A skolasztikai gondolatszabatoság és fogalom-elemzés elvetése, a disputáló, szillogizmusi formákkal ellenőrzött és fegyelmezett módszer hiánya kegyetlenül megbosszulja magát.

II.

1. Ha már most a *racionalista irányzatokra* térünk át — melyek ha számbelileg nem is, de jelentőségre nézve határozottan túlsúlyban vannak, amennyiben az egyetemi fakultásokon uralkodnak —, mindenekelőtt azt látjuk, hogy a radikálisok a jelen kérdésben is a legradikálisabbak.

A Krisztus által való megváltás nemcsak lehetőség *Strauss Dávid* és a régebbi ú. n. *tübingai protestáns hittani iskola* előtt, de sőt „nyomorúságos csa-

lás" eredménye, mint az evangéliumi elbeszélések Baur Brunó és elvhívei szerint általában. A világ-megváltó halál gondolatát Strauss Dávidék szerint az apostolok s az első keresztények csak úgy csenték be az evangéliumokba; utóbb még az ótestamentum megfelelő részeit is irányzatosan meghamisították.

„Hogy az ószövetségi jövendölésekkel kezdjük — írja Strauss —, alapos nyelvtani és történelmi kutatások meggyőznek mindenkit, aki túl tud emelkedni a dogmatikai előítéleteken, hogy azokban sehol sincs szó szenvedő vagy egyenesen haláltszenvető Messiásról.”¹ Figyelemreméltó, hogy már Schleiermachernél megtaláljuk ezt a gondolatot, aki így írt egyik barátjának: „Sohasem fogom ezt a törekvést, hogy az ószövetségből ily módon bizonyítsunk, helyesnek ítélni s nagyon sajnálom, hogy még mindig annyi okos ember kínlódik ilyesmivel”.²

Strauss a megtévesztés e munkájában *Krisztust is bűnrészesnek vallja*: „Az ortodox szentírásmagyarázók tehát, hacsak nem akarnak előítéletekben megmaradni, szintén kénytelenek lesznek elismerni, hogy Jézus Krisztus nem isteni sugalmazás, hanem önönkombinációi révén jutott ezeknek az ószövetségi helyeknek ilyértelmű magyarázatára s ezzel együtt saját kinszenvedése egyes részleteinek megjövendölésére”.³

Még világosabban szól a következő helyen: „Az által, hogy a kereszten elpusztult s a legszégyenletesebb gonosztevőkre kiszabott halálbüntetést elszenvedte, Jézus a hagyományos zsidó felfogás szerint végleg elvesztette a jogot, hogy messiási minőségének elismerését kívánhassa. De a tanítványok s azok a zsidók, kiket ezek Jézus hitére térítettek, felfogásukat e ténynek megfelelőleg alakították át, amennyiben a szenvedést, mint helyettesítő elégtételt, az erőszakos

¹ Leben Jesu, II. 306.

² Sendschreiben an Lücke.

³ I. m. 307.

halált pedig mint engesztelő áldozatot vettek fel a Messiás-eszmébe.”¹

A hamisítás e munkájában 1876-ban még Viscount *Amberlay* „bámulatrakeltő túlkapást” lát; arroganciának találja, hogy a pogány-keresztények magukat avatottabbaknak tartották a zsidóknál annak a kérdésnek az eldöntésében, hogy vajjon Messiás volt-e és Messiás lehetett-e Jézus, holott ebben a kérdésben tulajdonképpen a zsidók voltak irányadók.² *Amberlay* nyilván nem tudja, hogy az apostolok, evangélisták s a legelső keresztények túlnyomó része szintén született zsidók voltak.

Ezekről az ízetlen törekvésektől azonban már rég elfordult mindenki. A szélsőradikális iskola *Baur Fr. K.* alapította ú. n. kritikai-történeti iskolának adta át helyét, mely mellett a Kantot és Hegelt követő irányt főleg *Ritschl Albert* és követői képviselik. A hamisítási feltevéstől (legalább az *Üdvözítőnél*) végleg elálltak s fő törekvésük abban áll, hogy az evangélium elbeszéléseiből, mint talán nagyrészt szándéktalan ferdítésekből, az ú. n. történeti magvat kiemeljék s a való történeti tényálladékokat újból megszerkesszék (történeti iskola); illetve az evangélium tanait és értesítéseit a modern gondolkodásmódnak jobban megfelelő, merőben természetes eszmetartalomra vezessék vissza (*Ritschl* iskolája).

Hogy ezzel az utóbbi iránnyal kezdjük, *Ritschl* maga a megváltás lényegét a bűnös öntudat megszüntetésében látja. Szerinte a hagyományos megváltástan alaphibája ott rejlik, hogy tárgyi értékű erkölcsi világrendet vesz fel. Ezzel szemben *Ritschl* maga állandóan felcseréli a bűnt a *bűnös öntudattal*, aminek — így hangoztatja — az a hellén államjogi fel fogás az alapja, mely az Istenben is igazságosságot keresett,³ holott Isten valójában egész lényegében sze-

¹ „Neue Auflage” 575.

² Lásd *Franz Delitzsch*, *Messianische Weißsagungen*, Berlin 1899, 1. lap.

³ *Rechtfertigung und Versöhnung* III. kt. 250. lap.

retet, s isteni igazságosságról csak mint az isteni szeretet és hűség következetességéről lehet szó. Krisztus nem nyújthatott tehát Istennek engesztelést, halála csak „hivatásához való hűségének kipróbálására” szolgált eszközül.¹ Hivatása pedig az volt, hogy mint az istenségnek s az emberségnek közös képviselője, egyszerre mindkettőnek jótálljon a kölcsönös szeretetviszonyért s ezáltal létrehozza a bűnbocsánatot, azaz a mi bizalmatlansággal egybekötött bűnös öntudatunknak a megszüntetését.²

Hasonló nyomokon jár *Kaftan*³ s *Ritschl* számos követője. *Häring* pl. Krisztus halálában csak a bűnnel járó végtelen bánat és fájdalom kifejezését látja, mely által a büntetés célját pótlólag elérte s a megzavart világrendet újból helyreállította, amennyiben egyrészt az emberiség megszabadul a ránehezedő vétek öntudatának súlyától, másrészt az isteni törvény megkapja elengedhetetlen szentesítését.⁴

A *Ritschl*-irány mai sokat emlegetett oszlopa, *Harnack*, már ezekről a neki nyilván maradias fogalmakról sem akar tudni. A megváltás nála már csak erkölcsi, mintegy pedagógiai, de merőben természetes erőkkkel ható tényező. A Messiásról az ószövetségi kijelentések alapján legfőllebb „sejtették” néhányan, hogy a bűn terhét kell megszüntetnie, az ószövetség ugyanis azt is sejteti, hogy a Messiás érdemei „valamiképp másoknak is javára fognak szolgálni”. De a másokért szenvedő Messiás fogalma az ószövetségben teljesen ismeretlen; Izaiásnál sem jöhet számba ez irányban semmi.

Dehát akkor miben állt a Krisztus által való megváltás? „Úgy miként Krisztus — feleli *Harnack* —, senki sem ismerte az Atyát; Krisztus azonban ebben az ismeretben másokat is részesített s ezáltal «sokaknak» megbecsülhetetlen hasznót hajtott. Istenhez ve-

¹ I. m. 451.

² I. m. 515. köv.

³ *Dogmatik* 516. köv.

⁴ *Zur Versöhnungslehre* 80. köv.

zette őket, mégpedig nemcsak szava, hanem ami sokkal fontosabb, mindaz által, amit tett s aminek mutatkozott, végül pedig az által is, amit szenvedett. Ebben az értelemben mondta e szavakat: „az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon és váltságul (zur Lösung) adja életét sokakért” (Mt. 20, 28). Krisztusnak egyáltalában kevés a szerepe az evangéliumban; nem tárgya annak, csak közvetítője. „Nem a Fiú, hanem egyedül az Atya tartozik bele abba az evangéliumba, melyet Jézus hirdetett”; mondja azzal az ürességtől kongó, hangzatos szellemeskedéssel, amelyet a németek annyira csodálnak benne.¹ A kereszténységnek abban a „lényegében” — melyet ő tisztított meg mindattól, ami az ő egyéni nézete szerint nyilván „lényegtelen” —, nincs is helye ennek megfelelőleg sem a kegyelemnek, sem az áldozatnak, sem a papságnak, mely a megváltás gyümölcseit az emberekkel közölné. A vallás e megtisztított alakját Harnack oly entuziazmussal dicsőíti, mely máris gyanút kelt. Olyanféle ez, mint amikor valaki tönkremegy s azt az egy-két cafrangot, melyet elherdált örökségéből még megmentett, annyira magasztalja, mintha az az egész eltékozolt vagyonnal felérne. Harnack „kereszténységének lényege” a legnyomorúságosabb roncsa a racionalizmus zátonyos vizein tönkrement dúsgazdag hajónak.

2. Az ú. n. *történeti iskola* szintén két főirányra osztható: azokéra, akik a régi hagyományos kifejezés-módot meg akarják tartani, amennyire csak lehetséges, természetesen teljesen racionalista tartalommal töltve meg azt; s azokéra, akik a régi képletekkel keveset törődnek s minden, még csak látszólag is emberfölötti vonatkozást nyíltan kiküszöbölnek Krisztus életéből és működéséből névleg halálának s az ezzel összefüggő megváltásnak értékeléséből is.

Az előbbi osztályba pl. *Lipsiust* sorolhatjuk, midőn még egyre „a kegyelem bűnbocsátó megnyilatkozása-

¹ Das Wesen des Christentums 91. köv.

ról" beszél;¹ vagy Weizsäcker-t, aki a megváltási eszme magvát a „belső békének” Krisztus által való helyreállításában látja, mint aki „végtelen bűnbánata által bennünket bűneink tudatától megszabadított” s ezáltal bensőnkben lehetővé tette a békét.² Eucken is csak annyit mond „Lebensanschauungen der grossen Denker” c. művében³ Krisztus haláláról, hogy ezzel Jézus „a tanítványok belső szemeit megnyitotta s beléjük bizalmat öntött”.

Beyschlag szerint a megváltás abban állt, hogy Jézus a tanítványok elé az Isten iránt való hűséges és kitörő szeretet nagyszerű példáját állította önmagában, főleg midőn az őáltala alapítandó Isten-országa szolgálatában akkor is kitartott, midőn a nyilvánvaló sikertelenséget előre látva, benne kétségbe kellett volna esnie. E szerint Krisztus nem is annyira céltudatosan, mint inkább öntudatlanul művelte megváltásunkat. Hiszen Beyschlag szerint nem is tudta halálát előre. „Az evangéliumok szerint ugyan a kinszenvedés megjövendőlése mindjárt a Fülöp-Cezárea melletti beszélgetés után megkezdődött, tehát még, mint látszik, a színváltozás jelenete előtt, mely hat nappal ama beszélgetés után történt . . . Mindazáltal nehezen fogadjhatjuk el, hogy Jézus már akkoriban beszélt volna tanítványaival olyasmiről, amivel még maga sem volt tisztában” (?).⁴

Természetesen ezek után Beyschlag szerint az apostolok sem gondolhattak arra, hogy Jézusban a világot szenvedése által megváltó Messiást lássák, mert hisz erről sem az ószövetség, sem Jézus kijelentései nem vezethették őket rá. Csak a Pál géniusza hozta létre az áldozati halál eszméjét, melynek még az első apostoli ígéhirdetésben is hiába keressük nyomát. Jézus csak közvetlenül halála előtt sejtette meg halálának jelentőségét. Érezte, hogy a harc az Isten szelleme

¹ Lásd Bensow, i. m. 99.

² Jahrbuch f. deutsche Theologie (1858) 183. köv.

³ I. m. 166.

⁴ Leben Jesu II. 305.

és a világ szelleme közt meg fog indulni; tudta, hogy „az Isten szeretete győzni fog a világuralom birtokában lévő önzés és bűn végső erőmegfeszítésén is és hogy ez a győzelem egyúttal a világ ítélete és megváltása is leend.¹ „S ezzel teljes egyezésben mindazzal, amit önmagáról, mint az élet kenyeréről s haláláról, mint övéivel való maradandó életközösségének feltételéről mondott, az utolsó vacsorán mondott szavai is tökéletesen érthetőkké és világosakká lesznek: teste, mely értünk megtörik, vére, mely érettünk kiömlik, az ő élete, melyet ő a halálban ad, mégpedig érettünk, hogy bennünk működjék (ezek is tökéletesen érthető és világos szavak-e?); hogy mi azt eleven, élő mivoltunkba felvegyük, ahogy a külső ember az ételt és italt magába veszi s hogy az így bennünk örök élet ételévé és italává legyen, s így létrejöjjön a benne megjött megváltás, az Istennel való közösség új szövetsége.”²

Hasonlókép elhalványul a megváltás eszméje H. J. Holtzmann-nál, aki azonban szintén nem szűnik meg Krisztus „megváltói haláláról” beszélni. Ezt a megváltói halált azonban — szerinte — nem szabad engesztelő értékű halálnak tekinteni. Az engesztelő halál eszméje nemcsak a zsidó teológiában nem mutat fel nyomot, de még az evangélistáknál is csak gyéren mutatkozik; Lukács pl. — szerinte — „még szintén nem tud róla, hogy a Messiásnak vallási értelemben engesztelést és üdvöt kell hoznia halála által . . .”³ „Jézus volt az első, aki a messiási hivatással a szenvedés gondolatát egyesíti, amennyiben életének atyjafiai szolgálatában való szabad feláldozásban látja azon személyes ellenszolgálatot, melynek alapján a testvéri szeretet önfeláldozó szolgálatát követelheti, mint Isten országának első alaptörvényét . . . Hivatásából kifolyólag lett szükséges e szenvedés, s amennyiben Jézus

¹ I. m. 429.

² I. m. 438. köv.

³ Handkommentar zum N. Test. I. kt. 300.

azt a tanítványok legfőbb érdekeinek szolgálatába szegődteti, kiengesztelődik földi veresége elmaradhatatlan voltával is és e gondolat (melyik gondolat?) továbbműködő erejében és örök igazságában rejlik Jézus halálának engesztelő hatása”.¹ Engesztelő áldozatról pedig már csak azért sem lehet szó, mert hisz Krisztus „a véráldozatot elvileg eltörölte”. Csak annyiban illeti Jézus halálát „némi engesztelő-áldozati jelleg”, amennyiben Isten országának megalapításában része van s amennyiben az ebben helyreállított, Istennel való közösségnek ezentúl „zavartalannak” kellett lennie.²

A megváltás gondolatának elsekélyesítése lehetőleg még mesterkéltabb alakban lép fel Soden bárónál, Jézus lassankint belátta — beszéli —, hogy szenvedése által kell messiási hivatását teljesítenie; ezt azonban népe képtelen volt felfogni. „Ami öelötte hivatásának mélyebb értelmét felderítette s amiből népének is a helyes Messiás-fogalomra kellett volna jutnia, ugyanaz mindenféle hamis felfogással vegyülve, éppen ellenkezőleg, elzárta a nép elől az ő megértésének lehetőségét s egész működésének és cselekvésmódjának teljes félreértésére vezette a népet.”³ Az így okozott bonyodalmat — Soden szerint — Jézus maga sem volt képes megoldani. „Mivel Messiás akart lenni, mivel Messiásnak kellett lennie, azért műve is szükségkép csütörtököt vallott s meg kellett halnia.” Mivel azonban Jézus hitt isteni küldetésében, azért „az sem nyugtalaníthatta, hogy mindazon kellékek hiányoztak rajta, melyek a zsidók felfogása szerint a Messiásnak lényeges ismertetőjelei voltak s melyekről minden zsidó egész katalógust tudott felsorolni”.⁴ „Ezzel azonban kérlelhetetlen szükségszerűséggel volt összekötve az is, hogy messiási működése nem aratott sikert. De Jézus nem zavarodott meg. Ha hiva-

¹ I. m. 227.

² I. m. 279.

³ Die wichtigsten Fragen des Lebens Jesu, 78.

⁴ I. m. 78.

tásszerű munkája halálát okozza, akkor ez a halál bele tartozik abba a hivatásszerű munkába...¹

E felfogásban, mely csak lassan érett meg Jézusban — Soden szerint —, szívesen keresett kapcsolatot azon gondolatokkal, melyeket népének jámborsága gondolt ki az ártatlanok szenvedésére nézve, hogy t. i. az emberiség szolidaritása folytán ártatlanok magukra vehetik annak elszenvetését, amit mások megérdemeltek”; „azonban így is Jézus függetlenül alkotó, teremtő szellemére vall, hogy ezt a gondolatot a Messiásra is alkalmazta, akire ezt vonatkoztatni eddig senkinek sem jutott eszébe. Ha másképp nem tette, akkor halála által fogja megtenni az Isten azt, amire őt küldte... Jézus bizonyly semmiféle elméletet nem gondolt ki, mellyel Isten e terveiről magának vagy tanítványainak beszámolt volna.

Neki teljesen elég volt annak biztos tudata, hogy ami élete által el nem érhető, azt eléri halála által. S mennyire igaza volt ebben! Halála meghozta a beteljesedést s Krisztus mind e mai napig nem szűnik meg megváltólag, engesztelőleg, Istenhez az örökkévalóságba fölemelőleg működni, hatni (tehát ez az egész?). Ami elméletet azonban Páltól kezdve kigondoltak, az mind rövid életű volt (!). Egy sem elegendő ennek a hatásnak a megmagyarázására. „Sőt valamennyi csak megnehezíti e hatás átélését, amennyiben annak közvetetlenségét keresztezi” (!) ^(?)²

III.

1. Ámde mindezek még túlságosan egyháziasan hangzanak. Miért ne volna lehetséges, gondolják modern protestáns hittudósaink, hogy az Isten, a vétek, engesztelés, áldozat és megváltás fogalmát lehetőleg számúzzuk Krisztus életének és szenvedésének magyarázatából? Oly követelmény ez, melynek jogosultsága *Jülicher* szerint minden bővebb megokolás nél-

¹ I. m. 99.

² I. m. 100.

kül is magától értődő s Jülicher, aki egyébként marburgi protestáns teológiai tanár, *Kaftan* berlini protestáns dogmatikus hivatkozásait a keresztény öntudatra s a tudománytalan tényezőkre maró gúnynyal intézi el s aztán minden egyéb bizonyíték nélkül a legőszintébb meggyőződés hangján így oktatja ki Kaftant: „Hogy Jézus evangéliumában a későbbi dogma értelmében vett *megváltásnak, engesztelésnek, megigazulásnak stb. semmi helye nincs*, s hogy mind ezen tanokat csak Pál alkotta meg, oly tény, melyet Kaftan sem tagadhat”.¹

Az ószövetség bizonyítékaival is könnyen el lehet bánni, ha csak oly elveket követünk, minő pl. *Wrede*-é, aki onnan indul ki, hogy a „kritikusnak különös szkepszissel kell Jézus ránhagyott szavaiban s általában az evangéliumi elbeszélésekben mindazt értelmeznie, ami az ószövetségre utal vissza, főleg ott... ahol teológiai eszméről van szó”.² Más szóval: mindazt *előre is* kétségbe kell vonni, ahol valami ószövetségi jövőndőlés teljesüléséről van szó, főképp ha oly tanokkal állanak összeköttetésben, melyeket a kereszténység tanrendszerébe felvett. *Wrede* maga ezzel és hasonló elvekkel az evangéliumokban letéteményezett történeti igazságot mindössze 14—15 sorra redukálta.

Ilyen elvek segélyével természetesen az sem nehéz, hogy az evangéliumi elbeszélések kerek ellenkezőjét olvassuk ki belőlük. Így a holland *Brandt* „kizártnak” tartja, hogy Jézus már halála előtt elgondolta volna valaha a „szenvedő Messiás” gondolatát. Hiszen ez a gondolat, mondja, már csak befejezett tények fölötti teológiai reflexiók eredménye lehet, s mielőtt Jézus valósággal meg nem halt, maga sem tarthatta plauzibilisnek azt a paradoxont, hogy a Messiásnak mindenekelőtt el kell esnie, le kell veretnie ellenségei által”.³ Hasonlóképp önkényeskedik *Keim*: „Jézus ta-

¹ *Jesus und Paulus*, Tübingen 1907, 9. lap.

² *Zeitschrift f. neutestam. Wissenschaft* (1900), 74. lap.

³ *Evangelische Geschichte*, 447.

lán nem is mondta előre halálát, sem újjáéledésének módját, sem újabb eljövételének idejét... halálának képe talán nem élt állandóan, kizárólag, nem is véglegesen lelke előtt, hanem inkább csak mint zavaros, homályos sejtelem, pillanatnyi nyomott kedélyhangulat eredménye, mellyel emelkedett hangulatok megnyilatkozásai váltakoztak".¹

A legvilágosabb s kétértelműséget nem tűrő utalások a Messiás áldozati halálára az ú. n. „belső okok” varázsvesszejével tehetők ártalmatlanokká. Meyer Arnold pl. teljes nyugalommal biztosít bennünket, hogy pl. az utolsó vacsorán Jézus „halálról és vére ontásáról nem beszélt”. Belső okból tudjuk ezt: „Hiszen végzete még a jövő homályába volt elrejtve”.² Brandt is „belső okokkal” bizonyítja be, hogy Jézus azt az ószövetségi szöveget a 21. zsoltárból: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem!” — mely tudvalévóleg a Messiás szenvedését ecseteli —, nem mondhatta a kereszten, „mert fizikai fájdalom-okozta felkiáltásokban nem szokás idézetekben beszélni”.³ Soden⁴ és Holsten⁵ pedig a getszemánii jelenetből következtetik, hogy Jézus még az utolsó vacsorán sem tudta a halálát előre.

Az önkény itt már orgiáit üli.

2. A megváltás eszméjének teljes mellőzése azoknál természetesen kettős okból követelmény, akik Jézus messiási öntudatát sem akarják elismerni. Bármennyire vakmerő, sőt még merész racionalisták, mint Harnack,⁶ Hollmann⁷ és mások előtt is „kalandos” tö-

¹ Geschichte Jesu, II. 556.

² Unsere religiösen Erzieher, 90.

³ L. Hollmann, Die Bedeutung des Todes Jesu, 66.

⁴ I. m. 99.

⁵ Zum Evangelium, 179.

⁶ Wellhausen-nel szemben hangsúlyozza Harnack, hogy „az evangéliumok jelentéseit sarkaikból ki kellene forgatni”, hogy Jézus messiási öntudatát kétségbevonhassuk. „Már az „Emberfia” kifejezést is nézetem szerint csak messiásilag értelmezhetjük...” V. ö. Wesen des Christentums, 1905, 82. lap.

⁷ L. Hollmann, i. m. 49.

rekvés ez s bármennyire feltételezi, hogy az evangéliumoknak csaknem minden sorát hamisítássá bélyegezzük vagy erőszakos módon agyonnagyarázzuk, mégis akad reá vállakozó szintén. *Baldensperger*, a leg-radikálisabbak egyike, még elismeri, hogy Jézus Messiásnak tartotta magát; csak azt teszi hozzá, hogy Jézus mindvégig nem látott abban tisztán, vajjon az Isten országának — melyet közvetítendő volt — eviláginak, túlviláginak vagy mindkettő egyesülésének kellett-e lennie.

Mások azonban, mint *Loman*, *Havet* és *Martineau* erélyesen tiltakoznak az ellen, hogy Jézus önmagát Messiásnak tartotta volna. *Brandt* szerint Jézus „mindvégig nem érte el a bizonyosságot messiási hivatása felől”. *Wellhausen* szokásos nagyhangúságával kijelenti: „A gondolatot, hogy mint Messiás lépjen fel, Jézus kezdetől fogva határozottan visszaveti; ez oly kísértés, melyet mindjárt nyilvános pályája kezdetén egyszerűsmindenkorra legyőzött”. *Jülicher* is vonakodik Jézus messiási öntudatát elismerni; *Loisy* ebben is híven követi német mestereit; szerinte Pál apostol, a merész újíto, volt az első, aki Jézusban, a „legistenesebb embernél” többet látott s „az egyszerű, félénk, alázatos emberfiát” „hétszeres csillogó, aranyszövetű ruhába öltöztette”.

3. Ha azonban Jézus nem Messiás a hagyományos értelemben s nem is tartotta magát annak, akkor természetesen életének fő műveként sem szerepelhet az a megváltás, melyet a hagyományos keresztény tan neki tulajdonít.

Bousset göttingai tanár s vele mások is, minden nehézség nélkül el tudják távolítani Jézus életéből és megváltói halálából mindazon elemeket, melyek transzcendentális fogalmakat feltételeznek. Jézus halálának jelentősége nála egyszerűen abban áll, hogy benne Jézus szándékainak őszinteségét megbizonyította s ilykép megváltói, értsd: lélekemelő tanítását megerősítette. Jézus maga sem tulajdonított halálának egyéb

jelentőséget; ezt onnan tudjuk, mert hisz sohasem be-szélt egyéb jelentőségről.

Ha mi ezzel szemben arra a számos kijelentésre utalunk, ahol Jézus igenis egészen más, teljesen természetfölötti jelentőséget tulajdonít saját halálának, Bousset erre is hamar kész a felelettel. Jézus nem jö-vendölte meg kinszenvedését, mert jövendölésről csak a megjövendőrendő esemény bekövetkezte után lehet szó, vaticinium post eventum; ezzel tehát mindjárt el-esik a számbavehető kijelentések nagyobbik része.

Bousset az utolsó vacsorával meg a λύτρον-rész-lettel is könnyen elbánik.

„Újabbán — úgymond — ismét alapos kételyek támadtak (ez az egyik legdivatosabb és legolcsóbb érv az ilyfajta kételyek megindokolására) arra nézve, vaj-jon az utolsó vacsoráról közölt evangéliumi jelentés egyáltalán Jézus halálával összefüggésben, vonatko-zásban van-e?” Az egészben, úgymond, körülbelül csak annyi bizonyos, hogy magyarázatukban sem a katolikusoknak, sem a luteránusoknak vagy kálvinis-táknak nincs igazuk. „Az utolsó vacsorával tehát fő-löslegesen tovább foglalkoznunk!” Így tehát csak egyet-lenegy hely marad meg: Mt. 10, 45 (a λύτρον-részlet) és erre az egyetlen kijelentésre a hamisítottság veszé-lyére való tekintettel egyáltalán nem építhetünk. Amúgy is eléggé valószínűtlen dolog, hogy Jézus arra csak gondolt volna is, mi az ő halálának célja. Nincs kizárva, hogy talán homályos sejtéssel valamikép váltságdíjnak képzelte halálát . . . Lehet, hogy időnkint ezt a gondolatot is megragadta s kifejezte a reményt, hogy szenvedése Isten haragját lecsillapítja, megen-geszteli. Világosan azonban nem látunk. Bizonyosnak csak annyi bizonyos, hogy Jézus sohasem állította, hogy az isteni bűnbocsátás elvileg függővé van téve az ő áldozati halálától vagy a halála által bemutatott helyettesítő engesztelés és elégtételtől. Ez ellen erélye-sen tiltakozik a tékozló fiúról szóló példabeszéd s a fel-tétlen bizonyosság, mellyel Jézus egész életén át hir-

dette a jelenlevő, minden bűnt megbocsátó kegyes Istent!”

A többi Pál toldotta az evangéliumhoz, részben az első keresztények is. „Én azonban azt hiszem — úgymond Bousset —, közelebb vagyunk Jézushoz, ha halálának minden ilyenmő értékelésével végleg felhagyunk. A szenvedés, kereszt és halál az élet koronája és befejezése. Jézus halálát nem is képzelhetjük nagyobbak, különbek, hatalmasabbnak, mint aminő a valóságban volt!... Azáltal, hogy Jézus csendes egyszerűségben, megadással és bátorsággal ment a szenvedés és halál elébe, lankadatlanul bízva mennyei Atyjában és tőle való küldetésében, a legfőbb eredményt érte el, új erkölcsi világot nyitott, megnemésítette a szenvedést és elbukást, megteremtette a szenvedés szentélyét s a vértanúság értékében való hitet. Csakis ezáltal érte el azt a magaslatot, melyen az idők és népeknek Istenhez vivő vezére lett”.¹

Mellesleg mondva, Bousset is klasszikus példája annak, mily hamar meg tudnak elégedni a racionalista kritikusok a legsekélyebb és legsemmitmondóbb okokkal is, mihelyt csak valamikép is reményt nyújtanak arra, hogy valamely egyházi tan ellen értékesíthetők. Szükséges volt-e, hogy Jézus minden hasonlatban mindenről beszéljen? Nem beszélhet az isteni irgalmaságról és türelemről, anélkül, hogy mindannyiszor hozzá ne tegye azt is, hogy ennek az irgalomnak kiérdemlésében az ő szenvedése volt a főeszköz.

És ha oly nagyfontosságú következtetést, minő az engesztelő megváltói halál tagadása, Bousset rá mer alapítani egyetlen parabolára, mely jogon veti el akkor pl. a λούτρον hely vagy pl. az életét juháiért odaadó meggyilkolt király, jópásztor stb. jelentőségét csak azon az alapon, hogy egy-két szórványos kijelentésre — pedig nem is csak szórványos kijelentések azok — nem lehet érvelést alapítani? Ha ezek a helyek nem

¹ Jesus, Halle 1904, 100—102.

autentikusak, mennyivel autentikusabb a tékozló fiúról szóló példabeszéd?

Boussethez hasonlóan redukálja Hollmann György Jézus halálának jelentőségét, Jézus őszerinte szintén csak azért halt meg nyugodtan, mert remélte és sejtette, hogy az ő ártatlan halála sokakat magukba szállására és bűnbánatra, bűnútálatra fog indítani. Ez a bánat, a *μετάνοια*, a Jézus halálának egyetlen „megváltói” eredménye; direkt bűnengesztelő hatása nincsen; a megigazulás szerinte is egyesegyedül magának a megigazuló bűnösnek a műve.¹

*

Az utolsó példákön bemutatott racionalista irányzatok jellemzését, úgy hisszük, nem szükséges összegező végítélettel zárunk le. Ez a végítélet, mely amúgy is önkénytelenül feltolul minden elfogulatlan olvasó-jukban, bizonynyal igen szomorú és leverő volna. Mert ebben a világítéletben már nem lehetne pusztán véleménykülönbségről szó, hanem egyenesen elfajulásról, mely abban a kevésbé jellemes eljárásban mutatkozik be, hogy a modern protestáns racionalista irány a keresztény szavakat, neveket és szimbolumokat akkor is megtartja, mikor már rég nem hisz bennük; megtartja a keresztény beszédmodort és ugyanakkor megfosztja azokat tartalmuktól. Keresztény cégér alatt hitetlenséget, a teológia örve alatt pogányságot árul.

Nem hasonlít-e ez az eljárás a tudományos kép-mutatáshoz, mely annál nehezebben menthető, mint-hogy a keresztény olvasókat abban téveszti meg, amit azok legfőbb javaknak tartanak életükben-holtukban: a kereszt értékelésében?

A katolikus felfogás Krisztus keresztáldozatának tanát nem fosztotta meg istenileg szép, magasztos, természetfölötti vonatkozású tartalmától, hanem ellen-kezőleg: amint azt az őskereszténység Krisztustól s az apostoloktól átvette, úgy meg is őrizte azt s évszáza-

¹ Die Bedeutung des Todes Jesu, 158—160.

dos elmemunkában a katolikus szotériológia (megváltástan) legszebb részletévé, középponti tételévé fejlesztette azt.

Ennek bemutatása külön tanulmánynak lehet csak tárgya és feladata.

„Vérontásnélküli” vagy „vértelen” áldozat?

Hozzászólás a katekizmus reformjának kérdéséhez.

Sok jogos reménység fűződik a készülő katekizmus-reformhoz, mert mostani hitoktatási kézikönyveink keveset nyújtanak bizonyos éppen napjainkban rendkívül időszerű kérdések dolgában, pl. a másvallásúakhoz való viszonyunk, vallási türelem, reverzális-kérdés, halotthamvasztás, szociális igazságosság s hasonlók körül. A reform t. készítőinek ezúttal egy dogmatikai mozzanatra szeretném felhívni a figyelmét: arra a szerintem meglehetősen elhibázott kifejezőmódra, amellyel mi katekizmusainkban a trienti zsinatnak az oltáriszentséges áldozatról használt kifejezését, az „*incruentum sacrificium*ot” visszaadjuk.

Mi, idősebbek, úgy emlékszünk, gyermekkorunkban a szentmiséről azt tanultuk, hogy „vérnélküli áldozat”. Ez persze nem volt szerencsés kifejezés, mert hiszen a szentmisében kétségtelenül *van* vér. Egyesek erre kitalálták, hogy jobb lesz a „vérnélküli” helyett „vérontásnélküli”-t használni. Így már nem lesz baj.

Azonban nem vették észre, hogy voltaképpen ezzel csöbörből-vödörbe estek. A „vérontásnélküli” ugyanis époly kevéssé szerencsés kifejezés, mint a „vérnélküli”, mert a szentmisében nemcsak vér van, hanem kétségtelenül éppen úgy van vérontás is. Képletes, misztikus, de egyben reális vérontás, máskülönben a szentmise nem volna reális áldozat és nem volna nevezetesen a keresztáldozatnak hű képe. Nem *lát-ható vérontásról* van benne szó, természetesen, de igazi, bárha misztikus vérontásról; Krisztus vére a kehelyben *kiontatik*, mint azt Jézus maga mondja a

szentmise szerzésének szavaiban. Mert minden dogmatika és szentírásmagyarázat szerint nem az az Úr szavainak értelme, hogy „ez itt az a vér, amely *majd holnap* a Golgotán ki fog ontatni”, ahogy a Vulgata nem egészen szerencsés, hebraizmusos fordítása (effundatur) alapján valaki gondolhatná, hanem: ez itt a vér, amely *most*, e pillanatban, *itt a kehelyben ki-ontatik*. Így mondja maga Krisztus és a szentírási filológia ἐκχυνόμενον: *jelen időben!*).

A szentatyák is mindenféle változatban fejtegetik ezt: itt van az oltáron a *most* megölt Bárány, Krisztus az oltáron megölve fekszik (Chrysostomos), a pap „vértelen vágással szétvágja az Úr testét és véré, a szót használva kard gyanánt” (Nazianzenus) stb. A szentmise áldozati jellege az egyik legelfogadhatóbb teológiai magyarázat szerint lényegében abban áll, hogy az átváltoztatás igéi által *vi verborum* a vér és a test különválasztatik, ami megfelel a vérontás lényegének s azért a kereszten történt vérontásnak reális képlete. Nem azért áldozat a mise, mert abban Jézus elrejtőzik s megalázza magát — ez csak tágabb értelemben vett áldozat volna s nem a kereształdozat valódi képe; — sem azért, mert ott a kenyér s a bor állaga megszűnik — mert akkor a szentmise a kenyérnek s a bornak, mint ilyennek feláldozása lenne, nem pedig Jézus áldozata és feláldoztatása, mint a kereszten. Hanem azért áldozat, mert benne Jézus teste *megtöretett alakban s vére kiontatott alakban* reprezentálja a kereszten történt haláláldozatot. A szentmise nem lenne igazi jézusi áldozat, ha nem volna benne vérontás. A hitújítók is elismerték, hogy az eucharisztikus cselekményben Jézus teste s vére valamiképp csakugyan jelen van, csak azt nem ismerték el, hogy *áldozatként* van jelen s ezért indítottak késhegyig menő harcot a szentmise mint áldozati cselekmény ellen.

Sajnos, ma is sok katolikus emberünk hiszi Jézus való jelenlétét a szentmisében, de nem tudja elképzelni, hogyan lehet ott igazi áldozati cselekmény is.

Ennek a magyarázata egyfelől az, hogy az Oltári-szentségi áldozat magyarázata csakugyan nem könnyű dogmatikai és katekétikai feladat, mert ennek megértése meglehetősen nagy figyelmet s a hittani kérdésekben való jártasságot igényel; de aztán valószínűleg az is okozza a híveink ezirányú tájékozatlanságát, hogy a katekizmusban nem eléggé szerencsésen magyarázzuk a mise áldozati jellegét. Szerény nézetem szerint éppen az ilyen kissé, talán tudákosan és nem szerencsésen megválasztott kifejezésekkel, aminő a „vérontásnélküli áldozat“, akadályozzuk a hívekben az áldozati jelleg megértését. Ha arra tanítjuk a gyermekeket a katekizmusban s a híveket a szószéken, hogy a szentmise „vérontásnélküli áldozat“, amelyben vér ugyan van, de vérontás nincs, ezzel bizony nemcsak nem mozdítjuk elő a dogmatikai megértést, hanem esetleg éppenséggel alkalmat adunk egy téves dogmatikai felfogás kialakulására. Nem csoda, ha a hívek felfogásában aztán háttérbe szorul s elmosódik a szentmise áldozati és vérontásos jellege, ha úgy tanulják, hogy a szentmise vérontásnélküli áldozat. Ez a kifejezés tehát meglehetősen kaput nyit a félreértések és félremagyarázásnak.

Ennek az elmosódott dogmatikai felfogásnak érdekes példájával találkoztunk akkor, amikor az Eucharisztikus Kongresszus himnusza megszületett.

A himnusz első szövegezésében, mint ezt akkor a Szív-ujság közölte, az első versszak második fele így hangzott:

„Itt az oltár Golgotáján,
Újra hull a drága vér“...

E szövegezés ellen tiszteletreméltó helyen azt az észrevételt tették, hogy nem jó, mert könnyen megzavarhatja a híveket, akik azt tanulták, hogy a szentmise *vérontásnélküli áldozat*. A himnuszban meg azt hallanák, hogy Krisztusnak az oltáron „*hull a vére*“. Az aggodalmat el kellett ismerni s a szöveget a verszövegtől kevésbé szép alakra kellett átfordítani:

„Most az oltár Golgotáján
Újra itt a drága vér!”

Más szóval: egy félreértésre vezető katekizmusi kifejezés érdekében *ki kellett hagyni az áldozatra, vérontásra célzó szót s csak a reális jelenlétet volt szabad hangoztatni*. Pedig dogmatikailag minden kétségen kívül helyes ez a kifejezés: „újra hull a drága vér”, mert ha kiontatik — s maga Jézus mondja, hogy kiontatik —, akkor hull is, ömlik, folyik. Misztikusan, de egyúttal reálisan. Másképp nem lenne a szentmise áldozat többé.

A nehézség azonban, azt hiszem, ott van, hogy csakugyan nem könnyű dolog *megfelelő szót találni* s általában a gyermekekben s a népben a szentmise áldozati jellegét csattanóan, röviden s érthetően összefoglalni. A trienti zsinat *incruentum* kifejezése csakugyan szerencsés, mert bár eredetileg szintén a cruornak, a vérnek tagadását látszik jelenteni, a nyelvhasználat folytán mégis közvetlenül csak a *látható, vérengző, csepegő vérontást zárja ki*.

Mi felel meg ennek a magyarban legjobban? Szerintem egyedül a „vértelen” kifejezés. A német katekizmus is változatlanul így tanítja: „ein unblutiges Opfer”. Ha a tanulóknak megmagyarázzuk (aminthogy bőségesen megmagyarázzuk), hogy az Oltáriszentségben igenis jelen van Jézus teste és vére, akkor nincs veszély, hogy ezt a szót: „vértelen áldozat” félreértik. Meg kell magyaráznunk nekik röviden s egyszerűen, hogy Jézusnak nemcsak *jelen van* a teste és vére a szentmisében, hanem valami csodálatos, titokzatos módon *úgy van jelen, ahogy a kereszten volt*: a megtöretés, illetve kiontatás állapotában; de mert a vérontás nem történik láthatóan, véresen, mint a kereszten, azért ezt az áldozatot úgy hívjuk, hogy „vértelen áldozat”, míg a kereszt áldozata „véres áldozat” volt. És mert itt is, ott is Jézus az, aki önmagát az Atyának áldozat formájában bemutatja, tehát a szentmise

a keresztdíszatnak titokzatos, csodálatos, láthatatlan megújítása.

Igy a „vértelen” áldozat szót talán nem fogják oly könnyen félremagyarázni s a szentmise áldozati, titokzatosan vérontásos jellege sem fog a hívek lelkében elhomályosodni. Helytelen, dogmaellenes felfogást a lelkekbe belecsepegtetnünk nem szabad; márpedig félő, hogy a „vérnélküli áldozat” szó, a vérontásnak ez a *hangsúlyozott kizárása*, éppen erre lehet alkalmas.

Ha valaki az incruentum helyett jobbat tud mint a „vértelent”, álljon elő vele; de hogy a „vérontás-nélküli” nem jobb ennél, hanem rosszabb, azt hiszem, a fentiek alapján kétségtelen.

Vérontásnélküli áldozat!

E címen közölt multkori cikkemre számos hozzászólás érkezett. Valamennyi sürgető szükségességnek tartja a katekizmus reformját; egyik-másik levélíró nagy nyomatékkal. „Szégyen, hogy nekünk olyan ósdi, elavult hittankönyveink vannak”, írja egyik paptestvér, maga is jeles hitoktató. „Az esztergomi már 35 esztendő, az egri még idősebb. Hány Ábécés-könyvet dobtak már azóta félre aszerint, ahogy a didaktika fejlődött; csak a hittankönyv maradt meg mindig. Vért kell izzadni, hogy az ember jó munkát végezhesen; olyan nehéz teológiai fogalmazások vannak a most használatos könyvben. Ósdi módon megismétli a feleletben a kérdést, ami ellenkezik a természetes beszéddel s a Tantervvel és Utasításokkal is. Milyen gyönyörű színes Ábécés-könyvek vannak az iskoláinkban. Elborul az ember lelke, ha azokkal a hittankönyveket összehasonlítja”. (V. J.)

R. A. plébános is úgy találja, hogy a katekizmus reformjára régóta szükség lenne, de azt csak olyanok hajthatják végre, akik maguk is voltak valaha hitoktatók. Viszont helytelenítené a túlzott dogmatikai finomságok beszövését, amit a gyermek úgy sem ért

meg. Dogmatikai szempontból éppen eleget, túlságosan is sokat nyújtanak a jelenlegi hittankönyvek.

Egyetlenegy hozzászóló sem vonja kétségbe, hogy a „vérontásnélküli áldozat” szó helytelen, mert hangsúlyozottan tagadja azt, ami a dogmatika szerint a szentmisében, mint áldozatban csakugyan megvan. Az általam — megvallom szintén csak félve — ajánlott „vértelen” kifejezést azonban nem helyeslik; mint Vajda Gyula helyesen írja, főleg azért nem, mert a „vértelen” a magyarban inkább „sápadt, beteges vérszegénységet” jelent. Meghajlok ez érv előtt.

A „vértelen”, „vérnélküli” és „vérontásnélküli” helyett mit ajánlanak a paptestvérek? Itt tűnik ki a kérdés gyakorlati nehézsége, mert elfogadhatót — úgy látom — egyikük sem tud ajánlani. A beküldött módzatok szerintem egytől-egyig elfogadhatatlanok. Az egyik az incruentum fordítására „vérzéstelen” ajánl, a másik „kíntalant”, a harmadik „képleteset”, „készít”, a negyedik „láthatatlant”. E kifejezések egy része nem szokásos, másik része magában jó lenne, de nem fejezi ki azt, amit kellene.

Nem tudok csatlakozni ahhoz a véleményhez sem, hogy egyáltalán ne magyarázzuk a mise áldozati jellegét, hanem csak szoktassuk hozzá az ifjúságot, hogy a szentmisét szorgalmasan látogassa. Természetes, hogy érthetetlen dogmatikai műkifejezésekkel az ifjúságot terhelni nem szabad, ez értelmetlen volna. De *a mise áldozati jellegét elhallgatni nem szabad*. A hit tan nemcsak szoktatás, hanem oktatás is. Megmaradni viszont a „vérontásnélküli” szónál, azzal dogmaellenes képzeteket ébreszteni benne szintén nem lenne helyes.

Az egyik hozzászóló, Kardos Illés, azt a megoldást ajánlja, ejtsük el egyáltalán a törekvést, hogy az incruentum kifejezésének magyar mását keressük s inkább másképp magyarázzuk meg jól a dolgot. Ehhez pedig elég, ha azt mondjuk: a szentmise áldozati cselekmény (vagy: áldozat), amelyben Jézus a kenyér és bor színe alatt *láthatatlanul feláldozza magát*

a menyeyi Atyának értünk, ahogy a kereszten láthatóan is feláldozta magát.

Szerintem körülbelül *itt a helyes megoldás*. Nem szükséges, hogy a trienti szakkifejezést mindenáron be akarjuk venni a gyermekek számára szóló katekizmusba. Sok teológiai műszó van, amelynek a katekizmusban nincs helye. Főleg, ha a magyarban félreérthetetlenül visszaadni ezt a fogalmat megfelelő, közérthető szóval nem tudjuk. Ellenben szükséges, hogy a *dolgot magát* éreztessük: azt, hogy itt egy *láthatatlan áldozati cselekmény megy végbe*, mégpedig *azonos azzal, amely a kereszten látható formában ment végbe*. Nem ártana azonban hozzátenni még azt a kérdést is (amelyhez hasonlót ma is tanítunk a katekizmusban), hogy: melyik volt az első szentmise? S azzal felelni e kérdésre, hogy az utolsó vacsora, ahol Jézus először áldozta fel magát kenyér és bor színe alatt láthatatlanul, amint aztán a kereszten láthatóan is feláldozta magát értünk.

A kis vita, amely szerény felszólalásom nyomában támadt, ékesen szóló bizonyítéka annak, hogy a katekizmusreformban sok okos és hasznavehető módosítást lehetne alkalmazni, ha hozzáértő emberek, egyfelől dogmatikusok, másfelől gyakorlati pedagógusok, testvériesen megvitatnák a felmerülő gyakorlati kérdéseket. A döntés természetesen nem a mi dolgunk lesz, hanem az illetékes többségé.

Néhány szó az Úr házának ékességéről.

Az örömdetesesen fellendülő hitélet jele, hogy nálunk is egyre több templom és kápolna épül; a régieket megújítják, kibővítik. Ezzel kapcsolatban talán érdemes néhány szempontra felhívni a figyelmet, amely az Úr házának méltó berendezésére s ékesítésére vonatkozik.

1. Az *oltár*. Aki valaha Rómában vagy Olaszországban járt, emlékszik arra, hogy az olasz és főleg a régi nagy római templomokban milyen más helyet

foglal el az oltár, mint sok középeurópai templomban. Nem szólok arról, hogy az ősi bazilikákban a főoltár a középben, a nép felé fordulva áll. De míg itt nálunk a voltaképpeni oltár, tehát az áldozati asztal, gyakran, mintegy elvész az oltár külső díszítése: oszlopok, szobrok, képek, stb. között, addig a régi keresztény oltáráépítés stílusában, ahogy ez a római templomokban kifejezésre jut, nem a mellékest, hanem a lényegest: az *áldozati asztalt, a szoros értelemben vett oltárt találjuk mindenütt előtérben*. A képek, szobrok, stb. inkább csak a háttérben vagy oldalt vannak; hiszen azok nem tartoznak a lényeghez. A figyelmet már messziről teljességgel az oltár maga: a leterített asztal, vonja magára, hatalmasan kimagasló hat (vagy tíz) gyertyával s a középben még a gyertyák körül is hasonlóképpen *kimagasló*, messziről is tökéletesen látható feszülettel. Ahogy a rubrika is előírja, hogy az oltáron a legelőkelőbb helyen a keresztnek kell állania s a gyertyák között „kimagaslania” (crux... emineat).

Aki csak egy pillanatig is elgondolkozik a dolgokon, rögtön megérti ezt. Az oltár szorosan véve sohasem „Mária-oltár”, vagy „Szent János-oltár”, „Szent Alajos-oltár”, hanem mindig elsősorban *Krisztus-oltár*. Hiszen az áldozat bemutatására szolgál s a keresztáldozat reális és szimbolikus megújítása. Az *oltáron az történik, ami a keresztén történt*; ezért kell a keresztnek az oltáron valósággal uralkodnia, mint az alatt folyó cselekmény összefoglalójának, szemléltetőjének. S az imádságos és áldozatos lelkület kifejezésére, valamint tiszteletből az Oltáriszentség iránt, ugyancsak kimagaslóan kell szembetűnniök a gyertyáknak. Az oltárasztal, feszület, gyertyák: ez a lényeg, a többi — kép, szobor, stb. — csak mellékes dísz, amelynek nem szabad a lényeg rovására túltengnie. A virágoknak úgysem magán az oltárokon volna a helyük, hanem inkább külön állványokon az oltár mellett vagy mögött.

Nem helyes tehát, ha az oltár elé állóknak, vagy a templomba belépőknek egészen más, bárha szintén szent és nemes dolgok foglalják le elsősorban a figyelmét: hatalmas festmények, oszlopok, faragványok, bronzangyalok és virágok, amelyek közé, valahol egészen alul, talán csak a tabernákulum elé biggyesztve, ott szerénykedik egy éppen csak hogy észrevehető kis kereszt! Legyen virág, legyen oszlop, legyen festmény vagy szobor, legyen minden, ami az oltár fényét emelheti; de mindez csak távolabbi keret legyen, mind csak arra szolgáljon valamiképpen, hogy az oltár főalkatrészeit kiemelje, hangsúlyozza, a figyelmet ezekre összpontosítsa.

Éppen ezért kívánatos, hogy *nálunk is a római stílus legyen ismét uralkodó*: lehetőleg szabadon álló oltár, amelyen semmi sincs más az előtérben, csak a hat gyertyatartó s középen a magasan kiemelkedő kereszt. A többi csak távolabbi keretül szolgáljon.

Oltártervezőinknek s oltárdíszítőinknek nem lehet elégé figyelmükbe ajánlani e szempontokat. Nem az egyéni stílus a fő, sem a téves szokás, hanem a liturgia szelleme és törvénye.

Az meg lelkipásztori szempontból fontos, hogy a főoltárt lehetőleg mindig úgy tervezzük meg, hogy az egész templomból s annak minden részéből jól rá lehessen látni. Az *oltárért van az egész templom*, nem pedig az oszlopokért, zászlókért vagy egyéb lényegtelen díszítésekért.

2. A miséhez szükséges *kellékek* dolgában is észrevehet az élesszemű figyelő némi különbséget a római s a Közép-Európában divatos berendezések terén. Mindjárt a *kehely felszerelésében*.

Nálunk a palla rendesen jó nagy, négyszögalakú, kemény, néha telehimzett fedőlap; míg Rómában egyszerű, kicsiny, gyengén keményített (nem kemény) gyolcslap; egészében mosható. A kehelyborító vélumon nálunk az elülső felén középen kereszt van s a vélumot úgy tesszük a kehelyre s a széles pallára s

úgy igazítjuk el, hogy valóságos merev trapéz, vagy hatszög jön ki belőle, elől a kereszttel. Fent aztán a burza, amely gyakran olyan kicsiny, hogyha a rendesen erősen keményített korporálét beletesszük, felduzzad tőle. Elég esetlen látvány s mindenekelőtt az a furcsa, kemény és feszes trapéz ott az oltáron úgy fest, mintha valami különleges szimbolikus alak vagy kép, majdnem azt mondanám, valami szent fétis volna.

Már most nézzük meg, hogyan van mindez Rómában. A palla, mint már mondtam, kicsiny, gyengén keményített gyolcslap, de nem oly kemény, hogy a ráborított vélumot szoros trapéz alakítására kényszerítse; ellenkezőleg a vélum szabadon, lengén, csaknem kerekdeden, természetes könnyedséggel hull alá róla, *csaknem olyanformán, mint a cibórium köpenye*. Az eleje nem merev, nincs is rajta kereszt, mert hisz ez nincsen előírva, s túlságosan kiélesíti a vélumot, holott ennek nem ez a rendeltetése, hanem egyszerűen az, hogy lepel, kehelyborító legyen. Viszont, amint a palla kicsiny, úgy a burza Rómában mindig jó széles és nagy, a négy csücskén néha még egy kis rojt is lóg le róla díszül. Szerintem ez sokkal jobban kifejezi a kehely-felszerelés igazi értelmét és sokkal esztétikusabban és amellett észszerűbben hat, mint az a merev, kemény, kevés értelmű trapéz, amelyet mi, azt hiszem, a német papoktól, vagy inkább a *német gyárosoktól* tanultunk el.

Azt hiszem, helyesebb volna, ha mi is inkább a római kehely-berendezést tartanók szem előtt.

3. *A tabernákulum s a kánontáblák* elhelyezése körül is nagy a tapogatózás. Nem szólok a forgatható, ringliszilpre emlékeztető tabernákulumokról, amelyeket azt hiszem, újabb oltárápítóink úgysem használnak többé. De jó lenne arra gondolni az oltárápításnál, hogy egyszersmindenkorra sok fölösleges fáradságot s nem mindig esztétikus kapkodást előznénk meg, ha úgy helyeznők el a tabernákulumot, hogy az áldoztatás alkalmával *ne kelljen a középső kánontáblát*

mindig elmozdítani a helyéről. A tabernákulum tehát *ne legyen egészen egy szinten az oltár asztalával*, ami amúgy sem nagyon méltó és esztétikus hatású, hanem nyíljon legalább úgy 20 cm-nyire az oltár szintje fölött. Akkor a megfelelő alakú, széles, de nem magas károntábla egészen jól elfér a tabernákulum ajtaja *alatt* s így funkció közben mindig egy helyben maradhat. (De azért be nem építendő, mert csak misék ideje alatt kell a károntáblának az oltáron maradnia!) Attól, hogy így a kisebb termetű pap nem éri el könnyen a tabernákulumot, nem kell félnünk, ha a tabernákulumot nem helyezzük túlságosan hátra az oltáron, hanem csak annyira, hogy előtte a korporále rendesen elérjen.

4. Egy szót a *misekönyvről* s annak állványáról. Nálunk épúgy, mint sok helyen Rómában is, a misekönyv himzett párnán nyugszik. Ez ellen nem lehetne kifogás, csak az a baj, hogy a párnára nagyon könnyen rácszepeg a gyertya viasza s esetleg egyéb folatok képződnek rajta, amelyek nehezen távolíthatók el s akkor bizony a párna nem dísz, hanem elégtelenítője az oltárnak. Azért mindinkább áttérnek a fa- vagy ércállványra.

Milyen legyen ez a könyvállvány? Kerek talpú vagy szögletes? Sokféle szögleteset használnak, még hozzá esetleg forgatható felsőrésszel. Szerintem ez a lehető legrosszabb megoldás. Mert nemcsak, hogy csunya ez a gépszerű, *idéltlen, forgatható alkotmány, hanem főleg célszerűtlen is*: hiszen ha evangélium után a könyvet állványostól a kiterített korporálé mellé húzom, úgyhogy az állvány alsó, szögletes oldala párhuzamosan a korporálé széle mellé kerül: nem marad hely a kezemnek, amelyet pedig kiterjesztve a korporálé *mellé* kell fektetnem, pl. amíg az oltárt megcsókolom, vagy amikor a kehelyre áldást adok. Sokkal helyesebb tehát az olyan állvány, amelynek az alsó része nem szögletes, hanem széles, kerek talp, vagy ha szögletes talpú, akkor sincs forgatható felső része.

5. Természetesen a legfőbb dísz és szükséges-

sége az oltárnak a tabernákulumon kívül: maga a *miséző pap* legyen! Ahogy néma méltósággal, elmerült áhítattal az oltár előtt áll, legyen az áldozatot bemutató örök Főpapnak méltó képviselője, eleven utánzata! Rettenetes a jobbra-balra kapkodó, szinte ugrándozó, siető, vagy ellenkezőleg: magát lomhán ide-oda cipelő, kényelmes, únottarcú pap az oltárnál! Ma a hívek kétszeresen kritikus hajlamúak s a mi liturgiánk szépségét is a miséző pap viselkedése szerint mérik. Szemük éles és sokat észrevesznek, amit mi talán a megszokás vagy odanemfigyelés folytán már észre sem veszünk!

Főleg a liturgikus *éneket* sem volna szabad elhanyagolnunk. Ne haragudjanak meg az oltártestvérek: *de nagyon kevés pap van, aki igazán szépen és helyesen és méltóképpen énekli az éneklendő részeket.* Van (főleg persze a fiatalabbak közt), akin szinte érzik, hogy most a saját hangjában gyönyörködik, hogy azt akarja mindenekelőtt érvényre juttatni, nem pedig az énekelt liturgiát megrázó gondolati tartalmát s imádásos szellemét. Sajnos, a kották ismerete is úgylátszik, nagyon sok papnál — főleg az idősebbeknél — fogyatékos. Megdöbbenő, hogy még rádiós misékben is elég ritka az eset, hogy valaki a Prefációt és a Pater nostert helyesen, kotta szerint, változtatás és hiba nélkül énekelné! (A hercegprímás úr ő Eminenciája ebben példa lehetne: teljesen előírás szerint énekel; de ebben elég kevés a követője!) Jó volna, ha egyszer-egyszer egy énekhez értő kollégával, vagy akár a kántorral átpróbálnók a Prefáció és a Pater noster énekét: talán sok hibára lennénk ilyképpen figyelmessé, főleg a félhangok és egész hangok körül! Pedig a mise énekei nem olyan szörnyen nehezek, hogy egy közepes hallású pap némi igyekezettel meg ne tanulhatná s az énekes hibáit ki ne javíthatná.

Bocsánatot kérek, hogy ezeket elmondani bátor voltam. Dehát azt hiszem, fő elvünknek e tekintetben is annak kell lenni, hogy „Domine, dilexi decorem domus tuae et locum habitationis gloriae tuae!”

Stílus a templomban.

Stíluson itt rendet s bizonyos választékosabb ízlést értek. Ne mondja senki, hogy az egyszerű nép nem nézi a művészetet s az ízlést. Lehet, hogy érzéke ezirányban még tompa, vagy már el van tompulva, de azért bizonyos, hogy a szép reá is megnyerő, fel-emelő s nemesítő hatással van, ha öntudatlanabbul is, mint a műveltebb körökre. Műveltebb emberek mindenütt, faluhelyen is vannak s egyetlen léleknek sem volna szabad az Isten házában vagy az istentisztelettel szemben olyasmit éreznie, hogy ez vagy az „ízléstelenség” benne. Az Isten háza lehet nagyon szerény, egyszerű, sőt szegényes is, de ízlés tekintetében mindig bizonyos színvonalon kell állnia s nem szabad jogos kritikára ingerelnie. Semmi se álljon az Úr házatól vagy az istentiszteleti cselekménytől távolabb, mint a szenny, az alacsonyság, a rendetlenség vagy ízléstelenség. Az Egyház ellenkezőleg *mindig a művészi széppel hódított* s nyűgözte le a lelkeket.

Sajnos, nálunk amint az általános műérzék nem nagyon fejlett a népben, úgy a templomok s templomi élet is sok esetben alatta marad még annak is, amit a közönséges polgári életben is megkívánunk finomság s ízlés dolgában. Hány olyan „disztárgyat”, függönyt, terítőt, csinált virágot találunk akárhány templomunkban, amelyet egyetlen jobb házban nem tűrnének meg! A plébános a maga fogadó- vagy dolgozószobájában nem tűrné meg, de a templomnak az is jó. Helyes ez?

Maga a *templomépítés* s a templomok restaurálása gyakran nagyon kevés műérzékre vall. Mennyire el-ütők e tekintetben templomaink pl. az olasz falusi templomoktól is! Ott mennyi változatosság, sokszor szerény méretek közt is mekkora klasszicitás! Nálunk meg, minthogy templomaink nagyrészt egyidőben, a török hódítás utáni korban épültek, majdnem minden templomunk egyforma: ormótlan, okvetlenül hagymaszerű torony, amelynek csalhatatlan biztossággal min-

dig a bejárat fölött kell állnia, bent szintén halotti egyhangúság a vonalakban s formákban s gyakran olyan díszítés, hogy bár inkább semmilyen se volna!

Nem tudom, akad-e hazai templomaink sorában 10 közül egy, amely csak némileg is betartaná az előírásokat az *oltárok* alakjára, a gyertyák s a feszület elhelyezésére, a nem elől, hanem kétoldalt a földig lecsüngő oltárterítőkre stb. nézve. Pedig a liturgikus előírások itt kétségkívül szépészeti szempontból is a legbiztosabb útjelzők s egyben a legkönnyebben, legolcsóbban megvalósítható stíluseszközök. Micsoda ízléstelen túlhalmozással találkozunk legtöbb templomunk oltárain! *Hogyan legyen az oltár vonzó, imára hangoló, ha művészi s liturgikus szempontból valóssággal elriasztó?*

Hasonlóképp mennyi kacaj, mennyi ízléstelen s értelmetlen halmozat sokszor a templomi képek, szobrok, zászlók körül! Ha meg akarunk győződni róla, mi a templomunkban a kivetnivaló, kérdezzünk meg alkalommal egy idegent, aki először néz szét a templomunkban. Mert mi és közvetlen híveink, akik hozzá vagyunk már szokva az ízléstelenséghez és talán szeméthez, már észre sem vesszük, ami másnak valószínűleg első pillanattól fogva bántón szembeszökő.

Az istentiszteleti élet tekintetében csak két begyökerezett ízléstelenséget teszek szóvá: *imáink* szövegét s a *templomi éneket* és zenét. Imáink, pl. a csendes misék végén mondandó ima szövege egyházmegyénként meglehetősen változó. Vannak megyék, ahol pl. a Salve Regina magyar szövegét ma is verses alakban, a Pázmány-féle fordításban mondják. Bármily zamatos egyszer-kétszer használva az archaisztikus, még hozzá verses forma, mindennapi használatra bántóan ellene mond mai nyelvérzékünknek s amellet jelentékenyen hosszabb is az eredetinel. A „Kik nyavalygunk nagy ínségben, Hozzád sóhajtunk mennyégben” stb., azt hisszük, ma kevés embernek rendes imádkozó nyelve. Elég, ha ezt a kedves, régies szöveget megtartjuk az antifona éneklésében, mindennapi

imádkozásra valóban van jobb Salve Regina-fordításunk is.

Sokfelé ezt a XIII. Leó által előírt imát a Buzárovitsnál nyomtatott formában használják. Nem követünk el tiszteletlenséget az egyházi hatóságok ellen, amelyek e szöveget előírják, ha szerényen megjegyezzük, hogy ez a fordítás is elavultnak látszik. Szórendje szolgailag követi a latint (pl. az ígét állandóan a mondat végére teszi, ami a latinban helyes, a magyarban nehézkesé teszi a stílust; roppantul szolgálai a szórend e részben: „könnyörgéseinket, melyeket . . . hozzád bocsátunk, irgalmasan s kegyelmesen hallgasd meg”, ehelyett: „irgalmasan s kegyesen hallgasd meg könnyörgéseinket, melyeket a bűnösök megtéréseért stb. hozzád *intéünk*”, nem pedig „hozzád bocsátunk”, ami megint egészen latinos, bántóan magyartalan kifejezés). — Főleg a sátánról szóló befejező rész sehogyszem tudja visszaadni XIII. Leó lendületes stílusát. „A sátánt és más gonosz szellemeket”: mi ez? kérdi a teológiailag járatlanabb hívő; hát a katolikus Egyház másfajta gonosz szellemekben is hisz az ördögön kívül? A latinban persze Satanas tulajdonnévként van véve, a bukott angyalok feje értelmében; holott a magyar nyelvhasználatban „sátán” egyszerű köznévként szerepel s ugyanannyit jelent, mint bukott lélek, azaz ördög. Az értelem szerint való helyes fordítás tehát ez volna: „a kárhozat fejedelmét s a többi gonosz szellemeket (nem „más” gonosz szellemeket, mert ez inkább specifice különböző gonosz szellemeket sejtet, holott a „többi” szó ezt a kétértelműséget elkerüli), vagy esetleg így: „a sátánt s a gonosz szellemeket”, — „Isten erejével taszítsd a kárhozatra”: hogyan? kérdezte erre egyszer valaki, hát a katolikus Egyház azért imádkozik, hogy Isten valakit kárhoztasson el? Persze a latin szövegnek s általában XIII. Leó imájának éppen nem ez a célzata s értelme, s ha a fordító csak ezt a kis változtatást alkalmazza: „taszítsd *vissza* a kárhozatra”, vagy még jobban: „taszítsd vissza a mélységbe”, a bántó mellékértelem azonnal elenyészik.

Szerény nézetünk szerint az ilyen mindennap visszatérő hivatalos imaszövegnél, amely sok modern emberre nézve tán az egyetlen ima, amelyet vasárnaponként az Egyház ajkáról hall, nagyon fontos, hogy stiláris szempontból is tökéletes legyen: félre nem érthető s amellet szép, hogy az imádkozásra megnyerjen s neveljen s amellet Szentegyházunknak a kényesebb nyelvérzékű emberei előtt is becsületet szerezzen. Ezért ajánlatos volna, ha a régiesen ósdi szöveg helyett lassanként inkább a tökéletesebb fordítást hoznók be, amely elvégre egyházilag szintén jóvá van hagyva.

Másik sebes pont: az *ének és zene* a templomban. Nem beszélek most a cikornyás, színházias nagymisékről egyes városi templomainkban, az éppen nem áhítatra keltő női s férfi-szólókról, amelyek nyilván csak egy embernek tetszenek a templomban: az éppen nyakát nyújtó szolistanak. Hanem beszélek a *rendes templomi énekekről*.

Sok helyen a nép már a felismerhetetlenségig elnyújtotta s eltorzította ezeket a népenekeket. Ember legyen, aki ezekben a bántó kiáltásokban, sokszor reszkettető hangzavarokban az egyházi éneklés fenséges esztétikájára ráismer. De kérдем: meg szabad-e engedni, hogy a templomi ének a műízléstől legtávolabb álló kornyikáló öreg nénik privát kedvtelésévé, magán dominiumává legyen? Ha a kántor nem törődik vele, hogy a népet énekelni oktassa, nem tehetné azt meg egy-egy buzgó káplán vagy maga a plébános? Néhányszor a litánia után „énekgyakorlatot” kellene hirdetni s a népet a főbb hibákra figyelmeztetni s azokról leszoktatni; az eredmény nem fog elmaradni. De *évek során át hagyni, hogy egy kevés műérzékkel bíró vagy már mindenbe beleszokott s beletörődött kántor hagyja a népeneket teljesen lezúlleni, nem volna szabad.*

Hasonlókép vétót kellene emelni a kántori legénykedésnek s hányavetiségnek az *orgonajátszásban*. Borzalmas, hogy egyes helyeken, még püspöki városok-

ban is, mit meg nem enged magának egyik-másik kántor vagy orgonista. Legtöbbje csak félig tud orgonálni, komponálni meg éppen nem tud. De azért kotta nélkül orgonál és preludál s ezek a preludiumok gyakran a legüresebb, minden zenei kultúra nélkül való orgonanyomkodások. Ha pedig tud orgonálni a kántor, vajmi gyakran ennek a tudásának elkapatott, elnagyolt, ugráló, vakmerően fantáziáló, éppen nem áhítatrakeltő preludálásokban enged szabad menetet.

Külön fájdalmas fejezet: *templomi népénekeink* jelentős részének *hibás és nivóttan szövege*. Nivóttan nyelvtani, verstani s tartalmi szempontból. Meglátszik akárhánynon, hogy valami kisigényű falusi kántor csapta össze. Kevésben van lendület, poézis, mélyebb tartalom, aminő pl. ezekben van: Nagyaszonyunk, hazánk reménye. Szeretlek szép Szűz Mária, stb. Ellenben sok közte a többnyire gyenge fordításból eredt, esztétikailag csakugyan selejtes munka.

Micsoda rímek, micsoda cezurák! „Bemegyek szent templomodba, Uram, szent oltárodhoz, Az aranyoszlopok között Királyi trónusodhoz.” Aki gyermekkorától fogva hozzászokott, persze már talán észre sem veszi, mily kómikusan hat, ha a cezuránál az egész éneklő gyülekezet nagy lélekzetet véve azt kiáltja: „lopók között”. Mit lopsz? s mi között? kérddhetné valaki.

A *pápai himnusz horribilis fordításán* alig érzik már az angol eredetinek fensége: „Arany földél (sőt a dallam szerint, voltaképp ez így hangzik: arany földél), márvány falak (fálak) S a Vatikán visszhangzának, S a hét *hálo*m tág körében Megharsanva (?) körül-röppen”. Micsoda borzalmas rím: *körében* és *körül-röppen*! S ki érti ezeket a bombasztikus és mégis ügyefogyottan prózai sorokat? Ha a melódia nem volna oly páratlanul fenséges (bár ezt meg a teméntelen elhúzással teszik sokszor élvezhetetlenné!) s ha nem szoktuk volna meg, ezt a rettenetes szöveget már rég sutba dobtuk volna. Igaz, hogy most már a hosszú használat folytán van bizonyos kegyeleti értékük ezeknek a szövegeknek, de azért az újabb nemzedék,

valamint a távolabbállók, a kritikusabb fülűek, sőt már csak a másvallásúak kedvéért s Egyházunk becsületéért is gondoskodni kellene templomi énekeink egyöntetű revíziójáról. Erről néhány éve egyszer konkrét formában szó is volt már, nem tudjuk, miért maradt a dolog abba? Az átmenet, igaz, nem volna zökkenők nélkül, de a nagy cél: énektárunk nívósabbátétele megérne egy kis munkát. Elvégre *lehetetlen dolog, hogy katolikus egyházi énekeink jókora része olyan verstani színvonalon álljon, amelyen a legszerényebb igényű folyóirat sem merne verseket közölni.*

Idetartozik aztán a *liturgikus éneklésnek* ellaposodása. Ma már elég ritka dolog, hogy egy pap az oltáron nagymiséen vagy litánián helyesen, liturgikusan énekelne. Vidáman használjuk a litánián, oratio-énekléskor a csakis sollemnis-misében helyénvaló tónusokat s kadenciákat s fordítva; néha meg össze is elegyítjük mindkettőt. De ez még hagyján. Hanem aztán azok a módfelett való elhúzásai az oratióknak, az evangéliumnak, a prefációnak! Azok a cserezetlen, teljesen kiműveletlen hangú intonálások, amelyekben egy-egy konfráter megegyénesíti az éneklés szabályait s amelyeknek hallatára a zeneileg nem egészen iskolázatlan fülű hallgatók vagy összerosolyodnak vagy bosszankodnak vagy elhagyják a templomot, minthogy ez a fajta éneklés helyénvaló lehet máshol, de nem katolikus templomban s a világ legfölségebb melódiáival szemben! Pedig aránylag csekély fáradtsággal mindenki (aki nem hallástalan) játszva megtanulhatná helyesen énekelni a liturgikus dallamokat.

Ne vegye zokon az olvasó ezeket az őszinteségeket! Elvégre Egyházunk egyik legszebb kincséről: esztétikájáról van szó, amely helyesen alkalmazva minden időkben egyik fontos eszköze volt a lelkek lebilincselésének, a természetfölötti gondolatok méltó mezbe való öltöztetésének. A mai ember kétszeresen fogékony a szép iránt s minthogy átlag, legalább a városokban, meglehetősen kifinomult ízlésű s éppen

a valláson kívül álló tényezők (irodalom, hangversek, színház, mozi, zeneoktatás stb.) által érzéke eléggé ki van finomodva s el van kényeztetve, a templomnak, mint a legmagasztosabb eszmék és szépségek letéteményesének nem volna szabad megtúrnia a külsőségekben sem a stílusalanságot, a nivótlanságot.

Kíváncsi volna, hogy papi konferenciáink, Szíveteink, koronáink, sőt a papi lelkigyakorlatok is állandóan foglalkoznának az istentiszteleti élet esztétikájának művelésével, illetve ahol kell: helyreállításával.

Eucharisztikus feladataink.

I.

Az Eucharisztia célja s rendeltetése nem az, hogy csupán az angyalok és a szentek csodálatának s talán még a hittudósok megdöbbenet áhítatának legyen a tárgya, hanem hogy mint az égen a Nap fénye bevilágítson és beragyogjon minden embert, aki e földön él. Hogy csakugyan éltetője, Istenhez-emelője, szeretetre melengetője, örök életre táplálója legyen annak a kétezermillió embernek, aki velünk együtt e bolygó lakója, útban az örök rendeltetés és örök élet felé, de ezer veszélytől környezetten, könnyen eltikkadó lélekkel, gyakran hamis, halálba vivő utakra tévedjen.

Vagyis: az Eucharisztia csak akkor éri el teljesen a célját, ha minél többen megismerik őt, lelkes szeretetere gyúlnak, szomjas lélekkel gyülekeznek köréje és élnek vele. Ha csakugyan „eucharisztia” lesz: hálaadás — nem csupán Krisztus Urunk részéről az Örök Atya felé. Ha csakugyan ő a keresztyének életének középpontja, a katolikus társadalom sajátlagos ismertetőjegye, legfőbb kincse és öröme, legodaadóbb ragaszkodásának s szent büszkeségének tárgya. S azért eucharisztikus tanulmányaink befejezéseként fel kell vetnünk a kérdést:

Van-e nálunk eucharisztikus élet és milyen? És

mik azok a hiányok, amelyek pótlására törekednünk kell?

Az Eucharisztia nem *alapvető* tétele a keresztény hitnek; az alapot sokkal inkább teszi a Szentháromság tana, a megtestesülés és megváltás, a kegyelmi élet s annak végső kifejelete: az Isten látására való meghivatottság eszméje. Mégis az Eucharisziát joggal tekintjük a katolikus hitélet *középponti* tényének, mert mint áldozat és áldozás, a megváltói kereszthalál állandó jelenítője s a megváltás gyümölcseinek az egyes hívek lelkével való legfőbb közvetítője és alkalmazója, egyben a Krisztussal való legszorosabb egysülést jelenti és műveli. Gyakorlatilag ezt úgy mondhatjuk, hogy annyi egy lélekben, egy csoportban, egy nemzetben a gyakorlati katolikus élet, amennyi benne az eucharisztikus szellem.

Ebből a szempontból örömdetes és hálára indító tény, hogy nálunk Magyarországon igenis van eucharisztikus élet, mégpedig helyenkint elég magasfokú és dícséretesen virágzó. Sok katolikus ország van az ó- és újvilágban, amely népünk eucharisztikus életének meleg áhítatosságát s bensőségét megirigyelhetné tőlünk. Templomaink vasárnaponként legtöbb helyen zsúfoltak, s alig van mise áldozók nélkül. Templom előtt nálunk úgyszólván minden katolikus kalapot emel vagy keresztet vet. Megkapó közös áldozásaink, szentségimádásaink, elsőpénteki tömeges szentséghezjárulásaink, szentségi körmeneteink vannak, városban-faluban egyaránt. A templomépítő mozgalom is örömdetes lendületet vett úgy másfél évtized óta. Nálunk általános, kötelező vallásoktatás lévén, az ifjúság eucharisztikus életének kialakítására olyan lehetőségeink vannak, aminővel szintén nem minden ország dicsekedhetik. Nálunk annak a templomtól-elhidegülésnek, mondhatnók tömegaposztáziának sincs még — hála Istennek — nyoma, amely pl. Franciaország vagy Dél-Amerika egyes vidékein egész városnegyedek, falvak, sőt vidékek lakosságát szoktatta el a vasárnapi misehallgatástól s mindennemű eucharisztikus élettől.

Mégis végzetes tévedés lenne a magyar eucharisztikus életet túlságosan kedvezően itélni meg s azt minden tekintetben kielégítőnek és megnyugtatónak találni. Nem, ez a mi eucharisztikus életünk minden szépsége mellett még mindig elég lényeges és fájdalmas hézagokat mutat, amelyeknek eltüntetésére minden erővel törekednünk kell.

II.

Eucharisztikus életünk első és legfőbb hiányossága az, hogy nagyon sok katolikus emberünk *egyáltalán nem él eucharisztikus életet*, sőt ebben a mulasztásban semmi különöset és veszedelmeset nem lát.

Nem szükséges itt csupán a vallástalan vagy éppen vallásgyűlölő, merőben névleges katolikusokra gondolnunk, akik a szabadgondolkodás, szociáldemokrácia vagy más irányú harcos egyházellenesség jelszavai szerint igazodnak. Azok között is, akik amúgy kereszténynek vallják magukat, akik Istent hisznek, valamilyes vallási életet élnek is, rendkívül sok a „nem gyakorló” katolikus. Ennek legfőbb oka — a kényelmes és nemgondolkodáson kívül — a vallási gondolat elmosódása katolikusaink jókora részének lelkében: valami deisztikus, ködös isteneszme s nemkatolikus eszmék beszűrődése a katolikus közönség egy részébe. Istent hisznek, de már Jézus istensége s a keresztény tan természetfölöttisége idegen a lelküknek: nem tudják, mit tartsanak róla. Vagy pedig, talán protestáns látás alatt állva, az Oltáriszentséget s az áldozatot nem tekintik a keresztény vallás tartozékának; egy vallási ideológiát követnek, amely Eucharisztia nélkül fogalmazza meg a maga kereszténységét.

Természetes, hogy ezeknél a katolikusoknál az eucharisztikus életnek nyoma sincsen. Hogyan is gyakorolja a Eucharisziát az, aki nem hisz benne? És hogyan higgyen benne, aki talán nem is hisz Jézus istenségében vagy az ő szeretetének nagyságában s csodátevő mindenhatóságában?

Ez a gyakorlati hitetlenség az Oltáriszentséggel szemben ma már — sajnos — nemcsak a szabadgondolkozó (vagy sehogyan sem gondolkozó) értelmiség körében hódít, hanem vidékenkint a falu lakosságában is. A pusztá megszokás és hagyomány, amelyre pasztorációnk régebben talán ráhagyatkozhatott, ezen a téren is, mint magának az istenhitnek terén, egyre kevésbé bizonyul a nép hitélete elegendő őrzőjének. Önálló helytállásra nevelő, fokozott hitvédelmi nevelés lehetne ennek az Eucharisztia-tól, sőt Krisztustól is elfordult hitetlenségnek vagy minden megbénító kétkedésnek egyetlen gyógyszere. És azért ha erőteljesebb és mélyebb eucharisztikus mozgalmat akarunk, népünket s ifjúságunkat alaposabb hitvédelmi nevelésben kellene részesítenünk.

III.

Még meglepőbb, de kétségtelen igazság, hogy még a hívő katolikusok soraiban is átlag igen fogyatékos az *Eucharisztia hittanának*, az eucharisztikus gondolatnak *elvi ismerete és átértése*.

Templom előtt kalapot emelő, sőt úgyahogy misére járó, időnkint talán megáldozó katolikusok közt is bőven akad olyan, aki azért igazában alig tud többet az Oltáriszentségről, mint hogy abban az Egyház tanítása szerint Jézus valóságban is jelen van. Az Eucharisztia hittanának egyéb, eléggé lényeges és középponti dogmái: hétpecsétetes könyv még egyébként művelt, jámbor és jóra való katolikusaink számára is. Nem beszélve arról, hogy a valóságos jelenlét tanát is inkább csak megszokásból, gyermekkori neveltetésük iránt való kegyeletből hiszik, s nem beszélve arról, hogy ugyancsak zavarba esnének, ha egy jóhiszemű protestáns vagy katolikus kételkedő előtt ki kellene fejteniök, mi alapon hiszünk mi katolikusok a valóságos jelenlétben.

Ezen túlmenőleg aztán fogalmuk sincs a többiről: az Eucharisztia áldozati jellegéről, hogy mi az áldozat,

menyiben és miért áldozat az Oltáriszentség, hogy mi a szerepe a megváltói áldozat gyümölcseinek közvetítésében és alkalmazásában, hogy miért oly súlyos kötelesség a legalább vasárnapi misehallgatás s a húsvétjázi áldozás, mi a szerepe az Oltáriszentségnek a Krisztus titokzatos testébe való beiktatásunknak vagy a keresztények szeretetegységének létesítésében stb.

Az Eucharisztia dogmatikájának nemismeréséből folyik azután, hogy katolikusaink nagy része valami érthetetlen, ködös és exotikus papi varázslatnak nézi a liturgiát, tehernek, muszájnak, kemény és kellemetlen kötelességnek érzi a misehallgatást, közben unatkozik s ha talán az imakönyvében lapoz is, az áldozati cselekménnyel való minden elevenebb kapcsolódás nélkül marad. A templom neki „imádság” helye csak, a mise merő „istentisztelet”, akárcsak a litánia vagy a másvallásúak szertartásai, még az áldozáshozjárulást is úgy hívja, hogy „gyónni voltam”, mintha a gyónás és nem az áldozás lenne a kettő között a főbb, szentebb, lényegesebb. Ezek azok a különben vallásos katolikusok, akik előtt oly bátran merik a tulsó oldalon állók elszavalni az ő jelszavaikat: „Nem mindegy-e, ki milyen templomban imádja a maga Istent?” Aki az Eucharisztia titkát nem ismeri, annak persze, hogy mindegy.

Ezért a meglehetősen mag nélkül, az Eucharisztia mélyebb ismerete nélkül való kereszténységért is elsősorban a nevelés, oktatás és lelkipásztori eligazítás hiányosságát kell okolnunk. Igaz, hogy nem is csekély a feladat: az Oltáriszentség dogmatikája, mihelyt az áldozati, Krisztusba olvadásról stb. van szó, nem olyan egyszerű s főleg nem könnyű a népszerűsítése. A hitoktató és a lelkipásztor sokszor szinte tehetetlenül áll a problémával szemben: hogyan értesse és *szerettesse meg* ezeket a hétköznapi gondolkodástól mégis kissé távoleső dolgokat az egyszerű néppel, a finomabb dogmatikai kérdésektől elszokott értelmiséggel s a fiatalsággal? S ugyanakkor hogyan fogja meg s hozza vissza az Oltáriszentség boldog bűvkö-

rébe az elidegenülteket, az érzéketlenné és értelmetlenné vált tömeget? Pedig az Oltáriszentséget nehéz szeretni komolyabb elmélyülés, az Eucharisztia dogmatikájának némi, bárha népies stílusú ismerete nélkül.

Megdöbrentő jelenség, amikor keresztények és katolikusok pusztá félelemből járulnak a legderűsebb, legboldogabb, leggyönyörűbb vallási élményhez, amikor a Krisztussal való legbensőségesebb egyesülést valamiféle önkínzásnak érzik s szinte csak a fenyíték korbácsával kell őket ahhoz a Kenyérhez hajtani, amely „minden édességet magában foglal”.

Szóljunk-e arról, hogy az Oltáriszentségnek ez a hiányossága végzetesen mutatkozik meg híveinken betegség és halálveszély idején. Hogy vajmi soknak eszébe sem jut komoly megbetegedés esetén azonnal az Oltáriszentséget kérni s környezetük sem gondol rá? Ezért hálnak meg oly sokan szentségek és főleg Eucharisztia nélkül: ahogy Eucharisztia nélkül éltek, úgy Eucharisztia nélkül indulnak el a másvilág útjára is!

Az Eucharisztia és a kegyelmi élet kapcsolata sem él és hat elevenen számos, egyébként gyakorló katolikus lelkében. Sokan a szentáldozásban csak ájtatossági cselekedetet látnak, a vallásosságnak egy átmeneti aktusát, amelynek semmi különösebb az életük irányításához nincsen. Nem tekintik élő gyógyforrásnak a bűneik s bűnös hajlandóságaik ellenében; nem tekintik a kísértés közt való helytállás pótolhatatlan eszközének. Nem él tudatukban — s főleg a falusi népnél figyelhető meg —, hogy az Oltáriszentség vétele életprogramot is jelent, életmegújítást, életalakítást. Jámor, hagyományos szokás alapján minden nagy ünnep előtt megáldoznak, de nem érzik, hogy az áldozás közvetlen célja a kegyelmi élet szilárdítása a lélekben; hogy áldozni annyi, mint újból Krisztus kegyelmével jegyezni el magunkat, hogy az áldozás után jobbá, tisztábbá, nemesebbé kellene átfőrmálnunk az életünket.

Utána folytatják, ahol abbahagyták. Mindjárt aznap, az áldozás napján újból kezdődik a káromkodás, a parázna beszéd, a gyűlölködés; sőt vannak katolikusok, akik vasárnap áldozni jönnek, de ugyanakkor máris nem hallgatnak teljes misét. S megdöbbenő az a kedélynyugalom, amivel ezt teszik: az áldozás megvolt, folytatása nincs, s ezt ők egészen természetesnek találják.

IV.

Ha mármost eucharisztikus életünk *elvi* hiányairól áttérünk azokra a *gyakorlati* hibákra, amelyek az elvi fogyatéknak egyrészt eredményei, másrészt tovaterjesztői, mindenelőtt a *liberális-jozefinista gondolkodás még megmaradt csökevényeire* kell rámutatnunk. Még mindig akad nyoma az Egyházban annak az iránynak, amely az eucharisztikus gondolatot vállalási életünkben és lelkipásztorkodásunkban meglehetősen háttérbe kívánta szorítani. Eucharisztikus életünk hiányai arra utalnak, hogy az eucharisztikus szellem fejlesztése és őrzése még mindig nem áll mindenütt vallásos életünk középpontjában. Erre vall többek közt az is, hogy a felnövekvő ifjúsággal és néppel nem eléggé ismertetjük és szerettetjük meg az Eucharisziát.

Említettük már, hogy az Eucharisztia dogmatikáját, pl. a mise áldozati jellegét megértetni nem egészen könnyű feladat. Ugyes hitoktatók és lelkipásztorok azonban megtalálják a megértés módját, ha maguk is mélyen eucharisztikus szellemben élnek s megfelelő súlyt helyeznek a hívek és az ifjúság eucharisztikus megnevelésére. Sajnos, van egy bizonyos sablonos, túlságosan mechanisztikus *katekizmus-oktatás*, amely csak gépiesen szajkóztatja be a kérdésekre adandó feleleteket s nem tud különbséget tenni lényeg és mellékesség, lélekbevágó alaptételek és inkább csak kiegészítő tanok között.

A katekizmus száz meg száz „kérdése és felelete”

közt akárhányszor szinte elvész és elsikkad az a néhány rövid, de roppant fontosságú tétel, amely az Oltáriszentségről szól, főleg a vasárnapi mise lényegének magyarázata, s hogy a vasárnapi misehallgatással szinte együtt áll és dől a gyakorlati katolikus vallásosság. Mintha mi magunk sem volnánk eltelve az eucharisztikus élet kimagasló voltának tudatától; mintha az Oltáriszentség nekünk is csak éppen egy dogma lenne a sok közül. Egy fejezet a hittanban a sok közül. Nem sokkal fontosabb, mint a „kilenc idegen bűn” vagy a Szentlélek elleni bűnök felsorolása.

Pedig meg kellene döbbennünk — papoknak, szülőknek, nevelőknek — ha máson nem: fáradozásunk eredményének fogyatékoságán! Észre kellene vennünk nevelő munkánk hiányosságát a ránbízottak, pl. az ifjúság eucharisztikus életének hiányosságán. Hogy pl. mihelyt a tanulóifjúság a kezünk közül kikerül, jókora része azonnal felhagy a szentmisehallgatással, az áldozással, az eucharisztikus élettel!

Már az iskolaévek folyamán hasonlót tapasztalhatunk. Vasárnaponként zsúfoltak a templomaink az ú. n. diákmisék alatt, a misére kivezényelt gyermekektől s diákoktól mozogni sem lehet bennük; ám a karácsonyi, húsvéti vagy éppen a nyári szünetekben gyermekeket, diákokat csak éppen hogy párat látunk lézengeni a templomainkban. Hát a többi hol van? Az ezernyi gyermek és nagyobbacska diák, akiket évközben hittanra tanítunk? Pedig ugyan mit tanítottunk nekik, ha még azt sem tudtuk megértetni velük, hogy misére aztán akkor is elmenjen ám, ha nem vezénylik ki hivatalból, fenyték terhe alatt, iskolai közös szentmisére?

Van hitoktató s hittanár, aki ezzel szemben talán azzal vigasztalja magát, hogy hja, a gyermekek elutaztak, nyaralni mentek. Jó, de akkor meg a vidéken s a nyaralóhelyeken kellene annyi ifjúságnak lenni jelen a szentmisén, hogy más már alig férhessen el ott tőlük; amiről bizony szó sincs. Az igazság az, hogy hitoktatásunk mindjárt ezen az egyik legfontosabb téren s már az aktív hitoktatás időtartama alatt szé-

gyenletesen csődöt vall s mi ezt a szomorú eredménytelenséget talán még észre sem vesszük!

Hacsak félig is igaz a régi mondás: *Qualis rex, talis grex*, aminő a pásztor, olyan a nyáj, közönségünk jókora részének szomorú értelmetlensége az Oltáriszentség gondolatvilágával szemben bizony nem a legjobb fényt veti azokra, akikre az ifjúság nevelése s a nép vallásos irányítása van bízva. Lehetetlen, hogy lángolóan eucharisztikus érzületű papok, szülők, nevelők mellett nagyobb eucharisztikus lendület, több hit, szeretet ne mutatkoznék az ifjúságban, s a népben is több megértés a keresztény hit legcsodásabb, legboldogabb, legmegrázóbb s legörvendetesebb misztériuma iránt.

V.

Eucharisztikus életünk gyakorlati fogyatékoságai közé tartozik a *liturgikus érzék gyengesége*.

Lépjünk be akárhány templomunkba s meg kell döbbernünk a helyes liturgikus tájékozódás feltűnő hiányán. Akárhány helyen nem az oltár s az Oltáriszentség az igazi középpont, hanem sokkal inkább a képek, szobrok, oszlopok, díszítések, drapériák és zászlók. Már maga a templom megépítése s az oltár és az oltárszekrény elhelyezése sokszor megdöbbentő megnemértésre vall. Az oltáron magán a legfőbb helyet és figyelmet az oltárkép vagy oltárszobor foglalja le; mellette a tabernákulum s az oltár maga, valamint az áldozat mivoltát, főpapját s az áldozati bárányt egyszerre oly megrázó egyszerűségben kifejező feszület egyszerűen eltörpül. *Nem Krisztus áldozata itt a fő, hanem a cífraság, a kirakat, a stukkók, az ájtatossági tárgyak, gyertyák és máslik, amelyek sokszor bántóan ízléstelen, de mindenesetre liturgiailag értelmetlen módon uralkodnak a templomban.* Valóságos falusi múzeumok ezek: minden össze van zsúfolva bennük, amit a nép fogyatékos ízlése s még fogyatékosabb dogmatikai érzéke a vallási és istentiszteleti étellel kapcsolatban kieszel. A lényeg pedig elsikkad.

Milyen fenséges ezzel szemben a római, öskeresztény alakú templomok középponti oltárainak megrázó egyszerűsége, ahol semmi más nincsen a főoltáron: se kép, se szobor, se angyalkák, se színevesztett mázsolmányok, se oszlopok, hanem csak: hat szál hatalmas gyertya és középen messziről láthatóan, kimagaslóan, az egész oltárt dominálóan: a hatalmas feszület! Nem azt mondjuk ezzel, hogy helytelen az oltár egyébfajta díszítése, a különféle, egyházilag elfogadott stílusok érvényesülése a templom s az oltár megépítésében; azonban az az egy kétségtelen, hogy *a templomban mindennek az áldozatra, az oltárra, a feszületre s a tabernákulumra kell utalnia*, szinte hangsúlyozottan ezekre mutatnia s minden templomépítés és oltárdíszítés el van hibázva, mely gátolja a figyelemnek az Eucharisziára való összpontosítását.

Ne essünk túlzásba s ne kívánjuk, hogy a templomban másnak ne legyen helye, mint az eucharisztikus gondolatnak, vagy hogy csak *az az imádság ér valamit, akár mise közben is, amely szorosan kapcsolódik a liturgia szövegeihez*. De hogy az Eucharisziának kell templomaink hangsúlyozott középpontjának lennie s az Oltáriszentség tiszteletében, főleg a szentmisében, nem az egyéni és népi áhítatnak, vagy talán éppen bizonyos beteges és gyermekes érzélgőségnek, hanem az Egyház méltóságteljes, komoly, liturgikus imamódjának kell előtérben állnia, senki sem vonhatja kétségbe.

A liturgikus élet megkedveltetésében első helyen a papságnak jut jelentős szerep. Nincs, ami a liturgia iránt mélyebb tiszteletet s lelkesebb szeretetet keltethetne, mintha a papság maga méltó, bensőséges és szinte magával ragadó, magával emelő módon végzi a liturgiát. A katolikus szertartások, főleg a szentmise szertartásai, minden ízükben magukon viselik a klaszikus ízlés minden jegyét, — de azonnal torz és nevetséges karikatúrává süllyednek, mihelyt elnagyolva, elsietve (vagy elnyujtva), lélek, ihletettség és természetfölötti esztétika nélkül végezzük azokat.

Mily fönségesek pl. a gregorián misedallamok, főleg a prefáció és a Pater noster, ha helyesen, kotta szerint, áhítatosan, komoly-méltóságteljesen énekeljük; de mily komikusan és bosszantóan hatnak, ha elcikornyázzuk, ellaposítjuk, elkapkodjuk (vagy fordítva: drótosok módjára elhúzzuk) e gyönyörű dallamokat! Mily megkapók az előírt mozdulatok,¹ mily kifejezőek a miseöltönyök, — de jaj, ha a nagyszerű papi ornátusból kopott, szakadozott, piszokkal telezsórt maskararuha lesz s a mozdulatok nevetséges és bosszantó kapkodássá, dülöngéssé, szélveréssé és esztelen forgolódássá alacsonyulnak!

Mennyire más az, ha pl. az áldoztatást úgy végzi a pap, hogy szinte érzékelteti azt az elragadtatást, azt a mindenfölött való szent megilletődést, amely ezt a fölséges és isteni aktust kell, hogy körülvegye, s mennyire más, ha ezt a legszebbet és legmagasztosabbat is valósággal visszariasztóvá teszi a maga érzéketlen, világiás, nem a Szentséget, hanem önmagát előtérbe állító, vagy egyenesen kellemetlenül és ízléstelenül ható stílusával!

VI.

Ezzel egy újabb hiányossághoz értünk: az *ízlés követelményeinek* elhanyagolásához az Oltáriszentség körül.

Nehezen egyeztethető össze az Eucharisztia őszinte megértésével és tiszteletével az az ízléstelenség, amely nem kevés templomunknak nemcsak berendezését, hanem életét, ha szabad így mondanunk:

¹ Példaképpen álljon itt egyetlen apróság. A rubrikai szabály előírja, hogy mikor a pap az Úrfelmutatáskor a Szentséget felemeli, akár a Szentostyát, akár a Szent Vért, a magasba emelt Szentséget mindig kíséri a szemével is. Figyeljük meg, mily szép és felemelő ez a gesztus, ha előírás szerint történik s mennyire elveszti azonnal minden szépségét s finomságát, mihelyt a pap úgy végzi a szent alakok magasba-emelését, hogy ugyanakkor nem kíséri tekintetével a Szentséget, hanem csak úgy vakon emeli azt a feje fölé!

üzemi menetét is elégteleníti. Ennek az ízléstelenségnek többféle oka szokott lenni: esetleg a kellő tisztelet s gondosság hiánya, esetleg a templom gondviselőjének egyénileg gyenge ízlése, vagy pedig a túlzott engedékenységek a nép alacsony ízlése iránt.

Igenis a *gondatlanság* és tiszteletlenség is szerepel ezen a téren. Így, ha túlságosan ráhagyatkozunk a harangozók és sekrestyések jóindulatára, s azt gondoljuk, hogy a templomban jó minden úgy, ahogy van. Az Úr Jézusnak minden elég jó és szép. Csak hadd érje be olyan gonddal, csinnal és tisztasággal, aminőt közepes polgári családok a lakószobáikban sem tűrnének meg. Pecsétes, piszkos oltárok és oltárterítők, szakadozott miseruhák, agyonkopott aranyozások, ízléstelen, rikító mázolások, por, szemét, mindenféle, nedves és penészes falak, ízléstelen, lehetetlen szobrok, képek, zászlók, hamis virágok, olajcseppes, gyertyacseppes szőnyegek, mindez még mindig elég jó arra, hogy a Királyok Királyának, a Szentek Szentjének, a legfölségesebbnek és legszeretetre méltóbbnak lakásul szolgáljon?

Aztán az *egyéni ízlés hiánya*. Amely nem tud különbséget tenni szép és rút, választékos és giccsdolgok között, s még amikor új beszerzéseket végez, akkor is a legselejtesebb gyári árukkal, nevetségre vagy bosszankodásra indító képekkel, szobrokkal, a templomot feleslegesen zsúfoló és csúfító kacattal tölti meg az Úr szentélyét.

Talán legtöbb esetben azért kerül bele templomi életünkbe az ízléstelenség, hogy *túlságosan engedékenyek* vagyunk a „nép” kívánságaival és ízlésével szemben. A „nép” bizonyos rétegének persze tetszik a túlszűfolttság, a kacat, a jámbor, de értéktelen cifra-ság. Valóságos akaratlan gúnyt üznek a templomból. Megdöbbentő az ízlésnek ekkora megtévedése s a templom igazgatóinak helytelen engedékenysége az ilyen ízléstelenséggel szemben. Néha mintha a népnek műveltség és ízlés tekintetében legkevésbé értékes része, bizonyos jámbor nénikék, annyira a maguk

magánterületének éreznék a templomot, hogy szinte ők adják meg a hangot a templomi élet egész berendezésére. Ének helyett elhúzott, vénasszonyos kornyikálás, dohos, szellőzetlen, rossz levegő, babonára emlékeztető áhítatformák riasztják el az ilyen templomoktól a jobbjízlésű közönséget, főleg a férfiakat.

VII.

Természetesen mindezeknél is sokkal nagyobb baj, ha valahol egyáltalán *nem gondoskodunk a templomokról, az eucharisztikus élet természetes kerekeitől*. Sajnos, éppen a béke boldog, hosszú évtizedeiben túlságosan elhanyagoltuk a *templomépítés és plébánia-szaporítás feladatait*. Ezek a feladatok éppen a gazdaságilag legsiralmasabb korra: napjainkra hátráltak. Szerencsére a templomépítő mozgalom — Budapesten főleg a kisegítő-kápolnák kezdeményezésére — nemcsak igen örvendetesen nekilendült, hanem példaadólag s bátorítólag hatott a vidékre is. Persze az elkövetett mulasztások időközben máris szinte helyrehozhatatlan károkat okoztak, amennyiben igen sokan már a templomlátogatás külső nehézségei, sőt lehetetlensége miatt is végleg elszoktak a templombajarástól s így az eucharisztikus élettől.

A mai templomépítő s plébánia-kihasító mozgalomnak pedig az anyagiakon kívül az is nagy akadálya, hogy a megsűrűsödött lakosság s a városokon kívülre vágás folytán tömérdek olyan új telep létesült, amelyen templomra vagy kápolnára s papra lenne szükség s ahova bizony egyik sem jut. Minden nagyobb városunk, de főleg a főváros környékén gombamódra nőttek ki a földből az újabb és újabb telepek, néha több száz, sőt több ezer lakossal, minden lelkipásztori és eucharisztikus ellátás nélkül. Az elpogányosodás s az Eucharisziától való elszakás újabb fenyegető veszedelme!

Az meg az eucharisztikus gondolkodás elsorvadására vall, ha erre a nagy bajra a nép maga talán már

nem is ébred rá, sőt gyakran a vezetői is alig. Egy-egy új telepen hamarosan mindenre gondolnak: közművekre, iskolára, kocsmára, mozira, bálteremre, csak templomra és Eucharisztiaira nem.

Vannak, akik ezt a kérdést azzal intézik el, hogy elvégre nem építhetünk mindenkinek a tözsomszedságába templomot; aki misére akar menni, majd megy, ha félórát kell is gyalognia. Nem szükséges, hogy erre a hihetetlenül egyoldalú, kényelmes és veszedelmes kibúvóra külön választ adjunk.

Szerencsére a rossz emlékű janzenista-jozefinista-liberális egyházi korszak rideg és eucharisztia-ellenes gondolkodása ma már a múlté. De azért ez a múlt még helyenkint vissza-visszajár. Még akadnak — szerencsére inkább csak szétszórta — lekipásztörök, akik fölöslegesnek nézik a gyakori gyónást-áldozást, vagy a gyermekek koraáldozását. A *misék rendje* (vagy rendetlensége), a gyónatás és áldoztatás összevisszasága, kiszámíthatatlansága, lehetőleg kényelmetlenné tétele, az eucharisztikus lekipásztörködésnek szinte mesterileg antipedagógikus kezelése néhol még mindig mutatkozik. Rosszul elhelyezett poros és rozoga gyónatószékek és főleg: üresen tátongó gyónatószékek, vagy az a lehetetlen helyzet, hogy a gyónni akarótól megkívánják: jöjjön be előbb a sekrestyébe s ott könyörögjön sekrestyésnek, ministráns-gyerekeknek, hogy kerítsen neki gyónatató papot; határozatlan időben, szinte csak könyörgésre elérhető áldoztatások: az eucharisztikus élet régi divatú, szomorú elhanyagoltságának jelei.

Néha szinte úgy van elrendezve minden a templomban, mintha az lenne a cél, hogy minél jobban elriasszuk az embereket, főleg a férfiakat s az intelligenciát az eucharisztikus élettől... Ez azonban, ismétljük, szerencsére már inkább csak kivétel, s papjaink túlnyomó része őszinte leleményességgel s önfeláldozó munkakészséggel szenteli magát szinte legszebb feladatának: az eucharisztikus élet gyarapításának a hívek között.

Az ember nemcsak szellemi, hanem érzéki lény is; a természetfölöttiség szépségei s kincsei is csak akkor ragadják meg s hatják át igazán, ha azoknak külső keretei is méltók és felemelők. Maga az Eucharisztia: a legfőbb Lelkiség, de fizikai formák — a „színek” — kereteibe foglaltan. Méltóknak s felemelőknak kell lenni az Oltáriszentséget s az eucharisztikus életet körülölelő külsőségeknek is, hogy rajtuk keresztül a legszentebb lelakiség eleven erői akadálytalanul érvényesüljenek.

Az Eucharisztia elvi megértése, dogmatikájának elmélyítése és vulgarizálása a nép között az első nagy feladat, amelyre eucharisztikus életünk fellendítése érdekében vállakoznunk kell, az eucharisztikus élet kereteinek revíziója, tökéletesítése, finomítása pedig a másik. Ennek a két feladatnak fontosságára kell eucharisztikus mozgalmainknak valamennyiünket ráébreszteniök s e feladatok komoly és lelkes teljesítése által kell hitéletünk legelevenítőbb eszközét, népünk áhítatának legdrágább kincsét ápolnunk s növelnünk.

Férfiak az Úr asztalánál.

Sokat hangoztatott keresztény kurzusunk mindeideig nem teremtett túlságos mértékben *őszinte és hamisítatlan kereszténységet*. Olyant, amelyben nem a szó minden, hanem a meggyőződés, a hit s az ennek megfelelő élet. „Etikává” párolták le sokan a kereszténységet, amelyet azonban inkább hirdetni szokás, mint betartani.

Nem is csoda. Keresztény etika épűgy nincs keresztény hit és hitélet nélkül, mint ahogy virág és gyümölcs nincs a fán a gyökérzetben és a törzsben működő nedvek munkája s hatása nélkül. És kereszténység — kell-e ezt magyarázni? — nincs Krisztus nélkül, amint platonizmus nincs Plátó nélkül és királyság nincs király és korona nélkül.

Egyféle kereszténység van a világon: az, amelyet Krisztus alapított s amelynek Krisztus a kiindulópontja

s célpontja, és azért nem tekinthető kereszténynek, akinek Krisztus nem kell, — ha egyébiránt bármennyire adja is a keresztényt, vagy az antiszemitát. Csak az a keresztény a szó teljes értelmében, aki Krisztust befogadja, követi s hozzá szerető hódolattal ragaszkodik. Minden egyéb kereszténység méltatlan játék a szavakkal.

De hol van Krisztus?

Katolikus hitünk szerint Krisztus Urunk nem elvont fogalom, nem mitológiai kép, nem történeti emlék, hanem *élő valóság*. Krisztus nem volna tiszteletünknek méltó tárgya, ha szavai nem volnának igazak; ezek szerint a szavak szerint pedig ő itt van köztünk, itt él és itt marad velünk „mindennap, a világ végezetéig”. Itt van Egyházában, amely neki Szent Pál szerint „jegyese”, sőt élő, titokzatos „teste”, és itt van egészen különösen az Oltár titkában, a kenyér és bor színe alatt. Erről ő tudósított és biztosított minket e szavai-val: „Ez az én *testem*, ez az én *vérem*”. „Az én *testem* *bizonnyal* étel és az én *vérem* *bizonnyal* ital.” És „aki nem *eszi az én testemet*, abban nem lesz élet”.

Az igazi keresztény tehát azon ismerszik meg, hogy keresi és befogadja Krisztust ott, ahol van: az Oltáriszentségben. És nincs élet, nincs krisztusi kereszténység abban, aki nem barátkozik meg a szentáldozás gondolatával, aki talán évszámra távol marad Krisztus teste vételétől. Az áldozás az igazi kereszténység jele és mértéke.

Az ősegyházban ugyanaz az egy szó: a „communio” fejezte ki az áldozást is, meg a Krisztus Egyházához való tartozást is. Krisztushívőnek lenni és áldozni: egy dolog, egyik a másik nélkül elgondolhatatlan.

Roppant és tragikus lesüllyedtsége nyilatkozik meg a keresztény gondolatnak abban, hogy korunkban oly sok a pusztá és névleges keresztény, nemáldozó katolikus. S bizonyos, hogyha a mainál jobb, mélyebb, őszintébb kereszténységet akarunk teremteni, ha nem akarjuk a kereszténységet ősi s eredeti mivoltából továbbra is kiforgatni, ha nem akarunk fából vaskarikát,

lucus a non lucendo-t, studiosus a non studendo-t csinálni, nem szabad *krisztianizmust sem Krisztus nélkül*, kereszténységet Eucharisztia nélkül csinálnunk.

S mivel a férfivilág maradt le ezen a téren leginkább s a férfivilág keresztény újjászületése nélkül társadalmi s nemzeti életünket nem lehet kereszténnyé tenni, nézetem szerint a *katolikus férfivilág visszatérése az oltáron rejlő Krisztushoz lesz az első igazán komoly lépés Magyarország keresztény alapon való újjáépítéséhez.*

*

Magyarország a bolsevizmus bukása után kimondotta, hogy keresztény ország s az is akar maradni. Megindult az úgynevezett keresztény irányzat a politikában, a közgazdasági életben, a sajtóban, a tudomány csarnokaiban.

Azóta egy év múlt el, de nagyon sokan vannak, akik fájdalommal állapítják meg, hogy a keresztény „kurzushoz” fűzött remények nem teljesedtek, vagy csak igen kicsiny részben. A keresztény Magyarországtól még nagyon távol vagyunk. Kereszténységünk inkább csak jelszavas, külsőséges, nem elég őszinte s nem elég mély; éppen ezért nagy eredményeket, társadalomátalakító hatásokat nem igen tud nagy mértékben felmutatni.

Sokan a kereszténységet csak úgy elmosódott értelemben értelmezik; azt hiszik, a kereszténység abból áll, hogy kereszténynek nevezzük magunkat s legfeljebb, hogy a kereszténységnek legkimondottabb ellenségeit háttérbe szorítjuk. A magyar kereszténység fája nem mélyesztí gyökereit a hitélet talajába, nem él evangéliumi és egyházi életet, nem akar olyan kereszténységet, aminőt Krisztus akart s azért nem is csoda, ha meddő marad. Nem lehet egy fától dús lombozatot, virágokat, gyümölcsöket várni, amely fának a gyökerei nem épek s nem szívják fel állandóan a kereszténység éltető talajából, az evangéliumi hitéletből az éltető, természetfölötti nedveket.

Igazi kereszténységet csak úgy teremthetünk, ha nem félünk a kereszténység teljes és következetes magyarázásától és alkalmazásától, ha mindenekelőtt igazán Krisztus szíve szerint való hitbuzgalmi életet élünk, követjük Krisztus parancsait és tanításait s a keresztény újjászületést mindenekelőtt önmagunkon kezdjük.

A májusban tartott máriabesnyői férfizarándoklat alkalmából egy szónok kijelentette, hogy nem hisz abban a keresztény kurzusban, amely csak politikai téren akar szervezkedni s legföljebb csak szónoklatokat hallgat meg. Majd csak akkor fog igazán bízni Magyarország keresztény fellendülésében, ha a katolikusok tömegei, éspedig nemcsak nők, hanem elsősorban a katolikus férfiak az igazi keresztény élet kútforrásáig, az Oltáriszentség gyakori vételéig fognak vele jönni. Erre a kijelentésre a jelenlévő katolikus férfiak ezrei lelkes üdvívalgással feleltek: „Ott leszünk!” Azonnal íveket köröztek, hogy ki hajlandó a havonkint áldozó *katolikus férfiak ligájába* tömörülni s az íveket mindjárt a helyszínen több százan aláírták. Most, október 22-én a háromnapos bazilikai férfikonferenciák alkalmával ki is bontották a zászlót s ismét számosan csatlakoztak a katolikus férfiak havonkint áldozó ligájához.

Az első közös férfiáldozás a katolikus nagygyűlés első napjának, október 24-ének reggelén folyt le gyönyörű eredménnyel az Egyetemi-templomban. Előzőleg már a budapest-vizivárosi egyházközség is magáévá tette az eszmét s mozgalmat indított a havi közös férfiáldozás érdekében. A terv az, hogy eleinte egy templomban közösen, majd később lehetőleg Budapest minden plébániatemplomában minden hó első vasárnapján impozáns méretekben tartassék a közös férfiáldozás.

Ez a mozgalom is a férfi Mária-kongregációk kebeléből indul ki, s természetes, hogy az ország férfikongregációitól várja országszerte megizmosodását is. Ha valaha, most van szükség arra, hogy a férfikongregációk kitegyenek magukért s a sok tekintetben elernyedő vagy felszínes keresztény irányzatnak mélyebb s igazabb alapot teremteni segítsenek.

Szervezzük meg tehát mindenütt a katolikus férfiak ligáját. Ez *nem egyesület*, ehhez nem kellene formák; ehhez csak az kell, hogy valaki megindítsa a mozgalmat s a csatlakozók a hólabdarendszer szerint maguk toborozzanak újabb és újabb csatlakozókat.

A katolikus férfiligának csak két szabálya van: 1. a *havonkinti közös áldozás*, s azonkívül 2. az *ígéret*, hogy minden alkalommal férfiasan helytállunk Krisztus és az Anyaszentegyház ügyéért. A csatlakozás egyszeri beiratkozással történik, amelynek ígéreti jellege van, hogy az állhatatlan, változékony ember érezze, hogy szavát adta s lekötötte magát a szent cél érdekében. Tagdíj nincs, belügyminiszteri engedélyre, vagy külön tisztikarra nincs szükség.

Ha ez a katolikus férfiliga sikerül s mindenütt az országban gyökeret ver, ha lelkipásztoraink s világi apostolaink alkalmas szónoklatokkal mutatnak rá a mozgalom nagy jelentőségére és gyakorlati hasznára s ha főleg a magyarországi férfikongregációk és egyéb egyesületek, különösen az egyházközségi testületek magukévá teszik az eszmét, kétségtelen, hogy ettől a mozgalomtól nagyon sokat várhatunk, mert pusztán politikai kereszténység s az antiszemitizmus maga kevés. Ellenben egészen bizonyos, hogy azokra a férfiakra nyugodtan ráhagyatkozhatik az ébredező keresztény Magyarország, akiknél a kereszténység nem pusztán jelszó, nem pusztán külsőség, hanem komoly tett, hitbeli meggyőződés, a lélek mélyéről szakadó hitbuzgalom, a Krisztus Urunkkal legszorosabb egységben élő, az Oltáriszentséggel összeforrott katolicizmus.

Igazi kereszténység nincs kereszt nélkül, igazi krisztianizmus nincs Krisztus nélkül, Krisztus pedig az Oltáriszentségben van jelen s akinek az oltáriszentségi Krisztus nem kell, az nem sok joggal beszélhet kereszténységről. Mi a kereszténységnek nemcsak külső hatásait keressük, hanem *el akarunk menni a kereszténység ősforrásához*, éltető erejéhez, voltaképpen velelehez; mi Krisztus testével akarunk táplálkozni, Krisztus

szellemét magunkba szívni, Krisztus keresztje mellett állani, s Krisztus vérével az ereinkben fogunk aztán kimenni az élet küzdőterére is s fogjuk, mint hisszük, diadalmasan megvívni az *igazi és őszinte kereszténység szent harcait*.

Csatlakozzunk a katolikus férfiak havonta áldozó ligájához!

Életünk élete

Elmélkedési és előadási vázlatok az Oltáriszentségről.

Budapest és Magyarország a 34-ik Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra készül, melyet 1938 május 25—29-ig tartunk a magyar fővárosban.

Minden eucharisztikus világkongresszus hatalmas vallási esemény, de úgy érezzük, hogy ma egészen különleges jelentőséget ad neki az az időpont, amelybe esik.

Most vívja a harcos istentelenség a legélesebb küzdelmet az istenhit és Krisztus Egyháza ellen; most robbantanak fel egész országokban, Oroszországban, Spanyolországban s Mexikóban templomokat, döntenek ki oltárokat, mészárolnak le papokat s teszik nevetség tárgyává az eucharisztikus Krisztus hitét. Ebben a helyzetben az olyan világgraszoló vallásos megmozdulás, mint egy Eucharisztikus Kongresszus, egészen különleges időszerűséget nyer.

Szinte önként adódik, hogy ennek a világkongresszusnak egy világ megmozdulásává kell szélesülnie: az *engesztelés és tiltakozás* hatalmas, nemzetközi tényévé, amelyet azonban mindenekelőtt magának az eucharisztikus *buzgóságnak* felújításával és elmélyítésével kell előkészítenünk és hatásosabbá tennünk. Nem szabad, hogy az Eucharisztikus Kongresszus csak az amúgy is jók és jámborok újabb díszes felvonulása legyen, hanem mindent el kell követnünk, hogy az elhidegülteket és közönyöseket, a hanyag és tétlen katolikusokat is fellanyozzuk s egyrészt az Oltáriszentségben rejlő kincsek és áldások megértésére s mintegy újabb felfedezésére, másrészt azoknak lelkes és tevékeny védelmére felbuzdítsuk. Viszont épp ebből a célból az Oltáriszent-

ség híveinek s új lelkesedéssel és hittel, szeretettel és apostoli lángolással kell eltelniök az eucharisztikus Király iránt.

Ezt a kettős célt szolgálja az az *eucharisztikus előkészítő esztendő*, amely a nagyméltóságú magyar Püspöki Kar rendeletéből az Eucharisztikus Kongresszust nálunk megelőzi s amelynek folyamán ifjúsági, női és férfiközönség számára tartandó három- vagy nyolcnapi előadássorozatok, eucharisztikus ájtatosságok és ünnepélyek, eucharisztikus tárgyú kultúrdélutánok s hasonlók egész sora révén kell közönségünket és népünket a kongresszus gondolatvilágába minél mélyebben bevezetnünk.

Hasonló előkészületi gyakorlatokra a külföld számos országában is gondolnak már s így remény van arra, hogy nemcsak a kongresszus maga, hanem annak előkészítése is valóban nagyarányú nemzetközi katolikus mozgalommá szélesedik. Így majd Isten kegyelmével elérhetjük, hogy a budapesti Eucharisztikus Világkongresszus nem csupán néhány napig tartó s nem csupán külső tényt kifejtő vallásos ünnepségekből vagy felvonulásokból fog állni, hanem mély és maradandó lelki átalakulásokat eredményez s valósággal kortörténeti jelentőségűvé izmosodik: jelentős lépéssé a Hit harcában a hitetlenség ellen, a Szeretet érvényesítésében a gyűlölet tombolása ellenében.

Az alábbi elmélkedési és előadási vázlatok közreadásának az az egyetlen célja, hogy némi vezérfonalként szolgáljanak az említett előkészületek számára, templomban és templomon kívül, papok és világiak részére.

Első elmélkedés:

Az Oltáriszentség: Isten legszebb adománya.

Az Oltáriszentség legélesebb választófal a hívő és a hitetlen világ között. Nem értheti meg az, aki csak érzékeinek hisz s csak az anyagnak él. Nem értheti meg, aki számára Isten, természetfölöttiség, lélek, örökkévalóság, kinyilatkoztatás üres szölamok.

Nem csodálhatjuk, hogy azok, akik az Oltáriszentségben nem hisznek, merő babonaságnak nézik a katólikus Egyház eucharisztikus életét, tévedésnek bélyegzik azt a nagy tiszteletet, amellyel mi az Eucharisztia-nak áldozunk, s azt a pazar fényt és pompát, amelyet egyházművészetünk és liturgiánk az Oltáriszentség ünneplésében kifejt. Nekik, szegényeknek, az Oltáriszentség semmi, míg nekünk minden! Nekik talán bálványtisztelet és babona, míg mi az Isten legszebb adományát ismerjük fel benne, amellyel a megváltott embereket kitüntethette. Ahogyan Szent Ágoston mondja: „Bár az Isten végtelen hatalmú, ennél nagyobb csodát nem tehetett; bár végtelenül bölcs, ennél nagyobb ki nem eszelhetett; bár végtelenül gazdag, ennél pazarabb ajándékot nem adhatott”.

Csakugyan, mit is jelent nekünk az Oltáriszentség?

1. Mindenekelőtt jelenti az *Úr Jézus Krisztus valóságos jelenlétét a kenyér és a bor színe alatt*. Tehát az Istenember eleven köztünk-lakozását, csodálatos, érthetetlen, titokzatos, de mégis valóságos módon való itt-tartózkodását.

Jelenti, hogy Jézus maga itt él és lakik pár lépésnyire tőlünk: ugyanaz a Jézus, aki Bethlehemben született, Názáretben nevelkedett, Galileában és Judeában tanított, aki betegeket gyógyított és bűnösöket enyhített, aki halottakat támasztott s önmaga is feltámadt, aki értünk a kereszten vérzett és meghalt. Ugyanaz a Jézus, aki ma az Atya trónján ül. Láthatatlan, nesztelen, kitapinthatatlan természetfölöttségben, de itt lakozik köztünk az oltáron, testével, lelkével, szívével, vérével, istenségével s emberségével.

Ez a valóságos jelenlét mindig újra ámulatba ejti a benne elmélyülő lelket. Vajjon mi vehette rá Jézust ennek a csodálatos rendelkezésnek csak a kigondolására is és aztán a megvalósítására? Kétségtelenül csak egy dolog: az ő nagy és mérhetetlen szeretete mihozzánk.

Szeretete, amelynek legelemibb és természetes jellemvonása, mint minden szeretetnek, az, hogy ott

akar lenni, ahol az van, akit ő szeret. Ahogy az anya boldogtalan, ha gyermekét nem látja s önkezelével nem gondozhatja, ahogy a hitvestársak szerelme a testi-lelki életközösségben találja meg természetes megnyilatkozását, ahogy jóbarátok nehezen viselik el, ha hosszasabban távol kell lenniök egymástól, úgy akart az Úr is hozzánk való gyengéd szeretetének érezhető kifejezést adni azzal, hogy módot talált az állandó köztünkmaradásra. Ez az Oltáriszentség.

Amennyiben megdicsőült Udvözítő itt akart maradni köztünk: közelről akarta érezni a mi szívünk dobbanását, közelről hallani sóhajainkat, közelről száritani fel könnyeinket, közelről önteni vigaszt fájdalomkra. „Gyönyörűsége az emberek fiaival lenni.” Ezért nem érte be azzal, hogy mint Isten úgyis mindenütt jelenvaló, sem azzal a titokzatos bennünkklakással, amelyet a kegyelem eszközöl (Ján. 14, 23), hanem az Oltáriszentséget szerzette, hogy valóságos isten-emberi jelenléte révén is zarándoktársunk legyen a földön. Hogyha szemünk nem látja is, fülünk nem hallja is őt, szívünk a hit által megérezze az ő csodálatos, boldogító, felemelő s vigasztaló jelenlétét.

Boldog nemzedék mi, hogy így állandóan velünk van az Úr! „Emmánuel!”

Olyanféle ez a jelenlét, mint amikor Jézus feltámadása után az Emmausba menő tanítványokhoz csatlakozott s oktatta, felemelte, vigasztalta őket, úgyszólván „gerjedezett a szívük”, amit ő szólott hozzájuk (Lk. 24, 32). Jézus ott velük volt, beszélt hozzájuk, a tanítványok valamiképpen meg is érezték a jelenlétét, de szemük nem ismerte fel őt. De azért mégis Jézus volt velük.

2. Az Oltáriszentség továbbá *a kereszthalál állandó, jelképes megújítása* oltárainkon. Krisztus a kereszten egyszersmindenkorra megváltott ugyan minket, az ő áldozata az egyetlen s tökéletes áldozat a világ üdvösségére.

A szentmise nem is új áldozat, csak annak az egyetlen és egyetlennek állandó, jelképes bemutatása, titok-

zatos megisméltése, amelyet Jézus először a Golgotán bemutatott. Ezt a titokzatos, szentségi megújítást azonban szintén maga az Úr gyakorolta először az utolsó vacsorán, ahol kifejezetten el is rendelte annak állandó gyakorlatát „az én emlékezetemre”. A szentmise tehát a golgotai áldozat megjelenítése a hívek szeme előtt. A szentmisén jelen lenni annyi, mintha a Kálvária keresztje alatt állanánk, mintha hálás és megindult szeretettel térdelnénk ott, a nagy világdráma színhelyén, ahol Isten megengesztelődött, a pokol legyőzetett, az ember megváltatott s a bűn minden elfojtó uralma eltöröltetett.

A szentmise s a szentáldozás révén minden egyes hívő abba a titokzatos, éltető áramkeringésbe kapcsolódik bele, amelynek hajtóereje az Úr szívevére, s amely a lelkek országát állandóan élteti, tisztogatja, nemesíti s megdicsőíti. A szentmise s a szentáldozás révén mindannyiszor megújul és megszilárdul a mi eleven egybeforradásunk Jézus titokzatos testével. Minden Üdvösség az Úr Jézus kereszthalálából támadt, de elsősorban az Oltáriszentség s a szentmise az, ami által a kereszthalál gyümölcsei minden egyes hívőnek egyéni kincsévé válnak.

Ki szerezte a *misét*? A külső szertartásokat az Egyház, a lényegét azonban — az utolsó vacsorai jelet ismétlődését — az *Úr maga rendelte*.

3. Az Oltáriszentség a mi *lelkünk természetfölötti tápláléka*. Minden áldozatnak folytatása az áldozati lakoma, amelyben maga az Isten vendégeli meg gyermekeit. Itt az áldozati lakoma magának az Istenembernek teste s vére, amelyet ő maga ajánlt fel a mennyei Atyának s amelyet most lelki táplálék alakjában az Atya ad vissza nekünk.

Távolállók, a hit terén laikusok s felületes lelkek szemében csupa érthetetlen talány: hogyan adhatja az Isten Fia a saját testét s vérének híveinek eledelül s italul? Mi ennek a célja és értelme? Nem primitív népek ősi babonáinak, a teofagiáknak (Isten-evéseknek) zavaros visszhangja-e mindez?

Ó nem! Mért lenne az oltáriszentségi jelenlét lehetetlen? Nem művelhette-e Isten azt a csodát, hogy amint ő minden testi életünknek forrása, ugyanúgy legyen lelki életünké is, mégpedig nemcsak kegyelmeinek közlése útján, hanem egyenesen is és személyesen: önmagának csodálatos átadása, belénköntése által? Ennek a magasztos gondolatnak, ennek a kétségtelenül istenien merész, de egyúttal istenien fölséges lélektáplálásnak pedig lehet-e kifejezőbb, érthetőbb, emberibb és közvetlenebb jelképet adni, mint a fizikai magunkhozvétel, a „kenyér” evését s a „bor” ivását? Nem azért, természetesen, hogy velünk egyesülve istenségét elvesse magától, hanem ellenkezőleg: hogy minket is a maga istenségének magasságos fénykörébe emeljen. Nem azért, hogy ő változzék át a mi testünké, hanem ellenkezőleg, mi magasztosuljunk át hozzá, hogy a mi testünk, vérünk, lelkünk s egész lényünk teljék el az ő istenemberi lényének gazdag kisugárzásával.

A szentáldozás kétségtelenül a legmerészebb, legszokatlanabb vallási gondolat. Isten mint eledel! Isten mint táplálék! S csodálatos dolog: mégis megérti rövid magyarázat után még a gyermek is és hosszas teológiai fejtegetés nélkül is szinte természetesnek találja a legegyszerűbb ember. S nemcsak a legegyszerűbb ember, hanem a tudós is, nemcsak a szegény, öreg, falusi néni, hanem a tábornok, az egyetemi tanár, a felfedező, a lángelme is. Nemcsak szelíd asszonyok s ártatlan leánykák, hanem lobogó vérű fiatalemberek, serdülő ifjak, erőteljes férfiak: valamennyien érzik, hogy ebben a Szentségben titokszerű lelki erők hullámozása zuhog. Hogy itt csodás bensőségességben talál egymásra Isten és a lélek. Hogy itt idő és örökkévalóság, földi korlátozottság és isteni végtelenség foly egybe, s erők szabadulnak fel, amelyek minden evilági hatalomnál mélyebben s elevenebben mozgatják meg a lelkeket.

4. Az Oltáriszentség nemcsak magában véve Isten legszebb ajándéka, hanem *újabb isteni adományok végnélküli sorozatának forrása.*

Ki tudná elmondani, a kegyelemnek mennyi vírága, gyümölcse fakad az Oltáriszentségből a hívők lelki életében! Az élő hit, a lángoló Krisztus-szeretet, az erkölcsi ellenállóképesség, a hősi tűrés, a tisztaság csodáinak milyen beláthatatlan áradata buzog és patakzik a mi eucharisztikus életünkből! Nem csoda, ha az Egyház minden erejét s leleményességét, a liturgia és a művészetek, az ének és zene, fényes miseruhák és szertartások, úrnapi körmenetek és eucharisztikus ünnepélyek minden színpompás változatosságát fejt ki, hogy a katolikus lelkület örömujjongásának s hálájának méltó kifejezést adjon azért, amit itt nap-nap mellett merítünk. Kívülállóknak mindez titok talán, azoknak azonban, akik benne élnek és ezeket az áldásokat mindennap élvezik, boldog élmény és felbecsülhetetlen kincs.

De nem kötelességük-e ezeknek a gazdag választottaknak, hogy másokat is ennek a kincsnek birtokába segítsenek? Hogy szeretettel világosítsák fel azokat is, akik e szent titokban egyebet nem látnak, mint babonát és önámítást? Nem kötelességünk-e mindnyájunknak, hogy küzdjünk a lanyhaság, a közöny és az értelmetlenség ellen az Oltáriszentség irányában? És ugyanakkor kemény és világgraszoló tiltakozást jelentünk be azokkal az elvakultakkal szemben, akik szét akarják rombolni oltárainkat, el akarják rabolni az eucharisztikus Krisztust a hívő katolikus néptől? Akik az orosz Jaroszlávskij jelszavát követik, hogy „addig nem nyugszunk, míg a világ valamennyi templomát egyetlen lángtengerben porrá nem égetjük”?

S nem kötelességünk-e mindenekelőtt az eucharisztikus Királynak magának, Üdvözítő Krisztusunknak mély megindultsággal nyujtani engesztelést azokért a borzalmas szentségtörésekért, amelyeket ellenségei az Ő szeretetének e legfőbb adományával szemben elkövetnek?

Az Oltáriszentség: a hit iskolája.

A felvilágosodás korának megbocsáthatatlan tévedése volt, hogy a hitben és kereszténységben mindenáron sötétséget és babonát akart látni, valamit, ami a gondolkozó emberhez méltatlan és megszegyenítő. A babona olyan érzékfeletti tételekhez való ragaszkodás, amelyeket semmiféle komoly bizonyíték nem igazol.

A keresztény hit azonban, éppen ellenkezőleg, lényegesen feltételezi a legkomolyabb és legszilárdabb értelmi biztosítékot, ami csak elképzelhető, t. i. az Isten igazoló tanubizonyoságtételét valamely kijelentés és hittétel mellett. A hit csak akkor megalázó, ha vakhit, ha merőben érzelmi, alapozatlan hit; de nem megalázó, hanem, éppen ellenkezőleg, felmagasztaló, valósággal a szellem diadala, ha egyenesen az Istennek történelmileg megállapítható kinyilatkoztatására támaszkodik. Megalázó dolog-e, ha érzékeinknek, a tapasztalásnak, vagy a tudománynak szavára hallgatunk? Ugyebár nem. Ám akkor százszor kevésbbé lehet megalázó, ha Isten szavára hallgatunk, aki minden emberi tudománynál s minden érzéki tapasztalásnál biztosabb és igazabb forrása az igazságnak.

Sőt a hit nemhogy ellensége a tudásnak, inkább kibővítője annak, hiszen egészen új távlatokat nyit meg az elme számára, új világokat tár fel előtte, amelyekbe az emberi kutatás egyébként egyáltalán el nem hatolhatna. Az emberi tudomány olyan, mint mikor a csillagos eget pusztán szabad szemmel vizsgálom; a hit viszont az a távcső, amelyen keresztül a szemem látóképessége sokkal messzibb, szélesebb, egyébként ismeretlen világokba hatol be. S azért a helyes értelemben vett keresztény hit sokkal nagyobb diadala a szellemiségnek, mint a merőben emberi felvilágosodás és tudomány.

Mármost az Oltáriszentség ennek a komoly, keresztény hitnek valóságos főiskolája. Mégpedig több oknál fogva.

1. Iskolája a hitnek, mert az Oltáriszentség tanának elfogadása *egyedül és kizárólag Isten szavára támaszkodik*. Érzékek, tapasztalás, a puszta emberi következtetés itt nem mutat semmit; a fizikai s kémiai észlelet számára a kenyér és bor színe örökké csak kenyeret és bort mutat. Egyedül azért, mert Krisztus oly határozottan és világosan mondotta, hogy „ez az ő teste” és „ez az ő vére” s „az ő teste valóban étel s az ő vére valóban ital”, amelyet enni és inni kell, máskülönben nem lesz élet bennünk stb., csak azért hajlunk meg az Oltáriszentség előtt, meghajlunk a porig.

Ez a mi hitünk tökéletesen érzékfölötti, természetfölötti, isteni. Sokkal inkább, mint azoknál a hitigazságoknál, amelyeket valami formában maga az ész: a tapasztalás is megerősít. Éppen ezért az Oltáriszentségben való hitünk a legteljesebb és legtökéletesebb értelmi hódolat az Isten igazmondása előtt. S mégis: csodálatos dolog, a katolikus világ hisz az Oltáriszentségben. Nemcsak gyermekek és nők, hanem komoly, művelt férfiak, történelmi egyéniségek egész tömege hull a porba az Úrfelmutatás vagy a szentségi áldás pillanatában s járul összetett kézzel s mély megindultsággal a szentáldozáshoz. Mert tudatosan vallja, hogy Jézus szava több, mint az érzékeké, hogy Isten igazmondása nagyobb és szentebb ismeretközlő, mint a puszta érzéki tapasztalás.

Az Oltáriszentség hite az emberiség jelentős részének imponáló lendülete a természetfölöttiség felé, egy beláthatatlan, sokmilliónyi tábor felsőbb ihletettsége, amely biztosan és szilárdan áll olyan igazságok talaján, amelyek valóban nem e világból valók.

2. Az Oltáriszentség a hit iskolája, mert *legmagsabban emel az Isten közelébe*. Annál nagyobb és csodálatosabb egy hittény, mennél közelebb visz bennünket az Istenhez, visz bele minket az ő gondolataiba és titkaiba, vagy mennél inkább juttat közel minket Krisztus személyéhez. Ebből a szempontból az Oltáriszentség-hit a természetfölötti hitnek csakugyan egyik

legszebb kivirágzása. Mert az istenség itt nem mint távoli nap ragyog a lelkünk elé, nem mint utólérhetetlen Felség, amelyhez közelíteni embernek nem szabad, hanem mint a fölséges Isten kimondhatatlanul gyengéd leereszkedése hozzánk. Általa közelebb jutunk az Isten Fiához, mint az ő megtestesülése vagy akár a Szentléleknek bennünklakozása által. Mert hiszen ő itt az étel és ital alakjában valósággal egygyéforr velünk, csekélyke teremtményeivel, vándortársunk lesz zarándokútunkon s állandóan fellobogtatja előttünk azt az áldozati tüzet, amelyben egy világ született újra.

Ki szállhat ennél magasabbra? Ki hódíthat meg szélesebb birodalmakat, felsőbbbbségesebb létrendeket? Már az istenhit felemel s megnemesít, Krisztus hite egyenesen Isten barátjává s gyermekévé üt minket; az Oltáriszentség azonban valósággal egygyé tesz vele, mint mikor egy kicsiny csillagot egy hatalmas Nap vonzóereje elragad s magába ölel.

3. Az Oltáriszentség azért is kiváló iskolája a hitnek, mert alkalommal *nyílt hitvallásra is kényszerít*, szembeszállásra a harcok istentelenséggel. Amit az agg Simeon Krisztusról mondott, hogy „jel lesz, amelynek ellene mondanak”, az az Oltáriszentségről is beteljesült. Beteljesült már akkor, amikor Krisztus Urunk a kafarnaumi hosszú eucharisztikus beszédben az Oltáriszentséget előre jelezte, s amikor ezek a szavai a zsidók, sőt egyes volt tanítványai részén is kemény ellentmondásra találtak. Voltak, akik Jézusnak e fejtegetései miatt hagyták el őt és többé nem jártak vele (Ján. 6, 67).

De ellene mondanak ennek a jelnek ma is. Erre az ellenmondásra vallanak Oroszország, Spanyolország és Mexikó felrobbantott, porig leégetett, meggyalázott templomai. Nem a pokol dühös ellenkezését jelzi-e az Oltáriszentség gondolatvilágával szemben az Oltáriszentség hajlékainak és szolgáinak ez a pokoli gyűlölete? A lemészárolt papok, meggyalázott és megölt apácák és hívek hulláinak tömege? Mi más ez, mint

a Sátán seregének türelmetlen tobzódása ama hit ellen, amely ezeket a kőből épült vagy eleven templomokat állította az Oltáriszentség szolgálatába?

Az ateizmus és a bolsevizmus nem tud mit kezdeni a hittel és a szeretettel. Nem érti meg, miként lehet a szeretet a világ legmélyebb tartóoszlopa, a teremtés és megváltás végső rúgója, a társadalom legmélyebb éltetője. Az ő követőik szemében a történelem és az emberi társadalom nem más, mint az önzés és a gyűlölet felcsapó ösztöneinek örök hullámmzése s ők erre a két elvre: az önzésre és a gyűlöletre építik egész világukat, politikai és gazdasági rendszereiket, álmaikat. Ügylátszik, annyira meg vannak győződve az önzés és gyűlölet világboldogító erejéről, hogy ennek a kedvéért az egész emberiséget maguk alá szetrennék teperni, mindenütt a hitetlenséget, önzést és gyűlöletet tenni meg a társadalom alapelvévé s elpusztítani mindazt, ami az ellenkező pólusokon: a hit és a szeretet világsarkain mozog.

Egy egész világot mozgósítanak pokoli terveik érdekében, ám ezzel a hívők társadalmát is arra kényszerítik, hogy akár a vértanúságra készen szálljanak szembe a hitetlenség törekvéseivel és keljenek védelmére a megtámadott oltároknak. Épp ezért az Oltáriszentség hite ma már nem csupán jámbor, csendes áhitat, hanem harctér, amelyen sok embernek, műveltnak, munkásnak, ifjúnak valóságos hitvallói hősiességre nyílik alkalma.

Harmadik elmélkedés:

Az Oltáriszentség: a szeretet iskolája.

Ha az Isten- és emberszeretet a legfőbb kincs, amelyre az ember szert tehet s amely a társadalmat a béke és derűs összhang magaslataira vezetheti, akkor az Oltáriszentség ennek a szeretetnek legfőbb s legáldottabb iskolája.

1. Az Oltáriszentség a szeretet iskolája, mert maga is *Isten hozzánk való szeretetének egyik legfőbb*

záloga. Ha már a teremtés is Isten hozzánk való szeretetének nagytette volt, még inkább az volt a megtestesülés, a megváltás, a kereszthalál s az Oltáriszentség. Fokozatosan jut ezekben kifejezésre, hogy Isten nemcsak hatalmas és félelmetes, hanem az Apostol gyönyörű mondása szerint „Isten a szeretet” (1. Ján. 4, 8). Ez a szeretet magyarázza meg a teremtést, a megváltást és megtestesülést: hogy az Istennek gyönyörűsége volt, hogy az emberek fia közt legyen (Péld. 8, 31).

Az Istenember, az Isten hozzánk való szeretetének élő kikristályosodása. Jézus a fogható, látható, köztünk megjelent örök, isteni Szeretet. Az Oltáriszentségben pedig Jézus folytatja azokat a szeretetműveket és jótéteményeket, amelyeket földi életében oly pazarul gyakorolt.

Láthatatlanul ugyan, de most is „köztünk jár, jót tévén”, a világ végéig. Ma is vakokat tesz látókká, sántákat s bénákat járókká, lelkileg holtakat eleve-nekké; ma is személyesen, közelről vigasztal, erősít, enyhít és táplál bennünket. Ma is ő szítja fel bennünk az Isten országa utáni vágyat, az örök élet reményét. A szeretet az Oltáriszentség szerzésének pillanatában még azt a tömérdék visszaélést, megszenteltelenítést, sőt tengernyi durva szentségtörést is elfeledtette az Úr Jézussal, amelyet elvakult és gonosz emberek az évszázadok folyamán e Szentség ellen elkövetni fog-nak. Semmiféle hálátlanság és hitetlenség nem tartotta őt vissza a szeretet e csodájának létesítésétől. Még sa-ját híveinek s kitüntetett gyermekeinek hidegsége és számos hanyagsága sem. Mindezekért, úgylátszik, előre vigaszt és elégtételt nyújtott neki az a felmérhetetlen sok áldás, amely a tabernákulumokból árad majd ki a földre: a hit, az ájtatosság, a tisztaság, a hála, a lelki erősség csodái, amelyeket az Eucharisztia művel majd a lelkek birodalmában.

2. Az Oltáriszentség azért is a szeretet iskolája, mert minket is hatalmas erővel *sürget viszonzsere-tetre*. „Quis non amantem redamet?” ki ne szeresse azt viszont, aki így szeretete őt? kérdi Szent Bernát. Ki ma-

radjon érzéketlenül, amikor az Oltáriszentséghez közeledve szinte érzi a tűzláng tengerét, amely itt feléje csap; a szeretet hullámvázát, amely egy világot olvaszt magába? Melyikünket nem ragad meg, ha a szentmisén ájtatosan jelen vagyunk, szent borzalom a gondolatra, hogy most az oltáron ugyanannak az örök Isten-Bárányának vére folyik titokzatosan, akinek teste a keresztfán vonaglott értünk?

Amikor áldozni megyünk, melyikünk nem érzi, hogy az Üdvözítővel való közvetlen érintkezés nyomán isteni kéz simogatja meg arcunkat, isteni Barát ölel magához minket s az Üdvözítő csókja lobban fel a homlokunkon? S kit ne töltene el szent lelkesedés az Oltáriszentség tiszteletének terjesztésére s védelmére, ha arra gondol, hogy az utolsó vacsorán Krisztus Urunk éppen az Oltáriszentségben nyújtotta utolsó drága ajándékát örökségképpen reánk: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre?” Az Oltáriszentség az a véres nefe-lejcs, amelyet a szenvedő Üdvözítő emlékezetül hagyott reánk; az a passziflóra, amely az ő elvérző szeretetét állítja mindig újra elénk!

3. Az Oltáriszentség azonban az *emberek egymás közt való szeretetének* is csodálatos iskolája. Mert hiszen ha egyenlőkép részesültünk ebben a csodálatos isteni adományban, egyenlőkép is lettünk általa testvérek, egyenlőkép kell is tehát szeretnünk egymást. És hogyne szeressük és becsüljük egymást, mikor azt látjuk, hogy Isten mindnyájunkat ennyire szeretett s ilyen kincsekkel nem habozott kitüntetni minket. Testvérek lettünk a közös istenfiúság által, amelyet a kereszttáldozat révén szereztünk s amelyet Jézus rendeléséből az Oltáriszentség állít újra meg újra a szemünk elé. Így aztán csakugyan az Oltáriszentség az a titokzatos szent kapocs, mely által a legbensőbb testvériség szálai fonódnak körénk; a szentáldozás az, ami által valósággal vörökonokká leszünk Krisztussal is, meg egymás között is. Hiszen ugyanaz az istenemberi Test táplál minket s ugyanaz az istenemberi Vér folyik az

ereinkben: szinte szentségtörésszámba mehet, ha mégsem szeretjük és becsüljük meg egymást!

Szent Pál is kiemeli már, hogy az eucharisztikus kenyér és kehely az, ami által mindnyájan, akárhányan vagyunk, titokzatosan eggyé forradunk. „Az áldás kelyhe — írja —, amelyet megáldunk, nemde Krisztus vérében való részesülés-e? És a kenyér, amelyet megtörünk, nemde az Úr testében való részesülés-e? Mert egy kenyér, egy test vagyunk sokan, mindnyájan, akik egy kenyérben részesülünk” (I. Kor. 10, 16). Hogyne szeretnék egymást ugyanannak a csodálatos istenemberi titokzatos testnek különféle tagjai? Hogyne gondoskodnának egymásról szeretettel és gyöngéden? Hogyne érdeklődnének egymás iránt és hogyne tisztelnék egymásban a közös főt, Krisztust? Ahol ez a kölcsönös, őszinte szeretet hiányzik, ott a hívek eucharisztikus élete is hamis vagy fogyatékos.

Ha valaha, napjainkban nem pusztá elvont, aszkétikus megfontolások ezek, hanem nagyonis időszerű és gyakorlati figyelmeztetések. Hiszen ha valaha, ma szakadt az emberiség száz meg száz táborba! A bírvágy, önzés, irigység, becsvágy és gyűlölet mély hasadékokat vágott nemcsak az egyes népek közé, hanem még ugyanazon társadalmi osztály és család tagjai közé is. Az emberek szeretetet emlegetnek, de nincs erejük hozzá, hogy igazi szeretetet gyakoroljanak is, mert hiszen a szeretetnek alap és talaj kell, hogy kivirágozhassék, s talajnak nem elég a pusztá vérségi kapcsolat, vagy a közös, anyagi, szellemi, társadalmi vagy állami érdek. Igazi szeretet csak ott van, ahol az emberek mély és igaz alapon testvéreknek ismerik fel egymást, ami sehol oly elragadóan fenséges módon nem képzelhető el, mint az Oltáriszentség talaján.

Mennyire megenyhülne egyszerre a szociális kérdés is, ha embereinkben több volna ez az eucharisztikus testvériségtudat! Az egyik tag felelőssége a másikért! A természetfölötti szolidaritás és kölcsönös gondviselés!

Az emberek viselkedése az Oltáriszentséggel szemben.

Az Oltáriszentség csodálatos ajándékával szemben az emberek nagy része éppen nem viseltetik megfelelő hálával és hódolattal. A kenyér színe alatt rejlő isteni Vendég sokak részéről ma is olyanféle fogadtatásban részesül, mint amikor látható alakban jelent meg az emberek között: „övői közé jött, de övői be nem fogadták”. (Ján. 1, 11.)

1. Még a hívő keresztényeknél és katolikusoknál is vajmi gyakran nagyfokú *lányhaság és érzéketlenség* éri az isteni vendéget a szeretet szentségében. Különös dolog: itt nem hitetlenekről vagy kételkedőkről van szó, akik egyszerűen kitérnek az Úr útjából és nem érdeklődnek iránta, hanem azokról, akiket Isten az igaz hit s a kegyelem felbecsülhetetlen ajándékai-val kitüntetett. Még azok is hanyagok az ő szolgálataiban és szeretetében, akik egyébként jól tudják, kicsoda Krisztus és mi az Oltáriszentség.

Szinte érthetetlen az az emberi tunyaság és lagymatagság, amely minden földi jóért könnyen rajong és lelkesedik, ellenben a javak javáért és a kincsek kincséért minden lépést áldozatnak érez. Előttünk fekszenek az Oltáriszentség pazar ajándékai s mi mégis oly kényelmeskedők vagyunk, hogy éppen nem sietünk ezeket a kincseket elfogadni s önjavunkra felhasználni. Tehernek érezzük a vasárnapi rövidke szentmisét, szinte csak a pokolbüntetés félelméből szánjuk el magunkat, hogy húsvét táján, egyszer egy esztendőben, nagynehezen a szentáldozáshoz járuljunk.

Szomorú emberi vakság és érzéketlenség, amely unatkozik az eucharisztikus Krisztus közelében s ahol csak teheti, messze kitér az útjából, mint ahogy valami kellemetlen idegen, valami tolakodó, sehonnai kéregető elől menekül az ember. Úgy illenék, hogy örüljünk és ujjongjunk, valahányszor az oltár közelébe léphetünk s hogy felragyogjon a szemünk, valahány-

szor csak a harang csendülését is halljuk, amely öhozzá hív. Sajnos azonban, a harang, a templomtorony, a kereszt s a tabernákulum mintha semmi különösét sem jelentene nekünk! S ha nagynehezen mégis megjelenünk az Oltáriszentség előtt, unatkozunk s talán egyetlen gondolatunk, egyetlen szavunk sincs a kenyér színe alatt jelenlevő Krisztushoz. Gyászkeresztények vagyunk!

2. Mit szóljunk azután a kimondottan *hitetlenek* óriási tömegéről! Azokról az emberekről, akik akár önhibájukon kívül, mint a pogányok vagy az Anyaszentegyházon kívül állók százmilliói, nem is ismerik az eucharisztikus Krisztust. Avagy azokról, akik keresztényeknek, katolikusoknak születtek, de akár a ferde nevelés és vallástalan környezet hatása alatt, akár saját könnyelműségük s nemtörődésük folytán Krisztust soha igazán meg nem ismerték vagy az ő hitétől elpártoltak. Nem szomorú látvány-e: száz meg százezer keresztény, akinek szemében Krisztus semmit sem jelent! Akik érzéketlen közönnyel mennek el Jézus templomai előtt és soha eszükbe sem ölik a gondolat, hogy itt kellene keresniök minden élet célját, minden probléma megoldását, minden boldogság forrását! Annyira nem törődnek Krisztussal, annyira semmibe sem veszik már, hogy nem is jut eszükbe Krisztus egyéniségével és tanításával behatóbban foglalkozni, például az Oltáriszentség kérdését komoly vizsgálódás tárgyává tenni. Egy kézlegyintéssel intéznek el egetverő kérdéseket, lélekbenyúló tényeket.

S nem vet-e szomorú fényt a hitetleneknek ez a sokmillió tábor a Krisztus-ország híveire is? Nem szégyen-e, hogy csaknem kétezer évvel a megváltás után még mindig oly szabadon terjenghet a hitetlenség és oly óriási azoknak a száma, akik számára Krisztus neve alig más, mint egy idegen hangzású történeti név?

3. De itt van végül az *istentelenek és istengyűlölők* világa is. A sátán csatlósai a földön, fenyegető

szervezettségben, megdöbbenő, pokoli elszántsággal. Emberek, akik akár gonoszságból, akár elfogultságból kiirtanivaló ellenségnek tekintik Jézust: a legjobbat és legszentebbet, az emberiség legnagyobb jótévőjét s egyetlen üdvösségét. Akik azt mondják: „Nem akarjuk, hogy ez az ember uralkodjék rajtunk”. Akik gyűlölik a világosságot, mert cselekedeteik sötétek. Akik Krisztusban és az ő vallásában csak kellemetlen akadályt látnak, zabolázatlan, gőgös, önző vágyaiknak gátlóját, érdekeik és hatalmi vágyuk gyűlölt fékezőjét. S akik, mert gyűlölik Krisztust, nem tudják elviselni azt sem, hogy mások higgyenek benne. Elönti őket a düh, ha embertársaikat imádkozni, templomba járni, Istent imádni látják.

Ráfogják a vallásra, hogy nem egyéb rosszhiszemű félrevezetésnél vagy jóhiszemű tévedésnél. Holott éppen ők azok, akik puffogóan üres jelszavakra, a tömegek félrevezetésére és alacsony ösztöneire építik gondolatvilágukat s ahol egyszer a hatalom a kezükbe került, ott a terror minden véres eszközével irtják mások vallási meggyőződését. Ahogyan Krisztus ellenségei ma Oroszországban, Spanyolországban és Mexikóban dolgoznak, úgy csak az az elvakult gyűlölet dolgozik, amely egykor Krisztust keresztre feszítette s ma is keresztre akarja feszíteni és el szeretné pusztítani minden egyes felrobbantott templomban, feldúlt tabernákulumban, minden megrontott és beszennyezett lélekben.

Gyűlölet tengere, hitetlenség tengere, lanyhaság tengere: vajjon ezt érdemelte Jézus cserébe tőlünk az ő végtelen szeretetért?

Ötödik elmélkedés:

Kinek van igaza?

Az egyik oldalon porbahulló, alázatos, lelkes hit és szinte rajongó szeretet az Oltáriszentség iránt, a másik oldalon habzó hitetlenség és gyűlölet, — vajjon melyik tábornak van igaza e kettő közül? Ki jár a

helyes úton: azok-e, akiknek az Eucharisztia minden, vagy azok, akiknek semmi?

1. Mindenekelőtt tévesek-e annak a *hitnek alapjai*, amely minket Krisztushoz és az Oltáriszentséghez vezet? Megcáfolták-e valaha a vallás *nagy alaptételeit*, az Első Ok és Végső Cél létét, Istent, a lelket, a túlvilági rendeltetést? Megcáfolták-e valaha a kereszténység tételeit: Krisztus istenségét? Avagy a katolikus Egyház krisztusi eredetét? A hitetlenség rengeteget írt és beszélt e tételek ellen, de megcáfolni egyetlenegy sem tudott közülük.

A kereszténységen kívül nincs egyetlen megoldás a nagy világtalányok megfejtésére, Krisztus személyének s a vele fellépő történeti jelenségeknek megmagyarázására. Itt minden tiszta, egyenes, fenséges és világos; amott minden csupa kínzó kérdőjel és megoldatlan talány. Krisztus hitében megnyugvást talál az ész és a szív, Krisztus hite alapján rend, béke és összhang virágozik az emberi társadalomban. Viszont ennek a hitnek megtagadása az emberiséget szinte lépten-nyomon nyomorba és sötétségbe taszítja. Hányan próbálták már a világot boldogítani Isten, Krisztus és Anyaszentegyház nélkül, s milyen szomorúan cáfolt rá a valóság az ő hiú álmaikra! Minden évtizedben felhangzik egy-egy újabb világmegváltó jelszó s pillanatilag úgy látszik, mintha csakugyan üdvösséget hozna a világnak; a valóságban pedig a hitetlenségnek minden újabb fordulata csak újabb szenvedésbe, bajba, elkeseredésbe s a tévedések egész sorozatába dönti a világot. Egyetlen szikla van, amely sohasem inog meg: a keresztény hit, Krisztus tana és Egyháza.

2. Vagy tán az *Oltáriszentségre vonatkozó hit-tételek* bizonyultak-e tévesnek és ámtásnak? Ha az Oltáriszentségben tévedünk, akkor maga Krisztus tévesztett volna meg minket, mert ő mondta egyszerűen és félreérthetetlenül: „Ez az én testem” és „Ez az én vérem”. S hogy ezt csakugyan a valóságos jelenlét értelmében kell értenünk, azt a legnagyobb világos-

sággal és nyomatékka! kifejtette már előzőleg abban a hosszú kafarnaumi beszédben, amelyben az Oltáriszentség adományára előre felkészítette hallgatóit (Ján. 6, 27—70). „Bizony, bizony mondom nektek: az én testem valóban étel s az én vérem valóban ital” stb.

Jézusnak az Oltáriszentségre vonatkozó szavait már az első keresztény századok tökéletes egyértelműséggel a valóságos jelenlét, a titokzatos áldozat s a lelki táplálék értelmében fogták fel: kezdve Szent Páltól, aki az első Korinthusi-levélben ismételten szól az Eucharisztia!ról, az I. és II. század számos írott emléké!n, majd a nagy egyházatyák!n keresztül fel, egészen a mai napig. Jellemző és nagyon sokatmondó dolog, hogy Krisztus Urunknak az ő testére s vérére vonatkozó szavait egészen a középkor derekáig senki-nek még csak eszébe sem jutott máské!p értelmezni, mint szószerint.

Valóban igaz: ha Jézus csak képletesen akarta volna szavait értelmeztetni, akkor ezt kifejezetten ki kellett volna emelnie, különben ő maga vezette volna félre a hívek millióit sokszáz éven át. Csak nem tehető fel, hogy Jézus nem tudta volna, miké!p értik szavait azok, akik őt hallották?

3. Az Oltáriszentség hitét azonban nemcsak dogmatikai vagy hitvédelemtani megfontolások igazolják, hanem maga az élet is, azok a gazdag *hatások és gyümölcsök*, amelyek az oltár élő forrásából fakadnak. „Gyümö!cséről ismeritek meg a fát”, mondta maga az Úr Jézus. Márm!st szinte lehetetlen szavakba foglalni, milyen pazar bősé!gben s üdítő színpompában sarjad millió virág és gyümö!cs az eucharisztikus élet patakjai mentén. Ahol az Oltáriszentséget szeretik s belőle élnek, ott a Krisztus-szeretethe!k, az önfeláldozó, forró áhítatnak, a keresztény eszmeiségnek, a felebaráti szeretethe!k és a tisztasá!gnak megszámlálhatatlan, ragyogó aratása van. Kezdve az első századok vértanúitól egészen napjainkig, az Oltáriszentség volt mindig az életszentség, az élő hit s a természetfölötti ihletettség legfőbb keltegetője. Gyermekeink életének

tavaszt az első szentáldozás fénye vonja természetfölötti ragyogásba s ugyanennek a mennyei kenyérnek isteni varázsa deríti a megdicsőülés és megenyhülés mosolyát a fáradt vándorra, aki halálos ágyán utolsó áldozását végzi. Így szenteli meg az Oltáriszentség s avatja folytonos, égő istenszolgálatná az igaz keresztények életét az ifjúkortól a késő öregségig. Így alakul a mi életünk boldog, ragyogó Krisztushordozó körmenetté egészen a végső Hajnal pirkadásáig.

Nem szomorú-e, hogy mégis akadnak emberek, akik tudatlanságból vagy értelmetlenségből inkább a sötétséget választják, mint a világosságot, inkább a lelki nyomort, mint az Isten gyermekeinek gazdagságát? Páratlan kincsek fekszenek előttük, és ők nem nyúlnak utánuk. Éhen vesz a lelkük, holott egy lépésnyire tőlük az Élő Kenyér kínál nekik erőt és boldogságot. Elepednek a béke, világosság, vigasz és boldogság vágyától, holott ezt mind bőven megtalálnák ebben a „mennyből nyert kenyérben, amely minden édességet magában foglal”. Az Eucharisztia keresztül az Isten életet s mennyországot kínál nekik, de ők inkább megmaradnak a békétlenség, lelki üresség és nyomorúság poklában.

Így maradjon-e ez? Nem kellene-e minden eucharisztikus léleknek, az Oltáriszentség minden igazi hívének összefognia, hogy az emberek ebből a szomorú tespedésből és öngyilkos tévedésből kikerüljenek? Apostoli, eucharisztikus szeretetre van szükségünk, amely az éhezőknek kenyeret szegni siet s a szomjazóknak az Üdvözítő élő forrásait segít megnyitni.

Hatodik elmélkedés:

Mulasztásaink az Oltáriszentséggel szemben.

De vajjon nem illeti-e a jókat is bizonyos felelősség azért, hogy oly sokan félreismerik Isten legszebb adományát? Nem részben a mi hibánk is, hogy a vallástalanság széles népkörökben egyre nő s végül

egyes országokban borzalmas egyházüldözésekben és templomszentségtelenítésekben robban ki? Oly kérdések, amelyek elől szintén nem szabad kitérnünk.

1. Ha a hit fénye sok ember lelkében teljességgel kialudt, abban bizony nagy fokban a *hívő keresztények egy részének közömbössége s érzéketlensége* is hibás. Azért nem apostolkodunk jobban a szent hitért, mert magunk sem vagyunk kellőképp eltelve lelkesedéssel s örömmel a hit kincseivel szemben. Nem tudjuk, nem értjük igazában, milyen kincs az: katolikusnak lenni, milyen boldogság és kitüntetés az: Oltáriszentséget magunkénak vallani.

Szomorú és megsegényítő dolog, amikor még keresztények is oly öntudattalanok Krisztussal és a kereszténységgel szemben, mintha Krisztus és az ő országa valami értéktelen semmiség, jámbor mese, szégyelnivaló babona volna, nem pedig a legszebb és legnagyobb dolog, amiért az ember egész szívéből lelkesedhetik. Szomorú és megsegényítő, ha mások sokkal égőbben lelkesednek a tévedés zászlóiért, üres világnézetekért és hamis irányokért, mint mi az igazságért! Ha mások akár fegyvert is fognak s nem egyszer az életüket is kockáztatják hamis és pusztító jelszavak kedvéért, mi pedig a legnagyobb kincsek és kitüntetések birtokában ezeknek gyáva elprédálói és szinte árulóivá leszünk.

Be másként állna a mai világban is a hit ügye, ha azok, akiket Krisztus az ő kegyelmével kitüntetett, ezt a kitüntetést megfelelőképp megbecsülnék! Ha szent öröm és szinte soha el nem lankadó ujjongás töltene el őket az Eucharisztia gazdag adományai miatt! Ha folyton újra és újra elmerülnének e Szentség fölséges titkainak megfontolásában s úgyszólván soha ki nem lépnének a Szentostya, a Szentségmutató fényköréből! Ha látná a világ, milyen elragadtatással s milyen élő hittel csüngenek a hívők az Euchariszián! Ez a látvány maga megdöbbenést, csodálatba ejtenést és az Oltáriszentség irányában érdeklődő kutatásra indítaná a ma közönyös embereket.

2. Sajnos, akadnak továbbá lelkes Krisztus-hívők is, akik azonban csak magukban élik ki a vallásosságukat s akikben feltűnően fogyatékos az *apostoli érzület*. Szeretik az Eucharisziát, de semmi vágyat nem éreznek az Oltáriszentség hitének terjesztésére. Egyébként híven teljesítik vallási kötelességeiket, lelküket nagyjából rendben tartják, gyónnak és áldoznak is, de mások bajával aztán ugyancsak nem sokat törődnek. Nem fáj nekik az a számtalan lélek, aki kegyelmi téren teljes árvaságban s elhagyatottságban él; nem izgatja őket, virágozik-e, pusztul-e az Isten országa a lelkekben. Hacsak a maguk bőrét megmentik, hacsak a maguk lelkét úgy-ahogy üdvözíthetik, mit törődnek ők mással! A pogányokkal, a téves hitűekkel, a félre-neveltekkel, a vallásellenes izgatás és kísértés áldozataival! Vagy azzal, hogy egész vidékek, falvak, tanyák, városnegyedek vannak évhosszat lelki gondozás nélkül, mise nélkül, Oltáriszentség nélkül!

Ha minden hívő és komoly katolikus tele lenne apostoli lelkesedéssel az eucharisztikus Király birodalmáért! Mennyivel előbbre lennénk csakhamar! Mennyire nem pihennénk, míg az Eucharisztia áldásai mindenkihez el nem jutnának, akik ezekre az áldásokra oly igen rászorulnak!

3. Sokaknál azután, ha megvan is a hit és az apostoli vágy, bizonyos sajátságos *féltékenység és tehetetlenség* gátolja az apostoli cselekvést. Szeretnének tenni, de nem mernek, nem tudnak. Valami különös passzivitás és húzódozás az erélyes fellépéstől Krisztus és az ő országa érdekében jellemzi őket. Vannak amolyan „szent” és nemes lelkek, akik azonban a csendet és nyugalmat minden fölé helyezik s a harctól és férfias helytállástól szinte betegesen irtóznak. Így aztán a vallási és egyházi életbe is sokszor túl sok, szinte asszonyos elem vegyül, valami mindenbe belenyugvás és mindenről lemondás, valami túlzott óvatosság és a „szent” nyugalom szeretete, mintha a vallásosság nem is lehetne más, mint nyugalom és békés otthonulás. Vannak, akik az egész Anyaszent

egyházat valami óvoda-félévé szeretnék alásüllyeszteni, gyermekek és tehetetlen aggastyánok menhelyévé. Holott a másik félen az Isten országának az ellenségei éppen annak köszönhetik sikereik nagy részét, hogy hihetetlenül szívósak, mozgékonyak, fáradhatatlanok, elszántak és harcrakészek, hozzátehetjük: néha a halálmegvetésig s az egyéni önfeláldozásig.

Ideje volna bizony, hogy Krisztus hívei is gondoljanak az Úr szavára, hogy „nem békét jött hozni a földre, hanem kardot”. Azok a „jámbor” katolikusok, akik minden litánián és minden jámbor egyesületben ott sürgölődnek, de mint a kámfor azonnal eltűnnek, mihielyt bátor és férfias cselekvésről van szó! Akik szívesen imádkoznak akár órákhosszat, de süketek, mihielyt sajtóról, irodalomról, szociális munkáról és katolikus közéletéről hallanak. Ezek is állandó gyengítői Krisztus országának.

4. Különösen egyben mutatkozik nagy hiány a katolikusok részén, amiben pedig az eucharisztikus hitvédelem leghatásosabb módja kínálkoznék: az Eucharisziával élő lelkek *ragyogó, vonzó és lelkesítő példaadásában*. A világ százszor inkább ítél az élet, mint a szavak szerint. Azért, ha meg akarjuk győzni a világot az Oltáriszentség fölséges és isteni hatásairól, akkor mindenekelőtt a saját életmódunkkal kell meggyőzően, elragadóan felmutatnunk. Az kellene, hogy az emberek ujjal mutassanak ránk és azt mondják: Nézzétek, milyen csodálatos emberek ezek, akik az Oltáriszentséggel élnek! Milyen nemesek és tiszták! Milyen szeretetreméltók és türelmesek! Milyen elnézők mások gyengéivel szemben, mennyire lelkesednek minden jóért, milyen szelídek és bölcssek és önzetlennék! Mindenekelőtt pedig: mennyire telve vannak Istennel, mennyire túlárad bennük a belső béke, a hit ujjongása, a természetfölötti remény, amelyet semmiféle megpróbáltatás ki nem apaszt belőlük!

Csodálatos diadalát érnők meg az Oltáriszentség tiszteletének ezen a földön, ha sok lenne köztünk az

ilyen igazi és teljes értékű eucharisztikus lélek! Megannyi élő monstancia, ragyogó, járó-kelő tabernákulum, megannyi lobogó, fénylő, melegítő örökláng az Oltáriszentség előtt!

Hetedik elmélkedés:

Feladataink az Oltáriszentség körül.

Mit tegyünk tehát, hogy az Úr szándékai az Oltáriszentség körül beteljesedjenek s az eucharisztikus Király méltó elismerésben, hódolatban s hálás szeretetben részesüljön az emberek között?

1. Mindenekelőtt *önmagunkban kell az eucharisztikus életet tökéletesítenünk*. Aki mélyen behatol ennek a legnagyobb isteni adománynak titkaiba s felismeri azt a végtelen szeretetet, amely az Oltáriszentségből felénk árad, az mindenekelőtt maga törekszik majd arra, hogy a szent Eucharisztia lángoló tiszteletében és szeretetében megújuljon. Az nem elégedhetik meg azzal, hogy kötelességszerűen megjelenik a szentmisén és a szentáldozáson, hanem nem nyugszik addig, amíg az Oltáriszentség nem válik egész lelki világának, gondolatainak s érzésének középpontjává, amíg a tabernákulum nem lesz az a mágnes, amelyhez egész léte s cselekvésmódja igazodik. Nem nyugszik addig, míg olyan kegyelmi életet nem él, hogy akár minden nap is megáldozhassék. Az ilyent valóságos öröm tölti el, valahányszor alkalma nyílik misére, szentáldozásra menni, vagy akár csak egy rövid szentséglátogatásra is az Oltáriszentség elé járulni. „Örvendeztem, mikor azt mondták nekem: az Úr házába megyünk!” (Zsolt. 121, 1.)

Igen komoly oknak kell annak lenni, ami minket a szentmiseáldozatnak akár mindennapi meghallgatásától is, vagy akár a szentáldozásnak gyakori vételétől visszatart. Mert vagy hiszünk az Oltáriszentségben és azokban a csodás adományokban, amelyekben általa részesülünk s akkor dőreség és szinte kegyetlen-ség önmagunk iránt ezeket a kincseket fel nem hasz-

nálni, vagy nem hiszünk és akkor voltaképpen nem is vagyunk többé katolikusok. Az Úr Jézus csakugyan többet érdemel tőlünk az ő nagy leereszkedéséért, mint azt, hogy szinte csak kényszeredetten közelítsünk hozzá, talán csak fenyegetések terhe alatt lépünk az ő asztalához s úgyszólván kegynek tekintsük, ha szóba állunk vele, ha a misében és szentáldozásban az ő atyai ölelését és testvéri csókját elfogadjuk.

2. Gondoskodnunk kell továbbá arról, hogy az eucharisztikus élet *környezetünkben is virágozzék*. Minden igaz katolikusnak mint a szeme fényére, úgy kell féltékenyen az Oltáriszentség tiszteletének őrzésére vigyáznia, főleg saját családjá, gyermekei, alattvalói körében. Gondoskodnunk kell arról, hogy templomaink mindenképpen méltók legyenek arra a fölséges Vendégre, aki falaik között lakik. Semmi sem lehet elég ízléses és szép a templom s a tabernákulum számára. Asszonyaink s leányaink sokat tehetnek az egyházi ruha- és fehérnemű, a virág- és gyertyadiszgondozásában; férfaink és fiatalembereink mint valami csendes díszőrség gondoskodhatnak arról, hogy a templomban semmi se történjék, ami nem felel meg az Oltáriszentség fölségének.

Mindenki, férfiak és nők, tekintsék becsületbeli kötelességüknek, hogy a liturgia, az egyházi ének és közös ima méltó lefolytatásában közreműködnek és főleg az Oltáriszentség tiszteletére rendezett ájtatosságokon, szentségimádásokon, körmeneteken megfelelő áhitattal és méltósággal, szinte tüntetve részt vegyenek. Necsak a nők és gyermekek imádkozzanak s énekeljenek hangosan, hitvallóan, hanem a férfiak is; s necsak a nők áldozzanak gyakran, hanem a férfiak és fiatalemberek is! Tüntessenek vele!

3. Mindent el kell azonban követnünk végül, hogy az eucharisztikus élet *mindenüvé eljusson, ahol eddig hiányosan vagy sehogy sem virágzott*. A külvárosi negyedekbe, a munkásnegyedekbe, a diaszpórába s főleg a pogányok közé is. Mindenüvé, ahol üdvösségre váró lelkek vannak s az Úr tabernákulu-

mai még nem állanak. Meg kell szereznünk az Úr Jézusnak az örömet, hogy minél több lelket menthesen meg s minél többet tápláljon szent testével és vérével. Meg kell nyitnunk az élet és a vigasz forrását azoknak a szánandó, szegény embereknek, akik a szenvedések és kísértések éjszakájában az Oltáriszentség fénye s kegyelme nélkül botorkálnak. Támogatnunk kell tehát a templomépítő mozgalmakat, az egyházközségek és a Katolikus Akció kialakulását, a katolikus sajtót, támogatnunk a missziók szent ügyét.

Törekednünk kell arra is, hogy a *félrevezetett és ellanyhult katolikusokat* újra megnyerjük a komoly és öntudatos egyházi és eucharisztikus életnek. Valamennyien ismerünk ilyen embert eleget s tudjuk, hogy legtöbbje nem annyira rosszakaratból, mint inkább tudatlanságból, kényelmességből s figyelmetlenségből marad távol a vallási élettől. Eucharisztia nélkül él: talán csak azért, mert soha senki igazában rá nem irányította tekintetét az eucharisztikus élet nagyszerűségére és szépségére. Kívülmarad az eucharisztikus áramkeringésen, pedig talán egyébként nagyszerű katolikus válhatnék belőle is. Miért nem törődünk ezekkel az emberekkel? Miért nem figyelmeztetjük őket a kincsekre, amelyek őket is oly boldoggá tehetnék! Miért nem irányítjuk rá a beszélgetést egyszerűen egyszeren erre a kérdésre? Miért nem játszunk a kezükre valami alkalmas könyvet vagy folyóiratot? Miért nem hívjuk el őket egy-egy eucharisztikus ünnepélyre vagy előadásra?

Szomorú, hogy a mi egyházi mozgalmaink többnyire ugyanazon szűkebb körben forognak. De ennek is az a fő oka, hogy az egyházhi katolikusok kissé restek és tétlenek ahhoz, hogy az állandóan távolmaradók közt is toborozzanak az egyházi életnek új híveket. Mennyivel vállalkozóbbak, körültekintőbbek s bátrabbak e tekintetben a vallás ellenségei! Hát vajjon Krisztus hívei nem tehetnének s merhetnének annyit az ő Királyukért, mint a rosszak és elvakultak az ő hamis és romboló jelszavaikért?

Oltáriszentség védői, szeretői, apostolai! Elő a küzdelemre, a szelíd hódítás és toborzás apostoli útjaira!

Nyolcadik elmélkedés:

Engesztelés és tiltakozás.

Amióta az istentelenek mozgalma egész országokban valóságos irtó hadjáratot indított Isten, Krisztus és a tabernákulum ellen, azóta az Oltáriszentség híveinek ezzel a sátáni mozgalommal szemben is különleges kötelességeik vannak.

1. Első kötelességük az *engesztelés és elégtétel-nyújtás*. Ne felejtjük el, hogy a felrobbantott és felgyújtott templomokban, a meggyalázott apácákban és megölt papokban voltaképp magát Krisztust, az Eucharisztia Királyát gyalázták meg, gyilkolták s igyekeztek kiirtani. Ő az első, akinek neve az egyházüldözőknél állandóan a feketelistán áll. Őt üldözik minden szerzetesben és világi papban, minden püspökben és katolikus vezéremberben.

Ez már nem csupán hálátlanság és értelmetlenség, hanem örület, pokoli elvakultság, az emberi szellem legmélyebb lealacsonyodása. Az ilyen rettentő gyűlölettel és pokoli merénylettekkel szemben lehetetlen, hogy akik Krisztust szeretik, az egész világon mélységes megrendüléssel s forró érzéssel ne fektessék az eucharisztikus Király lába elé elégtételüket és engesztelésüket. Amikor az Urat ma ismét ezerszeresen halálra ítélik, kigúnyolják és megköpdösik, megostorozzák és tövissel koronázzák, eltapossák és keresztre feszítik, akkor kell, hogy az ő híveinek szívét mélységes szégyenérzet s reszkető fájdalom töltsse el, s egy egész világ kiáltsa feléje hangosan, hitvallói szóval hűségét és szeretetét! Annál erőteljesebben, mennél örültebben tombol vele szemben ellenségeinek gyűlölete! Annál lángolóbban, mennél több sebet ejtenek a pokol bérencei egyfelől az ő titokzatos, másfelől az ő szentségi Szenttestén!

2. De még itt sem állhatunk meg. Az engesztelés

forró lendületén túl *szent felháborodással kell tiltakoznunk* a Krisztus-gyalázás tébolyult tombolásaival szemben. A katolikus világ nem hallgathat ott, ahol Krisztus ellenségeinek lármás csatakiáltása és bombáiknak mennydörgése már-már az egész földet betölti. Bátran oda kell állniok az egész világ színe elé és hangosan kifejezést adniok szent haragjuknak s mély fájdalomuknak.

Öt világrész keresztény társadalma kell, hogy mint egy ember emeljen vétót az üldözés és szentségtörések ellen. Hogy minden város és minden falu, minden egyházközség és minden egyesület visszhangoztassa ezer és ezer változatban a föld minden pontján: *Nem tűrjük a mi Urunk és Istenünk szemérmetlen káromlását!* Nem tűrjük templomai megszenteltetését, legszentebb hittitkaink lábbal taposását! Nem tűrjük, hogy bárki is gyilkolja és bebörtönözze a mi papjainkat, hogy elevenen elégesse az Oltáriszentség híveit és szolgáit, hogy szennyes kézzel nyúljon a mi apácáinkhoz! Nem tűrjük, hogy műveletlen csöcselék módjára gúnyolják a mi hitünket s népünk, ifjúságunk szívében lerombolják Jézus szeretetét!

Kijelentjük, hogy szégyen az egész civilizált világra, hogy ezeket a gyalázatosságokat némán tűri, hogy a tömeggyilkosokkal mint becsületes emberekkel tárgyal s szabadságot ad nekik, hogy akadálytalanul terjesszék istenkáromlásaikat, erkölcstelenségeket, hazug és lélekgyilkos jelszavaikat. Mi, az egész világ katolikussága, minden vallásüldözésben és főleg minden templom-meggyalázásban a barbárság és aljasság végső fokát látjuk.

Ha ez a tiltakozás az egész világ katolikusságán végigvonul, lehetetlen, hogy a vallásüldözőkre s a közvéleményre hatással ne legyen.

3. Az eucharisztikus élet belső megújítására, valamint az engesztelő s tiltakozó akarat kifejezésére kiváló alkalmul szolgál a *legközelebbi Eucharisztikus Világkongresszus*, amely Őszentségének akarata szerint Budapesten fog 1938 májusában lezajlani. Egy

ilyen Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus úgy szólva az egész katolikus világnak örvendő, ujjongó úrnapi körmenete. A népek és nemzetek együttes hódolata a kenyér színe alatt rejtőző kegyes Istenember előtt. Az eucharisztikus Király hűséges katonáinak felvonulása és ünnepi seregszemléje. Valamennyi európai országból különvonatokat, Észak- és Dél-Amerikából különhajókat jelentenek; számtalan zarándok jön majd Budapestre, hogy itt hatalmas méretekben fejezze ki a katolikus lélek érzelmeit az Oltáriszentséggel szemben.

Öt világrész katolikusai fektetik itt majd a közel 400 millió katolikus világcsalád lelkes hódolatát az Oltáriszentség Királyának lába elé. Boldogok, akik ezen a páratlan vallási ünnepségen személyesen résztvehetnek, az eucharisztikus Király diadalútját személyes közreműködésükkel is előmozdíthatják! De boldogok azok is, akik ha személyesen nem jöhetnek el, lélekben résztvesznek a mi kongresszusunkon, szívükben csatlakoznak a kongresszus ünnepélyeihez és vallásos lelkesedéséhez s főleg a kongresszus végnapján, 1938 május 30-án résztvesznek az *egész katolikus világ nagy, engesztelő, közös áldozásán*.

Olyan győzelmi napja lesz ez az eucharisztikus Udvozítónek, olyan igazán *nemzetközi* eucharisztikus ünnep és hitvallás, minőt csak ritkán lát a világ s amelynek keretében egyazon reggelen valamennyi ország és valamennyi földrész szinte egyetlen zengő, zokogó, éneklő s ujjongó processzióvá egyesül.

Tegyünk meg mindent, hogy az *eucharisztikus Király elégtételt kapjon* a szörnyű gyalázatokért, amelyekkel éppen napjainkban illették szeretetének szentségében szerencsétlen, elvakult emberek! Legyen ez a nap az *Úr Jézus örömnapja a földön, híveinek részén pedig felejtethetetlen lelki élmény: örö m, b u z d u l á s s a z e u c h a r i s z t i k u s m e g ú j h o d á s k i n d u l ó p o n t j a l*

Áldassék a legméltóságosabb Oltáriszentség mindörökké!

Az Eucharisztikus Világkongresszus.

Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten!

A gondolat merésznek látszhatik, de merészen szép is! Eucharisztikus világkongresszus Budapesten! Magyarország mint a világegyház egyik hatalmas, középponti eseményének ünnepi színter! Budapest mint Chicago riválisa, mint tíz- és százezer idegennek úti-célja a világ minden sarkából, mint szállásadója, vendéglátó gazdája a katolicizmus jeleseinek az öt világ-részből! Mit jelentene ez a magyar hitélet és kereszténység szempontjából, de mit jelentene a nemzetre nézve is, ha egyszer Budapest lenne a világegyház egyik legszebb és legimpozánsabb ünnepi összejövetelének színhelye? Szinte álomnak is túlszép, túlcsábító! De éppen ezért nem mondhatunk le róla.

Vajjon lehetséges-e?

Miért ne volna? Mostanában minden második évben rendeznek eucharisztikus világkongresszust, mindig más helyen s ezek a kongresszusok a katolikus hitéletnek impozáns, nemzetközi jelentőségű megnyilatkozásai. Legutóbb 1926-ban Chicagóban tartották a kongresszust minden eddigit felülmúló méretekben. Az 1928-ikit Ausztráliának, Sidneynek ígérték oda. Így most már valószínű, hogy az 1930-iki kongresszust megint Európának valamelyik nagyvárosában tartják. Melyikben? Brüsszelben? Münchenben vagy Varsóban?

Mi azt hisszük, hogy Róma, London, Páris, Amsterdam, Bécs, Köln és Madrid után most már igazán sor kerülhetne Budapestre is. Az európai nagyvárosok közül, amelyekben még nem volt eucharisztikus világkongresszus, bajosan akad egy is, amely több jogcímen kérhetné, hogy most már az ő falai között tart-

sák a kongresszust, mint Budapest. Elvégre Budapest milliós város, amelynek nagyobb része katolikus s így Budapest és Csonkamagyarország a maga kétharmadrész katolikusával szintén megérdemelné, hogy egyszer már reá is gondoljanak, egyszer már ő is jelentsen valamit a katolikus államok szemében! Igaz, hogyha nem sietünk, Varsó vagy Brüsszel biztosan elviszi a pálmát előlünk. S akkor megint várhatunk 4—6 évet, mint hogy valószínű, hogy 1932-ben megint valamely euró-pánkivüli hely, esetleg a hatalmasan fejlődő Dél-Amerika valamely nagyvárosa kerül sorra. Mindent el kellene követnünk, hogy az 1930-as évet nekünk ítéljék oda.

Nem hihető, hogy akadna Budapesten vagy Magyarországon ember, aki ilyen eucharisztikus világkongresszusnak szívből ne örülne. A katolikusok örülnének, hogy a hitélet egyik leggyönyörűbb nemzetközi megnyilatkozása éppen nálunk folynék le. De a nemkatolikusoknak is örülni kell, épúgy amint pl. Chicagóban is együtt örültek a kongresszusnak a katolikusok, protestánsok és zsidók, ha meggondolják, hogy az ilyen nemzetközi aktusnak pusztán nemzeti szempontból is mily beláthatatlanul messzeható s előnyös következményei lennének. Hiszen így Magyarország a nemzetközi érdeklődésnek ismét az előterébe nyomulna, még pedig éppen legelőnyösebb oldaláról: vallásosságáról ismerné meg a nagyvilág. Rokonzást keltene iránunkban s az integritási eszmét igen jelentékenyen szolgálná. A kongresszus résztvevői megismernék közelebről a magyarságot s mai elnyomott helyzetét.

Csak harmadik helyen szólunk az idegenforgalom nekilendüléséről s a gazdasági előnyökről, amelyeknek az ilyen kongresszus természetes felidézője szokott lenni. Bennünket a külföld jóformán nem is ismer. Azért nem jönnek Magyarországra idegenek, mert nyelvünket nem értik. Külföldi ember csak olyankor tartaná érdekesnek, hogy ideránduljon, ha itt valami nemzetközi manifesztáció volna, amikor sokan jönnek idegenek egyszerre s eleve biztos, hogy mindenki a

maga nyelvén is boldogulhat. Ha aztán egyszer itt járt, ha felfedezte s megszerette Budapestet, ezt a szépséges fekvésénél fogva egyedülálló várost, ha itt személyes kapcsolatokat teremtett, máskor majd egyedül is ide talál.

De ne e szempontokból nézzük a tervet. Emeljük ki inkább, hogy Budapesten minden feltétel megvan arra, hogy ez a kongresszus a legnagyobbak s legszebbek közé emelkedjék, amelyeket valaha tartottak, sőt sok tekintetben *felül is múlja valamennyit*, bizonyos fokig magát Chicagót is. Ezzel biztatnak a kongresszus lelki feltételei, Magyarország helyzete s Budapest páratlan fekvése.

Chicagóban nagy tömegek jöttek össze, de például processziót csak a városon kívül mertek tartani. Legszebb dísz a chicagói kongresszusnak az egy millió résztvevő és áldozó volt. Ezt mi is meg tudjuk csinálni. Nálunk olyan férfifelvonulást lehetne rendezni a nagykorúton, a Boráros-tértől a Margit-hídon át a Vérmezőre — ahol azután tábori mise lehetne százezrek jelenlétében —, aminő eddig sehol sem volt. Egymillió kongresszusi résztvevőt mi játszva állítunk.

Ha kell, felhozzuk a fél csonka-országot. Nemzeti viseletben, vármegyék szerint csoportosítva ott lesz az egész nemzet. Ahány vasúti vagon csak van az országban s ahány hajó a Dunán, annyi szállítja majd a népet előző nap s előző éjjel. Nagy barakk-táborokban alusznak a Rákos-mezején, aki el nem férne a vendégszerető házakban. Chicagóban is csak 25.000 ember fért el a szállókban, de a lakásszerző-bizottság még 700.000 embernek szerzett szállást magánházaiknál, családoknál. A többi intézetekben, iskolákban, hajókon, barakkokban aludt. Ezt mi is meg tudjuk csinálni.

Hogy ide gép- és óramű-pontossággal funkcionáló, amerikai stílusú szervezés kell, természetes; de erről lehet gondoskodni. Az Országos Katolikus Szövetség nem fog megijedni a munkától, persze alkalmasan kibővítve az állam, a főváros és a társadalom szerveivel. Ha kell, csinálunk 27 szakosztályos szervezőbizottságot,

mint Chicagóban volt. Két évig tartó szervező munkával s propagandával óriási számú résztvevőt biztosíthatunk. Félmillió résztvevőt maga Budapest is ad, legalább félmilliót várhatunk Csonka-Magyarországból, 100—200.000 embert a Felvidékről, Bácskából, Erdélyből. Ausztria, Németország szokás szerint egész tömegekben képviselteti magát, Franciaország (kellő meghívás után) szintén — hiszen a bécsi eucharisztikus kongresszuson is 1912-ben 4000-nél több volt csak francia —, Hollandia, Belgium, Olaszország, Svájc, Anglia, Spanyolország, Lengyelország szintén hatalmas rajokat fognak küldeni (elv legyen, hogy minden ország legalább 1, esetleg 4—5 különvonatot küldjön); Amerikára nézve pedig ki kell mondani, hogy ez alkalomra minden amerikai magyar, ha csak lehet, jöjjön haza — egy vagy két külön hajó onnan is összejön...

Oly nemzetközi zarándoklás lenne ez, oly világmegmozdulás az eddig ismeretlen vagy félreismert Magyarország felé, aminő még eddig nem volt soha. A százezernyi külföldi pedig hadd gyönyörködjék itt aztán az ősi magyar hit és vallásosság páratlan megnyilatkozásán.

Hogy *mit lehetne nyújtani* Budapesten a kongresszus keretében?

Minden nemzet számára külön rendezőbizottság működne, minden nemzet külön templomot kapna e napokra — pl. a németek a Bazilikát, a horvátok az erzsébetvárosi templomot, a franciák az egyetemet, a lengyelek a ferencvárosit, a tótok a józsefvárosit, az angolok s amerikaiak a szervitákét... Itt tartanák a gyűléseiket, ájtatosságaikat. Lehetnének poliglott gyűlések is pl. az akadémikusoknak a Vigadóban, a nőknek — megafónokkal — az Országház-téren. Nemzetközi cserkész-táborozást is lehetne ugyanekkor Budapesten rendezni.

A fénypont azonban a főnap volna, a vasárnap. Reggel az összes templomokban s tábori miséken egymillió szentáldozás. Délelőtt azután a díszfelvonulás a Vörösmartyra. Ott a pápai legátus-bíboros miséje mega-

fónos, 2000 tagú énekkarral, legjobb dalárdáink egyesítésével, 20 katonazenekar közös kíséretével. Vagy ha tetszik, 50.000 gyermek énekével, mint Chicagóban. Micsoda felséges kép lenne: a Vérmező s a környező összes terek és utcák, fel a Várhegyig: csupa imádkozó, éneklő, misehallgató tömeg!

Mellesleg szólva: 10—15 bíborost is sokkal könnyebben kapunk mi Budapesten, mint Chicagóban. A kormány s a főhatóságok képviselői díszmagyarban, megfelelő katonai pompa stb. — mily fenséges hatással volna ez az idegenekre! S ismét mellesleg: a pápai bíboros-legátust természetesen megfelelő fénnel és szeretettel kellene fogadni — ahogy csak mi magyarok tudunk szeretni és ünnepelni — már az ország határán s amerre csak jönne a vonata, minden állomáson virágdiszben, lengő zászlók alatt, magyar ruhában ott volna a falvak és városok apraja-nagyja s harangzúgás követné-kísérné a pápai követ díszvonatát végig az országon...

Legszebb azonban a délutáni *processzió* lenne. Ennek magán a — *Dunán kellene lefolynia*. Ahol jóformán az egész város: mind a két rakpart, a hidak, a házak, az egész Gellérthegy és Várhegy lenne színtere a néző s részvevők elhelyezkedésének. Máshol egymillió embert — vagy még többet — elhelyezni nem is lehetne. A Duna oly felséges ünnepélyrendező hely, amelynél szebbet, varázslatosabbat, ideálisabbat álmodni sem lehet. Genuában az eucharisztikus processziót a tengeren, fellobogózott hajókon tartották meg. Itt ez még szebben érvényesülhetne, mert itt a folyam két partján elhelyezkedő százezernyi nép alkotná az eleven sorfalat hozzá.

A hajók például a Műegyetem felől indulhatnának el: minden nemzetnek külön hajója lenne a maga nemzeti színeivel fellobogózva s fellampionozva, virágdísszel borítva. Legszebb volna természetesen az Ol-társzentséget vívó bíborosi hajó pápai díszben (arany s ezüst) a bíbornokokkal s a többi főpapokkal. Mellette két oldalt díszkíséretként a magyar kormány és a ma-

gyar főváros hajója a megfelelő delegációkkal, nemzeti díszben. Esetleg utánuk külön hajója volna még egyes nagyobb testületeknek: a felső- és a képviselőháznak, az egyetemeknek, a nagyobb magyar városoknak. A hajókon zenekarok játszanának, — a szárazföldön Budapest összes harangjai szólnának; a légben fent pedig repülőgépek cirkálnának s virágessőt hullatnának az Oltáriszentség hajójára.

Igy indulna el a virágos, lobogós hajóprocesszió a Műegyetemtől felfelé, s haladna méltóságteljes lassúsággal, fel a Szent Margitsziget felső csúcsáig, azt megkerülve aztán a visszatérő hajók hatalmas félkörben odasorakoznának az Országház Dunából kiemelkedő lépcsőzete s terrasza elé... A magyar Parlament volna az impozáns főoltár, amely előtt végül a partra szállt bíboros-követ az Oltáriszentséggel áldást adna a Duna két partján s a dombokon végig térdelő, soknyelvű, ájtatos sokaságnak... Micsoda üdvörlézés, micsoda felejthetetlen, egyedülálló látvány volna mindez...

Miközben a csepeli rádióállomás 60 kilowattos leadója egész Európának megvinné a bíboros-főpap áldását, a dalárdák és zenekarok, az imádság és üdvörlézés hangját s végezetül a magyar Himnusz!

Közben leszállna az est, a résztvevők kezében s a hajók lampionjaiban százezerszámra gyúlna ki a gyertyafény, a budai dombokon, Svábhegyen, Hármashatárhegyen hegyi tüzek égnének, a hit s a szeretet lángjának szimbolizálására, amelynek ez az ünnep oly páratlanul szép megnyilatkozása lehetne. Ezt a dunai processziót nem csinálhatja utánunk sem Páris, sem München, sem Varsó; még maga Róma sem! Kétségtelen, hogy az akkor ideözönlő külföldi vendégek és előkelőségek is örökre életük legszebb emlékei közé sorolnák a budapesti eucharisztikus világkongresszust!

Hogy ilyen kongresszus megrendezése óriási feladat, említettem már. De nem tartozik a lehetetlenségek közé. Itt egyháznak, államnak, fővárosnak sorompóba kellene lépni s közös akarattal megtenni, amit a nemzeti becsület ily alkalommal tőlünk megkíván.

A költség kérdése sem volna leküzdhetetlen, főleg a vasúti tesszera-rendszer bevonásával, a részvételi díjjal, a dunai processzió tribúnjeinek jegyeivel (a legjobb helyeken, pl. a dunai hidakon páholyjegyeket is lehetne számítani). Gondoskodni kellene lakásról, élelmezésről (egy fillérrel se kerüljön többre semmi, mint máskor), idegen-kalauzolásról, közbiztonságról, egészségügyi intézkedésekről, nyomtatványokról, várostérképekről, többnyelvű kongresszusi újságokról, a kongresszus után kisebb-nagyobb (visegrádi, balatoni) kirándulásokról, Budapest látványosságainak (Vár, Bazilika, Mátyás-templom, Országház, múzeumok stb.) csoportos megtekintéséről stb.

*

Azonban — ne örüljünk még előre — attól függ minden: *megkapjuk-e 1930-ra a világkongresszust?* Lehet, sőt valószínű, hogy nagy versengés fog folyni (talán folyik is már) ezért az évért.

Egy ember van, aki Magyarországnak ezt a rendkívüli kitüntetést meg tudná szerezni s az — Magyarország jelenlegi ősz hercegprímása. Csernoch bíborosnak oly nagy tekintélye van külföldön s Rómában is, hogy neki (s talán csak neki) megtennék, hogy minden más kérelmet s igényt háttérbe szorítva, Magyarországnak engednék át az 1930-iki kongresszust. Ez volna Csernoch bíboros életének legszebb diadala. A legnagyobb szolgálat, amelyet Magyarország mai siralmas állapotának megszüntetésére, Magyarország erkölcsi rehabilitációjára s a magyar hitélet fellendítésére az ország köztisztelőben álló első egyházfejedelme tehet.

Alázatos tisztelettel kérjük: tegye meg, kísérelje meg, amit csak ő tehet!

Nemzeti eucharisztikus kongresszus.

A magyar katolikusság e napokban fogja megülni a nemzeti eucharisztikus kongresszust. A templomok közönségén kívül a nagy nyilvánosságot is érdekelheti:

mik is ezek az eucharisztikus kongresszusok és mit akarnak velük?

A nemzeti és nemzetközi eucharisztikus kongresszusok újabb, talán negyedszázados keletűek. Vallásos és kulturális manifesztációk, amelyeknek középpontjában az Oltáriszentség áll. Az Oltáriszentség tana a katolikus hitnek az a tétele, hogy Krisztus a konszekrált kenyér és bor színe alatt láthatatlanul bár, de valószínűságon jelen van oltárainkon. Úgy is mint misztikus áldozat s úgy is, mint a hívek lelki tápláléka; ahogy ezt mi, katolikusok, Jézus kafarnaumi beszédéből (János 6. fejezet) s az Utolsó Vacsora evangéliumából, továbbá az első Korintusi-levélből (11. fjz.) olvassuk s ahogy megtaláljuk az ősegyház erre vonatkozó hitének és liturgiáinak egyhangú bizonyágaiban.

Mindenekelőtt talán nem fölösleges hangoztatni, hogy sem az Oltáriszentség tanában, sem az eucharisztikus kongresszusok megtartásában semmiféle harciaság, semiféle agresszivitás nincs mások hite ellen. A nemkatolikusok természetesen nem hisznek az Oltáriszentségben (kivéve a görögkeletieket és ókatolikusokat, mert azok hisznek benne); de nem sértheti őket, hogy mi meg hiszünk.

Ez a hit *nem irányul senki ellen*; ez a katolikus kultusznak teljesen belső, vallásos ügye, amely nem fájhat senkinek. Nem igaz, hogy az Úrnapját, az Oltáriszentség külön ünnepét, a protestánsok ellen hozták be, mint itt-ott hallani lehet; mert az Úrnapját mint külön ünnepet már a XIII-ik században (1264) behozták s Aquinói Szent Tamás (1225—1274) állította össze az ünnepi zsolozsmát e napra olyankor, amikor még protestantizmus igazán nem volt. Az eucharisztikus kongresszusok természetesen ennek a katolikus hitnek megnyilatkozásai, de még sohasem hallottuk, hogy máshitűekkel szemben vallási harcokra adtak volna okot.

Miért tartunk eucharisztikus kongresszusokat? Mi a célunk velük?

Kettős: ennek a hitnek örvendő, nyílt megvallása

és az Eucharisztia kultuszának a hívek közt való elmélyítése.

Akármilyen hiten legyen is valaki, bizonynal megengedi, hogy *a katolicizmus szempontjából az Oltáriszentség tana valami kimagasló, szavakba szinte nem is foglalható gondolat*. Aki nem hiszi, nem hiszi. De aki hiszi, arra nézve öröm és diadal és megreszkettető érzés, hogy az eleven Krisztus itt van köztünk, láthatatlanul, de valóságosan. Hogyne kíváncznék ez a hit örvendő megvallásra, ujjongó lelkesedésre! Hogyne vinnők ki ezt a mi örvendő hitünket ünnep és körmenet alakjában az utcákra is, mint ahogy a túlcsoorduló szívnek természete, hogy mások előtt is eldicsekszik a kincse, a boldogsága mutogatásával!

Az Oltáriszentség hite költőket inspirált, zenészeket, Beethoveneket, Mozartokat, Palestrinákat ihletett meg, az építészet, festészet, ötvösművészet remekeivel szórta tele a világot, élőket erősít, haldoklókat vigasztal mindennap, százezernyi számban. Hogyne volna méltó és természetes, hogy akik hiszünk benne, örüljünk is neki és lelkesen valljuk meg ország-világ előtt ezt a hitünket.

De el is kell mélyítenünk ezt a kultuszt s ezt a hitet a hívek lelkében. Ha valaha, hát ma. Amikor széles körökben elszikkad a lélek s az anyag minden. Amikor fejlődik a technika, de ijesztően fogynak az erkölcsi értékek. Amikor szétesik a család és viccek tárgyává zsugorodik az erény. Amikor durva marakodássá sikklik le a társadalmak élete és egyik világháború után a másokra fegyverkezik az emberi testvériség. Amikor minden okunk megvan rá, hogy a centiméterrel mérhető, pénzre váltható, anyagi és elanyagiasító javak világa mellett észrevegyük s másokkal is észrevétessük azt a másik világot, amely szintén reális, bárha szellemi és épp azzal emel fel, vált meg és nemesít, mert szellemi, azaz felsőbbrendű, transzcendens, isteni.

Az Eucharisztia nemcsak édes, örvendetes misztikum, hanem gyógyszer is, hatalmas energiák telepe,

meleget, szeretetet, életerőt sugárzó nap. Csak hadd hulljon belőle minél több sugár az elernyedte lelkekbe!

Az eucharisztikus kongresszusok terén mi magyar katolikusok egy kicsit elmaradtunk. Más nemzetek évek óta ülik az ő eucharisztikus kongresszusait. Pedig nálunk már azért sem volna szabad elhanyagolni a nemzeti kongresszust, hogy egyszer aztán méltóknak találtsassunk arra a kegyre is, hogy nálunk tartsák meg a minden második évben a világnak egy-egy kimagasló emporiumán tartatni szokott eucharisztikus világkongresszust. Keveseknek van fogalmuk arról, mit jelentene, ha belátható időn belül Budapest kapná meg azt a kitüntetést, hogy a nemzetközi eucharisztikus kongresszus színhelye legyen. Mit jelentene nemcsak hitéleti, hanem erkölcsi, nemzeti, sőt gazdasági szempontból, ha egy ilyen kongresszusra, mint két év előtt a csikágóira, egymillió idegen jönne el!

Sajnos, az ezidei sidney-i kongresszus után még jó pár évig nem kerülhetünk sorra. 1930-ban Afrikában, Karthágóban lesz ez a kongresszus, tekintettel az afrikai egyház legnagyobb büszkeségének, Hippói Szent Ágostonnak másfélezeréves halála-fordulójára. 1932 állítólag Dublinnak van odaígérve. 1934 hír szerint szintén lefoglalva. De 1936-ban esetleg Budapest is sorra kerülhetne. Addig nyolc év van: a méltó előkészületre nem is oly hosszú idő. Hisszük, hogy bíboros Hercegprímásunk a maga nemzetközileg elismert, imponáló tekintélyével biztosítani tudná nekünk ezt a kitüntetést.

Akkor azonban elő is kell készülnünk rá, hogy Budapest valamikor a közeljövőben az eucharisztikus gondolat világközpontjává legyen. Az előkészület első nagy lépése — a ma kezdődő nemzeti eucharisztikus kongresszus.

A magyar katolikusság nemzetközi erőpróbája.

Budapest és Magyarország nagy napokra készül. Nemcsak a katolikus és magyar becsület kérdése, hogy az Eucharisztikus Világkongresszust szépen, méltóan,

minden jogos igényt kielégítően tudjuk-e megrendezni, hanem azoké a nagy elvi érdekeké is, amelyeket egy eucharisztikus világkongresszusnak elsősorban kell szolgálnia s amelyek egy világ kereszténységének belső szilárdulását s katolikus hitéletének mélyülését jelentik.

Nem szabad felednünk, hogy az *eucharisztikus világkongresszusoknak már történetük van*. Ezeken a hatalmas nemzetközi ünnepségeken a világ immár csodálatos, szinte emberfeletti víziókhöz szokott: Bécs, de még inkább Chicago, Sidney, Dublin és Buenos-Aires ugyancsak elkényeztette az igényeket és felfokozta a várakozásokat. Nagyon, igen nagyon fel kell készülnünk, ha nemcsak szép nemzetközi eucharisztikus ünnepséget akarunk rendezni, hanem olyat, amely legalább valamely irányban ismét haladást jelent az eucharisztikus világkongresszusok sorában. Méretek, grandiozitás, fény és külső teljesítmények terén akár eleve lemondhatunk a versenyről; egyet azonban megtehetünk, ha kellő önfegyelmeléssel, tervszerűséggel és energiával fogunk hozzá, sőt ebben talán még haladást is érhetünk el az eddigi kongresszusokhoz képest: a hitbuzgalomnak és vallásos lelkesedésnek olyan fokát mutathatjuk fel, amelyet nem mindenütt tudnak elérni vagy éppen felülmúlni. S elvégre egy eucharisztikus világkongresszus igazi sikere legfőbb fokon mégis ezen múlik.

Azonban éppen e tekintetben mutatkoznak máris bizonyos nehézségek, amelyekre nézve, a technikai nehézségekkel együtt, mint a magyar katolikusság nemzetközi erőpróbájára kell felkészülnünk.

*

1. Így nehéz feladatok mutatkoznak magának az eucharisztikus hitbuzgalomnak mindjárt az *elvi alapjai* terén. Népünk, beleértve az értelmiség nagy részét is, mélyen átérzi ugyan a vallásos eszmék felsőbbrendűségét és szükségességét, lelkesen hajol meg Krisztus személye és eszméi előtt és hajlandó áldozatot is hozni a

spirituális és természetfeletti gondolatok védelméért. Sajnos, azonban nem mondhatjuk, hogy ez a vallásos alapérzés akár csak katolikusaink körében is mindenütt feljut az Eucharisztia végtelenül magas és finom régióiba. Nem mondhatjuk, hogy népünk és értelmiségünk megfelelőképpen járatos az Eucharisztia gondolatvilágában s ismeri az erre vonatkozó katolikus tanítások gazdag, eszmebő tartalmát.

Sokan vannak, akik kalapot emelnek ugyan a templom előtt, talán misére is el-eljárnak, de aligha tudnának szabatosan megfelelni arra a kérdésre, mily alapon is hisszük mi katolikusok az Oltáriszentséget, a mise áldozati jellegét s az áldozás jelentőségét az üdvözülés kegyelmi rendjében. Vagy csak azt is: miért és mennyiben krisztusi rendelés a mise s az eucharisztikus élet? Vagy ha meg tudnak is felelni az Eucharisztia tanának alapvető kérdéseire: nincsenek-e sokszor nagyon távol attól, hogy ezt a gondolatkört szeressék is, az Eucharisztia középponti jelentőségét a keresztyén hitéletben boldog és kedves egyéni élményként átérezzék, vágyódjanak utána s örüljenek neki, mint ahogy az őskeresztyén hívek tekintették azt hitéletük középpontjának és éltető forrásának?

Az eucharisztikus gondolkodás és eucharisztikus lelkesedés hiányainak pótlása, illetőleg az ide vonatkozó ismeretek és érzületek felelevenítése az első nagy és nehéz feladat, amely Eucharisztikus Világkongresszusunk előkészítése során elénk magasodik. Ezt a feladatot sürgősen kell elvégeznünk az egyszerű nép és az értelmiség különböző rétegeiben. Ha azt akarjuk, hogy a kongresszus fénypontján, a befejező tömegáldozáson egész katolikus társadalmunk imponáló mértékben vegyen részt s talán olyan arányokban, aminőket eddig sehol a világon el nem értek, akkor bizony haladéktalanul alapos hitvédelmi és hittani tájékoztató, valamint lelkesítő munkát kell kezdenünk, lehetőleg minden társadalmi osztály szellemi igényeinek különleges figyelembevételével.

S itt nem mellőzhetjük, hanem ellenkezőleg már a

pélldaadás okából is első helyre kell állítanunk a vezető társadalmi osztályok eucharisztikus felkészítését, tehát: a jogászvilág, a technikusok, orvosok, katonatisztek stb. körében kell a szellemi és lelki előkészület első lépéseit minél szélesebb méretekben megtennünk, hogy azután az eucharisztikus felbuzdulásból és hitmegvallásból éppen ezek a vezető osztályok ne hiányozzanak. Szomorú lenne, ha esetleg egy soha nem látott, félmillió tömeg járulna 1938 május 29-én közösen az Oltáriszentség vételéhez, de ez a hatalmas tömeg csupán vagy túlnyomó részben nőkből, kispolgárokból vagy jámbor falusiakból állana és éppen a vezető értelmiségi férfirétegek tüntetőleg távolmaradnának a nemzetközi tanuságtételtől az eucharisztikus Krisztus mellett.

*

2. Másik nehézségcsoport: az *önfegyelem* kérdése.

A németek tudvalevően híresek arról, hogy a legnagyobb méretű felvonulásokat, kongresszusokat és népmozgalmakat karikacsapás-pontosan, egybevágóan, tervszerűen és bravúrosan tudják megrendezni. A latin népek viszont éppen ellenkezőleg, szeretnek az utolsó pillanat ihletére hagyatkozni, de azután ha a rend néha dőcög is náluk, délies lelkesedésük és ötletességük hirtelen pótol számos hiányt. Mi sem a németek rendszerességével, sem a latinok ötletességével nem dicsekedhetünk; meglehetősen szeretjük a kényelmet, a mindent-jobban-tudást és önfejűséget, bár ha nagyon akarunk, tudunk fegyelmeztetkedni is lenni.

Egy ilyen rendkívüli méretű kongresszusnál pedig mindenekfölött fontos, hogy az *önfegyelmelés, rendszeret és összedolgozás terén a maximumra hágjunk fel*. Kell, hogy mindenki, papok, világiak, értelmiség és egyszerű nép a vérebe itassa bele a tudatot, hogy most minden erőnek és idegszálnak a végsőkéig meg kell feszülnie, mégpedig nem az egyéni ízlés és kedvtelés, nem is az egyéni elképzelés síkján, hanem a pontos végrehajtás, összemunkálás és áldozatkész cselekvés terén. Nem lehet, hogy bárki duzzogva félreálljon,

mert a rendezőség valamit nem úgy tett, ahogy ő szeretne volna; nem lehet, hogy bárki csak a kényelmes szemlélés és páholyban-ülés előnyeit akarja magának biztosítani. Akarni kell, hogy a kongresszus minden ízében kitűnően sikerüljön; akarni már otthon, a faluban, a tanyán, a családban, az egyházközségi képviselőtestületben; akarni a jelvényhordozásban, a nyomtatványok terjesztésében, az előkészítő ünnepélyek és eucharisztikus mozgalmak fáradhatatlan megrendezésében; akarni a lebonyolítás lendületében és összhangjában. Katonásan, mint egy mozgósításkor és lelkesen, mintha mindegyikünknek legegységesebb érdeke és boldogsága forogna kockán.

Ezzel kapcsolatos, amit szintén nem szabad elfelejtenünk: mi ezúttal nem magunk közt ünneplünk, hanem vendéglátók vagyunk. Egy ünnepelni vágyó katolikus világ kiküldötteinek vendéglátói. Az első pillanattól kezdve vegyük tudomásul és tartsuk szem előtt, hogy a kongresszust elsősorban másoknak s csak azután magunknak rendezzük. A javát, a legjobbat, a legszebb lakást, a legjobb helyeket eleve másoknak tartsuk fenn, a kényelem legjavát vendégeinknek juttassuk, önös érdekeink fölött és előtt a nemzetközi krisztusi testvériségnek juttassuk az elsőbbséget.

Az kell, hogy mindenki legalább valamivel mozgósítsa elő a külföldiek örömét és kényelmét: így sem oly könnyű annyiféle nép és nemzet fiait igazában és kellőképpen kielégíteni. A Szent Imre-évben pl. éppen az egyik legnagyobb számú külföldi zarándokcsoport: a lengyeleké, hír szerint nagyon elégedetlenül távozott Budapestről. Ilyesminek nem szabad megismétlődni. Ellenkezőleg: nemes méltósággal, tolakodás és bizalmaskodás nélkül, de odaadó előzékenységgel kell az idegenek számára valamennyiünknek szinte személyes tolmács és vezető gyanánt rendelkezésre állanunk.

Az önfegyelmezéshez tartozik az is, hogy a politikát s a nemzeti önreklámot teljes mértékben kapcsoljuk ki a kongresszus gondolköréből. *Nem magunkat s nem is Magyarországot jön ünnepelni a külföld, ha-*

nem az Eucharisziát. Nem nemzeti virtuskodást vár tőlünk, amelynek hatóértéke amúgyis rendszerint problematikus, hanem eucharisztikus lelkületet. Ha ezen a téren épülhet rajtunk, meg is szeret minket; ha nemzeti propagandát szimatol az ájtatosságunk mögött, esetleg megútál minket.

*

3. A *nyelvi nehézség* szintén nem megvetendő. Magyarországra és Budapestre részben azért nem jön az idegen szívesen, amiért pl. mi sem megyünk szívesen Szófiába és Bulgáriába: mert minden felírás, minden utcanév, a legtöbb járókelő, rendőr, villamoskalauz stb. az idegen számára érthetetlen nyelvet beszél. Ezen csak azáltal segíthetünk, ha *azok, akik nyelveket tudnak, különösképp szolgálatára állanak a vendégeknek.* Szerencsére Budapesten az értelmiség körében feltűnő sok az idegen nyelvet beszélő ember. Felmerült a terv, hogy a nyelveket tudóknak külön kis jelvényt kellene viselniök a kongresszusi jelvény mellett vagy alatt, esetleg kis ércbetűkkel jelölve, mely nyelveket beszél a betűk viselője: D jelentené a németet, F a franciát, E az angolt, I az olaszt, S a szlovákot, P a lengyelt, H a horvátot, E a spanyolt stb. Aki több idegen nyelvet beszél, az három-négy ilyen ércbetűt hordhatna a mellén; így az idegen az utcán, villamoson, gyűlésteremben stb. mindig tudná, kihez fordulhat útbaigazítás végett.

A *nyelvi nehézség* mutatkozik majd a gyűlések és ünnepélyek alkalmával is. A kongresszus főnyelve természetesen a magyar lesz, mégis minden nagyobb ünnepélyen és gyűlésen kell néhány rövid idegen nyelvű előadás is; és szükséges főleg nagyon, hogy az ilyen alkalmakkor amúgyis nélkülözhetetlen hangszóró-bemondók a fontosabb mozzanatokat a főbb európai nyelveken is ismételjék.

Az egyes nemzeteknek és nyelvcsoporthoz azokonkívül alkalmat kell adni arra, hogy maguk közt is gyűlésezhessenek s hasonló célra minden nagyobb

nemzetnek egy-egy templomot, valamint termeket is rendelkezésükre kell bocsátanunk, ahol saját nyelvükön folytathatják gyűléseiket vagy az eucharisztikus ájtatosságokat, végezhetik a szentgyónást stb. Így esetleg a terézvárosi templom lehetne a német, az erzsébetvárosi a francia, a józsefvárosi a szlovák, a ferencvárosi az olasz, a tabáni a lengyel stb. istentiszteletek színhelye.

*

4. Említettük már, hogy a kongresszus rendezősege által megoldandó egyik legnagyobb nehézség az *elhelyezés és a közlekedés* lesz. Az élelmezés is különleges feladatok megoldását fogja kívánni, de erről a részről mégsem emelkednek a rendezőség elé olyan borzalmas akadályok, mint az elhelyezés- és közlekedésügy elé.

Az elhelyezés terén a fő nehézség az, hogy *Budapestnek összesen csak kb. 7000 szállodai szobája van.* Ez ijesztően kevés, ha arra gondolunk, amit amerikai barátaink írnak, hogy csak az Egyesült Államokból esetleg 50.000 zárandokra számíthatunk! Az angol, az amerikai, a német, a francia, a holland s az olasz is bizony teljes kényelmet kíván, esetleg külön fürdőszobás lakást stb. Nem szabad feledni, hogy főleg a távolabbi országokból mégis csak inkább a jobban szituált közönség vállalkozik az ilyen nagy útra.

A magánlakásokban való elhelyezés ilyenképen magában véve is csak mint másodlagos szükség-megoldás jöhet számításba, s ez is csak akkor felel meg, ha tisztaság, csín, kényelem és a szállásadói figyelmesség dolgában a magánlakások felajánlói a maximumot tudják nyújtani. Honnan vesszük majd ezeket a magánlakásokat, amelyek közül — így számíthatjuk — *elsőrendű, főúri és főpapi jellegű talán néhány ezer fog kelleni, elsőosztályú polgári lakás talán 10—20.000, másodosztályú talán 50.000,* de esetleg ennek a többszöröse is? Lesznek azután természetesen egyszerűbb lakásigénylők is, akik beérik esetleg iskolai és egyesületi helyiségekben berendezett, sőt cserkész-sátrak-

ban felállított tömeglakással, de itt meg az ágy és ágynemű kérdése elé emelkedik a nehézségek egész tömkelege.

Előre kell tehát számolni azzal, hogy Budapesten magában csak külföldi vendégek kaphatnak szállást. Annak a talán tízezrekre menő magyar zarándokseregnek, amely a kongresszusra az országból feljön (nem szólva azokról, akik csak a főünnepélyre jönnek keresztresztes gyorsokkal s még aznap haza is térnek), a Budapestet környező városokban s községekben kell lakniok. A rendezőség nem ok nélkül kért fel ennek a hatalmas feladatnak rendezésére vezérkari tiszteket; hiszen amit itt technikai felkészültségben teljesíteni kell, valósággal hadseregmozgósító ügyességet és jártasságot igényel.

A lakásügynél is bonyolultabb és nehezebb a közlekedésügy. Vasútjaink teljesítőképessége meglehetősen korlátozott; a tömérdek különvonat, a Budapesten kívül lakó zarándokseregek reggelenként be- s esténként kifelé szállítása, de még a külföldi és belföldi vonatoknak a pályaudvarokon való egyidejű elhelyezése is hihetetlen feladatokat ró a háború utáni idők viszonytásaival és szegénységével amúgyis nehezen küzdő Máv vállaira. S meglehetősen ugyanezek a nehézségek a villamosokkal, autóbuszokkal és autókkal.

Arról van szó, hogy a nagyszámú zarándoksereg a fővárosban könnyen és kényelmesen mozoghasson, intézeteket, templomokat, gyűléstermeket felkereshessen s főleg a főünnepségekre százezres tömegekben felvonulhasson. Budapest belső közlekedési eszközei már a budapesti közönség számára is elégtelenek, ha egyszer valami rendkívüli megmozdulásról van szó; hát ha még ugyanakkor az ország népének s a külföldnek sok tízezres tömegei akarják ezeket a közlekedési eszközöket igénybe venni! Itt még olyan feladatok előtt állunk, amelyek a rendezőség, a Máv, a Beszkárt s a hasonló vállalatok vezetőinek minden éleseszűségét igénybe fogják venni, hogy legalább valamelyes elfogadható megoldást találhassanak.

Mert azt az olcsó „megoldást”, hogy kontingen-
tálni kell a kongresszus résztvevőinek számát s
minden országnak, minden megyének meg kell
üzennünk, hogy ennyi résztvevőt küldhet, de töb-
bet nem, vagy hogy az ideérkezőket azzal fo-
gadjuk: forduljanak szépen vissza s menjenek,
ahonnan jöttek: komolyan még csak szóba sem
szabad hozni. *Ha vállaltuk a nemzetközi kongresszust,*
akkor le kell azt bonyolítanunk, ha törik, ha szakad,
vagy lépünk még most vissza tőle! „A nehézségek
arra valók, hogy megoldjuk azokat, nem hogy meg-
ijedjünk tőlük.” Azt célozza a propaganda is, hogy
minél többen legyünk s minél imponálóbban fejeződjék
ki kongresszusunk hatalmas méreteiben egyfelől a ka-
tolikus hitbuzgalmi tömegek ereje, másfelől a kato-
likus Egyház nemzetközisége és nemzeteket összefogó
egysége, de a magyar vendéglátás bravúrossága is.

*

5. A kongresszus fénypontja, legfőbb erőpróbája
a közös ünnepélyek és gyűlések lesznek. Ezeknek *mé-
retei és különleges programja* teszik majd leginkább
mérlegre teljesítőképességünket. Sajnos, Budapestnek
nincsen olyan gyűlésterme, stadionja vagy csak meg-
megfelelő tere is, amely ezeknek a monstre-ünnepé-
lyeknek teljes megelégedésére szolgáló színhelyéül
szolgálhatna. A Vérmező kicsiny és alkalmatlan; mind-
össze 200—250 ezer ember férne el rajta s ami époly
baj: néhány esős nap után valóságos sártengerré vál-
hatik. Az Újlóversenytér a Kerepesi-úton túlságosan
messze van s gyalog szinte meg sem közelíthető na-
gyobb tömegek számára. Az Ügetőversenypálya, amely
szintén számításba volt, csak 200—220 ezer embernek
juttatna helyet s ami még ennél is nagyobb akadály,
pusztán egyetlen úton közelíthető meg.

Még legmegfelelőbbnek a tömeggyűlések, legátusi
misék és a monstreáldozás számára a *Hősök-tere* szol-
gálhat, a Milléniumi emlékmű körül, olyanféle meg-
oldással, hogy a kongresszusi oltár a Szent Gábor-

oszlop mögötti két csonka félkör között a magasban, hídszerűen volna elhelyezendő s így egyrészt az Andrassy-út és az ide torkolló széles utak elől, másrészt a városligeti tó felől (a tó vize lebocsátható s a betonozott tófenéken magán több mint 200 ezer ember fér el) egy megközelítőleg 400.000-es tömeg által egyszerűen volna látható.

Ennek a megoldásnak gyakorlati és artistikus fényoldalai vannak, de éppen a tér különleges tagoltsága következtében rendkívüli feladatokat ró a rendezőre. Hiszen gondoljuk csak el: 200 ezer embernek félórán belül való megáldoztatására *legalább ezer pap és ugyanannyi áldoztatókehely lesz szükséges* s milyen bonyolult terv kell ahhoz, hogy ez az áldoztatás simán és minden tekintetben méltóképpen folyjon le egy ekkora vagy talán még a jelzett számnál is lényegesen nagyobb áldozó tömeg mellett! Egy ilyen tömeget rendben és nyugalomban tartani, ezzel együtt a balesetek és rosszulletek lehetőségét csökkenteni, azonkívül az ünnepség egész lefolyásának esztétikai szépségét és méltóságát biztosítani bajosan lehet másképp, mint ha ezen az óriási területen s ennek az óriási embertömegnek számára, bárha a képzelhető legegyszerűbb deszkapadi megoldással is, de ülőhelyet biztosítunk: micsoda technikai és anyagi feladat csak ez is! Kétszáz-háromszázezer ülőhely!

Itt nem lehet feladatunk az eucharisztikus kongresszus várható méreteivel adódó összes nehézségeket és erőpróbákat felsorakoztatni; csupán azt jegyezzük meg még, hogy az eddigi eucharisztikus világkongresszusok jelentései szerint a valóság rendszerint messze túlhaladta a várakozást. Például Chicagóban és Buenos Airesben senki által előre nem látott tömegek jöttek el az eucharisztikus kongresszus főbb ünnepélyeire. Kisebb méretekre leszorítani egy nagyra tervezett ünnepséget még mindig könnyebb, mint egy minden keretet túlduzzasztó és túlfeszítő tömeget kicsiny helyen elhelyezni. Ez a megfontolás is az erő-

feszítés és találékonyság végső fokáig kell, hogy megfeszítse a rendezőség felkészülését.

Budapest és Magyarország nemzetközi erőpróbára készül. Olyanra, amelyben technika és önfegyelmzés, tapintat és szolgálatkészség dolgában minden erőnket a végsőkéig meg kell feszíteni. De ne felejtjük el: kongresszusunk sikerét első helyen mégsem ezek a külső tényezők döntenek el végső fokon, hanem a *természetfölötti hit lángolása, az eleven Krisztus-szeretet, a gyakorlatilag is helytálló katolikus lelkesedésnek elérhető felső foka.*

Legelső helyen erre kell figyelmünket és erőnket összpontosítanunk.

Mit várunk a kettős Magyar Szentévtől?

Az 1938-as Szent István-jubileumi évnek s a vele kapcsolatos eucharisztikus évnek nem az lesz az igazi jelentősége, hogy ez alkalommal ismét fényes ünnepekkel mutatjuk meg hazafias és vallásos lelkesedésünket, hogy a Külföldet is széles arányban meghívjuk ünnepségeinkre s ezzel a magyar katolikusság életrevalóságát s élnitudását biztosítjuk be újra; hanem sokkal inkább az, hogy e kettős magyar szentév révén mélyen megszilárdítjuk magunkban s egész népünkben az ősi magyar vallásosságot és erkölcsi alapon álló hazaszeretetet.

A kettős szentév igazi haszna nem az lesz, hogy ennyi meg ennyi ezer, akár százezer vagy még több idegen jön el a mi ünnepségeinkre s hogy talán egy minden eddigit felülmúló, páratlan fényű és melegségű kongresszus felemelő képét nyújtjuk az egész idefigyelő világnak. Hanem sokkal inkább az, hogy Szent István királyunk szelleme s az eucharisztikus Udvözítő szeretete és imádata ismét hatalmas méretekben meg elevenedik, megnövekszik és állandósul a lelkek száz-

ezreiben. Ne múltó káprázat legyen a cél, hanem maradandó lelki haszon, eszmegazdagodás.

Nagy tavaszi ébredés legyen ez a kettős szentév, hatalmas diadala a hozzánk lehajló Istenember világokat üdvözítő szeretetének, győzelme a hitnek, s keresztültörése a keresztény eszmeiségnek a kor önzése, anyagimádata, bolsevista és hitromboló vaksága felett.

Minket is, a mi népünket is fenyegeti a hitközöny, az elanyagiasodás, a modern pogányság ezer veszedelme; a lelkek bolsevizálódása, amelyet gonosz kezek készítenek elő mindenfelé s romboló irányzatok igyekeznek vele népünk lelkét megfertőzni. Ezzel a veszéllyel szemben leghatalmasabb gát és gyógyszer: a vallási és nemzeti gondolatnak az a meleg egybeforrása, ölelkezése, eljegyződése, amelyet a Szent István-év és az eucharisztikus év a kettősséggel és párhuzamossággal is jelképez.

A kettős szentévnek (1937 májusától 1938 november 5-éig) éppen ez az eszmei és lelki hatása arra indítson, hogy ünnepeink ne csak Budapestre, hanem az egész országra terjedjenek ki. Budapesten lesz a fő-ünnepség, de nem úgy, hogy a vidéknek semmi se jusson. Ellenkezőleg: az országnak minden egyes egyházközségében, még a legkisebb egyházközségekben is, sőt lehetőség szerint a nagyobb tanyai központokban is legyen az év folyamán eucharisztikus kongresszus és Szent István-ünnepség, még pedig nem is csak egy, hanem három: egy a gyermekeknek, egy a nőknek s egy a férfiaknak. Befejezőül pedig mindenkit egybe-egyeztető eucharisztikus nap és Szent István-ünnepség.

Az az elgondolás, hogy minden egyházközségben legalább három teljes héten át, vagy ha ez nem lehetséges, legalább 3—3 napon át tartassék eucharisztikus és Szent István-ájtatosság, amelyen először a gyermekeknek, aztán a nőknek, legutoljára pedig a férfiaknak alaposan és behatóan megmagyaráztassék a szent-istváni gondolat s az eucharisztia lényege, jelentősége, szépsége, vigasztaló, erősítő, felemelő hatása. Minden ilyen 8, illetve 3 napos ájtatosságot az illető

néposztály (gyermek, nők, férfiak) közös szentáldozása fejezzen be s színtelenül koronázzon meg s ez az ünnepség lehetőleg nagy fényben s minél többeknek a részvételével történjék.

Ezenkívül akár közvetlenül a hármasság átjárósága után, akár év közben ajánlatos mindenütt eucharisztikus napot s esetleg külön egy Szent István-napot rendezni. Alkalmas anyagul, művészi s mégis népiesen előadható számokkal szintén az Actio Catholica központja szolgál. Szóba jöhetnek: párbeszéd, szavalatok, szavalókórusok, élőképek, színdarabok, tudományos, hitvédelmi és történelmi előadások, esetleg liturgikus kiállítások s hasonló. Tekintve azt, hogy az Oltáriszentség tisztelete az összes művészetek terén a legcsodálatosabb remekműveket hozta létre, a választék csakugyan rendkívül bő és változatos lesz s a Szent Istvánra vonatkozó gondolatkör is igen széles körre világítást ad.

Ugyanakkor meg kellene szervezni az eucharisztia és Szent István jubileumára vonatkozó alkalmi füzetek s röpiratok árusítását és tömeges terjesztését a nép között. Megfelelő ilyen röpiratokról s népies füzetekről az Actio Catholica gondoskodik.

A hármasság Szentéve.

Három ritka fényességű vallásos ünnepség esik össze az 1938-as esztendőben: 1. az Eucharisztikus Világkongresszus; 2. Szent István első királyunk dicső halálának 900-ik évfordulója s 3. a „Magyarország Nagyasszonya”-tiszteletnek, annak a ténynek 900-ik évfordulója, hogy Szent István királyunk a Boldogságos Szűznek ajánlotta fel Magyarország koronáját.

Már most: mit is jelent nekünk ez a három nagyszerű ünnepi mozzanat?

I. Az Eucharisztikus Világkongresszust úgy lehet röviden jellemezni, hogy az egy örömköltés, egy boldog felsikoltás a katolikus világ részéről, amely mintegy újra ráébred arra a kimondhatatlanul gazdag ki-

tüntetésre, hogy az *Oltáriszentségben Jézus állandóan köztünk lakik.*

Nincs a keresztyén tanrendszernek megkapóbb, meglepőbb s titokzatosabb tétele, mint az Oltáriszentség. Micsoda óceánja a szeretetnek kell, hogy lobogjon s lángoljon állandóan a szent titkok mögött, az ostya s a bor csendes leple alatt! A teremtmő jóságának s aggódó gondoskodásnak micsoda mélységei és örvényei kell, hogy hullámozzanak és kavargogjanak minden egyes szentmisében, mikor a világ Ura szinte újra meg-megtestesül, mindig újra közénk száll, most már nem is egyszerű kisdéd alakjában, hanem még rejtettebben, még alázatosabban: egyszerű kenyér és bor színe alatt!

Ha eddig nem tudtuk volna, hogy az Isten végtelenül, csodálatosan és leleményesen szeret minket, az oltár titka megtaníthat rá! Milyen gyengéd érzések lakozhatnak abban a Jézus Szívében, hogy ilyen önkilekicsinyítésre, ilyen önbeszűkítésre, ilyen önkiüresítésre vállalkozott, csak azért, hogy *nagyon közel lehessen hozzánk s egészen a szívünkhöz férközhessék!*

És milyen gazdagok és boldogok lettünk mi hívők az Oltáriszentség által! Szegény, törekény kis embercserepek, de *akikért az Isten Fia nem átallott az oltárszekrénybe rejtőzni!* Árvák és nyomorultak, de akik *büszkén emelhetik fel a fejüket:* ime, az Isten szemében mi mégis vagyunk valakik! S annyira vagyunk valakik, annyira sokak és nagyok vagyunk, hogy ő még ezt a hihetetlen utat-módot sem tartotta magához méltatlannak, csak hogy velünk tökéletesen egyesülhessen, minket magához egészen felemelhessen! Szenvedünk és küzdünk ezen a földön, de *soha sincs jogunk magunkat árvának érezni;* mert mindig van valaki, aki szeret, nagyon szeret minket és gondol ránk, és a szíve éjjel-nappal itt ver a közelünkben — értünk. Valaki szeret minket és gondol ránk: valaki, aki nagy és szép, gazdag és nemes; mindenkinél nagyobb, szebb, gazdagabb és nemesebb. Ha az emberek örülnek annak, ha valaki szereti őket és gyengéden gondol rájuk, s annál

boldogabbak, minél magasabb rangú, minél szebb és előkelőbb az, akiről tudják, hogy szereti őket: *mily boldogok vagyunk mi keresztények, ha tudjuk, hogy az Oltáriszentségben Jézus szinte kiűritette az ő gazdag Szívének minden szerető lángolását értünk!*

Az eucharisztikus év ezt a *katolikus örömet és buzgóságot* akarja feléleszteni a katolikus tömegekben. *Megújítani az eucharisztikus életet.* A szentmise-áldozatnak s az eucharisztikus tápláléknak megbecsülését. A családokban a gyermekek *eucharisztikus nevelését.* Boldog örömmel akarja hirdetni országnak-világnak, öt földrész közösségével, hogy az Oltáriszentségben legnagyobb kincsét ismeri fel, amelyet Isten az emberiségnek valaha juttatott!

II. *A Szent István-jubileum* mindenekelőtt eszünkbe juttatja Istennek azt a nagy kegyét, hogy országunkat s népünket mindjárt kezdetben oly szentekkel tün-tette ki, mint aminő Szent István, Szent Imre, Szent László s a többiek voltak — az Árpád-ház csak úgy ontja a szenteket s boldogokat, mint talán egyetlen más fejedelmi ház sem! Eszünkbe juttatja azt a történeti tényt, hogy Magyarországnak mint európai és művelt államnak alapjait az élő kereszténység rakta le; a kereszténység által lett a mi népünk Európa egyik számottevő tényezőjévé, fejlődésképes és viharálló nemzetté.

Ez a tanulság ma különösképpen *időszerű*, amikor egész országokban a *hitetlenséget és istentagadást hirdetik* mint az eljövendő boldog világ feltételét s ezt az örületet bombával, gyilkosságokkal, templomégetésekkel, papmészárlásokkal és apácagyilkolásokkal igyekeznek valóra váltani. Spanyolországban hivatalos jelentések szerint a *vallásüldöző tébolynak* eddig már *11 püspök és nem kevesebb mint 16.000 pap lett az áldozata*, nem beszélve a legyilkolt apácák, kispapok és hívek tízezreiről s a feldúlt, beszennyezett és felgyújtott templomok ezreiről. De nemcsak Spanyolországban, Mexikóban, Oroszországban tért le az emberiség jelentős része az istenhit útjáról, hanem, ha

enyhébb formák közt is, ugyanezeket az elveket vallja nagyon sok félrevezetett ember nálunk is. Nálunk is vannak, akik *örülnek és tapsolnak a hitvallók kivégzésének*, az elevenen elégetett papok és apácák holtteste felett táncoló pribékeknek. Nálunk is vannak, akik *legszívesebben azonnal lerombolnának minden templomot* s összetömnének minden fészületet. A szerencsétlenek! Azt hiszik, ezzel a nép boldogulását, egy jobb jövőt mozdítanak elő. Pedig általuk éppen a szegény nép helyzete lesz csak súlyosabbá.

Mert *nem a vallás tette a szegény embert szegénnyé*, nem a kereszténység tanít igazságtalanságra s mások kihasználására, hanem ellenkezőleg: az a vallástalanság, amely Isten trónjára a merő emberi érzet s haladást akarta ültetni. Ész és haladás azonban nem tudják megszelídíteni a romlott és önző akaratot, az elvadult lelket, nem tudják megfékezni az emberben rejlő ragadozó állatot. Ide több kell: hit, erkölcs, istenfélelem, a keresztény testvériség érzülete. Ha országunk ma is boldogulni akar, ha le akarja gyűrtti az igazságtalanságok, önzés, kizsákmányolás, lelkiismeretlenség és embertelenség ördögeit, ennek csak egy útja van: *vissza kell térnünk a szentistváni alapra*, az igazán keresztény állameszme és népiség alapjára, arra az elvre, hogy az az ország jár a boldogulás útján, amely törvényeiben, intézményeiben, szokásaiban, gyermeknevelésében, erkölcsében és egész életfelfogásában *minél szorosabban ragaszkodik a keresztény tanokhoz és parancsokhoz*.

III. A Magyarország Védőasszonya történeti jelentősége nemzetünk életében szintén kétségbevonhatatlan. Amint a Mária-tisztelet a vallásosságba beleviszi az anyaiság és gyengédség gondolatát, az erkölcsi finomságot és nemességet, úgy a magyar vallásosság-nak is sajátos vonása már Szent István király óta: a *lovagias érzület a Boldogságos Szűz, a Magyarok Nagyasszonya iránt*.

Szent Istvánnál ez az országfelajánlás nem volt egyszerű ájtatossági forma, nem volt pillanatnyi jám-

bor fellobbanás műve, hanem *megfontolt, nagyszerű, lélektanilag elmélyült elhatározás*. Ő nagyon jól tudta, hogy a magyar népnek magas eszmék és eszmények kellenek, hogy jellemének és természetének legértékesebb tulajdonságait kifejthesse s viszont túlságosan változékony, ingadozó és széteső hajlandóságait féken tarthassa. Azért mint Krisztus után legszebb ideált, a Boldogságos Szűz képét állította népe elé s az iránta való lovagi hűséget mint a *nemzetépítés egyik alapkövét* örökítette meg nemzetünk életében.

Ez a gondolat ma sem vesztette el aktualitását. A mi népünknek ma is kellenek magas és tiszta eszmények, ragyogó példaképek, lelkesítő ideálok; ma is kell, hogy Krisztus Urunk után a *Nagyasszony képe szentelje meg s nemesítse át a magyar nép lelkületét*. A Máriás eszményre szükségük van a *férfiaknak és a nőknek, az ifjaknak és a leányoknak*. A magyar *asszonynak* a legszebb női erények, a legönfeláldozóbb anyai ékességek utánzására kell általa gyulladnia; a magyar *leánynak* liliomos tisztaság, szerény alázat és zárkózzott okosság kultuszára. A *férfinak* s az *ifjúnak* viszont a Nagyasszony szeretetében kell erőt találnia a szent harcra az alacsony indulatok, a romboló hajlamok, a hűtlenség és alacsonylelkűség kísértései ellenében.

Szent Bernát szép szava, hogy „Mária gyermeke el nem veszhet”. A hármass magyar szentév tanulságai közt nem hiányozhatik ez a lényegében szent-istváni buzdulás sem: *Mária népe nem veszhet el!*

Az ünneplés azonban csak akkor ér valamit, ha tettekbe vezet át; ha az ünnepi felbuzdulás során a magyar nép csakugyan újult elhatározásra ébred, hogy azt a hármass szent eszmét, amelyet ez a hármass alkalom jelöl, továbbra is kifejezésre juttatja életében, gondolkodásában, viselkedésében s mint legdrágább örökségét adja át gyermekeinek is!

Mit várhatunk az Eucharisztikus Világkongresszustól?

Magyarország Eucharisztikus Világkongresszusra készül s ez az alkalom kétszeresen megokolttá teszi, hogy az Eucharisztia gondolatkörével mindenekelőtt a magyar katolikusok maguk ismerkedjenek meg minél közelebbről, hogy teljes mértékben lássák a vállalkozás jelentőségét, amelyet a római Szentszék megtisztelő bizalmából teljesítenünk kell.

Mit jelent az, hogy Budapest lesz, ha csak egy héten át is, a katolikus világ eucharisztikus lelkesedésének középpontja? Hogy ide fog zarándokolni Észak és Dél, Kelet és Nyugat, öt világrésznek minden népe, nyelve, színárnyalata, kultúrája? Kifinomult és fejlődésük közepén tartó népek; franciák, németek, angolok, belgák, hollandok, spanyolok, olaszok, harcokban edzett lengyelek, albánok, horvátok, ukránok; a világ másik feléről való kanadaiak, csileiek, newyorkiak és brazilok, szanfranciskóiak és argentinok, kubaiak és costaricaiak; távoli földrészek exotikus lakói: kínaiak, indusok, filippinók, jávaiak, észak- és délafrikaiak s Óceánia kiküldöttei!... Egy egész világ, egy egész földkerekség, az egész emberiség! Értjük-e, mit jelent: hogy ezek most mind rólunk akarják leolvasni a példát, a mi lelkesedésünkön, buzgalmunkon, leleményességünkön akarják megújítani magukban az eucharisztikus buzgalmat!

És éppen ma! Egy bolsevizmusba fordult világ közepén, a szociális gyűlölködés és a pusztító anarchia, a fejtelenség, kapkodás, nyugtalanság és békétlenség tetőfokán! Egy hitben és eszmékben elhidegült korszakban! Ránk vár a hivatás, hogy ebben a besötétült és elhidegült világban örvendező hangot adjunk a Krisztus-hit és Krisztus-szeretet legszebb buzdulásainak! Hogy mi járjunk az élen az eucharisztikus Krisztus megengesztelésében az istentelenség véres pusztításaival szemben! A vallástipró áramlatok ellen mi szólítsuk kemény ellenállásra a világ katolikussá-

gát! A kicsiny Magyarország járjon az élen ezúttal egy egész világ előtt, nem sportban, technikában vagy külsőségekben, hanem a legnemesebb lelki értékek kultuszában s védelmében! Hatmillió magyar katolikus vigye a zászlót egy 400 milliós világcsalád eucharisztikus zarándoklatában! Figyelve vár most minket a Krisztus-ország népe és vezérkara: a pápa, a világ püspökei, az egyes országok szervezett katolicizmusa, katolikus sajtója: vajjon meg tudunk-e majd felelni mi csekélyke magyarok a rendkívüli megtiszteltetésnek s a benne rejlő hatalmas feladatnak?

Mit jelent nekünk az Eucharisztikus Világkongresszus és mit várhatunk tőle?

Vannak, akik alig várnak tőle mást, mint idegenforgalmat, pénzek ideözönlését, nemzeti, közgazdasági vagy politikai ambícióink érvényesülési lehetőségét. Hiszen kétségtelen, hogy az Eucharisztikus Világkongresszus ezekben a világi vonatkozásokban is nagy-jelentőségű esemény lesz. De kicsinyes félreértése lenne hatalmas eszmei elgondolásoknak, ha valaki egy ennyire magasztos és ennyire lelki megnyilatkozásnak a lényegét ilyen külsőséges vonatkozásokban keresné.

Téves volna azonban az is, ha valaki az Eucharisztikus Világkongresszus jelentőségét vallásos irányban is túlságosan beszűkítené s nem látna benne mást, mint vallásos szervezeteink és jámbor társulataink egyszerű kivonulását, a templomi áhítatnak az utcára özönlését, legfellebb méreteiben megnagyobbodva azáltal, hogy egyszerre sok nemzet fiai vesznek részt ezen az ájtatossági seregszemplén. Nem! Az Eucharisztikus Világkongresszus kiválóan vallásos jellegű megnyilatkozás ugyan, de jelentősége a pusztá ájtatossági fénykifejtésen messze túlhalad, amennyiben befelé is, a katolikus tömegek felé, de aztán a távolállók, közömbösek, sőt ellenséges indulatúak felé is hatalmas mozanatait kell tartalmaznia a katolikus öntudat és eszmeiség újjáéledésének.

Befelé: a katolikus és keresztény tömegek felé. Ideértve az értelmiséget s az öntudatosodott osztályokat is, sőt azokat elsősorban. Hiszen ma már nem annyira a tömeghagyományok határozzák el az egyesek lelki eligazodását, hanem az egyéni öntudat és önelhatározás. Itthon: az országhatáron belül s odakinn: a nagyvilágban mindenekelőtt a keresztény eszmiségnek s az öntudatos természetfölötti hitnek kell megerősödnie a mi Eucharisztikus Világkongresszusunk által. Megerősödnie mindazokban, akiket ennek a kongresszusnak a szellemi áramkeringése bármi formában elérhet.

Az emberek egy része még mindig abban a téves eszmekörben él, amelyet a felvilágosodottság honosított meg s amely szerint a hit mindig valami kicsit észellenes, lealacsonyító, elgyermekesítő dolog. Még mindig meglehetősen általános és a modern szocialista propaganda révén éppen az egyszerűbb emberek közt is elég általánossá lett felfogás szerint a műveltségnek s felvilágosodottságnak legegyszerűbb és legolcsóbb feltétele az, hogy az ember tegye túl magát minden hiten és természetfölötti gondolaton. Vannak viszont a hit hangos megvallói közt is elegendő, akikről közelebbi odatekintéssel könnyű megállapítanunk, hogy hiten csakugyan alig értenek mást, mint naiv érzelmőséget és együgyűséget, babonát és vak bizakodást. Ezek a jámbor, de egyoldalú emberek esetenként ugyanannyit ártanak a hit tekintélyének, mint az ateista agitátorok.

Mindkét téves végléttel szemben nekünk mindekenekelőtt a saját népünkben kell erősítenünk és újra meg újra felelevenítenünk a komoly és öntudatos hitet, az isteni kinyilatkoztatás értékeinek nagyrabecsülését. Meg kell értetnünk az emberekkel, kicsinyekkel és nagyokkal, a falu népével s a városi értelmiséggel, a munkásokkal és a serdülő ifjúsággal, hogy a hit sem sötétség, sem nem fanatizmus, hanem a legtermészetesebb és legegyszerűbb dolog: öntudatos és örvendő meghajlás az önmagát kinyilatkoztató Isten

előtt. A hit felelet a legnagyobb kérdésekre; de nemcsak gyér, sovány és vértelen felelet, aminőt a fizika és a kémia tapogat ki nekünk, hanem amit a szellemtudományok legszellemibbje: az Isten szava tár elénk, ámuló gyermekei elé.

*

A hit az emberi szellem és értelem diadala, az erkölcs szilárd alapja, a társadalmi szolidaritás tartóoszlopa. Minden lelki szépség és felsőbbrendű nemeség éltető forrása. Minden morális erő és földöntúli remény kulcsa. Minden igazi, mély örömnél, lelki megnyugvásnál, minden maradandó boldogságnak televénye.

A hit általában, de az *Oltáriszentség hite* egészen különlegesen.

Az Oltáriszentség hite egyenesen a *hit diadala*, mert itt igazán csak a szellem az, az Isten hitet-alapozó szava, ami utat mutat és eligazít.

A hittannak számos más tételében nemcsak a ki nyilatkoztatás igazít el bennünket, hanem maga az ész és a tapasztalás is. Hogy Isten van, azt elsősorban tudom s csak azután hiszem. Hogy a halál után kell örök isteni igazságszolgáltatásnak következnie, azt nemcsak hiszem, hanem a következtető ész segítségével szinte eleve biztosan meg is állapítom. Hogy Jézus Isten volt, elsősorban hiszem, de a történeti tények fényében, amelyek az ő evilágon való járását körülszegélyezik, azt is mondhatom: ez elől a hit elől kitérni észszerűen nem is tudok, itt a természetfölöttiség földreszállása szinte foghatóvá lesz, Jézus isten-embersége nemcsak a hitnek, hanem a történeti szemléletnek is tétele. Azonban az Oltáriszentségnél minderről szó sincs.

Itt semmi, teljességgel semmi sincs, ami a misztériumot magában véve elfogadhatónak, valószínűnek, emberileg is érthetőnek mutatná. Ellenkezőleg: az érzékeink alapján akár meg is esküdhetnénk, hogy itt nincs más, mint kenyér és bor. Pusztán a hit az, a Jézus szavára épült hit, az Isten szavát diadalmasan

és szilárdan az érzékek tanuságtétele fölé emelő hit, az abszolút igazmondó előtt való porig hulló hódolat, ami azt mondatja velünk: Hiszem, hogy ez itt nem kenyér nem bor többé, hanem a „nagy szentség valóban”, Jézus teste és vére. Szerény színek, földies alakok kárpitja mögött itt világot mozgó isteni titkok örvénye zajlik: óceánja a szeretetnek és a csodatevő mindenhatóságnak. Igazán Jézusi méretű, egekig szárnyalóan merész elgondolások és elhatározások. Néma titokba burkolt golgotai világdrámák, jelképesen megújított keresztdozatok, a megváltás isteni színjátékának csendes és mégis velőig ható megjelenítése.

A pap magasra emeli a „kenyeret” s a „bort”, a körmeneten fényes szentségmutatóban az utcára viszi — s tömjénfüst száll, harangok zúgnak, gyertyafény lobog, selyem és aranybrokát suhog körülötte s ami ennél is sokkal ékebben szóló: emberek hullnak előtte a porba, imádva veri mellét a tömeg, szegény földművesek és úrinép, egyszerű asszonyok és tudós egyetemi tanárok, koldusok és Apponyi Albertek, iskolásgyermekek és tábornokok.

„Ez nagy szentség valóban!”

A hit diadala, Jézus szavának mindennap megújuló, csendes és megható győzedelmeskedése az emberi szűkelműsége, kételyre-hajlás, érzékekbe-temetkezés, magabízó gögön, titkokat megérteni nem tudó, materialista rövidlátás! Az Isten irgalmának, Jézus szeretének csodálatos helyfoglalása a lelkek birodalmában! Minden mise, minden áldozás, minden eucharisztikus körmenet, minden szentséglátogatás és minden Eucharisztikus Kongresszus egy-egy csoda: a hit csodája, az Isten szavának diadala a lelkeken!

*

Ez a diadal annál öröndetesebb és fényesebb, mennél hatalmasabb erőfeszítések folynak, hogy az eddig hívő tömegek Krisztus hitéből kiforgattassanak s a modern ateizmus és vallástalanság hadseregéhez csábíttassanak át. Mit el nem követ ebben az irány-

ban a hitetlenség! Mit el nem követett régebben főleg a műveltebb osztályokban, ma különösebben a munkásság körében! Az egész marxizmusnak mintha ez volna a főgondja: nem a munkásság anyagi felsegélyezése, hanem a vallásellenes harc, a tömegek elkereszténytelenítése. Az anyagelvi világszemlélet, a testiség igényeinek türelmetlen propagandája s vele az erkölcsi szabadosság, a közerkölcsök hihetetlen meglazulása, amely aztán sokakra nézve ugyancsak sikossá teszi a talajt, ugyancsak nehezzé a helytállást a hit magaslatain.

Van is sajnos elég, aki meghajol a kísértés előtt s átengedi magát a szennyes, zavaros árnak! De nem annál szebb-e, hogy vannak viszont sokan, ugyancsak sokan, akik minden kísértés ellenére és minden ellenáramlattal szemben bátran és állhatatosan keresik a bemenetelt az Úr oltáraihoz, aki megvidámítja ifjúságunkat, s törekszenek felszállni az ő szent hegyére s az ő sátraiba? S nem gyönyörűség-e növelni ezt a tudatos, bízó, diadalmas hitet az emberekben? Jézus táborát erősíteni az Oltáriszentség varázslatos, isteni ételével, italával! Ébrentartani az örök áldozat szent tüzét az emberek között! A titokzatosan köztünk élő Jézus köré csoportosítani azokat, akiket ő szeret, akik még nem vesztették el minden érzéküket a magasabbrendű értékek iránt, akikben az Isten országa még felépülni készül!

Ezt akarjuk mindenelőtt elérni az Eucharisztikus Világkongresszussal! Nálunk és külföldön. Magyarok és nem-magyarok között.

Az első tehát, amit az Eucharisztikus Világkongresszustól várhatunk, a hit nagyobb fokú öntudatosodása s megerősödése lesz.

De természetesen *nem pusztán elméleti síkon*. A katolikus tömegeknek úgyis az a nagy bajuk és logikátlan, de való beállítottságuk, hogy mást vallanak és másként élnek. Hisznek — úgy-ahogy — az Oltári-

szentségben is: innen a sűrű kalapemelgetés a templom előtt; de az Oltáriszentséget zárt területnek tekintik, amelyre lépniök nem szabad. Amit gyermekkorukban az Oltáriszentségről, miséről, áldozásról tanultak, sohasem vált bennük örvendő, egyéni élménnyé; soha ezeknek a szent titkoknak csodálatos tartalmát teljes beleéléssel a magukévá nem tették; soha fel nem harsant és fel nem ujjongott bennük az Eucharisztia kincsének boldog tudata. Egy eucharisztia-mentes kereszténység: ez az a képlet, amelyre esküsznek.

Visszahelyezni ezeknek az embereknek az életébe az elveszett vagy elhanyagolt Krisztust! A szeretet és béke Krisztusát, az egyetértés és testvériség Krisztusát, a halál helyett életet osztó Üdvözítőt, akiben aki hisz, ha meghal is: él! Egy szóval: az eucharisztikus Krisztust!

Főlséges feladat, ittasítóan magasztos hivatás: a mi Eucharisztikus Kongresszusunk hivatása! Hogy utána, a magyar szentév után, kétszeres, tízszeres, százszoros erővel lüktessen hazánkban az eucharisztikus élet! Háromszor oly teltek a templomok, háromszor oly ostromoltak az áldoztató padok, háromszor, százszor oly meleg a szívek, Krisztus-teltek, tevékenyek, komolyan cselekvők a katolikus lelkek!

*

A hit mellett semmiben sem szenved akkora hiányt a mai elernyedtt világ, mint a szeretetben.

Az Oltáriszentség felújult kultuszára azért is szükség van, mert hiszen Krisztus Urunk akarata szerint az Oltáriszentség az az erőközpont, amelyből minden természetfölötti szeretet-erő árad. Az Oltáriszentség a legfőbb egyesítő elv Isten és ember között, de ember és ember között is. A titokzatos test ezer meg ezer része, tagja között. Amikor egy egész világ gabylyodott össze ezernyi háborúba s osztályharcba, az Egy Test szent egysége kell, hogy felelevenítse bennünk a „szeretet kötelékét“. Amikor a gyűlölet kénköves, pokoli tüzei csapnak lángba s mint bolseviz-

mus, ateizmus és materializmus tagadják a szellem és a szeretet uralmát, nekünk az Oltáriszentségben mint az isteni szeretet főművében, túlcordulásában kell tisztelnünk a mi világmagyarázatunk központi elvét s egyben az Úr országának lebírhatatlan fölényességét.

Mi szeretetet akarunk s azért akarjuk az Oltáriszentséget. A szeretet diadalát áhítjuk s azért szorgalmazzuk az Eucharisztia diadalát. Jóságot, boldogságot, békét, rendet, tisztaságot s emelkedett lelkiséget óhajtunk s azért ünneplünk Eucharisztikus Világkongresszusokat, azért sürgetjük magunkban s felebarátainkban az eucharisztikus Krisztus országának szellemének, szeretetének kivirágzását.

*

De végül *kifelé*, a Krisztussal szembefordult világ felé szintén kiváló jelentősége lehet a mi Eucharisztikus Világkongresszusunknak.

Egy eucharisztikus világkongresszus nem politikai esemény és elsősorban nem is keresi a kifelé való manifestációt. Sokkal bensőségesebb ünnep az és sokkal több lelki kincset és gazdagságot kell ilyen alkalommal a magunk népe és közönsége számára megvilágítanunk, semhogy túlságosan foglalkozhassunk a minket kívülről ért sérelmekkel és bántalmakkal. Sohasem is fordult még eddig elő az eucharisztikus világkongresszusok történetében, hogy azokat pl. a vallásellenes táborral szemben való megnyilatkozásokra használták volna fel. A mi esetünkben sem lesz erre szükség.

Mégis: olyan időket élünk, amikor egy eucharisztikus világkongresszus magában véve is hatalmas szózat a nyilvánosság, mégpedig a közömbös, sőt ellenes nyilvánosság felé is.

Amikor egész országokban fékevesztett vallásüldözés folyik, templomok százait robbantják fel, oltárokat döntenek ki s tömegestől gyilkolják a papokat, apácákat és híveket, amikor az istentagadás szinte

országok és világrészek szerint szervezkedik s egy pokol vonul hadba lázasan az Isten országa ellen, egy Eucharisztikus Világkongresszus, akár akarjuk, akár nem, akár gondolunk rá, akár nem, *szükségképpen hatalmas tiltakozás* is lesz a vallástipró vadsággal és erőszakkal szemben.

Nem lehet az Oltáriszentség mellett diadalmas, virágos, ünneplő felvonulásokat rendezni, nem lehet dallal, fénnel, örvendő zsolozsmával vonulni végig az utcákon és százezres tömegekkel tüntetni az eucharisztikus Krisztus mellett anélkül, hogy egyúttal ne tüntessünk és ne tiltakozzunk az ő uralmának türelmetlen tagadói és pusztítói, az ő templomainak vandál megszenstegtelenítói ellen. S ha nem is ez az első célunk, viszont nincs semmi okunk, hogy kongresszusunknak ettől a tiltakozó jellegétől visszariadjunk. Csak hadd lássa a világ, hogy vagyunk és élünk mi is, hadsereg és tömegerő vagyunk mi is, hogy nem egyezünk bele a tagadás és pusztítás démonjainak világhódító törekvéseibe, hogy ellenük szegülünk s a szentségi Jézus jogait megvédeni készek és hajlandók vagyunk, akár nyílt utcán, akár harc és vértanúság árán is.

Ennek a harcos tömegerőnek öntudatraébredése és kifelé való jelentkezése legyen az Eucharisztikus Világkongresszus további hatása.

Az Eucharisztikus Világkongresszus várható eredményel.

Mindenki érzi, hogy az a hatalmas megmozdulás, amelyet egy eucharisztikus világkongresszus Budapestnek jelent, az Oltáriszentségre irányozza a katolikus hívek és a nagyközönség figyelmét. Már abból a körülményből adódik, hogy olyan irodalmi alkotások lássanak napvilágot, amelyek az Oltáriszentség fogalomkörét, voltát és hatáskörét hitvédelmi, hittudományi és hitbuzgalmi alapon megvilágítsák. Ez a kíváncsiság indította a budapesti eucharisztikus

világkongresszus szellemi előkészítő bizottságát arra, hogy gyűjteményes munkákban mindjobban népszerűsítse az Eucharisztia tanítására vonatkozó legfőbb ismereteket.

Az Eucharisztia az Egyház legdrágább és legtöbb életet sugárzó kincse. Viszont mint mély hittitok a legbensőbb áhitati élet középpontja, csak azok előtt fejt ki egész varázslatos szépségét, akik ennek a bensőséges eszmekörnek igyekeznek a mélyeibe behatolni. Igen hiányos lenne eucharisztikus esztendők és kongresszusunk, ha annak során, főleg műveltebb közönségünk nem törekednék az Eucharisztia csodás kincseit *közelebbről megismerni* s így teljesebb lelki felkészültséggel indulni el nemcsak a kongresszusi év előkészítésére, hanem annak a fellendült és felfokozott eucharisztikus életnek kifejtésére is, amely egy eredményesen elkészített kongresszusnak természet-szerű folytatása. Azt hisszük azonban, hogy az eucharisztikus világkongresszus mindenkor, de főleg napjainkban hatalmas esemény, amelynek korszakirányító és korszakmódosító, szinte történeti szerepe lehet napjaink világnézeti válságainak, küzdelmeinek intézésében.

Olyan időpontban élünk, amikor a *vallástalan közszellem* igyekszik végleg felszámolni az elmúlt századok hívő hagyományaival és vallásos intézményeivel. A keresztényellenes gondolat az utóbbi századok folyamán számos erőfeszítést tett, hogy a művelődést és közgondolkodást a kereszténységtől végleg függetlenítse s tagadhatatlan, hogy erőfeszítései sok tekintetben sikerre vezettek.

Széles keresztény és katolikus néprétegek szakadtak el belsőleg a hittől és hitélettől, igen sokakban állandó kételyek és benső ingadozások közt pislákol csak a hit mécsese, igen sokaknál bizonyos megriadtság, inferioritás-érzés szinte már csak a megszokottság és hagyomány erejéből táplálkozó és külsőségekre szorítókozó vallásosság foglalta el az öntudatos hit helyét; sokakat pedig a környezet példája, a hitetlen

irányzat magabízó hangja és elért diadalai ingatnak meg vallásos és keresztény érzületükben. A vallás-ellenes irányzat mintha elérkezettnek látná az időt arra, hogy a belsőleg meggyöngült, keresztény társadalmat végleg leszakítsa a hit útjairól. Most már nem éri be a propaganda és agitáció csendes eszközeivel, sajtóval, irodalommal, katedrák elhódításával és munkásmozgalmakkal, hanem mint egyedül jogosult irány, mint totalitárius kultúrkövetelés a politikai hatalom és erőszak fegyvereivel igyekszik egész országokban elnyomni s végleg megszüntetni a vallásosságot, a kereszténységet. Arra számít, hogy a hívők tábora úgyszólván elég gyáva, gyenge és megriadt már ahhoz, hogy komoly ellenállást tanúsítson s már csak egy erősebb ostrom kell, hogy az Egyház falai végleg összeomoljanak s a hit, a vallás legfeljebb újabb katonai életben tengődjék.

A világnézeti harc ez újabb hadszíntéri alakulásában nem lehet sürgősebb feladata a keresztény tábornak, mint az, hogy tömegeiben az öntudatos hitet erősítse, azt valóban az élet, az öröm s az öntudat alakjává tegye s harcképessé izmosítsa. Ellenségeinkkel s az elkereszténytelenedett közszellemmel csak úgy tudunk diadalmasan megküzdeni, ha nemcsak szűkebb egységek, vallásos testületek és egyházközségek buzgó tagjaiban, hanem lassankint az elpártoltakban, az elhidegültekben, a kételkedő tömegekben is újra felébresztjük a meggyőződést: a hit nem mese és babona, hanem ellenkezőleg az élet legkomolyabb kincse és értéke. Egyetlen bátor és megalapozott felelet a legnagyobb kérdésekre.

A hit nem más, mint látás ott, ahol az elme magától nem lát, s emberi értelmünk pislogó mécsese nem világít többé, csak a kinyilatkoztatás messzelátói fedeznek fel előtte új létbirodalmat. A hit nem önként elfogadott képzelgések tiszteletben tartása, hanem az élet egyetlen magasabb értelmének megragadása, titkok felderítése, bátor beletekintés abba a magasabb világba, melyet egy tökéletesen igazolt kinyilatkoz-

tatás ad számunkra. Hogy a hit nem gyermekesség és lealacsonyodás, hanem ellenkezőleg a szellem és az értelem diadala s amellet az erkölcsnek is egyetlen szilárd alapja, a társadalmi szolidaritásnak egyetlen megbízható tartóoszlopa. Hogy minden lelki szépség és felsőbbrendű nemesség innen fakad, minden remény, minden igazi lelki öröm és megnyugvás, minden egész lényünket kitöltő boldogság belőle fakad. Hogy a hitet hiába támadta kétezer esztendő minden tévelye és ravaszkodása, egyetlen téglát ebből a kolosszális épületből kivenni nem tudott. Hogy abszolút biztos talajon mozgunk, amikor az Isten szavának hiszünk, az amit a katolikus Anyaszentegyház élénk állít, csakugyan az Isten szava.

A probléma csak az, *hogyan tudatosítsuk* közönségünkben ezt a bátor, büszke és ellenállóképes hitet. Hogyan keltsük fel az érdeklődést azokban, akik minden vallási kérdés elől már csak vállvonogatva s mosolyogva húzódnak el? Hogyan győzzük meg az ezer kétségben bonyolultat, téveszméktől összekúszált elméket? Hogyan szeretessük meg velük, amit eddig gyűöltek vagy legalább is ízetlennek, nyűgnek éreztek?

Hatalmas, mindent felölelő probléma s önámítás lenne azt hinni, hogy egy eucharisztikus világkongresszus magában elégséges lehet arra, hogy ezen a téren lényegesen előbbre vigyen bennünket.

Mégis azt kell mondanunk: éppen ezen a téren mutatkoznak az eucharisztikus kongresszussal kapcsolatban olyan lehetőségek, amelyeket kicsinyelni nem szabad, amelyek talán lényegesen közelebb vihetnek minket a célhoz s amelyeket épp azért közelről kell tanulmányoznunk.

Ha az eucharisztikus kongresszus nem lesz egyéb, mint 4—5 napig tartó ájtatosságok és jámbor felvonulások imponáló és tüntető sorozata, ez is kétségtelesen jelent valamit a hit és hitélet megerősödésében, de mélyreható eredményre bajosan vezet. Azonban, ha az eucharisztikus kongresszust megelőzi nemcsak

nálunk, hanem külföldön is egy egész előkészítő év. És ha az előkészítő évet sikerül úgy állítanunk a közfigyelem elé s úgy használnunk fel, hogy belőle egy szélesméretű vallásos megújulás származhassék, akkor kongresszusunkkal kapcsolatban lényeges lépést tettünk előre a cél felé.

Arról van tehát mindenekelőtt szó, hogy ezt az előkészítő esztendőt úgy alakítsuk s úgy aknázzuk ki, hogy arra csakugyan rá tudjuk irányítani *nemcsak a jámborok, hanem a kívülről állók széles tömegeinek figyelmét* is, azokra a hatalmas nézetekre, amelyeket a mi világnézetünk és névleg az Eucharisztia képvisel, s oly hangon tudjuk ezeket az értékeket ecsetelni a felkeltett érdeklődés nyomán, amely a hit újabb öntudatos és örvendetes felkarolására vezeti az eddig ingadozókat.

Ennek a közfigyelemfelkeltésnek külső, technikai eszközeire — előadások, eucharisztikus kultúrdélutánok, konferenciasorozatok, cikkek, röpiratok, falragaszok, színjátékok, zeneprodukciók stb. — itt nem kívánunk kitérni, inkább azokra az eszmei mozzanatokra mutatunk rá röviden, amelyek ebben a propagandisztikus és hitvédelmi munkában különösen segítségünkre lehetnek.

Mindenekelőtt arra lesz szükség, hogy a hitet s főleg az Oltáriszentség hitét ne nőiesen érzélgős, vagy megtűretésért könyörgő, feminin hangnemben védelmezzük és magasztaljuk, hanem bátor, férfias és katonás hangon, mely nem megtűretést, hanem vezetést követel, mert abszolút igazságot, életmentést, a szellem s a kultúra legfőbb kivirágzását, a társadalom betegségeinek gyógyítását kéri. Valami fölényes, diadalmas, örömittas, Prohászka hangon kell a hitet s főleg az Oltáriszentség hitét újra prédikálnunk. Megmagyaráznunk a társadalomnak, hogy tulajdonképpen magát üresíti ki és fosztja meg s önmagának árt és okoz pótolhatatlan kárt, ha a hitetlenség és materializmus naiv szólamai kedvéért mellőzi a legfőbb és legsebbebb értékeket. S mivel a legjobb védekezés mindig

a támadás, azért az eucharisztikus évben a hitetlenség és krisztustalanság sötét következményeit kellene nagyon élénken a társadalom szeme elé állítani: a Spanyol és orosz borzalmakat, a mexikói durvaságokat, azt az ügyefogyott alacsonyyságot, amely a vallástalanság propagátorait jellemzi, hogy mindig csak hazugsággal, vérrel és kegyetlenséggel tudnak az eszméiknek utat nyitni; hogy soha, sehol maradandó értékeket alkotni, egészséges társadalmat felépíteni nem tudnak. S hogy semmi okunk a felforgatás és pusztítás kedvéért bátoratlanul félreállnunk az útból s eltékozolnunk legszebb kincseinket.

Talán éppen azzal nyerne az eucharisztikus előkészítő esztendő valami újszerűen férfias, imponáló jelleget, hogy az Oltáriszentség gyengéd, légies, átfinomult hitét szembeállítaná azzal a barbársággal, amellyel a hit ellenségei templomokat gyújtogatnak, oltárokat robbantanak fel, szentségházakat bectelenítenek meg, papokat, apácákat s világi híveket mészárolnak le. Ime, azt mondhatjuk, az egyik oldalon vér és üszök, láng és kegyetlenség, gyűlölet és erkölcstelenség, a másik oldalon pedig csupa fehérség és tisztaság, Istenközelbe-szállás, Krisztus-barátság, szeretet és béke. Ott az ösztönök s az önzés uralma, itt az eszmeiségé, a hité, szellemé, szereteté. Hiszen az Oltáriszentség hite valósággal a hit diadala.

Rá kell mutatnunk arra is, hogy az *eucharisztia* és a *bolsevizmus* nem két véletlenül és merészen egymás mellé állított ellentét, hanem csakugyan a természetes fejlődés két végpontja: egyik a szereteté, másik a gyűlöleté. Ha következetes vagyok a tagadásban, az önzésben, a föld felé fordulásban, az ateizmusban, a gyűlöletben, szükségkép eljutok a bolsevizmusig, a vadság és pusztítás krédójáig. Ha pedig hiszek a szeretetben, mint világfenntartó és világmegújító elvben, ha hiszek az Istenben, mint abban a mindenható fölségben, akinek egyúttal „gyönyörűsége az emberek fiaival lenni”, akkor szinte szükségkép eljutok az Oltáriszentségig. A bolsevizmussal lehet szembefordulni po-

litikai vagy szociális alapon, de lehet a teljes elviség és világnézetiség alapján is s ezt az utóbbit semmi sem képviseli s fejezi ki oly tökéletesen, mint az Eucharisztia kultusza.

S hozzá kell tenni: ebben az állásfoglalásban, a gyűlölet és a szeretet elve közt való választásban, a bolsevizmus és ateizmus az Eucharishtiában legfelsőbb virágzását elért szeretetelviség között való eligazodásban senki sem helyezkedhetik a kényelmes semlegesség álláspontjára. Itt aki nem tart velünk, ellenünk van. Aki nem fordul mindenestől szembe a tagadás és rombolás elvével, az máris támogatja annak táborát. Minden következetlenség és ingadozás végeredményben a rombolást mozdítja elő. Minden hitközöny és hitbeli ingadozás a harcos hitetlenség diadalát teszi valószínűbbé.

Nem hangsúlyozhatjuk eléggé a mi tunya, kényelmeskedő, liberalizáló társadalmunkkal szemben, hogy a világhatalomtrófák, marxizmus, forradalom és bolsevizmus fenyegető közelségében nemcsak a lobogóhajú forradalmárok és csóvánhajigáló templomgyujtogatók a bűnösök, hanem érvényesülésükért felelős mindenki, aki az élő kereszténység megbénulásán akárcsak a maga példája és viselkedése révén is közreműködött. Minden templomkerülő, minden misétmulasztó, minden papbecsmérő és a vallás kárára szellemeskedő, minden laza erkölcsű és frivol életfelfogású álkeresztény voltaképpen a bolsevizmus előmozdítója és szálláskészítője. A közeljövő nagy világnézeti harciban mint értékes katonákra az építő irány csak azokra számíthat, akik szívvel-lélekkel keresztények, meggyőződéses, lelkes, öntudatos és gyakorló katolikusok.

Nem lehet mondani, hogy ez a gondolatmenet erőltetett és légből konstruált volna. Csak az az igaz, hogy még aránylag kevesen gondolták végig s a katolikus mozgalmak vezérei és az igehirdetés nem használták még ki eddig eléggé. Véleményünk szerint az eucharisztikus esztendő legelsőrendű alkalom arra, hogy ezt a gondolatfűzést mélyen beleégessék kato-

likus társadalmunk tudatába, amely hiszen az eucharisztikus év újszerűsége s a bolsevistaveszély aktualitása miatt ezekre az új hangokra mégis bizonynyal fel fog figyelni.

A hitetlenség előtörésének korszakai mindig különösen alkalmasak a hit megerősítésére, s hasonlókép a gyűlölet lángolása különösen is fogékonnyá teszi a lelkeket a szeretet bűvös erejének megérezésére. A társadalmi szakadozottság, osztályok, nemzetek, fajok, nyelvcsoporthok, foglalkozási ágak, pártok és felekezetek szerint való tagozódás tetőfokán nem lehet nehéz a szívekben új hazavágyást ébreszteni afelé az egység és szeretetbirodalom felé, amelyet a mi dogmatikánk szerint az Oltáriszentség képvisel: az Egy Test tana, amelyben mindnyájan, bármilyen sokan és sokfélék vagyunk, az apostól szerint „eggyé” leszünk (I. Kor. 10, 16—17).

*

Nyilvánvaló, hogy nem múlhat el komoly és jelentősebb hatás nélkül az eucharisztikus esztendő. Mik lesznek azonban ezek a hatások?

Vannak, akik az eucharisztikus kongresszustól elsősorban politikai és gazdasági előnyöket várnak, idegenforgalmat, anyagi előnyöket, a nemzeti becsület gyarapodását, az ország iránt való nemzetközi rokonzás növekedését és hasonlókat. Kétségtelen, hogy a világkongresszus ezekben a vonatkozásokban is igen jelentős esemény lesz; mégis sajnálatos beszűkítése és félremagyarázása volna egy ennyire eszmei és kulturális megmozdulásnak, ha valaki annak jelentőségét és eredményességét ilyen kicsinyes, külső vonatkozásokban keresi.

Vannak viszont, akik a másik irányban szűkítik be túlságosan egy eucharisztikus világkongresszus jelentőségét. Azt hiszik nincs benne másról szó, a szokottnál jóval nagyobbarányú nyilvános hitvallásról, jámbor társulataink és egyesületeink seregszemléjéről, templomaink buzgóságának az utcára csordulásáról. Nem várnak egyebet az eucharisztikus világkongressz-

szustól, mint amennyit egy szélesebb, sőt legszélesebb méretű, pazarfényű ájtatossági ünnepségtől várni lehet.

Az eucharisztikus világkongresszus hatása és gyakorlati jelentősége ennél fogva sokkal nagyobb. Ez a hatás csak úgy lesz elérhető, ha mindazok, akiktől a kongresszus teljes sikere valami módon függ, mindenekelőtt tisztán látják az elérhető célokat és eredményeket. Ha magasabb célt nem tűzünk magunk elé vele, mint egy nagyvonalú ájtatossági megnyilatkozást, akkor csakugyan nem is várhatunk tőle ennél többet. Azt hisszük azonban, az Eucharisztikus Világkongresszus mindenkor, de főleg napjainkban oly hatalmas esemény, amelynek *korszakirányító és korszakmódosító, szinte történeti szerepe lehet*, napjaink világnézeti válságainak és küzdelmeinek intézésében.

*

Az Eucharisztikus Kongresszus csak úgy érhet el teljes sikert, ha előbb egy egész Eucharisztikus Év szántja fel a magyar lelkek ugarát: ha a lelki elmélyülésnek, tájékozódásnak és programleszögezésnek egész módszerével készülünk fel reá. Ezért rendelte el a magyar Püspöki Kar az eucharisztikus előkészítő évet s ezért tartanak majd egyházmegyéink s egyházközségeink mindenfelé előzetes helyi és körzeti eucharisztikus gyűléseket. Ezeknek, valamint a tájékozódást kereső művelt magyar közönségnek készült ez a könyv, amely a kongresszus lelki előkészületének mintegy kézikönyve akar lenni.

Az Eucharisztikus Király adja rá s minden olvasójára áldását!

Hogyan mozdítsuk elő az Eucharisztikus Kongresszus sikerét?

Már csak rövid idő választ el bennünket a katolikus Magyarország nagy ünnepétől s egyben erőpróbájától: az Eucharisztikus Világkongresszustól, amelylyel kapcsolatos a Szent István jubileumi ünnepségek

megnyitása is. Az Eucharisztikus Szentév már megkezdődött: a Püspöki Kar egy teljes esztendőt talált szükségesnek előkészületül erre a fölséges és felelősségteljes alkalomra. Ebben az évben minden egyházközségnek jóelőre meg kell beszélnie, mikép óhajt résztvenni a hármias magyar Szentév méltó megrendezésében.

I. Valóban: nemcsak egyszerű, többnapos, fényes ünnepekről van itt szó, hanem a *lelkek megmozdulásáról*, az Oltáriszentség tiszteletének teljes és alapos megújulásáról, a hitetlen és hitközönyös katolikusok lehető nagyszámú visszanyeréséről, a jók megszilárdításáról; az Eucharisztia minél teljesebb diadaláról, a lelkeken. Mégpedig olyan mértékben, hogy példaadók lehessünk még a külföld számára is: hadd épüljön rajtunk, hadd tanuljon tőlünk az öt világrész minden nemzete eucharisztikus buzgóságot. Nekünk kell ebben az évben a zászlót tartanunk, nekünk kell egy világ számára buzdulásul szolgálnunk az oltáriszentségi Jézus szeretetében, lángoló tiszteletében!

Hogy ezt a roppant nagy és szent célt elérhessük, arra bizony össze kell fognia minden épkezláb katolikus embernek, mindenkinek, akinek helyén van a szíve, akiben él az Oltáriszentség hite s a vallás szeretete. Ilyen hatalmas, lenyűgöző, szinte emberfeletti feladatot másképp, mint valamennyi jóakarátú embernek teljes összefogásával, erőfeszítésével, minden irányú helytállásával megoldani nem lehet.

Ne gondoljuk, hogy majd egy rendező Főbizottság ügyis elintézi mindent. Ne gondoljuk azt se, hogy majd a papság elintézi mindent. Nem! Ez olyan óriási feladat, hogy még akkor is csak félig-meddig tudjuk elvégezni, ha a rendezőséggel s a papsággal karöltve minden jóra való katolikus a lelke lelkét, a vére vérét önti belé az előkészítés munkáiba.

II. Dehát azt kérdezi valaki: *Mit tegyünk és mit tehetünk mi egyszerű, világi katolikusok*, talán kicsiny és szerény tehetségű emberek, a Kongresszus sikerének biztosítására?

Sokat tehetsz, testvér, nagyon sokat! S főleg: sokat tehet együtt sok ember, ha egyenként mindegyik kicsi is és gyenge.

1. Mindenekelőtt mindent el kell követnie mindenkiné a *propaganda*, a *figyelem felkeltése* terén. Nem elég a templomi meghirdetés, nem elegendők az ujságcikkek. A propaganda minden modern eszközét igénybe kell vennünk, hogy a nagy esemény senki figyelmét el ne kerülje. Kell, hogy az emberek folyton halljanak a Kongresszusról, folyton szemükbe ötljön valami, ami a Kongresszusra figyelmezteti őket. Hogy ne térhessenek ki előle, ne mehessenek el mellette közönyösen, ne intézhessék el az egészet egy vállvonogatással. Ne legyen Magyarországon fia-lélek, akit előbb-utóbb homlokon ne ütne a kérdés: de hát mi is az az Eucharisztikus Kongresszus és mi az az Eucharisztia, hogy a katolikusok ennyire nagyra tartják s ily feltűnően készülnek az ünneplésére?

Mik a propaganda főeszközei? Mindenekelőtt az, hogy hordjuk mindnyájan feltűnően s állandóan, már most és az egész előkészületi éven át, a Kongresszus *jelvényét!* Gyönyörű kis jelvényt készített a pályadíjnyertes művész: a budapesti Lánchíd látszik rajta s felette az Oltáriszentség kelyhe s szentostyája a megfelelő körirattal. A Lánchíd nemzeti vonatkozású és így hatásosan kapcsolja össze Budapest és Magyarország fogalmát az Oltáriszentség ünneplésével. Egyben jelképi jelentőségű, mert mint híd az egyesülést jelenti, a kapcsolatot a partok lakói között s így a lelkek közeledését is. „Az Oltáriszentség a szeretet köteleke”, a budapesti Eucharisztikus Kongresszus jeligéje s már ezért is kifejező a jelvényen a távoli partokat összekötő híd képe.

Ezt a jelvényt a legkülönbélebb alakokban helyezte forgalomba a rendező Főbizottság. Van egészen egyszerű kivitelű, bronzsínű. Ebből máris, az első félév alatt 250 ezret elkapkodtak. Az a cél, hogy az Eucharisztikus Szentév folyamán ez a jelvény mindenfelől ott ékeskedjék.

Egyelőre fő az egyszerű jelvény terjesztése: legyen az ott hamarosan minden valamirevaló, öntudatos katolikus ember mellén. Tartsa minden hívő katolikus becsületbeli kötelességének a jelvény hordását az egész éven át, egyrészt, mint hitvallást az Oltáriszentség mellett, másrészt, mint cselekvő, ezerajkú, hatásos propagandát a kongresszus gondolata mellett.

Főleg az *ifjúságot és a férfivilágot* kérjük, tüzze ki hamarosan mellére vagy kalapjára a jelvényt s minden kérdezősködőnek bátran, okosan, hangosan s szeretettel magyarázza meg, hogy ez pedig a budapesti 34. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus jelvénye és hogy ezt most minden magyar katolikus embernek örömmel s büszkeséggel kell viselnie. Nemzeti és katolikus szempontból egyaránt. Egyben mondjuk is meg mindjárt, hol lehet ilyen jelvényt legközelebb beszerezni, esetleg magunk is tartsunk eladásra készen mindig néhány jelvényt magunknál. Legyen a jelvény terjesztése mindnyájunknak *magyar ügye és katolikus ügye*.

A *fiatal leányok* leleményességétől is sokat várunk e téren. Ők is szorgalmaskodjanak a jelvény árusításával. Keljenek nemes versenyre egymással: mindegyik jegyezze fel magának például egy oltáriszentséges szentképen, hány jelvényt sikerült eladnia. Ne álljanak szóba olyan fiatalemberrel, aki már csak az ő kedvükért is, nem veszi meg és nem hordja büszkén a kongresszusi jelvényt.

2. Époly buzgón vegyünk részt az egyházközségekben, egyesületekben vagy intézetekben tartandó *eucharisztikus ünnepélyeken* és hozzunk el oda ismerőseink közül is minél többeket. Főleg a hitben meggyengülteket vegyük ezúttal munkába. Magyarázzuk meg nekik, mily szégyen lenne, ha öt világrész katolikusai tömegesen jönnének el Budapestre az Oltáriszentséget ünnepelni s akkor mi, magyar katolikusok, úgy viselkednénk az Oltáriszentséggel szemben, mintha zsidók vagy mohamedánok, avagy éppen kommunisták lennénk. Terjesszük és olvassuk az Eucharisztikus

Kongresszus iratait és kiadványait is, hadd olvassák az emberek, miről van szó. Ki tudja, hány kap észbe általuk s lesz ezentúl Saul helyett Pállá, az Oltáriszentség meg nem értője helyett az Oltáriszentség lelkes tisztelőjévé.

3. Fontos mint propagandaeszköz is, de mint az eucharisztikus lelkesedés méltó kifejezője a *kongresszusi himnusz* éneklése és énekeltetése mindenütt az országban. Ez a himnusz legyen hamarosan közkinccse az országnak. Énekeljük egész évben lehetőleg minden mise és litánia után, valamint az egyházközségi ünnepélyeken, hogy mindenki jól megtanulja s a leg-egyszerűbbek is jól megjegyezzék. Az Eucharisztikus Világkongresszuson ezt a himnuszt számos esetben kell majd énekelni, s csak akkor remélhetjük, hogy a külföldieket is megkapó egyöntetűséggel s nagy tömeghatással tudjuk énekelni, ha jókor megtanulja azt az egész ország. Legalább a vissza-visszatérő végstrófát, a refrént kell, hogy még az írásműveletlenek is, a gyermekek is együtt tudják énekelni velünk. Minden iskolában és minden katolikus egyesületben állandóan legyen műsoron a kongresszusi himnusz, hogy általa azok is együtt lelkesedhessenek a Kongresszus résztvevőivel, akik valami oknál fogva maguk majd esetleg nem lehetnek jelen a lélekemelő budapesti ünnepeken.

4. Már most szervezzük meg a budapesti kongresszuson való *tényleges részvételt*. Ez bizony némi pénzbe fog kerülni, tehát már most kezdjük meg a spórolást, szervezzük meg a takarékoskodást erre a célra. Legyen mindenkinek, aki jönni akar, *Szent István takarékkönyve*, amelybe beleteszi a félretehető filléreket, hogy aztán egy év alatt a szükséges útiköltség együtt legyen. Főleg minden *egyházközségi képviselő-testületi tag* tartsa elengedhetetlen kötelességének, hogy egyházközségének képviselőtével a Kongresszuson *tényleg* meg is jelenjen. Miért képviselő-testületi tag, ha még ezt sem hajlandó megtenni? Lehetne egyházközségi vagy intézeti gyűjtéseket is tartani, hogy sze-

gényebb sorsú derék emberek s az ifjúság képviselői is feljöhessenek majd Budapestre.

Persze, hogy az emberek fel akarjanak jönni a Kongresszusra, kell, hogy kellőképpen ismerjék is a *programot* s azokat a fölséges élményeket, amelyekben majd itt a Kongresszuson részük lehet. Ezért kell a kongresszusi rendezőség közléseit már most figyelemmel kísérnünk, a tervekkel és vezéreszmékkal jól megismerkednünk, s akkor majd tudni fogunk lelkesítőleg szólni is a Kongresszusról s kedvet ébresztteni az azon való részvételre. Ilyen közléseket a rendező iroda a „*Katolikus Akció*” című hivatalos köriratában szokott hozni évente négyszer megjelenve, tartalmas anyaggal.

5. Rendkívül fontos az is, hogy a budapesti és pestkörnyéki katolikusok *ajánljanak fel minél több lakást* (szobát, ágyat) a kongresszusi vendégeknek, persze megfelelő áron. Egyik legnagyobb nehézsége a Kongresszus rendezésének, hogy Budapesten nincsen elég szálló, nem lehet száz- vagy talán háromezrezer zárandokot hotelekben elhelyezni. Igénybe kell venni más helyiségeket is, iskolákat, zárdákat; de még ez is rendkívül kevés lesz. Minden nélkülözhető helyet fel kell tehát ajánlani a magánlakásokban is, mégpedig nemcsak Budapesten, hanem az összes környező községekben is, fel egészen Vácig, Gödöllőig, Székesfehérvárig, Ceglédig! Mindenütt lakni kell zárandokoknak — reggel vonaton be Pestre, este ki —, más-kép nem férünk el sehogyan se. S az lenne csak az *igazi szégyen*, ha *idehívnók öt világrész zárandokait*, eljönnének még talán az elcsatolt országrészek katolikusainak tízezrei is és a vendégszeretetéről híres Magyarország nem tudná elhelyezni őket! Ha kénytelen lenne az utcára tenni vagy visszazavarni a hazájukba a szeretettel érkezőket!

Hja, ha kicsinylelkűek vagyunk, ha kevéssé ihletett meg minket az Oltáriszentség szelleme, a krisztusi világtestvériség s egyben a nemzeti becsületérzés tudata, akkor — ne rendezzünk Eucharisztikus Kon-

gresszust! Ilyesmi csak akkor sikerülhet, ha *mindenki tesz a siker érdekében, amit csak a legmesszebbmenő áldozatkészség és önfegyelmzés árán tehet.*

Nagy dologra vállalkoztunk! Nagyon megbízott bennünk a Pápa Őszentsége, hogy a 34. Eucharisztikus Kongresszus megrendezését ránk bízta. Bizonyos, hogy amíg élünk, még egyszer egy ilyen fölséges ünnepség rendezésében nem lesz részünk. Még egyszer ilyen alkalmunk a hitünk megbizonyítására, egy egész világ épülésének s a saját vallásos lelkesedésünknek felkeltésére nem lesz.

Hálával az isteni Gondviselés iránt már most mindent el kell követnünk, hogy az Eucharisztikus Világkongresszus méltó legyen Szent István népéhez, méltó legyen hazánkhoz, méltó Egyházunkhoz, méltó az Oltáriszentség lelkes gyermekeihez!

Az Eucharisztikus Világkongresszus és a katolikus sajtó.

XI. Pius pápának kegyes bizalmából a XXXIV-ik Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus színhelye 1938. év május havában Budapesten lesz. Ez az év egyúttal Szent István király megdicsőülésének is 900 éves jubileuma, de 900 éves évfordulója Hazánkban egyszersmind a „Patrona Hungariae” kultusznak is. Vagyis 1938-ban hármasszentévet ünnepelünk.

A Szentszéknek ezt a kitüntető kegyességét, hogy az európai tűzfészek kellős közepén éppen a mi anynyira megcsonkított szegény hazánkat választotta ki arra, hogy az Eucharisztia tényének és szimbolomának megfelelően a béke és a szeretet szigete s a világ népeinek ígéretföldje legyen és hogy kedves figyelemképpen a világkongresszust éppen a Szent István jubileumi év alkalmából engedje át nekünk, — mi magyar katolikusok csakis úgy hálálhatjuk meg, ha egész hazánkban soha nem látott nagyarányú katolikus megmozdulás és erkölcsi megújulás indul meg és az istentelenség és erkölcstelenség ellen kiépítjük a

Krisztus-hívők világfrontját és felrázzuk az egész társadalom lelkiismeretét a tettekben megnyilvánuló katolicizmus érdekében.

Az egész földkerekség minden részéből sokszázmillió katolikusnak a figyelme fog felénk irányulni a jövő évben, az egész világ megtanulja majd nevünket és történelmünket. Mi azt akarjuk, hogy az a sokszázezer hívő, aki meghatott lélekkel majd idezarándokol, megismerje népünket, erkölcsünket, a mi ősi magyar katolicizmusunkat, amely még világviszonylatban is már annyi sok szép és kimagasló dolgot alkotott, hogy a Szentszék már a múltban is mindig legkedvesebb leányai közé sorozta. Mi azt akarjuk, hogy ideseregülő katolikus testvéreink szeretettel zárjanak bennünket szíveikbe s a Kongresszus szép jelszava: az „Eucharistia Vinculum Caritatis — Az Oltáriszentség a szeretet köteléke” valóra válva, ne lazuljon meg köztünk soha.

Nincs az az idegenforgalmi propaganda, mely olyan sikerrel tudná bemutatni az egész világnak a magyar nemzet legelőnyösebb oldalait, nemzeti sajátságait, erkölcsait, erényeit, mint ez az eucharisztikus világkongresszus. Ahány katolikus lap, folyóirat vagy sajtótermék van a földkerekségen, azon hosszú időn át fel fog hangzani állandóan a kongresszusi Magyarországnak és Budapestnek, a magyar népnek és a magyar katolicizmusnak dicsőséges keresztény multja és dicsőítése.

Szinte kiszámíthatatlan az az erkölcsi és minden irányban megnyilvánuló hatás, melyet ezek a világraszóló vallási ünnepek hazánknak és az egész emberiségnek jelentenek. De a siker csak úgy biztosítható, ha egyetlenegy katolikus testvérünk sem vonja ki magát a toborzó, szervező, előkészítő és végrehajtó munkából. Szükségünk van mindenkire, az idősebbek tapasztalatára és a fiatalok lelkesedésére egyaránt. A hármasszentév idejére olyan *közhangulatot kell teremtenünk*, amely mindenkit magával sodor. Hivatalunkban, munkahelyeinken, családjainkban, ismerő-

seinknél, keresztény egyesületekben, külföldi ismerőseinknél a kitűzött nagy cél érdekében fáradhatatlanul oda kell törekednünk, hogy mindenkit elérjünk és célunk sikerét biztosítsuk. Elsősorban tehát *a lelkeket kell megnyernünk* az Eucharisztia szentséges gondolatának és Szent István eszméjének, másodsorban pedig magyar testvéreinkben lángra kell lobbantanunk a hitbuzgóságot és áldozatos készséget a világraszóló megmozdulás érdekében.

Ennek a nagy célnak az elérésére a leghatalmasabb és leghathatósabb eszközök egyike a katolikus sajtó és annak az eddiginél is fokozottabb mértékben való terjesztése és erőteljes felkarolása. Ne tévesszen meg bennünket az a jelenség, hogy egy idő óta már a nemkatolikus sajtó is sűrűbben hoz eucharisztikus vonatkozású cikkeket és közleményeket, mert ez azért az illető lapok eszmevilágát nem változtatja meg. Vegyük már egyszer mindnyájan, de főleg most, halálos komolysággal tudomásul, hogy *egyedül és kizárólag csak a katolikus lapok cikkei és közleményei foglalnak autentikusan és megbízhatóan az elkövetkezendő nagy események méltatásával és megismertetésével és csakis az ilyen igazi katolikus szellemben írt közlemények elolvasásától várhatjuk a lelkekre gyakorolható átalakító hatást.*

Az Oroszországban és Mexikóban évek óta dúló kegyetlen vallásüldözések, a Franciaországban mindinkább előretörő, sőt már uralomra is jutott szabadgondolkodó, vallásellenes irányzat, a németországi katolikusok elleni erőszakos fellépések és a közel egy év óta tartó borzalmas kegyetlenségű spanyolországi polgárháború mind arról tesznek tanuságot, hogy a sátán ismét rohamra készül és el akar pusztítani mindent, ami itt a földön erkölcsös, szent s főleg, ami krisztusi eredetű és katolikus. A sátáni gonoszságnak és istentelenségnek ebben a Krisztus és az Ő Egyháza ellen megindított nagy harcában és az eddig elért diadaloiban igen nagy része van annak a rossz és erkölcstelen sajtónak.

Ha most Krisztus táborának igazi hívei győzni akarnak, úgy emberfeletti erővel kell igyekezniök visszaszerezni azokat az állásokat, melyeket a rossz sajtó hatalma tőlük elragadott.

Nyíltan színt kell vallunk! Minden katolikusnak határozottan válaszolnia kell a döntő kérdésre, mit akar: istenhitet vagy új pogányságot, Krisztust vagy Antikrisztust, hitet vagy hitetlenséget, szeretetet vagy gyűlöletet?

Ne feledjük el tehát, hogy mindegyikünknek, ha még oly szerény viszonyok közt is él, még áldozatok árán, sőt erején felül is, támogatnia kell a keresztény sajtót, mert csak akkor remélhetjük viszonyaink jobbrafordulását és csak akkor lesz meg az eucharisztikus évnek döntő, nagy erkölcsi sikere és csak akkor szerzünk elismerést és megbecsülést a sokszázezer ide-seregglő katolikusok szemében a magyar névnek és a magyar katolicizmusnak, ha minél több lesz Mária országában a hatalmas katolikus sajtó által nevelt öntudatos katolikus, akik azután igazi katolikus és krisztusi szellemet visznek be a kormányzástól kezdve a közélet minden ágába és visszaszerzik nekünk minden téren a bennünket számarányunkban megillető jogokat és helyeket. Minden igaz magyar katolikusnak meg kell tennie a magáét, mert ez szent kötelességünk, ezzel tartozunk Istennek, Egyházunknak, hozzátartozóinknak és önmagunknak!

Sajtónk az Eucharisztikus Világkongresszus szolgálatában.

Mi a kapcsolata a sajtónak az Eucharisztikus Világkongresszussal, kérdezheti valaki.

Sokszerű és sok vonatkozású.

Mindenekelőtt az Eucharisztikus Világkongresszus küszöbén szomorúan meglátszik, *milyen baj és veszedelem az, hogy katolikus közönségünk jókora része még mindig oly értelmetlen a katolikus sajtó gondolatával szemben.*

Beéri a kongresszussal kapcsolatban is azzal az édeskevéssel, amelyet a nem-katolikus lapok is nyujtanak ma a világkongresszusra vonatkozólag. Hiszen kétségtelen, valamit nyujtanak azok is. Erre már a hazafias szempont s a saját jól felfogott érdekük is kötelezi őket. Hiszen ha még ezt sem tennék, ha legalább a legfontosabb kongresszusi híreket sem adnák le, még megtörténhetnék, hogy ezt már a mi lassú gondolkodású katolikusaink maguk is, sőt még a más-vallásúak közül is sokan megsokallnák! S még el találnának fordulni az ő kedvenc liberális és félliberalis lapjaiktól. Azért hát valami keveset közölnek az Eucharisztikus Világkongresszusról ők is. A mi rövidlátó és önérzet nélküli katolikusaink pedig *beérik* ezzel a *minimummal* és ennek megfelelőleg a közeledő Eucharisztikus Világkongresszust sem igen nézik másnak, mint egynek a sokféle nemzetközi megnyilatkozás közül, aminő talán valami nemzetközi sportünnepély is, vagy a nemzetközi asszonyhét, vagy egy szalodás-kongresszus.

A katolikus Magyarország széles rétegei még mindig nem viselkednek úgy, mint akik tudatában volnának annak a nagy kegyelemnek és kitüntetésnek, hogy övék lesz a jövő évi nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus. Még mindig csak minden tizenötödik magyar katolikus viseli a kongresszusi jelvényt, a kongresszus eszméjéért való lelkesedésnek ezt a látható szimbolumát. Még mindig nagyon kevesen vannak, akik az eucharisztikus kongresszus szellemi és lelki jelentőségét is átlátják, akik annak szellemébe behatolnak, akik számára a kongresszus több lesz, mint vallásos parádé és hazafias görögtűz. Miért?

Hát nagyon egyszerű a felelet: azért, mert *nem tanulnak, nem okulnak, nem olvassák a kongresszusra vonatkozó behatóbb tudnivalókat, a kongresszus eszmei tartalmának ismertetéseit. Mert ezeket bizony teljes terjedelemben csak a kimondottan katolikus sajtó közli s a mi borvirágos gondolkodású, lomha és megcsalt katolikusaink azt hiszik, ez a kimondottan kato-*

likus sajtó csak az apácáknak és sekrestyéseknek való. Elmennek a kincsek mellett, amelyek az *övék*, amelyekből *ők* gazdagodhatnak mindenekelőtt, elmennek mellettük *érzéketlenül, ostobán, megtéríthetetlenül*.

Tudnivaló, hogy az Eucharisztikus Világkongresszus gondolatvilágában otthonosnak lenni nem olyan könnyű feladat. Az Eucharisztia gondolatának hittani, erkölcsi, szociális és kulturális kisugárzását ismerni, annak dogmatikai, liturgikus és hitbuzgalmi szépségeivel megismerkedni csakugyan nem lehet annak, aki mást sem olvas, mint merő politikai és pletykálapokat. Azért az Eucharisztikus Világkongresszus értékes katonái, előkészítői, pártolói is úgyszólván csak azokból kerülnek ki, akik a kimondottan katolikus lapokat járatták és olvassák. Ezek a megértők, a beavatottak, az Eucharisztia igazi hívei, a többi csak kívülálló, statisztika. Az Új Magyarorságtól vagy a 8 Órai Ujságtól, az Est-lapoktól vagy a Pesti Hirlaptól igazán nem várhatja senki, hogy az Eucharisztia híveket toborozzanak vagy az embereket annak ismeretére s nagyrabecsülésére vezessék. Még szép tőlük, ha legalább itt-ott hoznak a mozgalom külsőségeiről egytized annyit, amennyit minden csip-csup protestáns gyűlésről hozni szoktak...

Mennyi érdekes és tanulságos, felemelő és felvilágosító cikk jelent meg már eddig is a katolikus lapokban az Eucharisztia és az Eucharisztikus Világkongresszusról! Az előkészítés részleteiről s adatairól, ami sehol másutt nem jelent meg, mint a kimondottan katolikus lapokban! S a mi derék katolikusaink jókora része, ezek a liberális eszméikbe *belépenészedett és belékocsonyásodott öreg uraink és hölgyeink*, ezek a magukat kereszténynek szavaló méltóságos és nagyságos fajankóink minderről *tudomást sem vesznek!*

Nekik elég az, amit a nem-katolikus lapok zsidai és protestánsai jónak látnak, szinte irgalomból a közönségük elé lökni! Ezért aztán nincs is igazi lelkesedés a szívükben a kongresszus iránt! Innen magyaráz-

ható valószínűleg, hogy még mindig csak aránylag kevesen tüntetnek a jelvényhordozással a kongresszus gondolata mellett s hogy Budapesten a vidéki és külföldi kongresszuslátogatók számára eddig mindössze csak 31.000 lakóhelyet ajánlottak fel! Holott talán 150.000-re lesz majd szükség!

Széggyen és nyomorúság! Hát megérdemeljük-e mi az Eucharisztikus Világkongresszust, ha ilyen tutyimutyi módon készülünk erre a katolikus világeseményre? Megérdemeljük-e, hogy a Szentséges Atya nekünk juttatta ezt a páratlan kitüntetést, amikor *ilyen kevés érzéket mutatunk* a kongresszus lelke, lényege, sikere iránt? Máris 100 ezer körül mozog a komolyan vehető külföldi jelentkezők száma: s mi 100 ezer idegen számára összesen 50.000 helyet tudunk *csak felajánlani?*

Mult nyáron Poznanban, Lengyelországban nemzetközi Krisztuskirály-kongresszus volt. Ez újabb kezdeményezés és jelentősége az Eucharisztikus Világkongresszusoké mellett valósággal eltörpül. Olvassuk, hogy a mindössze 200.000 lakost számláló városban még egyszer annyi idegen, még másik 200.000 ember tolongott. S ezt a kétszázezer idegent a kétszázezer helybeli *kitűnően ellátta*: mindenkinek jutott lakás és mindenkit illőképpen étkeztettek. De a lengyelek szeretik is a vallásukat és nem a protestáns és zsidó sajtó járszalagján járnak.

Egyik lengyel családapá, akinek 10 élő gyermeke van otthon, erre az alkalomra a gyermekeit egy kivételével *vidéken helyezte el*, maga pedig feleségével s egyetlen gyermekkel együtt *egyetlen szobában húzódott meg*, csak azért, hogy a lakása többi részét a külföldi vendégeknek engedhesse át, akiket aztán ők hárman nagyszerűen ki is szolgáltak. Így ennek az egy családapának a lakásában 11 külföldi vendég tudott *elhelyezkedni*. Ezek felemelő s irányjelző példák.

De ilyen eucharisztikus lelkesedést hiába várunk azoktól a magyar katolikusoktól, akik még ma is, az eucharisztikus szentév kellő közepén, még csak feléje

sem billentenek a katolikus lapoknak, ujságoknak, folyóiratoknak!

A kongresszus vezetősége sűrűn ad ki tájékoztatókat, részletes útbaigazításokat, útmutatásokat a kongresszusra vonatkozó mindenféle *tervekről, teendőkről, feladatokról*. Ez is persze mind *írott malaszt marad* azok számára a *gyászkatolikusok számára*, akik még ma is csak azt tartják jónak és fontosnak, amit zsidó és protestáns szellemű lapjaik dobnak elébük!

A kongresszus sikere komoly részben fenyegetve és veszélyeztetve van ezek által a gyászkatolikusok által! Nem lehet teljes sikerű Eucharisztikus Világkongresszust rendezni olyan országban, amelynek ugyan többsége katolikus, de csak papíron az! Amely szellemi téren kiszolgáltatta magát a katolikus gondolat ellenségeinek vagy legalább is azoknak, akik a katolikus és eucharisztikus gondolatban semmivel sem látnak több értéket s nagyobb fontosságot, mint a politikai mozgalmakban vagy mondjuk: egy nemzetközi sportmérkőzésben!

Aki az Eucharisztikus Világkongresszus sikerét magában s másokban igazán előmozdítani kívánja, az tegyen meg mindent, hogy végre a gyász-magyar gyász-katolikusok szeméről is lehulljon a fátyol s az eucharisztikus szentévből a katolikus sajtó lelkes olvasóihoz csatlakozzék mindenki, akiben a katolikus és magyar gondolat még nem vált végleg vízzé!

Kongresszusunk eszméi erői.

Előkelő helyekről figyelmeztették az Eucharisztikus Kongresszus Főbizottságát, hogy az előkészületek munkálatairól a közönség széles rétegei minél többször kapjanak tájékoztatást a kongresszus ügyeire vonatkozólag. Csakugyan, az ország annyira magáénak tekinti már a kongresszus ügyét, hogy mindenkit aggodalommal tölt el, vajjon jól halad-e minden a beteljesülés felé. A túlságos óvatoskodás és elzárkózás itt azzal a veszedelemmel járna, hogy a helyes tájé-

koztatások hiányában a közönség elkezd suttogni, magyarázni: pletykálni s a regék hullámai a „fama crescit eundo” elve szerint hamarosan elképesztően naiv mesekké bővülnek.

A valóság ez utóbbiakra nézve röviden az, hogy semmi ok az aggodalomra nincs. Ma még kevéssé, mint ezelőtt. Most már a kongresszus méltó és fényes lebonyolítását biztosnak lehet tekinteni.

Sokáig például csakugyan nem tudtuk, hogy állunk majd lakások dolgában? El tudjuk-e helyezni a nagyszámban jelentkező idegeneket? Ma pedig az a helyzet ezen a téren, hogy jóval több lakást ajánlottak föl, mint amennyire e percben szükség van.

Ugyanezt lehet mondani valamennyi főbb részletkérdésről: a szellemi, a technikai, az élelmezésügyi, a közlekedésügyi stb. bizottságok munkáiról. Nem merő bók az, amit *a párizsi állandó főtítkárság kijelentett, hogy ilyen odaadással és szakszerűséggel, valamint a hatóságoknak s a társadalom egészének ilyen komoly összeműködésével még talán egyetlen Eucharisztikus Világkongresszust sem készítettek elő.*

A technikai és pénzügyi részt illetőleg is hallottunk már hihetetlen rémregéket. Sokszor ezekből is a tiszteletreméltó féltés beszél. De volt olyan eset is, hogy akik valamelyik technikai vállalkozásnál, pályázatnál stb. lemaradtak, most már elkeseredésből megvádolták a kongresszust. Miért? Mert nekik nem sikerült kihalászni az aranyhalat! Nos, ezekkel egyszerűen nem törődünk.

Van aztán, akit hazafias aggodalmak nyugtalanítanak. Részben azoknak a kissé naivan és primitíven gondolkodó embereknek részén, akik nem ismerik a külföld gondolkodását és nem tudják, mivel lehet ilyen alkalmakkor a nemzet jó hírnevének használni és mivel lehet annak súlyosan és fölöslegesen ártani. Egyesek hihetetlen ötletekkel állnak elő. Egyik azon álmodozik, hogy ez alkalommal be kellene mutatni a Hortobágy és a cigányzene szépségeit, meg a magyar folklóre igazgyöngyeit, meg a csürdöngölős-táncot,

meg a székely fatányérost. Propagandázni kellene és ökröt sütni, hadd ámuljon a világ a magyarság szörnyű élniakarásán. Van, aki a kongresszust negyedrészen vagy talán kilenctizedrészen egyszerű parádénak szánja s merő látványosságok tengerében szeretné megfüröszteni a zarándokok tízezreit.

Mindez teljes és tökéletes félrebeszélés. Magyarország nem azért kapta meg az Eucharisztikus Világkongresszust, a zarándokok tíz- és százezrei nem azért jönnek Budapestre, hogy a mi hol okos, hol gyermekes propagandánkat magukba szívják vagy hogy csak a látványosságainkban és nemzeti sajátosságainkban gyönyörködjenek. Gyönyörködni fognak bennük amúgy is, már amennyiben gyönyörködni lehet minden ízléstelen reklámozás, hivalkodás és tolakodás nélkül is. De amiért idejönnek, nem ez, hanem egészen más. *A teljességgel lelki, spirituális eszme, a mélységes, oltáriszentséges áhítat*, az egymás vallásos lelkesedésén örvendező épülés és buzdulás. És megvetnének érte, ha észrevennék, hogy mi nem erre törekszünk, hanem a legnemesebb vallásosság tüzén holmi kis honi pecsenyénket szeretnénk megsütni.

*

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy ez a *lelki cél a kongresszus legfőbb vonzóereje és legnagyobb értéke*. Ez teszi világviszonylatban naggyá és történeti szemszögből is jelentőssé. Az Eucharisztikus Kongresszus csodája teljességgel lelki téren van. Abban, hogy ebben az undokul önző, materialista, érzékiségbe fulladó világban a hitnek, a katolikus istenkeresésnek, a keresztény hitbuzgalomnak, a Krisztus-szeretetnek, az örök élet lobogó vágyának itt ilyen égígérő szövétnekei gyúlnak kil Hogy amikor a harcias istentelenség már-már rohammal akarja bevenni Európát és sorban gyújtogatja fel a templomokat és hinti tele a világot a maga bezbozsniki vagy rosenbergi krisztusgyűlöletének termékeivel, amikor már sokan azt hitték, a világot csak kettő érdekli: a pénz és a mánor,

akkor itt egyszerre egy világ ad találkozót abból a célból, hogy higgyen, szeressen, imádkozzék és áldozék, hogy hitet tegyen a legmagasabb, legéteiribb, legtermészetfelettibb krisztusi tanok mellett, aminő az Oltáriszentség tana és a belőle fakadó Örök Élet.

És nemcsak a harcos istentelenséggel való nyílt szembeszállás jellemzi az Eucharisztikus Világkongresszust. Hiszen erre végeredményben elég lenne egy antiateista gyűlés is. Nem; itt sokkal, sokkal többről van szó. Itt szó van az istenhitnek arról a közelebbi, egészen konkrét és egészen határozott kiteljesedéséről, amelyet hitéletet élő kereszténységnek, eucharisztikus, gyónó-áldozó kereszténységnek, egyházhű katolicizmusnak nevezünk. Ez a kongresszusunk legfőbb jelentősége s azért is fáj az legjobban a minden pozitív vallásosság ellenségeinek. Ezért követnek el mindent, pl. a mai Németországban is, hogy a kongresszus sikerét veszélyeztessék vagy beszűkítsék. Mert ez a krisztusi diadal legmagasabb foka.

Itt most majd kiderül, hogy azok, akiket a vallási közöny és fennhéjázó liberalizmus régóta és végleg a magáéinak akart már elkönyvelni, azok a tízezrek és százvezrek, minden állásban, minden minisztériumban, minden hivatalban, minden gyárban, minden vállalatban, minden világi pályán: katonák és civilek, méltóságos urak és egyszerű munkások, egyetemi ifjak és munkás fiúk, falusi leányok és elegáns dámák, igenis, ez mind hiszi és komolyan hiszi az eucharisztia igazságát, élni akar Krisztusnak ezzel a kimondhatatlan gazdag adományával, Egyházának kezéből térdénálló áhítattal veszi az Élet Kenyerét s lobogó gyertyával a kezében s égő hittel a szívében vallja magát Krisztus hívének, a katolikus Egyház komoly gyermekének.

*

Ez az Eucharisztikus Kongresszus legmagasabb eszmei ereje és jelentősége. Krisztus szociális diadala, Krisztus királyságának komolyanvétele s átültetése a nyilvános életbe.

Ha a külföld legértékesebb képviselői, a Krisztus-ország zászlótartói öt világrész minden országából bíborosaik és püspökeik vezetésével idejönnek és itt azt látja az amerikai, az ir, argentin, holland vagy olasz katolikus, hogy ezek a magyarok csakugyan katolikusok és komoly és jó katolikusok, hogy itt miniszterek és államtitkárok, tábornokok és vezérigazgatók, egyetemi tanárok és munkások tömegesen és élő hittel állják körül az eucharisztikus oltárt és nemcsak körülállják, hanem körülterdelik és nemcsak körülterdelik, hanem a kafarnaumi százados alázatával a mellüket verve, „Uram, nem vagyok méltó”-t mondvá, magukhoz is veszik az Örök Kenyeret: akkor majd olyan benyomást visznek innen haza s úgy a szívükbe zárják Magyarországot, az *igazi Magyarországot*, ahol ezek az eucharisztikus testvéreik laknak, hogy haláluk napjáig el nem felejtik a Budapesten töltött fenséges napokat s legnemesebb emlékeik közé helyeznek el minket emlékezetükben.

Százsor inkább, mintha ökörsütéssel, hortobágyi gulyásbemutatással, csördöngölős-tánccal és hasonló hejehujákkal mulattattuk volna őket.

Ezt kell megértenie az egész magyar közönségnek.

Éppen a kongresszus eszmei erőinek teljesebb kifejtése érdekében egyik legszerencsésebb kezdeményezése az az úgynevezett *csoportbizottsági rendszer*, amely egyelőre Budapesten fejt ki értékes tevékenységét, de amelyet sürgősen át kellene plántálni a vidéki városokba is.

E rendszer azt célozza, hogy minden hivatalban, gyárban, intézetben, testületben stb. a katolikus tisztviselők *külön csoportot* alkossanak a kongresszus ájtatosságain és főleg a közös szentáldozáson való testületi s lehetőleg teljes számú részvétel érdekében. E célra a bőjt folyamán minden egyes ilyen testület számára három estén át külön előadásokat rendeznek. Ez a mozgalom máris hatalmas erővel kapta meg az

egyes testületeket, amelyek most már versenyeznek abban, hogy minél méltóbban vegyenek részt a nagy katolikus és nemzeti mozgalomban. A csoportbizottsági mozgalom élén dr. József Ferenc főherceg és Forster Gyula ny. államtitkár személyesen lépnek érintkezésbe az egyes hivatalok, bankok, gyárak stb. vezetőivel a mozgalom érdekében.

Ha ezt a példát vidéki városaink is sürgősen követik, ezzel elérhetővé lesz, hogy a budapesti nagy napokba azok az elsősorban értelmiségi és férfitömegek is bekapcsolódjanak, amelyek bármi oknál fogva a kongresszusra Budapestre felutazni nem tudnak. Így aztán a kongresszus csakugyan több lesz, mint néhány napig tartó ünnepség s erkölcsi értékei mélyen átítatják s új erőre villanyozzák a katolikus magyar társadalmat.

A Világkongresszus arányai.

Sokan kérdezik: a közönség s maga a rendezőbizottság is: milyenek lesznek a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus arányai? A közönség kíváncsiságból kérdezi, a rendezők pedig annak a súlyos felelősségtudatnak terhe alatt, amely rájuk nehezedik és amelynek helyesen megfelelni is csak úgy lehet, ha valamelyest előre tudják, milyen arányokra kell felkészülniök.

Az ilyen egészen nagyszabású kongresszusok megrendezésének egyik legnehezebb együtthatója ugyanis éppen az, hogy nagy meglepetésekkel kell számolni benne. Lehet, hogy az eredmény mennyiségi-
leg alatta marad a várakozásnak, de lehet az is, hogy túlhaladja és esetleg igen messze túlhaladja a várakozást. Tessék akkor felkészülni lakás, ételmezés, közlekedés szempontjából, terek, templomok és termek befogadóképességével, amikor az ember nem tudja, hány vendég számára csinálja!

Sok jel vall arra, hogy e kongresszusunk látogatottsága csakugyan igen jelentékeny lesz. Külföldi

szervező kiküldöttjeink csaknem minden országból azzal az üzenettel jöttek vissza, hogy *„annyian leszünk, amennyit csak ti, budapestiek, be tudtok fogadni”*. Az érdeklődés igen nagy és amint az az ilyen esetekben lenni szokott, az utolsó hetekben és az utolsó napokban esetleg még meg is kétszereződik. Olyan tömeg zúdulhat a magyar fővárosra, amelyet itt mozgatni, ellátni élelemmel és födél alá hozni csak mozgósításhoz és minden előre nem látható mozzanat hirtelen latbavetéséhez hozzászokott vezérkari iskolázottság képes. Azért is kért fel a rendező főbizottság ezeknek a legnehezebb feladatoknak intézésére mindjárt elejétől fogva katonákat: vezérkari és műszaki tiszteket.

Azonban ismételjük: a kongresszus méreteit nem a rendezőség dönti el elsősorban, hanem a közönség. Tőlünk, magyaroktól, elsősorban a budapestiektől és a közvetlen környéktől függ, mekkora arányúvá fejlődhetik a kongresszus. Röviden kifejezve: *a lakásokon múlik minden*; azon, mennyi lakást ajánl meg a kongresszus vendégei számára a budapesti közönség. Ha ötvenezret, 50.000 lesz a vendégek száma, ha 200.000-et, 200.000, ha 300.000-et, talán 300.000. *Minden a megajánláson múlik*.

Sajnos, ezt a budapestiek még mindig *nem értik meg*. Azok sem, akik a kongresszus minél nagyobb sikerét amúgy őszintén akarják, akár vallási, akár nemzeti alapon. Nem látják be, hogy itt a megoldás nem lehet az, hogy akinek hatszobás lakása van, kegyesen felajánl egy vagy két szobát s akinek három szobája van, ebből egyet idead. Hanem, hogy az embereknek *a végsőkéig össze kell húzódnio*k, minden talpalatnyi helyet használhatóvá tenniök s szinte a lehetetlent is megkísérelniök, hogy *minél több szobát és fekvőhelyet ajánljanak fel a kongresszus vendégeinek*. Ahogy valaki tréfásan és elmésen mondta: *akinek három szobája van, négyet ajánljon fel a kongresszusnak!*

Vagyis: minden leleményt fejtsen ki és minden

áldozatot hozzon meg, hogy a kongresszus vendégei számára lakást nyújtson. Aki eddig egyedül aludt a szobájában, fogadjon be a szobájába egy közeli rokont vagy barátot, a család húzódjon össze e napokban egy, legfeljebb két szobában, esetleg — mint azt nagyon előkelő, lelkes emberek tették: a gyermekszobában s a lakás nagy részét engedje át a vendégeknek. Nem a rosszabbik szobát és a rozogább ágyat, hanem a jobbat, a szebbet, ahogy azt a magyar vendégszeretet és a magyar becsület megkívánja. Csak így lehet remény arra, hogy ezt a legszorongatóbb kérdést minden jóérlélmű ember összefogásával valamelyest megoldhatjuk.

Gyönyörű példáit adják az önfeláldozó vendégszeretnek egyes budapesti szervezetek lakói. A Szent Margit leánygimnáziumban s a Ranolder-intézetben a szerzetesnők a padlásra mennek e napokban aludni. A jezsuita bölcseleti főiskola növendékei az alagsorba vonulnak le éjjeli szállásra és szobáikat a kongresszus céljaira engedik át. Nem megható példái-e ezek a lelkes áldozatkészségnek? Sokan vannak a világi közönség körében is, akik hasonló áldozatkészséget tanúsítanak és meglepő, hogy szép számmal akad olyan is, aki az átengedett szobákért ellenszolgáltatást egyáltalán nem kér és nem fogad el.

A szobák átengedése egyébként üzletnek sem rossz, hiszen a vendégek megfizetnek érte s amellet sokszor értékes személyi kapcsolat fűződhetik ilyenképpen a budapesti közönség és a külföldiek között, melynek később a mi családaink is bizonyly hasznát láthatják.

Természetesen csak *abszolút tiszta és rendben tartott lakásokról* lehet szó. Ne felejtjük el, hogy e tekintetben a külföldiek igényei átlag a mi általános igényeinken *felül* állanak.

Vannak, akik még most is halogatják a lakások felajánlását, arra gondolván, hogy „májusig még ráérnek”. *Roppant tévedés!* Itt *nemzetközi lakáslekötésekről* van szó, amelyeket lelevelezni, otthon a jelent-

kezők közt elosztani, egységesíteni, a program meglevő pontjaihoz alkalmazni kell. Például nem lehet, hogy majd a belgák fele a Ferencvárosban lakják, a másik fele Óbudán, a belgák nemzeti külön gyűlései pedig valahol a Lágymányoson legyenek. Egy ilyen óriási mozgósítási tervet *nem lehet az utolsó hetek alatt kidolgozni*, mint ahogy a vonatokkal, az amúgy is nagyon leszegényedett MÁV-val sem lehet csak úgy, előzetes mérlegelés, kombinálás nélkül tervet csinálni.

Ez szól a magyar vidéknek is. Érthető, hogy a mi kissé patópálos gondolkodású közönségünk húzódozik a toborzólapok azonnali kitöltésétől. „Ki tudja, élek-e még májusban!” „Majd meglátjuk.” „Ráérek arra még”: ezek a folyton újra elhangzó kifogások. Elfelejtik, hogy most nem egyszerű katolikus nagygyűlésről van szó, sem frontharcos összejöveteletről, sem tenyész-állatvásárról. Hanem egy olyan arányú nemzetközi megmozdulásról, *aminőt Budapest még nem látott soha* és valószínűleg ebben az évszázadban nem is fog látni ismét.

Aki azt akarja, hogy a 200.000 ülőhelyből majd neki is jusson, aki azt akarja, hogy a vonaton helyet kapjon (hiszen a rendes, menetrendszerű vonatokon a zarándokoknak csak egészen kicsiny töredéke fér majd el és 250.000 embert külön keresztes-zarándokgyorsokkal kell felszállítani), annak sietnie kell a jelentkezéssel, mert igazán *lemaradhat* és akkor aztán hiába jajgat és kér az utolsó percben protekciós elbárást, nem lesz lehetséges rajta segíteni többé. A vonatokat be kell osztani és ahol kevesebb a jelentkező, onnan arra az országtájra kell azokat vinni, ahol többen jelentkeztek. Senki se sírjon tehát utólag és ne kritizálja igazságtalanul a rendezőseget, ha ő nem tudott feljutni Pestre és nem kapott sehol sem helyet: *itt az első és pontos jelentkezőké az elsőség!*

Azokról a naiv álmodozásokról is mondjon le mindenki, hogy „majd mi szekéren megyünk fel Pestre, nekünk nem kell vonat és autóbusz”, mert szekeret

azokon a napokon a fő országutakon még látni sem szabad s valószínűleg hatósági rendelkezés fogja tiltani a szekérközlekedést. Hiszen amikor külföldi autók ezrei robognak be a főbb útvonalakon, lehetetlen, hogy a közlekedést szekerekkel állják el; ez már a köztisztaság és egészségügy érdekében is lehetetlen volna. S hol állítanák fel azt a töméntelen sok szekeret, amikor Budapest környékén azokban a napokban még az autók is alig férnek majd el?

A mi primitív életformákhoz szokott hazai gondolkodásunk sokszor túlságosan egyszerűen képzei el a kérdéseket. Valaki például azt mondta a napokban: majd elállnak a szekerek a Vérmezőn! Felelet: Hát akkor annak a tízezer autónak és ezer meg ezer autóbussznak hol lesz a parkoló helye? Hol lesznek a tömeges, rögtönzött étkeztetésre alkalmas sátrak? Budapestnek ilyenre alkalmas kevés terét tulontúl igénybe kell majd vennünk hasonló célokra.

Summa summarum: Mondjuk meg a népnek már most, miről van szó s hogy a rendezőség utasításait egy ilyen kongresszusnál épúgy kell követni, mint háborúban a vezérkarét. Itt nem lehet okoskodni és nem lehet mindenkinek külön magyarázni, hogy mi miért van így és nem amúgy!

Mindenekelőtt pedig a budapesti közönségnek kell megértenie: *lakást, lakást, lakást!* Mert közvetlenül ezen és *csakis ezen múlik az Eucharisztikus Világkongresszus sikere, nagysága vagy kicsinysége, dala vagy bukása!*

A nagy napok előtt.

Amióta magyar él ezen a földön, amióta a Duna habja mossa az Alföld homokos és agyagos partjait, olyan nagyarányú, olyan nemzetközi jelentőségű, olyan természetfölötti és káprázatos ünnepség nem folyt le még a Duna—Tisza közén, mint aminőre most készül az ország, a 34. Eucharisztikus Világkongresszus küszöbén. Őt világrész katolikusságának minden ré-

tege és ritusa, minden társadalmi és műveltségi osztálya óhajt ünnepélyesen az egész világ színe előtt hitet tenni az ő őskeresztény, oltáriszentséges hitéről, az utolsóvacsorai kijelentések és parancsok komolyanvételéről, az Eucharisztia csodálatos misztériumáról.

Hitet tenni ugyanakkor, amikor egész országokban vérbe akarják fojtani Krisztus vallását s a harcos istentelenség szinte döntő hadjáratra készül minden ellen, ami szent és természetfölötti és Istenre emlékeztető. Amikor szinte gőzölnek még a felégetett spanyol templomok üszkei s párállik a romok közül 10.000 papnak és szerzetesnek és több tízezer világi hívőnek Krisztusért s hazájáért kiontott vérel És erre a fölséges isteni színjátékra, erre a páratlan XX. századbeli auto da féra, hitvallásra, krisztusi diadalünnepre a katolikus világ feje a sokszáz nagyváros közül ezúttal Budapestet jelölte ki és az eucharisztikus világhódolatot Szent István királyunk 900 éves jubileumával kötötte össze. Nem csoda, hogy bár másfél év óta hangoztatjuk immár ezt a nagy eseményt, most, a beteljesülés küszöbén, újra meg újra belereszket a szívünk az örömbé és büszkeségbe, de aztán a feladat nagyszerűségének felelősségterhes tudatába is. Vajjon a mi kisded hazánk, vajjon a magyar katolicizmus és a magyar keresztény társadalom meg tud-e majd felelni a várakozásnak, amelyet ország és világ, belülélő és kívülálló ehhez a nagy eseményhez fűz?

Bocssássuk előre fájdalmasan és őszintén, hogy kongresszusunk bizonyos fokig máris alatta marad az eredeti elgondolásoknak, sőt a bejelentett csatlakozásoknak is. Körülbelül 40 ezerrel lesz kevesebb a zárándokok száma, mint amennyire jogosan számítottunk s amennyi a valóságban be volt jelentve. Sőt ezen a 40 ezren felül nagyon sokan, jó néhány ezren az újabb külpolitikai helyzetalakulás következtében s arra való hivatkozással vonták vissza már rég megejtett csatlakozásukat, s ismét másokat, ismét nem keveset, a középeurópai helyzettel kapcsolatos különféle nyug-

talánító híresztelések miatt tartottak vissza a jövőtől.

Igy a kongresszus látogatottságát rajtunk csakugyan kivüleső okokból előre erősen redukálták a körülmények, ami érthetően elszomorította a rendező főbizottságot, s valószínűleg minden becsületesen érző magyart is. Sovány vigasztalás, hogy így legalább valamivel könnyebben oldjuk meg a csakugyan emberfeletti, technikai feladatokat; így majd a közlekedés, a lakásügy és más kérdések is valamivel könnyebben találnak elintézészt. Hiszen ha minden úgy teljesül be, amint vártuk és várhattuk, esetleg olyan embergörgeteg, olyan népvándorlásszerű tömegjárás talál Budapestre szakadni, amelyet némi renddel és becsülettel megszervezni és lebonyolítani egyszerűen nem lett volna lehetséges.

Azonban még így is, az alaposan lecsökkent zárandokszám mellett is hihetetlen arányúnak ígérkezik az Eucharisztikus Világkongresszus. Még így is 70 külföldi s ezenkívül 200-nál több belföldi különvonat fut majd be Budapestre, amihez hozzá kell számítani még azokat a tömegeket, amelyek bel- és külföldről autón, autóbuszon vagy kerékpáron jönnek el. Számolni kell azzal, hogy még így is vagy félmillió emberrel több fog ezekben a napokban Budapesten mozogni.

S ha a jó Isten szép időt ad és minden magyar ember megteszi a kötelességét s híven és lelkesen teljesíti a rendezőség által kiadott utasításokat, akkor ennek az óriási zárandokcsapatnak itt soha többé el nem felejthetőn felemelő látványosságokban s ami ennél is több: kitörölhetetlen lelki élményekben lesz része. A kongresszus programja valóban oly bőségben szórja elénk a látni, hallani s végigcsinálni valókat, hogy az elme szinte belefárad csak a végiggondolásába is mindannak, ami szép, magasztos és megkapó ezekben a napokban itt a szemünk előtt le fog peregni.

Mily felemelő lesz pl. a legátus fogadtatása hétfőn, május 23-án! Öszentsége ezúttal is megtette azt

a kivételt, amit eddig csak Dél-Amerika kedvéért tett meg, hogy saját bíboros-államtitkárát, Eugenio Pacellit küldi el hozzánk helyettesesül, mégpedig nemcsak az eucharisztikus kongresszusra, hanem kifejezetten a Szent István jubileumi év csatlakozó ünnepségeire is. Pacelli bíboros egyénileg azok közé a nagy egyházfejedelmek közé tartozik, akiknek láttán az ember szinte büvölettel s ámuló rajongással telik el. Ez a kivételes adottságokkal rendelkező egyházfő maga az élő méltóság és ugyanakkor a legteljesebb egyszerűség, aki úgy látszik, csak maga nem tudja önmagáról, amit mindenki tud róla, hogy ő ma az élő Egyháznak egyik legcsodálatosabb, legnagyobb tekintélyű, leglenyűgözőbb egyénisége. Sokan a jövő pápát is benne sejtik.

Felemelő lesz az irodalmi és szellemi kiválóságok hódolata az Oltáriszentség előtt kedden délelőtt a Vigadóban. Itt szólal fel, hogy csak egy nevet említsek, a jelenkor legnagyobb katonai és nemzeti hőse, Moscardo spanyol tábornok, aki mint a toledói Alcazar hős védője örökre beleírta nevét a nemzeti és keresztény szabadságharcok történetébe.

Ő volt az, akit az Alcazar ostroma idején egyszer a telefonhoz hívtak a madridi nemzetköziek s kijelentték neki, hogy azonnal agyonlövik a fiát, Luist, a spanyol akadémia növendékét, ha ő, az apa, haladéktalanul át nem adja az Alcazart. Erre 10 perc megfontolási időt adtak neki. A fiú csakugyan maga is jelentkezett a telefonon s azt kérdezte:

— Apuskám, mit parancsolsz, hogy tegyek?

Moscardo reszkető hangon így felelt:

— Fiam, arra kérlek, halj meg hősiesen és vidáman Istenért és Spanyolországért.

A nemzetköziek tisztje vette át a kagylót:

— Öt perc már letelt a tízből, mi a válasz? Mire Moscardo így felelt:

— Csak az, hogy a hátralévő öt percet Önöknek ajándékozom.

S letette a kagylót. Fiát a vörösök kivégezték.

A kongresszus voltaképpen megnyitása szerdán, május 25-én délután fél ötkor lesz a Hősök-terén. Másnap, Áldozócsütörtökön reggel pedig az ifjúság közös áldozása szintén a Hősök-terén; az eddigi jelentkezések szerint közel 100 ezer magyar fiú s leány veszi magához itt, az óriási mezőn az Élet Kenyerét. Mise végén ezer postagalambot bocsátanak fel a kongresszus üzenetével a világ minden tája felé.

A kongresszus egyik legnagyobb élménye lesz a csütörtök esti hatalmas szentséges processzió a Dunán, ahol kivilágított hajókon viszik az Oltáriszentséget s kíséretét, közte 17 bíborost és közel 300 érseket és püspököt, fel a Szent Margit-szigeten túlra, innen le a Horthy Miklós-hídig, majd vissza az Eötvös-térig. Az egész Dunapart mindkét oldalán hangszórók vezetnek végig az éneket és egyházizenét s vagy 5—5 kilométeres úton ifjúsági alakulataink tartják a fáklya-örseget a Duna mindkét partján.

A kongresszus voltaképpen gyűlései mindig délután négykor lesznek az Iparcsarnokban. Itt 1—1 magyar beszéd után felszólalnak a külföldi nemzetek képviselői, mindegyik a maga nyelvén 3—3 perces felszólalásban. Ilyent sem látott még Budapest: hirdetni fogják itt az Oltáriszentség dicséretét magyarul, franciául, angolul, olaszul, de aztán lengyelül is, szlovákul, spanyolul, görögül, albánul, arabul, több indiai nyelven, sőt gaélül és ethioplul is.

Péntek és szombat közti éjjel lesz a férfiak szentségimádása a Hősök-terén, szintén bizonyosan páratlan élmény a maga nemében. Vagy 100.000 férfi a Hősök-terén és a Városligeti tónak erre az alkalomra lecsapolt betonmedrében égő gyertyával a kezében, közösen, hangosan megújítva a hitvallást, az önfelajánlást! Eddig a külföldi ilyennemű kongresszusokon is mindig ez, a férfiak éjjeli szentségimádása bizonyult a leghatalmasabb hitvallói tüntetésnek.

Vasárnap, május 29-én reggel lesz aztán bíboros Pápai Legátus főpapi miséje a Hősök-terén, valamennyi résztvevőnek közös áldozásával és utána a pápa

Őszentsége rádiószózatával és áldásával. Páratlanul felemelő, felejtethetlen, szívbemarkoló reggel lesz ez!

S utána délután a szentséges körmenet a Bazilikától a Hősök-terére! Amikor repülőgépekről szórják majd a virágot az Oltáriszentség útjára s festői nemzeti ruházatban vonulnak fel az egyes országok népi képviselői! Amikor a szívgyárdista gyermekek képletes, erénygyakorlati virágait szórják le milliószámra az útra, angol és kanadai, jóreménységfoki és Fidzsi-szigetektől való, párizsi és génuai gyermekek milliós misehallgatását, áldozását és önmegtagadását a budapesti kongresszus sikeréért! S amikor végül a Hősök-terén a Legátus szentségi áldást oszt s Magyarországot s az egész világot felajánlja a Szent Szívnek.

Testvérek, szóval nem lehet elmondani mindazt, amit ezek a nagy napok ígérnek. Mi csak egyet kérünk: szerezzétek meg a kongresszusi programot és zárándok-tájékoztatót, s olvassátok el tüzetesen. Ez a program az ország minden egyházközségében kapható. Szerezzetek idején ülőhelyjegyet, amíg van, mert később nem lesz!

Testileg-lelkileg jól felkészülve jertek el a keresztény magyarság egyedülálló, nagyszerű ünnepére! Legyen ez az Eucharisztikus Kongresszus áldás magyarnak és nem-magyarnak, hívőnek és hitetlennek, tudós-nak és egyszerű embernek, nevetőnek és sírónak; legyen ez a hét egy jobb jövő záloga, legyen új élet hajnalhasadása, keresztényebb életutak elindítója; legyen ez a hét Magyarországnak valóságos nagyhete és szent hete: nemzetünk díszére, a Krisztus-ország örömére s az Isten dicsőségére!

Miért a Hősök-tere?

Kérdezik egyesek: Miért rendezzük meg az Eucharisztikus Világkongresszus főünnepségeit a Hősök-terén, holott az kiesik a főváros középpontjából s főleg semmikép sem mondható egységes áttekintésű térnek. A Hősök-terén jelentékeny embertömegeket

valóban csak úgy helyezhetünk el, ha nemcsak magán a téren s a térre torkoló utcák elején, akár az Andrassy-úton is végig a Mussolini-térig, hanem az ezredéves emlékmű mögött is, a városligeti tavon s az azt környező utakon és pázsitokon készítünk helyet a tömegeknek. Ezek azonban nem fogják látni egymást, még ha nagy részük láthatja is az emlékmű mögötti félkörű építmény közepén, fent a magasban emelendő oltárt s az azt körülvevő legfőbb egyházi előkelőségeket.

Miért nem megyünk hát inkább a *Tabán* újonnan felszabadított térségeire, amelyek festői változatosságban kúsznak fel a domboldalokra s nemcsak 300.000, hanem szükség esetén akár egymillió embernek is elegendő helyet biztosítanak? És ami fő: úgy, hogy ez az impozáns tömeg mind *látná is egymást* és egyszerű rátekintése lenne a középén felállítandó oltarra is.

Ezzel szemben azonban rá kell mutatnunk a tabáni megoldás leküzdhetetlen nehézségeire. Először is a Tabánt most kertesítette a főváros, igen hatalmas befektetéssel és ezt az általa éppen most létesített parkot kivágnak, letaposását megengedni nem szívesen lenne hajlandó. Míg a Hősök-terén s a Városligetben ez a nehézség sokkal kisebb, mert ezek a területek úgyis átrendezés alá kerülnek.

Igaz, hogy a Tabán sok tekintetben nagyszerű megoldás lenne, főleg abból a szempontból, hogy egészen nagyszámú tömegeket is úgy lehetne elhelyezni rajta, hogy valamennyi lássa valamennyit. Ez pedig, főleg például az éjjeli férfi szentséglátogatás alkalmával, amely az eucharisztikus kongresszusok egyik legszebb jelenete szokott lenni, a gyertyákat tartó esetleg több-százezer férfiúval, kétségtelenül egydülállón fenséges élmény lenne.

A Tabán gondolatát mégis el kellett ejteni, főleg a tömegek odaszállítása szempontjából. Nem szólunk most arról, hogy ezt a területet mindössze egyetlen villamos viszonylat érinti, míg a Hősök-terére egyszerre az Aréna-út mindkét feléről, a Podmaniczky-utca felől,

az Andrásy-úti földalattin lehet érkezni s az autóbuszok számára sokkal szélesebb lehetőségeket nyújt az Andrásy-út s a beléje torkolló utak, mint a Tabán vidéke. Ne felejtjük, hogy a pesti oldal, vagyis a fővárosnak legnagyobb része felől csak hidakon (s kicsiny mennyiségben hajókon) lehetne átjutni Budára, ami a hidak méreteit tekintve legföllebb 50.000 ember zavartalan átjutását biztosítaná egy óra alatt — mert az új Boráros-téri hidat, sőt a Szent Margit-hidat is, távolságuk miatt csak kisebb mértékben lehetne az átszállítási forgalomba bekapcsolni.

A legfőbb nehézséget azonban nem a pesti közönségnek a Dunán való átszállításában látjuk. Az ünnepekre, főleg a nagy közös áldozásokra a legnagyobb számú tömegeket vidékről és Budapest környékéről várjuk. Egy vagy két órával ezek előtt az ünnepek előtt lehet, hogy egyszerre 100.000 vidéki fog megérkezni; kilenctizedrészben a MÁV vonalain és pedig csaknem kizárólag a Keleti, a Nyugati és a Rákosrendezői pályaudvaron. A Déli pályaudvarra érkezni szokott vonatokat is a Kelenföldön könnyen át lehet vezetni a Keletire, ami fordítva nem volna megoldható, tekintve a Déli pályaudvar tolatóterületének lehetetlenül szűk méreteit. Már most ezekről a pályaudvarokról — mind a háromról pontosan és egyenlően — éppen két kilométer az út a Hősök-teréig, vagyis 20—25 perc gyalog. Ezt az utat a tömegek játszva megtehetik; míg már a Tabánra, amely az egyes pályaudvaroktól 4—5 kilométerre van, erről a távgyaloglásról ekkora tömegekben szó sem lehetne.

Ne felejtjük el, hogy a beérkező vonatok szempontjából egyik legfőbb nehézség: hogyan tologassák azt a sok különvonatot a két elég szűk pályaudvaron, a Keletin és Nyugatin? Itt eszmei segítséget ígér a Rákosrendezői pályaudvar bekapcsolása: a nyugati vonalon a magyar zarándokokat hozó vonatoknak nem is kell majd a Nyugati pályaudvarra bemenniük, ahol úgysem férnének már el, hanem egyszerűen a Rákosrendező lesz a végállomásuk. A Rákosrendezőről pedig

a Hősök-tere két kilométer, míg a Tabánig gyalogolni onnan: kissé igazán sok lenne s ugyancsak megszaportáná az első segélyt nyújtani hivatott orvosi kirendeltségek munkáját.

Tabán területére vezető útvonalak nemcsak a vilamoson és gépkocsin, hanem gyalog felvonuló tömegek gyors felvonulását is szinte lehetetlenné teszik. Az ünnepségek színtere gyors megközelítési módokat tervezésénél azt az elvet kell szem előtt tartani, hogy a különböző közlekedési eszközök egymást és a gyalogmenetben érkező tömegeket sehol se keresztezzék, különben a forgalom megbénul és esetleg órákra elakad. Ezen csak úgy lehet elvileg segíteni, ha több költséges áthidalást létesítünk egyes közlekedési eszközök, illetőleg a különböző irányból érkező gyalogtömegek részére. Ehhez azonban a Tabánt környező szűk útvonalak seholsem alkalmasak.

Ezek miatt kellett a tabáni tervet, minden csalogató volta ellenére, végérvényesen elejteni. Ma pedig már kár is e kérdésről vitatkozni. Nem lehet egy ilyen óriási arányú ünnepség előkészítésénél minden alapvető elhatározást minduntalan utólag megváltoztatni, mert akkor minden számvetést állandóan halomra kellene dönteni és soha előbbre nem jutnánk. Arról szintén le kell tenni mindenkinék, hogy mindenben pontosan az ő elgondolásához igazodjék a rendezőség.

Inkább azon törjék tehát a fejüket, ami igazán megoldásra váró probléma még: hogyan gyarapítsuk az igénybevehető lakások számát Budapesten és környékén! Mert itt az igazi, a rettenetes talány. A budapesti közönség eddig csak 31.000 ágyhelyet ajánlott fel, holott csak a németek maguk 16.000 szobára reflektálnak eddig s komolynak tekinthető *külföldi jelentkezők száma máris a 130.000 körül mozog.*

Itt feszítsük meg minden erőnket s minden körültekintő és rábeszélő képességünket!

A kehely és a híd.

Benne vagyunk az eucharisztikus előkészületi évben s ennek jeléül immár több mint 100.000 katolikus magyar embernek a mellén ott díszeskedik a kongresszus jelvénye: a *kehely* és a *híd*. Stílusos kis bronzalkotás: néhány egyszerű vonal jelöli rajta egyfelől az *Eucharisziát* (a kehely és szentostya), másfelől a *magyar fővárost* (a Lánchíd). Éppen ebben az egyszerűségben rejlik a jelvény értéke s néma beszédessége.

A rendező főbizottság elve az, hogy a jelvényt már most, az előkészületi év folyamán, állandóan viselnie kellene mindenkinek, aki a kongresszusért lelkesedik, annak sikerét szívből kívánja és előmozdítani hajlandó. A jelvény viselése maga is hatásos propaganda és egyben hitvallás. *Propaganda*: észre lehet venni az utcán, a villamoson s mindenütt. Ahol egy ilyen kelyhes és hidas jelvény feltűnik, az emberek kíváncsian szemlélgetik s szinte látszik rajtuk, hogy találgatják, mi az. Ezzel máris ráirányozódik ezrek, százezrek figyelme a jelvényre, a jelvényen át a kongresszusra s a kongresszuson át az Eucharisziára. Nem lehet ki térni előle, tele van vele az ország. Ahova csak nézünk, mindenütt ott a *kehely* és a *híd* s azt hirdeti, hogy Magyarország nagy eseményre készül, eucharisztikus kongresszus lesz s ennek mindenképpen örülni, erre mindenképpen készülni kell.

Propaganda! A leghatásosabb propaganda éppen ez, ez a jelvényhordozás maga is személyes és tömeges tüntetés az Eucharisztia ünneplése mellett. Egyetlen mozgalomnak nincs annyi oka arra, hogy jelvényét büszkén és tüntetőleg viselje, mint a mienknek. Amióta Magyarország áll, ilyen megtiszteltetés nem érte, ilyen világra szóló esemény központja ez a mi szegény és kicsiny országunk nem volt. Nem szükséges ezt most bővebben fejtegetni; aki nem vak, látja máris.

Nekünk magyar katolikusoknak különös büszkeségünk, hogy mi vagyunk azok, akik olyasmit hozunk

és ajándékozunk az országnak, amit még soha senki sem hozott neki, amihez foghatót még soha senki sem ajándékozott neki. A kongresszus jelvénye *magyar jelvény és vallásos jelvény*. Mindkettőnek egybefonódását, összeolvadását, amalgamozódását jelképezi a hídnak és a szentségi jeleknek szerencsés összetételben való egybekapcsolódása. A Lánchíd városa most ez egyszer világközpont lesz, öt világrész katolikusa-nak zarándokhelye s hogy azzá lehetett, azt mi magyar katolikusok tettük lehetővé. Melyik magyar katolikus ne hordaná tehát büszkén a kongresszus jelvényét?

A propaganda mellett természetesen *hitvallás* is az eucharisztikus jelvény hordozása. Hiszen talán éppen ezért félnek még egyesek nyilvánosan hordozni. A Nikodémusok száma nagy, akik vallásosak ugyan, de ezt kifelé bevallani nem szeretik. Imádkoznak, de csak az éjjel csendjében és homályában. A jelvényviselést átengedik a jámbor társulatok tagjainak, esetleg az egyszerű népnek. Nincs igazuk, szörnyen nincs igazuk!

Az intelligencia fokozott mértékben köteles hitben élni és hitet vallani. Már a példaadás okáért is. Ne felejtsük: *a demokrácia haladásával az intelligenciára úgyis hamarosan nehéz idők következnek*. Ha erkölcsi értékekkel nem biztosítja vezetői jogosultságát, a pusztán több képzettség s úribb öltözködés címén nem sokáig őrizheti meg tekintélyét az öntudatra ébredt tömegek előtt. Necsak a *köznéptől* várjunk s követeljünk vallásosságot, kiállást a szent eszmék mellett, hűséget az ősi, keresztény elvekhez, hanem járjon elől ebben a jómóddal az *értelmiség* is!

Az eucharisztikus kongresszus nem a földművesek és öregasszonyok kongresszusa lesz, hanem az *egész katolikus magyarságé*, annak előkészítésében, hitvallói lelkülettel való megrendezésében az egész katolikus magyarságnak részt kell vennie, az értelmiségi osztályoknak is, sőt azoknak mindenekelőtt. Az eucharisztikus jelvénynek éppen azért elsősorban az intelligencia mellén kell ott ragyognia mindenütt: egyetemi ka-

tedrán és orvosi rendelőben, hivatali szobákban és társas összejöveteleken, utcán és még a szórakozóhelyeken is.

Ha pártjelvényt nem szégyel kitenni senki, ha a frontharcosjelvénnel joggal büszkélkedik a hordozója: az *eucharisztikus kongresszus jelvénye legalább olyan szent és nemes eszméket jelképez, mint akármelyik pártnak vagy szövetségnek emblémája*. Nem érdemeljük meg az eucharisztikus világkongresszust, ha még ennyit sem látunk be.

Eddig 100.000 magyar katolikus vette meg s hordja a kongresszusi jelvényt. Kévsé! Közel *hatmillió* magyar katolikus él a csonkaországban. Sőt tovább megyek: a jelvényt bátran viselhetik még a *nemkatolikusok is*. Ha valamiben, az Eucharisztia kultuszában nincs semmi, ami bárkire nézve bántó, sértő vagy támadó jellegű lenne. A reformátorok maguk sem vetették el egyszerűen az Eucharisztia gondolatát, csak éppen más és másféleképpen magyarázták a jelentőségét. Ha valaki nem vallja is a katolikus eucharisztikus dogmát, azért az utolsó vacsorai emlékjeleket s az eucharisztikus kongresszus nagy nemzeti és főleg vallásos jelentőségét örömmel elismerheti. A *hit* és a *szeretet* elve, amely az Eucharisztia tanában legfőbb diadalát, apotheózisát üli, szemben a mai felforgató irányzatokkal, amelyek a *gyűlöleten s önzésen* alapulnak, oly értékes kincse a nyugati civilizációnak, hogy annak diadalát *minden istenhívő s jóérzésű embernek csak üdvözölnie lehet*.

Ez egyébként a „hídnak” másik jelentősége a jelvényen: *összeköti az egymástól távoleső partokat*. A híd az egység, az egyesülés, a találkozás és egymásratalálás jele. „Vinculum caritatis”, szeretet köteleke; így nevezte az Eucharisziát már a nagy egyházatyja, Szent Ágoston is. A harcokban s vetélkedésekben kifáradt, kiszarolt Európa megbékélését, az osztályok kiengesztelődését, a családi béke és szeretet megszilárdulását jelenti ez a híd, amelyre az áldást s a hatékonyságot az a misztikus erő hullatja, amelyet a

kehely és a szentostya jelképez. Gyönyörű program ez, egy világmegbékélés és világmegengesztelődés programja, s már ezért is, a szeretet elvének győzelemre segítése akaratából érdemes a jelvényt viselnünk, érdemes vele az országot valósággal elárasztanunk.

Az eucharisztikus szentévben, Szent István király jubileumi évében a mi jelvényeink megismétlődése millió magyar mellen, millió szíven, minden magyar keblen legyen *nagyarányú tiltakozás a gyűlölet szisztémái ellen*, élő, járó-kelő virágszálak egyetlen milliós erdeje, imádság és lángnyelvű hitvallás a béke és szeretet mellett, amelyet nem engedünk át senki másnak, nem engedünk át szabadkőműves életeszménynek s merő humanista jelszónak, amelyet Krisztus hozott meg ennek a világnak s az Eucharisztia szelíd sugárkévéjéből áraszt le újra meg újra a békétlenségben fuldokló, tépett s véres önmarcangolásban őrlődő világnak.

*

Hordjuk az eucharisztikus jelvényt! Hordjuk mindnyájan s állandóan! Vonjuk szelíden kérdőre azokat, akik nem hordják s akiknek szintén hordaniok kellenek! Legyünk egyek a kongresszus sikerének kívánásában és előmozdításában, az Eucharisztia, a szeretet s a béke nagy elveinek igénylésében, a harcos intentagadás elleni helytállásban, az istenhívő front védelmében!

A kongresszusi jelvény — program!

Ha tölem valaki megkérdezné, mit jelent a budapesti Eucharisztikus Kongresszus jelvénye, ezt felelném neki:

— Testvér, ez a jelvény a melleden: program. Mégpedig tartalmas, sokatmondó program. Olyan, amelynek jelentősége messze kiemelkedik a társadalmi és politikai jelvények mai nagy tömegének programjából. Olyan program ez, amely egy életet

jegyez el a legmagasabb eszméknek s egyetlen frontba egyesíti öt világrész minden országának komoly katolikusait.

— Ez a jelvény egy frontba állítja az Istent akarók és Istent igenlők táborát. Ma, amikor a harcos istentelenség ekrazittal és az ekrazitnál is robbantóbb szellemi propagandával igyekszik megsemmisíteni a Mindenható templomait, köből és emberszívekből épült szentélyeit, a mi jelvényünk pajzs a mellén, amelyről messze visszahull az ateizmus minden támadása. De nemcsak pajzs és védelmi fegyver, hanem kivont kard is, amelyet Krisztus keresztje és az Evangélium mellett máris körülhordozunk az utcákon.

— De ez a jelvény és a vele kifejezett program még ennél is többet mond. Ostya van rajta és kehely. Az oltár misztériuma. Bensőséges hittitok, amely a mi istenhitünknek egészen konkrét formát ad és irányát is határozottan megszabja. Aki ezt a jelvényt a mellére tűzi, a mellére tűzni meri, az az egész világ előtt hitet tesz a legkomolyabb kereszténység mellett. Az nyíltan vallja, hogy meg van győződve egy felsőbb világ létezéséről, amelyet csak a hit ér el és a szeretet tud közelhozni. Az vallja Krisztus utolsó vacsorai drága hagyatékát, az Ő testének és Vérének világmegváltó áldozatát. Vallja azt az életrendeltetést, amely minket, apró halandókat, magasan kiragad a földiségnek meddő materializmusából, a pusztá önzés és érzékiség kalodájából és tisztább, éteribb, istenibb légkörbe emel, annak avat rajongóivá, boldog híveivé. A kehely és az ostya képe a mellünkön, jelenti a vágyat az Isten országa felé, a tudatos harcot a bűn és az ocsmányság ellen, jelenti a hitet a testnek feltámadásában és az Örök Életben.

— De a program, amely a mi jelvényünkben szól, még ennél is többet tartalmaz. A jelvényen az Ostya és a Kehely mögött ott van a Híd is. Közvetlen Budapest és Európa legrégebb lánchídjának képe. Közvetve azonban az egymástól távolálló partok összefogó

pántja, a szeretet kőnél szilárdabb és acélnál lendületesebb erejének szimboluma.

Aki ezt a jelvényt hordja, az szeretetet mond, szeretetet hirdet és a szeretet uralmát akarja. A szeretetet ember és ember között, társadalmi osztályok között, művelt és műveletlen, szegény és gazdag, város és falu között. Aki ezt a jelvényt a mellére tűzi, az a világot a szeretet fényözönében úszva szeretné látni és a maga kicsiny életét a szeretetnek abban az ultrakozmikus, fölséges, örök világáramába beágyazni, amelynek kiindulópontja az Isten szíve, gyümölcse az ember örök üdvössége, legfőbb szimboluma, eszke és szószéke pedig a Eucharisztia.

— Hordjuk tehát ezt a jelvényt minél többen és minél állandóbban! Hordjuk százezren és milliónyian! Hordjuk örömmel és büszkén, tüntetően és boldogan! És ha a jelvényt egymás mellén ott látjuk az utcán, villanjon meg szemünkben felsőbbrendű testvériség mágneses öröme, amely a szennybe, vérbe, gyűlöletbe és gonoszságba fulladt világ sikátorain keresztül is egységes frontba sorakoztatja fel a legmagasabb eszmék eljegyzettjeit.

A távolodó kongresszus.

Az Eucharisztikus Világkongresszus egyre jobban távolodik a multba, egyre inkább csak mint fényes és tündöklő emlék él a lelkünkben. Kár és talán mulasztás is, hogy jobban nem tartjuk ébren a köztudatban, hogy idő előtt elfakulni, ragyogását nap-nap mellett veszíteni engedjük, hogy a felszított pompás energiák egyre inkább elszikkadnak és az elért tanulságok feledésbe mennek s hovahamar csak mint valami nagyon édes, nagyon szép és nagyon értékes pont ragyog a Kongresszus az élményeink között. De hát, sajnos, ez minden emberi történés velejárója; a legsajgóbb seb is beheged s a legfelségesebb élmény is elhalványul.

A Kongresszusnak ez a multba-távolodása azonban arra jó, hogy most már bizonyos távolságból néz-

hetünk vissza reá s *higgadtabb és összefogóbb ítéletet* alkothatunk róla, mint mikor még benne voltunk, mikor szinte füllesztő és pompázó színeinek kápráztató bűvölete ült rá az érzékeinkre s a benyomások sűrű és tarka torlódása úgyszólván eszmélődni, gondolkozni, tanakodni sem engedett.

Talán itt van ma már az ideje, hogy az egyre növekvő távlatból most tekintsünk vissza Kongresszunkra és vonjuk le belőle a legközelebb adódó tanulságokat.

Mindenekelőtt egyet szögezzünk le: ezzel a kongresszussal a katolicizmus olyan óriási és soha eddig semmi által felül nem múlt és meg nem közelített szolgálatot tett a magyar névnek és becsületnek, az országnak és hazának, amelyet méltóképp kiemelni, elismerni s meghálálni nem is lehet. *Nem a nemzeti presztizs emelése volt a cél*, még kevésbé propagandisztikus és politikai önzés; ezeket a szempontokat a rendezőség és a közönség a külföldi sajtó által is nyomatékosan elismert fokban, kényes tapintattal és önfegyelmezéssel elkerülte.

Itt az Eucharisztia hitének és tiszteletének ünnepi kifejezése és növelése volt a cél és semmi földi és önző szándék nem homályosította el ezt a tisztán lelki és anyagfölötti törekvést. Am ennek ellenére, sőt tán éppen emiatt, ennek a mindenekfölött nemes és természetfölötti célnak maradéktalan szolgálata s méltó keresése miatt *nőtt meg a magyar kereszténységnek erkölcsi súlya ország és világ előtt* kimondhatatlanul.

Aki sokat jár külföldön és figyeli a külföldi sajtót és irodalmat, az nagyon jól tudja és sokszor fájdalmasan tapasztalja, mily kevésbé ismernek s becsülnek minket odakünn, mily keveset számítunk mi a népek nagy versenyében, milyen észre is alig vett kis pont vagyunk mi világviszonylatban. Még akik ismernek és szeretnek is minket, sokszor valami olyan kedélyes lekicsinyléssel szólnak rólunk, — igen, mi vagyunk a „puszta” fiai, mi vagyunk a „lovagias”, de maradi

csikósnép, a nyereg alatt nyers húst puhítók, cigányzene mellett mulatók, akiknek van egy Petőfijük, Mukácsyjuk, de azon túl keveset adtak a világnak kultúrában, irodalomban, szellemi értékben.

S most egyszerre egy világmozgalom kellős közepébe kerültünk. A katolikus világ legmelegebb, legbensőségesebb, legelőkelőbb vallási ünnepének hordozói, megrendezői, birtokosai és házigazdái lettünk. A világkereszténység feje, *a pápa, tőlünk kérte, ránk bízta a katolikus világ Őrnapjának megszervezését.* Egyszerre valami egészen különös csengése lett ennek a szónak: Budapest és Magyarország. E sorok írójának egy nemzetközi világ fókuszában, Rómában volt alkalma néhány hónappal a Kongresszus előtt egy teljesen nemzetközi empóriumon megfigyelni, hogyan ragyogtak fel a szemek, amikor a Kongresszusról és annak színhelyéről szó esett és milyen igézetes vágy ült ki ötven-hatvan fajta nemzet képviselőjének arcán, mikor arról volt szó, ki részesülhet a kegyben és szerencsében, hogy ezeken az áldott napokon Budapestre s Magyarországra jöhet!

A még egyre befutó jelentések és sajtókivágványok özöne is azt mutatja, milyen csodálatos ünnepi fény, szinte tündéri varázslat ülte meg a lelkeket a világ minden táján a Kongresszus kisugárzásaként ezeken a napokon Budapesttel kapcsolatban; hogyan versenyzett Mexikó és Uganda, Brüsszel és Párizs, Zikawei és Dublin, München és Palermo katolikus népe abban, melyikük tud több és szebb Budapestet varázsolni maga köré, ha már idejőnnie lehetetlen.

Németországból ideutazók beszélnek, hogy a hivataltalos hitleri tilalom ellenére a 26 milliónyi német katolikusság mily lelkesen ünnepelte végig odahaza a Kongresszus öt napját, hogy rendeztek szinte pontról-pontra a mi programunkat követve minden egyházközségben „budapesti” napokat, még éjjeli szentségimádást is, — Münchenben például 700 egyetemi hallgató vett azon részt — s hogyan lelkesedtek s ünnepeltek velünk. Az öt világgrészen megszámlálhatatlan milliók

csüngtek ezeken a napokon a budapesti rádión s millió és millió szívbe égetődött bele a Kongresszussal kapcsolatban a mi szegény népünk és hazánk neve.

Nem politikai vonatkozásban, nem háborús vagy sportbeli vagy irodalmi eszmetársulásban, hanem mint egy legszentebb eszme hordozója, egy templom, egy zarándokhely, az Eucharisztia városa, Isten sátora és Táborhegye. Egy hely, egy középpont, amely e drága napokban a világ centruma lett — persze nem Genf s a nemzetközi diplomácia bűvös és hűvös berkei felé, nem a tőzsdéken és piacokon, nem hideg lelkű politikusok és merőben haszonelvi kalmárszámítások portáján, hanem a legértékesebb s legnemesebb eszmék síkján s az erkölcsileg legtöbbet jelentő emberrétegek felé.

S Magyarországnak, Budapestnek ezt a hallatlan értéksaporulatát a katolicizmus hozta, egyesegyedül az. Az a katolicizmus, amelyet egyesek mint nemzetközit szeretnének nemzeti szempontból másodrendűvé fokozni le, s amelyet a magyar közélet is, bizonyos oldalak ügyeskedései és ravaszságai révén szinte megszokott már nemzeti szempontból a háttérbe szorítani. Liberális lapjaink jóvoltából bizonyos szektárius nagymondások és nagyotakarások egyre foglalkoztatják, sőt szinte lefoglalják a közvéleményt: apró kis eseményeket, semmitmondó szónoki floszkulusokat világese-ménnyé, nemzetmentéssé fújnak fel. A nagyhangú beharangozások mellett most minden komoly tényezőnek *látnia kellett, hol vannak a nemzet legértékesebb és leghatásosabb erőtevézői, barátokat szerző, megbecsülést, sőt csodálatot és szeretetet ébresztő támogatói.*

Ne engedjük ezt elfeledtetni soha!

*

A Kongresszusnak másik nagy tanulsága: annak újabb megérzése, hogy ma is, világvonatkozásban is *milyen roppant erő a katolicizmus.* Nem azért, mert ekkora tömegeket tudott megmozgatni — elvégre

tömegeket egy látványosság, egy sportesemény, egy politikai tüntetés, egy nemzeti ünnep is meg tud mozgatni, számban néha még ennél a tömegnél nagyobb is —, hanem, hogy vallási síkon, egy merőben spirituális eszmény, egy tisztán lelki és magasan, érzékfelettien és természetfölöttien lelki élmény kedvéért is ilyen világjáróutazást tud létesíteni.

Mily óriási erő ma is a pápaság, hogy Szent Péter utódjának egyetlen szavára mindenki egyszerre Budapest felé fordul, Ausztráliától s a Fülöp-szigetektől fel Norvégorszáig és Kanadáig! Hogy egyszerre mindenki megbecsül minket, alig ismert, törpécske népet, egyszerre félretesz lekicsinylést, balul-megítélést, idegenkedést, sőt politikai ellentétet is, és még azzal sem törődik többé, hogy nem érti a nyelvünket, hogy gyűléseink jókora része, utcafelirásaink, nyomtatványaink, társalgásunk az ő számukra kínai nyelv, és jön, lelkesedik, énekel és imádkozik velünk s egyszerre otthonnak érzi fővárosunkat, mint valami kedves és régismert tabernákulumszentélyét és minket, mint az Oltáriszentség szentsíróereit!

Ha, mondjuk, az istenhit mellett és az ateizmus ellen tartottunk volna világyűlést, vagy egyszerűen valamely közkedvelt, természetes igazság mellett, s ezt a világyűlést ekkora méretekben a katolicizmus rendezi meg, ez előtt is mindenkinek mély csodálattal kellene meghajolnia. Ám itt, Budapesten ennél sokkal több történt.

Itt a spiritualitás legmagasabb fokát jelző Oltáriszentség-hit diadalát ültük, *a vallási gondolat legfinomabb, legelvontabb s legbensőbb titkának kultuszát*, valamit, aminek elfogadása és hódoló tisztelete sokkal több hitet és lelki mélységet, sokkal több vallási kultúrát és erkölcsi erőt követel, mint egyszerűen az istenhit vagy teszem, a felebaráti szeretet magasztalása. És nemcsak passzív csodálatot, nem csupán tisztelő hitet, hanem ennél is sokkal többet: magunkbaszállást, megtérést, bűnbánatot, gyónást, Krisztus Teste magunkhozvételét. Könnyű lenne olyan vallásos kongresszust tar-

tani, ahol csak beszédeket hallgatunk meg, tapsolunk s talán imádkozunk is egy vagy két Miatyánkot. De itt több történt: itt 160.000 férfi és összesen pontosan 420.000 áldozó előbb a porig megalázkodott, előbb megtérő tékozlófiúként a mellére vert, előbb leszámolt egy egész előző élettel, talán 20—40—50 év rászállott porát mosta le magáról s abban az extatikus lakomában, amelyet mi katolikusok szentáldozásnak nevezünk, örökre a szívébe zárta Krisztust, személyes egyesülésben örökre eljegyezte a lelkét vele. Szent ígéretet tett, hogy a természetfölöttiség szédítő magasságáról soha többé nem száll le, hogy a katakombák első keresztényeinek szemével-szívével fogja most nézni az életet és járni az Eucharisztia tiszta légkörének útjait.

Az a „csodálatos éjtszaka”, amikor a kongresszusi oltár körül másfélszázezer férfi térdelt le a földre, a kőre, a betonpadlóra az Élet kenyere elé s vette magához bűnbánottan, megtisztultan, új életre serkentén a lelkek szeretetországának örök eledelét, mitsem bizonyított élesebben, mint azt a titkon morajló, dörömbölő, ki-kitörő vulkánikus erőt, amelyet a lelkek mélyén a katolicizmus képvisel, azt a lebírhatatlan vonzódást, amellyel Krisztus az Egyház szentségein keresztül ragadja magához a minden rosszaságukon, könnyűvérűségükön, cinizmusukon túl mégis csak örök megoldásokat kereső, üdvösséget szomjazó, elpusztulni nem akaró emberszívek százezreit. A katolicizmus itt az isteniségnek minden attributumát magára öltve úgy lángolt a tömegek előtt, mint egykor a tüzes felhőoszlop a sivatagi zsidók előtt s annyira megtagadhatatlanul egynek mutatkozott a vallással, az Istennel magával, hogy nem egy jószándékú nem-katolikus, akit csak a kíváncsiság hozott ki azon éjjel a Hősöktérre, ott a helyszínén bejelentette áttérési szándékát s mindjárt a helyszínén végezte első gyónását és áldozását — „itt nem lehetett katolikussá nem lenni”, — mondta egyikük.

A mi népünk is — falusi, ipari munkásság, városi

intelligencia egyformán — csodálatos lelki megszápúltságban ragyogott e napokban. A külföldi referádák sűrűn kiemelik épp ezt a népi vonást: ezt a páratlan rendszeretetet, fegyelmet s mély áhítatot. Az Eucharisztia fehér és arany fénye csodálatosan felszínre varázsolta, szinte kicsiholta belőle legszebb, és rendszert, sajnos, mélyen rejlő kincseit. Egyetlen lármás hang nem szólt, egyetlen türelmetlen idegeskedés, a tolakodásnak vagy unalomnak egyetlen gesztusa sem, ezeken a két-három órás funkciókon, ezen a csendes, imádsággal teli, misztikus éjszakán. A százezrek szeme állandóan az oltárra szegezve, a szent szertartásokat, imákat, énekeket követve.

Milyen békés, szelíd hadsereg, mekkora önuralom, mekkora eszmeiség, mennyi szent és tiszta és nemes akarat! Milyen paradicsom lenne a föld s milyen eszmeien békés az élet, ha mindig ilyenek lennének és mindenki ilyen lenne, ha az Eucharisztia szelíd jármát soha le nem ráznók a vállunkról! Milyen megértés és testvéri egymásratalálás származna belőle a nemzetekre is, ha a soknyelvű és soktörzsű embercsaládon teljesednék a himnusz sóhajtása s valamennyi nép és nemzet a Szeretet Kötelékének szent békességében forna egybe!

Katolikus hit és katolikus életerő, soha oly hatalmasnak, villogónak, igézetesnek nem láttunk, mint ezekben az eucharishtiás napokban! Mit lehetne tenni, mily eredményeket lehetne elérni, ha értenénk hozzá, hogy ezt a tömeget együtt tartsuk, ezt a készséget és lelkesedést elszunnyadni ne engedjük, hogy a Kongresszus lelke s hangulata ezentúl csakugyan végigkísérje az egész magyar és nemzetközi életet!

*

A kereszténység világmissziójának ügyét szíven viselő szemlélő azonban mindeme fényes, örvendeztető és lelkesítő mozzanatok megállapításán túl máson is elmerenghet, ha a mi Kongresszusunk távolodó emléket idézve a Krisztus-ország világhelyzetén elgondol-

kozik. Valamin, ami inkább szomorú, mint örvedetes, ami az ünnepi lelkesedés mámorát mint valami kiábrándító józanság és valóságtudat kissé lehiggasztani is alkalmas, de igaz és tanulságos és eszmélődésre, meditációra késztető. Valamin, ami azt mondatja vele: bármily szép volt és fényes, fölemelő és bátorító, abszolút mértékkel nézve még mindig mily kevés!

A Kongresszus egy Nebo-hegyi vízió volt, egy pillanatnyi belátás az Igéret-földjére, de még nem a beteljesülés maga. A Kongresszus megmutatta, hogy nemes szándékkal, Isten országaért hevülő lelkülettel, szívós katolikus munkával mekkora sziklákat lehet elhengeríteni, mekkora tömegeket lehet Krisztushoz vezetni, milyen nemes lelkesedéssel tölteni be sok százezer lelket. De a józan realitásokat kereső, az Úr országának egy világ üdvözítésére való rendeltetését szem előtt tartó lelkület éppen ennek a fényes sikernek a láttán önkénytelenül azt kérdezi: Hát a többi hol volt? Vajjon ez-e az egész, amit Krisztus a magáénak vallhat, kétezer évvel a megváltás, Golgota és Sion-hegye után? S vajjon ez a pillanatnyilag bámulatos, eszmei magasságokig felszított eucharisztikus lelkesedés csakugyan egy teljes értékű katolikus életalakulás biztos ígérete-e?

Ismételjük: szép és gyönyörű volt, bámulatos és ígérettel teljes. De ha arra gondolunk, hogy Krisztus mindenkit szeret és hazavár, hogy nem százezrek, hanem százmilliók számára alapította országát s benne az Eucharisziát, hogy kívülre nincs üdv és nincs remény, hogy az ő birodalmának és törvényeinek uralkodni kellene minden népen s nemzeteken, kultúrára, morálon, államvezetésen, társadalmi szervezeten, házasságon, nevelésen, törvényeken és intézményeken, — s hogy a nagy „omnia instaurare in Christo” felséges elvének megvalósításától a legtöbb vonalon még oly szörnyen messze, szinte reménytelenül messze vagyunk: akkor éppen a Kongresszus fényes eredményei keltenek bennünk fájó sóvárgást, megszegyenülő

elégtelenségérzetet, *lelkiismeretvizsgálatra serkentő* metsző önvádat.

Sokan voltunk és sokan vagyunk, Krisztus, az oltárod körül és mégis — oly kevesen! Kevesen még mindig, fájdalmas, keserves kevesen ahhoz képest, ahánynak lennünk kellene! És mekkora erőfeszítésbe kerül, Uram, hogy egyszer, egyetlenegyszer nemzetközi összefogással két milliárdnyi embertestvérünk közül egy — félmilliónyan együtt hódoljunk Neked! Hogyan ujjongunk, hogyan vigadunk és épülünk rajta, hogy egyszer egy némileg méltó világúrnapot rendezünk Neked s talán észre sem vesszük, milyen mélyre süllyedt a nemzetközi életben a Te országod, ha egy-egy ilyen eucharisztikus ünnep csak éppen mutatója annak, milyen eucharisztikus életet kellene élnünk mindennap és mindig és mindenütt és minden vonatkozásban. Ha a hitnek egy-egy ilyen didalünnepe csak éppen szimbolikus jelentőségű: hogy milyen diadalt kellene Krisztusnak szerezniünk mindennap és minden országban, minden városban és faluban, minden családban és minden egyes lélekben állandóan!

Vajjon aki ott volt, aki forró áhítattal megáldozott, már mind és mindenkorra a miénk-e? Az már ezentúl mindig eucharisztikus életet fog-e élni? Az már mind maradéktalanul a krisztusi gondolathoz igazodik? Felfogásai, ízlése, olvasmányai, elvei most már csakugyan katolikusok és keresztények lesznek-e? És akik nem voltak ott, bár ott lehettek volna? És akik ezt a legszentebb eucharisztikus hitet babonának nézik és ki-nevetik, vagy egy avult és megkövesedett felekezeti frazeológia szerint ma is bálványimádásnak gúnyolják? Akik a krisztusi szeretet legfőbb csodáját nem értik meg és az Élet Kenyerét holtukig elutasítják? És a százmilliók, akik nem is hallottak róla életükben soha? És a kereszténynek nevezett államok, amelyek a kereszténységet cégérnek szívesen kiaggatják a házuk falára, de elveit komolyan venni s Krisztus Egyházát lélekmentő munkájában támogatni eszükbe sem jut?

Egy külföldi püspök ama nevezetes férfi-éjtszaka után még mindig mozdulatlanul meredt rá az oltár magasáról a lassan oszló tömegre. „Mennünk kell már, Monsignore” — szólt neki a titkára. — „Nem, ne menjünk még — felelte a püspök —, mert amit most itt láttunk, olyat életünkben nem fogunk látni többé soha.”

Nem szomorú-e ez voltaképpen?

Az egyik legszebb dícséret, amelyben hazánkat e napok során a bel- és külföld minden komoly megfigyelője részesítette, az volt, hogy talán sehol a világon oly szívélyes és őszinte szövetségben nem él az Egyház és az állam, az Egyház és a világi kultúra, kormányzat, parlament, egyetemek, iskolák, társadalmi intézmények, mint nálunk. Csakugyan így van. De nincs-e ebben az ömlengő és áradozó elismerésben szomorú beismerés is? Hogy tehát oda süllyedt a katolicizmus, a Krisztus országa a legtöbb civilizált országban, hogy már azt tekintik magától értetődőnek, ha az állam és a közületek, tudomány és hivatalos testületek tüntetőleg távolmaradnak minden vallásos megnyilatkozástól és inkább farkasszemet néznek az Egyházzal? Nem megalázó-e az egész kereszténységre nézve ez a hangos dícsérgetés? Nekünk, igaz, fényes elégtétel, de megdöbbenő, ha olyasmit hallunk, hogy ilyen együttműködés, ilyen fokú elismerése a kereszténység erkölcsi hegemoniájának másutt alig volna elképzelhető? Hogy a legszebb, legjogosabb, legszükségesebb igazságokat nem tudjuk világviszonylatban érvényesíteni s a legtöbb országban boldogok vagyunk, ha legalább nem üldöznek minket, ha nem jár Cseka és Dachau és tömeghalál és megbélyegzés, lenézés és semmibevétel Krisztus katonáinak?

Mély szakadékok nyílnak meg itt előttünk, problémák, vádak, kérdőjelek, amelyeket észre nem venni vakság és észrevenni nem-akarni önámítás. A Kongresszus hatalmas memento volt arra is, mit kellene tennünk, mit kellene még elérnünk, milyen szorongató s fojtogató helyzetekből kellene a világegyházat s a

krisztusi gondolatot világszerte kiemelünk. Mennyire nincs abszolút okunk, csak legfeljebb viszonylagos jogunk az öröme és büszkeségre.

Siránkoznunk kellene azon, hogy olyan nagy dolog, ha egy viszonylag nagy tömeg mégis térdet hajt Krisztus előtt s elfogadja a Kenyeret, amely nélkül nincs élet és nincs feltámadás. Szöges lelkiismeretvizsgálatba kellene szállnunk önmagunkkal és keresnünk a rejtett módszertani hibát, amely annyi derék igyekezet ellenére oly végzetes gyengeségbe és megvertségbe sodort le minket. Ki kellene kutatnunk a mulasztásokat, a hibákat, a gyáva és tétlen félreállásokat, kényelmeskedéseket, ügyefogyottságokat, önzéseket és hanyagságokat, amelyek miatt az egyetlen igazán nagy és szép dolog a világon háttérbe szorul s amelyek miatt csak oly ritka kivételesen tudunk igazi diadalünnepet rendezni a Krisztus országának.

A katolicizmus mint ilyen bámulatos erő, még így is csodálatos eredményeket ér el, még egy hitetlen és hithideg világ közepén is fel-fel tudja csillantatni a maga milliárdok térdrekényszerítő erkölcsi hatalmát, de azokra nézve, akik ezt a természetfölötti hatalmat kezelik s képviselik, mélyen megalázó, hogy szinte csak mutatóba tudják egyszer-egyszer kifejeíteni a rájuk bízott örökség hegyeket mozgó erejét.

Hol van itt a hiba? S min kellene változtatni, hogy ez a szégyen megszűnjék? Ezen kell gondolkozni s ez fontosabb, mint a gondolatnélküli további üzemvezetés.

Ezért nem babérainkon nyugalomra hívó alkalom, hanem ellenkezőleg: intő figyelmeztetés és komoly mementó volt a Kongresszus.

Am a mementó megrázóan komoly intelme mellett mégis öröm és győzelem forrása is. Szabad és kell örülnünk azon, hogy ezt a korszerű, fényes és hatalmas mementót *mi* adtuk meg a világ katolicizmusának s ily diadalos, lendületes módon, ily széles méretekben, szegénységünk és kicsiségünk ellenére ily impozáns erővel adhattuk meg. Örülnünk kell azon, hogy a Krisztus országa nálunk mutatkozott meg abban a ki-

vételes fényben, melegségben s mindenkit magával ragadó szépségben, amelyben világszerte mindig és mindenütt és minden vonatkozásban tündökölnie kellene.

A nagy évforduló elé.

Most májusban lesz egy éve, hogy azokat a világraszóló ünnepségeket ültük, amelyek Budapest és Magyarország nevét örökre aranybetűkkel vésték bele az európai lelkiség és eszmei kultúra történetébe. Még valamennyiünk lelkében élénken lobog az emlékezés a XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra, annak pazar ragyogására s lelki tartalomban felbecsülhetetlen élményeire.

A tavalyi felejthetetlen májusvég óta emeltebb fővel járunk a keresztény nemzetek színe előtt s tudjuk, hogy a magyar névnek csengése tisztább, ázsiója megbecsültebb lett mindenütt, ahol politikai versengéseken, anyagi érdekharcra, önzésen és gyűlölködésen túl hisznek még a tiszta értékek föllebbvalóságában. Még ma is fel-felhangzik a világsajtónak majd ebben, majd abban az orgánumban egy-egy magasztaló, elragadtatott szó, amely *a magyar katolikusok páratlan lelkületi mélységéről, vallásos buzgóságáról, fegyelmezett erejéről s lovagias vendéglátásról* beszél. Az idő futóhomokja minden, mégoly fénylő emléket lassan elhomályosít, de a Kongresszus képe, bárha már a messze múltba tűnik, még mindig homálytalanul ragyog száz meg százezer magyar és külföldi ember lelkében.

A Kongresszust bármilyen formában megismételni reménytelen vállalkozás lenne. Azonban az évfordulót megfelelő fénnel s melegséggel megülni nemcsak lehet, hanem szinte kötelesség. Az Actio Catholica előterjesztésére a magyar Püspöki Kar el is rendelte ennek az évfordulónak megülését olyanképpen, hogy azt az ideai Katolikus Nagygyűlés keretébe foglalja s a nagygyűlés időpontját éppen ezért a szokástól eltérően nem őszre, hanem most májusra tűzte ki. Ismét Áldozó-

csütörtöktől a rákövetkező vasárnapig tart tehát az ünneplés, nagyrészt ismét a Hősök-terén s a Kongresszus egy-egy különösen mélyhatású mozzanatának, nevezetesen a csütörtöki gyermekáldozásnak, a férfiak éjjeli szentségimádásának (szombat és vasárnap közti éjtszaka) s a vasárnapi befejező szentségi körmenetnek az Andrássy-úton való felelevenítésével.

Ezt az évfordulóval kapcsolatos nagygyűlést kétségtelenül örvendő megértéssel és lendületes együttműködéssel ünnepli majd végig az ország katolikus többsége. Meg is van az oka rá bőségesen.

Először már azért, hogy ha kisebb mértékben és jórészt csak magunk közt is, de hadd lássuk mégegyszer azt a szent tüzet és nemes lelkesedést, amely akkoriban arcunkon piroslott s a szemünkben tündökölt! Jelenjenek meg ismét a gomblyukakban a Kehellyel és Hiddal díszes kongresszusi jelvények! Hangozzék fel ismét országszerte a kongresszusi himnusz dallama! Jöjjön fel ismét az ország népe, főleg Budapest környéke s mozduljon meg az ország szíve! Hadd legyünk megint egyszer ünneplő magyarok, meleg, tiszta és szívderítő ünnepet ülők! Hadd elevenedjék fel még egyszer mindnyájunk szemében Szent István népének ősi áhitata s törhetetlen hitvallói hűsége! Nagygyűléseinkkel szemben lehet kritikai szót emelni, de annyi bizonyos, hogy mindannyiszor feléleszti bennünk a magyar katolikusok összetartásának szükségérzetét s nagyraihivatottságának büszke és örvendő tudatát. Ha az idén a nagygyűlés bizonyos régebbi s elavult szűk kereteket szétfeszítve ismét új és nagyobbserű megnyilatkozásokra készül, fogadják ezt megértő lelkesedéssel s álljanak be mindnyájan az Eucharisziával örökre eljegyzett katolikus tömeglenyület ünnepi szolgálatába.

Amikor ezt tesszük, a legelől álló s minden más szemponton tülemelkedő vallási eszme mellett megint csak nemzeti értékeinket is szolgáljuk vele. Nagygyűlésünk híre, ha méltó keretek közt folyik le, valószínűleg ismét belekerül a világsajtóba s ez bizonyval új alkal-

mul szolgál majd sokfelé arra, hogy a tavalyi fényes napok emlékét a világ számos pontján ismét felidézzék.

Az ünneplés azonban maga nem elég, sokkal komolyabb időket élünk, hogysem a gondtalan ünneplésnek átadhatnók magunkat. Ez az évforduló egy forrongó európai nemzettábornak állandóan izgalmas és néha félelmetes feszültségi periódusába esik s ha ma úgy látszik is, hogy a mi sorsunk valamelyest jobbrafordult, sohasem tudhatjuk, milyen váratlan meglepetésekkel szolgálhat a közeli vagy távolabbi jövő. Kicsiny nemzet, mint mi, nem hagyatkozhatik túlságosan azokra a szükségkép határolt katonai vagy pénzügyi erőkre belül, vagy baráti biztatásokra kívül, amelyek normális viszonyok közt békét nyújtanak ugyan, de egy lehetséges újstílusú világégés borzalmaival szemben bajosan biztosítják a jövőt, főleg ha a nemzet egyes rétegei lelkületileg megrokkannak s belülről rombolják a nemzet testét. A jövő háborújának legrombolóbb fegyvere talán már nem is gáz és a légibomba lesz, nem is a fizikai bacillusok, hanem azok a lelki miazmák, amelyeket mesterségesen és tömegszerűen lehet a népek lelkületébe belelővelni s velük a tömegeket lelkileg megmérgezni. Ezzel a veszéllyel szemben az országot védeni elsősorban a mi feladatunk.

A szentistváni gondolat ebből a szemszögből egészen új időszerűséget mutat. Amit mi mint szentistváni állameszmét elmúlt évtizedek boldog nyugalmaiban inkább csak mint ájtatos szólásmódot s megszokott retorikai díszet hangoztattunk, az most kegyetlenül kemény s múlhatatlanul szükséges munkaprogrammá lett, a nemzet fennmaradásának s a végzetes és vissza nem hozható félresiklások kivédésének sürgető programjává. Akármilyen szokatlan, sőt bántó elgondolás, de, sajnos, így van: Magyarországon ma új honfoglalást kell végezni, az országot ismét meg kell hódítani a szentistváni gondolatnak, a megtévesztő jelzavakra annyira hajlamos magyarságot megmenteni

jobbik önmagának. Ki hivatott ennek a kemény munkának komoly elvégzésére inkább, mint azok, akik az Eucharisztikus Kongresszus és Szent István-év gondolatkörének őszinte hívei?

Ennek a nagygyűlésnek, a Hősök-terén s az Andrássy-úton ismét felsorakozó tömegeknek minden ünneplésen túl mélységes magábaszállásra kell gondolniok. Számot kell vetni önmagukkal, hogy vajjon ezt a nemzetnevelő és nemzetmentő szentistváni munkát nemcsak pohárköszöntőkben emlegetik-e, hanem a hétköznapiok tarkaságában és a társadalmi együttélés megnyilatkozásaiban is. Számot kell vetniök magukkal, csakugyan híven vallják-e azokat az elveket, amelyek mellett tavaly ország-világ előtt, az Eucharisztia isteni fényárjában hitet tettek, amelyeket, mint szent ígéreteket kiáltottak bele ama csodálatos májusi éjszakában a csillagok közé? Nem maradtunk-e le az ígéreték mögött s miben van a szavunk és tettünk között való különbségtételnek mélyebb oka? Miért vagyunk a mindennapi életben annyival kisebbek, mint egy-egy ilyen ünnepnapon s miért nem tudunk az évnek háromszázhatvanöt napján keresztül ugyanúgy lobogni s lelkesedni a legszebb eszményekért, mint azt ama négy vagy öt napon keresztül tettük?

Ám nemcsak önvád, hanem örömkeltő s dicséretreméltó visszapillantás is származhatik ebből az eszmélődésből. A szentistváni eszme, az Actio Catholica erre az évre kitűzött jelmondata, csakugyan nem hangozott el hiába az országban. Sokakban meg-elevenedett ennek az eszmének vallásos és nemzeti tartalma, sokan mélyültek el történetünk szentistváni alapjainak tanulmányozásában, tanulmányi gyűlések és kultúrdélutánok egész hosszú sora fáradozott azoknak a nagyszerű tanulságoknak s elveknek kidolgozásában, amelyek ebből az eszméből fakadnak. A Szent Jobbot vivő „Aranyvonat”, amely a napokban ismét útnak indul, ezúttal a Felvidék felszabadult része felé is, csak jelképe lett annak a szellemi országjárásnak,

amellyel a Szent Király lelke megihlette és ismét birtokba vette sok-sokezer magyarjának szívét.

A Szent Király örökérvényű gondolatai sokfelé ismét ott világítanak a magyar éjtszakában s jelzik a boldogabb jövő pályáját, mint ahogy éjjel az útjelző fehér oszlopok jelzik az autósok útját. Sokan kérdik azóta türelmetlenül: miért nem vagyunk ma is mindnyájan s mindenben Szent István népe? Miért tűrünk meg a közszellemben és közerkölcsben számos olyan vonást, amely a Szent Király szellemével ellenkezik? Törvénykönyvünkben és társadalmi szokásainkban dolgokat, amelyekért a Szent Király villámló haragjával sujtanak minket? Sokan keresik már a célpont alatt való lemaradás okait s az utat és módot, hogy hosszú évtizedek mulasztásait jóvátegyük, mérges forrásokat végre eldugaszoljunk és Szent István országát csakugyan Szent István birodalmává tegyük. Papság és világiak egyaránt ráébrednek a tudatra, hogy kulturális és szociális, erkölcsi és hitéleti téren végre már a komoly s átütő erejű cselekvés terére kellene lépni s a magyar katolicizmusnak nem volna szabad tovább is mindenki más mögött hátraszoríttatnia magát.

Mik itt a közeli és konkrét feladatok? Hogyan kell Szent István országát megépíteni? Templomokban és templomon kívül, iskolában és iskolán kívül, családokban és családokon kívül? Gyárban és munkásmozgalmakban, hivatali szobákban és parlamentben, törvényszékeken és községházán, a gazdaközönség s a tanyai munkásság körében, társalgók szalonjaiban és modern szórakozóhelyeken? Hogyan kell megfogni a rombolók kezét s építő munkára sürgetni a kényelmeskedőket? Hogyan kell nagy eszményeink szolgálatában tevékenykedni nemcsak a miniszternek vagy püspöknek, hanem a szürke kispolgárnak is, a tudós-nak és az egyszerű embernek, apának, anyának, fiúnak, leánynak? Hogyan kellene egyetlen hatalmas, hangyaként nyüzsgő katolikus akcióvá pezsdülnie a soká szinte csak lomhaságáról és mozdulatlanságáról ismert nagy katolikus tömegnek? Ime a katolikus

nagygyűlés örök programja, de amely sohasem volt annyira időszerű, mint Szent István esztendejében.

A katolikus nagygyűlés s a kongresszusi évforduló nem egyeseké, hanem mindnyájunké. Az ország jövőjének egy darabja épül benne. Mindannyiunk helytállásán, vagy helyt-nem-állásán egy-egy része múlik a jövőendő fordulatainak. Kifeléhajló, zajos és történelembe kívánczó munkák, vagy apró, jelentéktelennek látszó, szürke teljesítmények, de amelyek mégis gyűrűt vetnek s embertársakat befolyásolnak. Senki sem maradhat közömbös vele szemben.

A nagy évforduló méltó megülése s nagygyűlé-sünknek hatmillió magyar katolikus lelkével való élő összeforradása van olyan feladat, hogy még a vele nagyjából talán összeeső választási izgalmak mellett sem szabad azokat elhanyagolnunk. A választás elmúlik, az izgalmak elülnek, de azoknak a gondolatoknak, amelyeket ez az évforduló s ez a nagygyűlés sugározat, a lelkünkben elhomályosodniok nem szabad soha.

A szöges probléma.

Eucharisztikus kongresszusunk a problémák és teendők egész erdejét vetette elénk, amelyek közül minden egyesnek a megoldására egész agytrösztre volt szükség. Az elszállásolásnak, a közlekedés lebonyolításának, a nélkülözhetetlen propagandának, az előteremtendő anyagi fedezetnek megvalósítására váró nagy problémáin túl van még egy nehéz, talán leg-szögesebb probléma. Ez pedig az, hogyan csináljuk, hogy ez a nagy kongresszusi megmozdulás nálunk és az egész világon ne csak népvándorlás legyen, ne csak hihetetlen arányú ünnepi megmozdulás, ne csak a hívek imponáló tömegszemléje és demonstrációja, hanem lelket hódító hadjárat. Hogyan csináljuk, hogy azok is felfigyeljenek rá, azok is mélyen meginduljanak általa, azok is tanuljanak belőle s azok is vonassanak be az Eucharisztia fénykörébe, akik szá-

mára az Eucharisztia ma még csak idegen szó, ismeretlen fogalom, gyanakodva s esetleg lenézve fogadott papi titok.

Az emberek ma már azt is nagynak tartják, ha valaki híven megmarad az istenhit alapján. Hiszen ma az ateizmus és bolsevizmus, az anarchia és teljes agnoszticizmus hódít el egész tömegeket. Még akik semmikép sem akarnak bolsevistáknak számítani, azok is lehetőleg kihagyják az Őristent a számításaikból. Nagy dolog, ha a földhözragadt emberek ebben a materialista és érzékelvi korban egyáltalában törődnek még az Istennel és hisznek benne.

Hát még a kereszténységben! A kereszténység lényegesen több, mint az egyszerű istenhit, vagy akár az egyistenhit. A kereszténység természetfölötti misztériumokat hirdet, amelyeket egyedül a kinyilatkoztatás elfogadása alapján hihet az ember, krisztusi kijelentéseket és parancsokat, mindenekelőtt Krisztus istenségének tanát. Hány névleges keresztény van, akiben ezeknek a tanoknak a hite rég megfakult s elhomályosodott, már szinte nem is él bennük!

Aztán még a kereszténységen belül is külön fejezet a katolicizmus, az Egyház. Az a krisztusi rendelés, amely az egyéni vallásosságot tekintélyszerű, szilárd keretek közé fogja. Tömerdek ember van, még névszerint katolikus is, aki ennek a gondolatnak megértésétől ugyancsak messze áll.

De még ha meggyőződéses katolikus is valaki, esetleg még mindig nem érti meg az Eucharisztia tanát. Azt a legcsodálatosabb s legmerészebb krisztusi misztériumot, hogy a világ Udvözítője kenyér és bor alakjában hajlik le hozzánk s lesz oltárainkon megújuló áldozatunk az egész világért. Ha megértenék az emberek, csak akár a katolikusok is mind, mi az Eucharisztia, be más lenne itt a hitélet, milyen lüktető a katolikus hitbuzgalom, apostolkodás, sajtó, irodalom, élet!

Már most az Eucharisztikus Kongresszusnak nem lehet csupán az a feladata, hogy felmutassa a világ-

nak: ime, mennyien vagyunk még mindig azok, akik az Eucharishtiában hiszünk. Nem lehet az a célja, hogy csak éppen a jámbor társulatok s vallásos szervezetek tömegeit vonultassa fel néhány napig. Hanem az, hogy ez a nagyszerű s megrázóan szép krisztusi eszme a bűvkörébe vonjon, gondolkodóba ejtsen, magához ragadjon s magához olvasszon mindenkit, aki szomjas és fogékony szívvel közeledik hozzá. Hogy az eucharisztikus mozgalom világmozgalommá és társadalmi mozgalommá izmosuljon, amelynek ezentúl szerepe legyen a nemzet s a kultúra életében is; nagyobb szerepe, átértettebb jelentősége, mint eddig. Hogy stílusalakító legyen, az életünk stílusának formálója, a szívek ritmusának lendítője és szabályozója. Hogy utána mind, ahányan csak vagyunk s kiket az Eucharisztia fénycsóvjába megérintett, nagyobbak, jobbak, szebbek, gazdagabbak és boldogabbak legyünk és mindenekelőtt krisztusibbak, keresztényebbek!

Az Eucharisztikus Kongresszus csak úgy éri el célját s teljesíti hivatását, ha e felé az eszmei cél felé lendíti a tömegeket. Ha mindenekelőtt lélekátalakító munkát végez s azokat hódítja meg, akik az Eucharishtiának ma még jóformán a nevét sem értik.

Láthatatlan szikrák.

Az elhunyt Marconi mélyen katolikus érzületéről tanuskodik az eset, amelyet annakidején a katolikus lapok közöltek. Már vagy huszonöt éve annak, hogy a nagy felfedező éppen az Egyesült Államok területén tanulmányozta új felfedezésének, a láthatatlan szikrának tökéletesítését, amikor Newyorkban katolikus nagygyűlést rendeztek s azon az elnöklő Farley bíboros meghívására Marconi is részt vett. Beszédében Farley bíboros örömének adott kifejezést, hogy a katolikus gyűlésen a tudományos élet egyik legnagyobb nevű, élő képviselője is jelen van. Mire Marconi néhány szóban megköszönte az üdvözlést és kijelentette, hogy a drótnélküli táviratozásnak volta-

képpen nem ő a megalapítója, hanem a — katolikus Egyház, amely a felebaráti szeretet láthatatlan szikrái által csaknem kétezer éve egybekötötte az országokat és földrészeket.

Fájt ezt a nagy embert és nagy katolikust az élők sorából kidőlni látni, különösen nekünk, magyar katolikusoknak is, hiszen Marconi volt egyik kiszemelt szónoka a készülődő eucharisztikus világkongresszusnak — már folyt is a levelezés ebben az ügyben, amikor a halál kioltotta ezt a lobogóan fényes „láthatatlan szikrát”. De méltó legalább megemlékezni arról a tényről, hogy aki a világot az egyik legcsodálatosabb újkori találmánnyal megajándékozta, maga is az Egyház lelkes fia, az Eucharisztia hívője, a pápa barátja, a katolikus felebaráti szeretet hirdetője volt.

A láthatatlan szikráé, amely kétezer év óta egybeköti a nemzeteket és földrészeket. A hídé, a kapocsé, a „szeretet kötelékéé”, amely a földrajzilag, társadalmilag, műveltségileg, vagyoniilag és érzelmileg egymástól sokszor csillagászati távolságban élő emberek tömegeit, millióit egyetlen nagy testvériségbe tudná egybehozni. A szeretetét, amelyre ma is oly szörnyen szüksége lenne ennek az ezerfelé tépett, békétlen és egyenetlen világnak.

Az eucharisztikus kongresszustól azt várjuk, többek között, hogy az emberek közti idegenség s a kíméletlen önzés helyébe valamiféle új megértést, új egybetartozási érzést, új közösségtudatot segítsen állítani.

Nem illúzió-e ez? Észre lehet-e venni az eucharisztikus lelkek közt ezt a feltűnőbb, segíteni vágyóbb testvériséget? Nem époly pogány és érzéketlen-e az emberek nagy tömege egymás iránt, mint volt Krisztus születése előtt? Nem mutatkoznak-e éppen a jelenkorban a gyűlöletnek olyan őrült kirobbanásai, aminőket még a pogány ókor is alig ismert: világháború, bolsevizmus?

Csupán azt ne felejtsük el: ezek a rettentő gyümölcsök mind másutt teremnek, nem az eucharisztia és

nem a komoly kereszténység talaján. A világháború intézői tudatosan kihagyták a számításukból a legfőbb erkölcsi hatalmat, a kereszténység legilletékesebb képviselőjét, a pápát s legfeljebb agitációs eszköznek szerették felhasználni az Egyházat. A bolsevizmusról pedig mindenki tudja, hogy nincs elkeseredettebb ellensége, mint a kereszténység. Viszont bátran állíthatjuk: ahol az emberek igazán keresztények és eucharisztikus életet élnek, ott az önfeláldozó szeretetnek, a komoly segíteni akarásnak ma is megindító megnyilvánulásait látjuk. Csak az volna kíváncsi, hogy ez a szellem lépjen ki már egyszer a szerzetek, az egyházközségek és a jámbor társulatok köréből s legyen az egész keresztény, legalább az egész katolikus társadalomnak szinte természetes velejárója, valóságos ismerető jele. Mint az első századokban volt, amikor a pogányok ujjal mutattak a keresztényekre, csodálkozva mondván: „Nézzétek, hogyan szeretik ezek egymást!”

Tudatosítani kellene ismét ezt a gondolatot. Már a gyermekekbe, az ifjúságba beleoltani. A keresztény közösségekben, első helyen a családban, valóságos kultuszt üzni belőle. Az Eucharisztia alapuló szeretetből. A mindenkihez szelíd, udvarias, jóságos segítenivágyásból. Abból az érzületből, amely nem akkor boldog, ha mások elől elszedheti a nagyobb és ízeesebb darab kenyeret, hanem akkor, ha mindenkit kielégíthetett és csupa boldog és megelégedett arcot lát maga körül. Ezek a szelíd indítások másokban is visszhangra találnak s viszontjóságra tanítják az embereket. Ezek azok a láthatatlan szikrák, amelyek egyszer már átalakították s megnemesítették a föld színét s amelyeket egy Marconi értékesebb vívmánynak talált, mint a maga legszebb találmányait!

Oltárfényben.

Szent Ágoston hippói püspök.

(354—430.)

„Nyughatatlan a mi szívünk,
míg csak el nem pihen Benned,
Uram!”

Ágoston (Vallomások I. 1, 1).

Az emberiség a klasszikus ókor alkonyán minden kultúrája dacára az elerőtlenedés, önmagával való meg hasonlítás, a szellemi és erkölcsi tehetetlenség holt-pontjához érkezett el, s ki tudja, nem süllyed-e vissza a teljes barbárság mélyébe, ha az evangélium s az ennek nyomában fakadt természetfölötti életforrás újjá nem alkotja.

Bámulatos az, amit ez az isteni életforrás művelt. A kincsei közepett boldogtalan, dicsősége derűjén élet-únt, kultúrája dacára megtévedt és kétségbeesett társadalom közepébe egy csapással beállította a vértanúk és hitvallók, remeték és szűzek egész nemzedékét, mely hősies erényeinek földöntúli varázsával bámulatba ejtette a pogány világot. Azaz mondjuk jobban: nem beállította; sokkal többet tett: úgy nevelte, úgy idomította ezt az új, hős nemzedéket a régi társadalomból, úgy fejlesztette ezt a viruló lömbozatót az erejét vesztett korhadozó törzsből.

Éppen az az ismertetőjele az egészséges életerőnek, hogy nemcsak ép tagokban, sértetlen szervezetben működik, hanem betegségeket is be tud gyógyítani.

Ennek a gyógyító, helyreépítő, újjáalkotó élet-erőnek diadalmas működését kiváló szépségében, tipikus példában szemlélhetjük a hippói egyházatya, Szent Ágoston fejlődésén. A kereszt vallása nála nem talált azonnal fogékony talajra, tiszta szívre, ép szervezetre. És mégis, bár szegyenletes botlások után és hosszas ellenkezés dacára, végre is győzött a természetfölötti életerő a megtévedt szíven s lassan-lassan a tisztaság és erkölcsi nagyság bámulatos magaslatára emelte.

Ágoston fejlődése azonkívül még egy körülménynél fogva érdemli meg különös figyelmünket. Erre a körülményre Szent Monika élettörténetének klaszikus írója, az aranytollú Bougaud püspök figyelmeztet. Ágostont, ezt a tévutakra került nagy szellemet a lelki nagyságnak, az egyháznak, az égnek — *édesanyja nyerte meg*. Egy igazán nemes, igazán keresztény édesanya szerető gondoskodása, könnyei és sóhajai mentették meg s tették szentté az egyház egyik legdicsebb fiát!

Míntha csak fényes tanulságul állította volna a Gondviselés a hippói püspök és édesanyja nagy alakjait a világ elé s élő példájukon akarta volna bemutatni isteni bölcsesége azon rendelkezését, hogy a természetfölötti életerő beoltása s megőrzése az emberi szívben ugyanannak közremunkálására van bízva, aki a természetes életerőnek is forrása volt: az anyai szívre; hogy aki a testi életet adta, ugyanaz közvetítse az isteni életerő behatásait is, és ha beáll az idő, midőn ez az életerő csak gyengén, vagy alig működhetik, szeretettel ápolja, élesztgesse, újult pezszésre keltse azt.

Az anyai szív e fenséges hivatása mainap sokfelé feledésbe ment. Pedig, mint Bougaud írja: talán sohasem várt a hitvesnőre, az anyára oly mélységes hivatás, mint mainap, midőn az elvekkal együtt az erkölcsök is eltűntek, s a családi életet is kikezdte a kor-szellem romlottsága.

Vajmi sok ma is az Ágoston, kire nézve egyetlen őrangyal s egyetlen mentőszellem már csak az édesanya lehet, az az édesanya, aki hivatásának magaslatán áll és szelíd gondoskodásával, kérelmeivel, intelmeivel, s ha mindez nem segít: könnyeivel s imáival még mindig megmentheti örök életét annak, kinek földi életet adott.

De Maistre gróf — beszéli Bougaud — igen helyesen róttá meg leányát, a szellemes Konstanciát, midőn ez a nők társadalmi helyzetével elégtelenül azt kívánta, bár a nők is tollat forgatnának s műveket írnának: „Nagy tévedésben vagy gyermekem — írta neki — a nők képességeit és rendeltetését illetőleg. Nem asszony írta az Illiast vagy Aeneist, sem a Megszabadított Jeruzsálemet, sem Phaedrát, sem Athaliet, sem az Elmélkedéseket a világtörténet felett (Bossuet), sem Télémaque-ot (Fénélon) vagy a többi remekművet; de azért mindezeknél *sokkal nagyobbabban alkotnak a nők; mert az ő térdeiken fejlődik a világ legnagyobb remekműve, — az ember.*”

És *De Maistre* hozzátehetné volna még: az ő sóhajaik, imáik, könnyeik nyomán fejlődnek vajmi gyakran a szentek is! Azok, akik gyermekkoruktól haláluk percéig tiszták és ártatlanok maradnak, mint az angyalok; de nem ritkán azok is, akik egy ideig rossz utakra tévedtek, de akiknek az anyai szív zokogása kiesdette Istentől a megtérés kegyelmét. „Naponta látunk ifjakat — írja Bougaud —, kik visszaéltek ifjúságuk minden javaival; szégyen, botrány és gyalázat közt verték el éltük tavaszát; és íme — egyszer csak újjá születnek az erény számára; miért? mert értük édesanyjuk imádkozott — és sírt.”

I.

Ágoston nevelkedése; ifjúkorának botlása.

Ágoston (Aurelius Augustinus) 354 november 13-án született Tagastában, Észak-Afrika ősrómai városkájában Karthágó és Hipponé között.

Kevés az, amit ifjúságáról tudunk. Atyja, a könnyűvérű és durva kedélyű Patricius, éppen ellentéte volt szelíd és gyengédlelkű nejének, Monikának. Nagy szerencse volt a kis Ágostonra nézve, hogy ifjú korában sokkal inkább érvényesült rajta anyjának, mint atyjának hatása. Mily eredményesen hintette el amaz az alig nyíló szívben a vallásosság csiráit, azon szép példában látjuk, melyet Ágoston „Vallomásai”-ban elbeszél. Egyszer gyermekkorában heves lázzal egybekötött gyomorbetegség csaknem a sír szélére sodorta. S íme az égető gyomorfájdalmak között már-már haldokolva a 7—8 éves gyermek Ágoston nem kínjairól panaszkodott, hanem csak lelkére gondolt s — az akkori szokás szerint még nem lévén megkeresztelve — csak attól a gondolattól reszketett, hogy talán keresztség nélkül kell meghalnia.

De, fájdalom, az ifjú belsejében csakhamar változás állott be.

Mihelyt iskolába kezdett járni, fogékony lelke csakhamar megtelt a romlás azon csiráival, melyekkel a pogányságból, majd a donatista szakadásból csak az imént megtért városka társadalmi légköre még telítve volt. Apró fortélyokkal kezdte ő is, mint társai, apját, anyját s tanítóit rászedni; heves patriciusi vére meg rávitte, hogy készebb volt apró, játékbeli előnyökért is vérig civakodni, mint engedni.

Midőn pedig 13 éves korában atyja a közelfekvő *Madaura* iskoláira küldte, mely az északafrikai pogány művelődés egyik gócpontja volt, a romlás rohamos sebességgel kerítette hatalmába Ágoston gyülékony lelkét.

Madaura iskolái a pogány-római művelődés termékeit válogatás és magasabb szempontokra való tekintet nélkül állították az összesereglett ifjú tanulók szeme és lelke elé. A latin és görög remekírókat az ifjak kihagyások nélkül olvasták; a tanárok pedig tartózkodás nélkül követtek el mindent, hogy az ifjak minél elevenebben fogják fel az azokban foglalt po-

gány eszméket s minél élénkebben érezzék át a szenvedélyek bűnös és féktelen kitöréseit, melyeket amaz írók a költészet mezében dicsőítettek. A tanárok igyekezeteit a pogány színház is támogatta, melyet második iskolának tekintettek s mely minden szónál élénkebben, leplezetlenül szemléltette a pogány költészet izgató képeit.

Valóban nem csoda, ha a költészet illatától megérezségülve, az ifjú Ágoston is elfogadta az arany serlegben kínált gyilkos mérget.

Tehetségük fejlesztése céljából az ifjaknak nem egyszer kellett Vergilius Júnójának vagy Didójának tűztől égő szavait folyó beszédbe áttenniök s elszavalniok. Ágoston e gyakorlatokban mindig diadalt aratott; diadalt, de amely szíve ártatlanságába került. Mert a tapsok által feltüzelve, hogy a bűnös indulatokat minél teljesebben utánozhassa, törekedett azokat át is érezni. E célból a színházat is látogatta. S a méreg gyorsan terjedt ereiben; már ifjúsága virágában — midőn még alig volt 14 éves, — „ebben a bájos, de veszedelmes korban, midőn a szív megnyílik, de mint virág, el is fonnyad”, — eddig ismeretlen nyugtalanság vett rajta erőt.

„Csak szeretni és szerettetni vágytam; — írja vallomásaiban s alázatosan hozzáteszi: — de átléptem a szűzi, megvilágosodott szeretet határait, mellyel a lélek a lelket szereti. Mohó ifjúságom posványából köd gyanánt párolgott a testi gyönyör vágya s homályba borította szívemet, úgy hogy nem ismerem többé különbséget a tiszta szeretet derült fénye s a kéjvágy sötétsége között. Mindkettő zavarogva forrott bennem, gyenge ifjúságomat rendetlen vágyak meredekére ragadta s a feslettség örvényébe taszította.” (Vallomások II., 2, 3.)

A romlás első kórtüneteit sikerült környezete előtt eltitkolnia. Övéi csak azt tudták róla, hogy bámulatos tehetség, s főképp ékesszólása miatt már akkoriban jövendőlgette a közvélemény, hogy kifej-

lődve a leghíresebb szónokokat is el fogja homályosítani.

Patricius, az atya, rendkívül megörült e hírnek, s hogy Ágoston még magasabb műveltséget nyerhesen, Karthágóba küldte. Pedig maga is észrevette már, hogy Ágoston a szülői házon kívül sikamlós utakra jutott; de ezzel a világias érzelmű apa akkor sem igen törődött, midőn — Monika sürgető kérelmére — maga is beiratkozott a katekumének (keresztényjelöltek) sorába.

S Ágoston éppen midőn Karthágóba készült, érte el a romlás azon veszedelmes fokát, melyen immár sem a lelkiismeret szava, sem megrémült anyja könnyörgő intelmei nem hatottak többé szenvedélydúlta szívére. „Tizenhatéves koromban — így panaszolja el később ő maga megható őszinteségével — a tisztátalan kívánságok tövises galyai már-már elboríták fejemet.” „Rabságom bilincseinek zörgése, mint kevélységem büntetése, megsüketített s nem engedte szavadat hallanom, ó Istenem; s megfosztva a hatalmas segítségtől, az égi erőttől, melyet belőle meríthettem volna, mindinkább martalékává lettem a pusztító tűznek.” „Szívem lobogó lánggal égett, — folytatta nyelvezetének utánozhatatlan elevenségével, — forrongott és tajtékozott a gonoszságtól. Túlcordult, kiömlött s felolvadt a tisztátalan vágyakban. Ó, mily későn kezdtem megízlelni a Te örömeidet, Uram! Nem hallgatva Reád, mind messzebbre távolodtam Tőled!” (U. o. 2, 3.)

Dícséretére legyen mondva, Istenről és az erényről megfeledkezve Ágoston lelke nem lelt nyugtot, nem érezte magát többé sem boldognak, sem szabadnak. „Keserőséggel vegyítetted, ó Uram, tilos örömeimet, hogy ama valódi örömeket megkívánjam, melyekben nincs üröm.” „Azt hittem, hogy szabad leszek, s én szerencsétlen, nem tudtam, hogy bilincseket kovácsolok a magam számára... Fejemet súlyos vasjárom alá hajtottam, melytől nem tudtam

többé megszabadulni; s napról-napra szorosabb láncokat kezdtem viselni: a megrögzött akarat vaskötelekeit." „Ilyen volt — jegyzi meg Bossuet — a nagy Ágoston rabszolgasága, mialatt a világ zajában a lázadók szabadságát kereste."

Ilyen állapotban Karthágóba, a fényűző és érzékies világvárosba menni: Ágostonra nézve annyi volt, mint az amúgy is izzva-izzó parázsra gyúló olajat önteni. Főleg a karthágói ifjúság — Ágoston jövődó társasága — valósággal világhírű volt szertelen erkölcstelenségéről s határtalan szilajságáról. Külön név, az „eversores” (felforgatók) neve alatt ismerte őket a világ. Fő gyülekezőhelyük a színházon kívül a cirkusz volt. Ez a cirkusz pedig, mely magának Rómának amphitheatrumaival vetekedett, az erkölcsi süllyedés elképzelhető legmélyebb fokát képviselte.

S ebbe a környezetbe Ágoston nem mint az a gyenge, de ártatlan gyermek jutott, aki még Madaura csábításainak sem birt ellenállni, hanem mint 16 éves és máris elbukott ifjú, akit úgyszólván felemésztett a szenvedély tüze, s aki a bűn poharát a söprejéig ki akarta inni. Hozzá külsőleg is megnyerő, szép ifjú volt, kinek előkelő modora, kedves arcvonásai és férfias termete mindenkit megragadtak; megjelenése szerény s külsőleg tartózkodó volt; műveltségét, nyelvismereteit, ékesszólását, elmésségét mindenki csodálta. A szülői háztól távol már most a gondos, örökődő anya sem ellensúlyozhatta tovább a csábítás ezerféle ingerét, melyet a vallás kegyszerei — keresztiség, Oltáriszentség, gyónás, bérmlás, imádság — szintén nem csillapítottak, — a kegyszerek, melyekre az ifjú szív annyira rászorul a fejlődés azon válságos pillanatában, midőn a nyíló kedély felébredt szenvedélye — megfékezve gyönyörű lelki fenségre, elhatalmasodva pedig bukásra, lealacsonylásra vezet.

II.

A lejtőn.

Karthágóban Ágoston eleinte még templomot látogatott, de csakhamar ezt is csak eszközül használta fel romlott vágyai kielégítésére. Nem imádkozni akaró lelket vitt oda magával, hanem lángoló szívet és szemet. Ügylátszik, éppen a templomban találta meg azt, ami után eddig csak sejtve és határozatlanul sóvárgott, — s ami aztán bukását teljessé is tette. „Beleestem a törbe, — beszél ő maga —, melynek fogsága után epekedtem... Megnyertem a más szerelmét s a tiltott gyönyörök hálójába keveredtem...”

Ágoston finom gyengédséggel mindvégig elhallgatja annak a szerencsétlennek nevét, aki ő vele 15 éven át feledtette az Istent s nagy lelkét bilincseiben fogvatartotta, követve őt szárazon és vízen mindenhová, ahová Ágoston ment: Tagastába, Karthágóba, Rómába és Milánóba. Csak azt tudjuk róla, hogy Ágoston megtéréssel ő is föleszmélt s kolostorba vonult bűnbánatot tartani, amiért oly lelket, minő Ágoston volt, oly soká tett Istenre nézve kétségessé.

Ugyanakkor, midőn Monika fiának botlásáról értesült, — melynek hírére annyira megbetegedett, hogy életéért aggódtak. — ugyanakkor halt meg Patricius. Monika kétszeres fájdalmát csak a tudat enyhítette, hogy férje legalább röviddel halála előtt felvette a keresztséget. Özvegységében már most egyetlen gondja elveszett gyermeke volt, kiért szünet nélkül ontá könnyeit.

Pedig ez a fiú még keserűbb poharat is készített az aggódó anyai szívnek.

Egyelőre mintha némi javulás állott volna be. Ágostonnak nem volt nyugta lelkiismeretétől. „Lelke méltóságát — jegyzi meg szépen Villemain — szenvedélyei közt is megőrizte s a szenvedélyekért keserű panaszokkal illette önmagát.”

Hogy nyugtalanságán erőt vegyen, tanulmányába mélyedt. Nagy odaadással olvasta Cicero

„Hortensius”-át, s ebben Plátó azon eszméje, hogy az Istenség csak a tiszta lelkeket méltatja az igazság teljes megismerésére, alapjában megrázta egész kedélyét; mert hiszen az igazság lángoló szeretete gyermekkorától egyik legnemesebb s legerősebb szenvedélye volt. Még az evangéliumot is elővette, vigasztalást remélve tőle; de, mint később maga mondja, az evangéliumban oly épületre akadt, melynek alacsony a bejárása, s mivel ő nem akart meghajolni, hogy beléphessen, a fenséges és titokzatos belsőbe behatolni nem bírt.

Végre úgy látszott neki, hogy meglegezte az óhajtott középutat: azt az evangéliumot, mely nem tőle követelt alkalmazkodást, hanem maga alkalmazkodott az ő zilált lelkiállapotához, némileg csillapította lelkiismeretének nyugtalanságát s a neveltetésében beléoltott vallásos hajlamot, anélkül, hogy tőle az evangélium áldozatait is megkívánta volna, s amely a gyermekkorában megszeretett Jézus Krisztust hirdette, de az ő kérlelhetetlen elvei s az ő keresztje nélkül.

Ez az evangélium a keresztény mezbe öltözött pogányság: a manicheizmus volt.

Mint minden kornak, úgy a IV. századnak is megvolt a maga divatos tévelygése: az az érthetetlenül zavaros összekuszálása az evangéliumi s a pogány eszméknek, melyeket Mánész fűzött vallási rendszerbe. A szabadakarat tagadása, az egyházi tekintély megvetése és ennek helyén az egyéni szabadokoskodás elve — ezer esztendővel Luther fellépése előtt, — a két istenség és két lélek tana: ezek voltak Mánész fődogmái, melyekből alig leplezetten igen alacsony színvonalú erkölcsi következtetéseket vezetett le.

Ágoston tehát ebben a tanban keresett furdaló lelkiismerete elől menekvést és csak 9 évvel később vette észre, mily észellenes, nevetséges és önkényes kohlománnyok járma alá hajtotta büszke fejét.

Az alig húszéves fiatalember tehát máris két egyaránt szégyenletes láncot hord: a bűnös szövetségét

és a hittagadását. „Ő minden időnek örökkévaló királlyal — kiált fel e gondolatra *Bossuet*; — ez hát az, amit egy Ágoston többre becsült Tenálad! Ez az, ami az ő nagy lelkét el bírta homályosítani! Ime, mint vakítja el a szenvedély a lelkeket s mint sötétíti be a szíveket!”

Képzелhetni Monika fájdalmát, mikor arról értesült, hogy fia azt is elvetette magától, ami az ő legbensőbb meggyőződése szerint legfőbb kincse volt. Midőn fia a legközelebbi szünidőre hazajött, az anya szent felháborodásában kitiltotta házából; s bár lángholó szeretete fia iránt nem engedte meg neki, hogy e tilalmat fenntartsa, szemrehányásaival szüntelenül ostromolta, imádságait és könnyeit pedig megkétszerezte. Egy ősz püspök járt akkor Tagastában, kit szent életéért és tudományáért igen becsültek. Ez a lesujtott anyát vigasztalhatta, prófétaszerű éleslátással jelentve ki neki: „Lehetetlen, hogy e könnyek gyermeke elvessen!”

Monika isteni kijelentésként fogadta e szavakat s tovább sírt és imádkozott. Talán ez imádság első gyümölcse volt, hogy Ágoston lelkében az ifjúi könnyelműség helyét a haladó korral együtt bizonyos józanság, sőt komolyság foglalta el. Főleg egy kedves, hű barátjának hirtelen halála hatott rá mélyen. Bánatában csaknem búskomorrá lett. „Akárhová néztem, — írja — mindenütt csak halált láttam... Szemeim mindenütt a kedves ifjút keresték s nem találhatták sehol;... mindent meggyűlöltem, és szívemnek már csak a kesergés esett jól.”

III.

Céltalan utakon.

Hogy Ágoston búskomorságát enyhítsék, barátai rávették, hogy visszatérjen Karthágóba. Ezuttal azonban Ágostonra nézve a karthágói élet a csendes szenvedés és tépelődő eszmélődés szívtisztító iskolája lett. Kezdte megutálni azt, aminek a halál oly gyorsan vé-

get vethet. „Akármerre fordul a szív, — ez volt tépelődéseinek eredménye — és akár mily szép is, amiben kívüled, Istenem, gyönyörködni akarunk, mindennütt csak gyötrelmet találunk. Nélküled semmik volnának minden teremtményeid. Erednek és mihamar elpusztulnak...”

E gondolatok azután mélyebb járatú bölcséleti tanulmányokra vezették. Első nagyobb tanulmányának tárgyául a „szépséget” választotta és szokásos nagytekintetével egyben mindama nehéz kérdések tárgyalását felölelte, melyektől eszméjének teljesebb tisztázását várhatta. Az összhang, a zene és szépművészetek tanulmányozásáról egészen a mennyiségtanig és természettudományig jutott. Tehetsége emez elvont tudományszakokra már régóta felülről volt. Midőn egykor egy tanára Arisztotelesz „Kategóriák” című bölcséleti művét magasztalta, mint amelyet csak a legtehetségesebb tanulók érthetnek meg s akkor is csak a legtudósabb tanárok gondos vezetése mellett: Ágoston azonnal megszerezte a művet s kíváncsian kezdte — tanár nélkül — tanulmányozni. Nagy meglepetésére semmi nehézséget sem talált benne. Csak akkor vette észre a nehézségeket, mikor mások jöttek hozzá magyarázatot kérni egyes helyek felől; csak ekkor látta, mekkora fejtörésébe kerül még a legtehetségesebb ifjaknak is a bölcséleti fogalmak s ítéletek helyes megalkotása, ami pedig neki merő játék volt. Hasonlókép magántanulmány útján, tanár és iskola nélkül sajátította el az egész akkori földrajzot és természettudományt, a zene elméletét s a mennyiségtant.

Éppen e tanulmányok keltették fel gyanúját először a manicheizmus ellen is. Mánész a hittani kérdések tárgyalása folyamán, nem tudni, mi okból, nagy sereg természettani megjegyzést kockáztat műveiben: a csillagok járásáról, a napégygyenről stb. Ágoston most nagy fölháborodással vette észre, mennyire ellenkezik Mánész e megjegyzései a természettudománynak már akkor biztos eredményeivel. Most látta csak, mily együgyűség volt oly embernek hin-

nie érzékfölötti dolgokban, aki az érzékelhető világról is ennyi nyilvánvaló valótlanyságot mert összehordani. E perctől fogva sorban felfedezte a manicheizmus ellentmondásait és meg is szűnt manicheus lenni; de azért viszont keresztényé sem lett még.

A komolyabb irány, melyben Ágoston egy idő óta mozgott, meglátszott tanári működésén is, amióta Karthágóban az ékesszólást tanítani kezdte. 378 körül Vindicianus proconsul a zsúfolásig megtelt színházban babérral övezte Ágoston homlokát, s e perctől kezdve nevét és szónoki tehetségét mindenki ismerte. Jellemző Ágostonra nézve, hogy hírnevét és szellemi fensőbbiségét tanárkodása közben azon nagy célra iparkodott felhasználni, hogy az ékesszólást az önérdék és lelkiismeretlenség szolgálatából visszavezesse az igazság, jog és lábbal tiport méltányosság szolgálatába. E magasztos célt azonban, úgylátszik, tanítványainak s környezetének durvasága miatt nem bírta elérni; ami mindinkább elkeserítette, úgy hogy több évi működése után barátainak tanácsára elhatározta, hogy Karthágót elhagyja s Rómába költözik.

Róma akkor nagyjából még pogány volt, s bár az Egyház a katakombák rejtekét elhagyta már, a romlott erkölcsök, szennyes színjátékok és bűnös táncok élvezeteinek lángja még magasan lobogott a világ fővárosában. Nem csoda, hogy Monika ismét igen féltette fiát; le akarta beszélni a római útról s annyira szemmel tartotta, hogy Ágoston csak éjnek idején és szökve szállhatott tengerre.

Amit Ágostonnak barátai megjövendöltek, tényleg bekövetkezett: Róma közönsége csakhamar szintén hódoló elismeréssel adózott az ékesszólás ifjú mesterének. A dicsőség fényétől kábulva, ott élt Ágoston a hatalmasan fellendülő római egyház közvetlen közelében, ahol a legnagyobb fokban gyakorolta csodáit a még fiatal két nővér, mely a Kálvárián született: a szűzesség és a keresztény felebaráti szeretet, liliumot és rózsát hintegetve utaikon; ott közelben ápolták kórházaikban a Scipiók és Gracchusok, Ca-

millus és Marcellus sarjadékai a senyvedő betegeket, — de Ágoston elvakult szeme mindebből semmit sem látott meg. Eszébe sem jutott csak feléje is tekinteni a katolikus Egyháznak, annyira meg volt róla győződve, hogy az csupa elmebénító és észellenes dolgokat tanít.

Rómában azonban vágyai szintén nem teljesedtek. Sok keserűséget okoztak neki előbb a manicheusok, kiknek következetlenségét és erkölcstelenségét felderítette; majd saját tanítványai is, kiknek izléstelenségei csakhamar egészen megútáltatták vele a Rómában való tartózkodást. Súlyos betegségen is átesett ezidőtájt. Bújában ezúttal tanulmányai sem vigasztalták meg. Mindig új és új rejtvényeket fedezett fel bennük s végre csaknem kétségbeesett az igazság felől.

Egy vagy két évvel Rómába érkezte után arról értesült, hogy Milánóban az ékesszólás tanítószéke megüresedett. Ez az állás sokkal szabadabb és biztosabb volt a rómainál; a tanító csak a várostól, nem az állhatatlan hallgatóifjúságtól függött; hozzá Milánó, amióta a császár székvárosa lett, a világ fővárosává emelkedett. Ágoston pályázik, leteszi a tanári vizsgálatot és elnyeri az új állást. Boldogan siet Milánóba, amennyire boldog lehet, míg boldogtalanságának okozója: szomorú lelkiállapota meg nem változik. Erről pedig egyelőre szó sem lehet: a lealázó szövettség láncait, melyeket immár 14-ik, 15-ik éve visel, Milánóba is magával viszi.

Monika ezalatt nem bírja soká elviselni „a fájdalom örületét” afelett, hogy fia elhagyta, s fia után indul. Milánóban találja fel s hamar elfeledve az út fáradsalmait és szív szomorúságát, újult szeretettel igyekszik fiának őrangyala lenni. Im már közel 30 éve ontott imái és könnyei végre itt Milánóban meg is szerezték neki a meghallgattatás édes örömét.

Milánónak püspöke ez időben *Szent Ambrus*, az Egyház jogainak bátor védelmezője s tanainak tudós fejtegetője volt. Ismeretes csodálatraméltó apostoli

bátorsága, mellyel a thesszalonikai vérrel beszennyezett kezű Theodosius császárt székestemploma kapujában feltartóztatta s a templomból kitiltotta. Mint kiváló szónok is ismeretes volt, s Ágoston első találkozásuk óta elhatározta, hogy Ambrus szentbeszédeire el fog járni, már tanulmányozás végett is. De, úgymond, „csak a beszéd külalakja érdekelt, s mit sem törődtem a tartalommal, sőt megvettem azt”.

Csakhogya alig hallgatta egy ideig a nagy püspököt, máris megragadta — akarata ellenére — a tartalom is. Az a szelíd és magasztos, előkelő és megnyerő beszédmód, ez a léleknyugalom és jóltevő egyensúly, mely a püspök egész lényén és gondolatkörén előmlött — elég különös —, mint valami sebző, szűrő kés bántotta Ágoston szívét. Ekkor fogta csak fel teljes igazában, mily üres és sivár Ambruséhoz képest az ő lelke. A manicheizmust kivetette szívéből, de helyébe nem tett semmi újat, semmi jobbat. Mindent megújírt, mindenben ellenmondást és aljasságot talált, egyedül a katolikus tant véve ki, mely iránt Ambrus tiszteletet keltett benne, de amellyel meg ő nem akart, nem mert foglalkozni még gondolatban sem. „A legsötétebb kétség örvényében fetrengtem”, írja erről utóbb. Csak azt láttatta be vele Ambrus, hogy a katolikus tan sokban nem olyan, mint aminőnek ő hitte. Ágoston vívódásait és belső átalakulását, miként Monika, úgy Ambrus is észrevette. Összejöveteleikkor azonban óvakodott minden hitvitától, tudván, hogy míg Ágostonnál az erkölcsi akadály nincs eltávolítva, hiábavaló minden vitatkozás, és remélve, hogy a benső küzdelmek maguk mutatják meg Ágostonnak legjobban az utat, melyen a kétség és nyugtalanság rengetegéből kijuthat.

És e számítás helyes volt. Ágoston lelkében a küzdelem az értelem határaiból mind határozottabban a szív terére szorult vissza. Csakhogya ez még mindig heves küzdelem volt. Még törhetetlenül élt benne a bűnös megszokás hatalma. „A vétkes élvezet halált-hozó édességétől ittasan vonszoltam tovább az ígát s

félttem, hogy valaki szét találja tépni láncaimat.” Még mindig „azt hittem, hogy nyomorult leszek az asszony szerelme nélkül: nem is gondolván arra, Istenem, hogy gyarlóságunk orvoslásáról eléggé gondoskodott a te irgalmasságod”.

IV.

A döntő harc.

Monika régóta tudta, hol kellene a jeget mindenekelőtt megtörni. S mivel a törvényes házasság megkötése a nő részéről, úgy látszik, legyőzhetetlen akadályokba ütközött, a helyzet megjavításának csak egyetlen módja volt: a válás és aztán esetleg más, de törvényes házasság kötése. Ez utóbbira Milánóban kedvező alkalom nyílt és Ágoston ezúttal — megundorodva mintegy önmagától — nem akadályozta anyját sem abban, hogy a megkötendő házasság ügyében lépéseket tegyen, sem abban, hogy a nőt, ki őt eddig mindenüvé követte, a szövetség felbontására és a válására rábeszélje. Ilymódon meglehetősen hirtelenül bekövetkezett az, amit Monika sokáig remélni is alig mert: a tilos szövetség felbontása. Ágostont le-sujtotta, sőt úgyszólván tompává, érzéketlenné tette a fájdalom, de nem ellenkezett többé, s így ezúttal az anya győzedelmeskedett. A nő Afrikába tért vissza s kolostorba vonulva keresett kibékülést Istennel.

Ágoston a válás fájdalmait művelt lelkű barátai közt iparkodott feledni, kik annyira ragaszkodtak hozzá, hogy voltaképp csak őmiatta jöttek Afrikából Rómába s innen Milánóba.

Azonban a szenvedély és megszokás hihetetlenül hatalmas erejét hirtelen megtörni nehéz, a gyengeség és megszokás Ágostont is legyőzte még néhányszor, pedig csak az imént maga is megútálta rendetlen életmódját, sőt a válás fájdalmas áldozatát is meghozta, hogy a szenvedély uralmától megszabaduljon. Az újabb lealacsonyító szövetség azonban most már csak néhány hónapig „újra ellökte magától Plátó eszméit

és Epikurosz magasztalta". Azonban csakhamar ismét feleszmélt; a halál és túlvilág gondolata, a hű Monika síró sürgetései, ártatlan kisleányának, Adeodatusnak folytonos jelenléte, meg az elfáradás a boldogság hiú keresésében e durva és bűnös összeköttetésekben — végre is rávették, hogy újabb láncait újabb erőfeszítéssel széttépje és most már csak törvényes házasságra gondoljon.

Győzelme a szenvedély fölött ezúttal döntő lett. Az újabb áldozat meghozatala megacélozta akaraterejét és feltűnő gyorsasággal oszlatta el a lelkét borító sötétséget.

A megvilágosodás e folyamatában ezúttal Ágoston irányítója és vezetője: az ókori gondolkodás legideálisabb képviselője, Plátó volt. Ez a fenkölt szellem. Szokratesz tanítványa és Arisztotelesz mestere, a bölcséletet eszményi magaslatra emelte. Vezérgondolata az volt, hogy az egész világot gondolatok hatják át s minden, amit látunk, csupa kép, árnyék, utánzat; elvéül vallotta, hogy a látható világon kívül láthatatlan, eszményi világnak is kell léteznie, mely egyedül magyarázza meg emezt s előképe minden e világon létezőnek. — Innen csodálatos elmeéll az istenségig emelkedve, a pogány bölcselőknél hallatlan világossággal értekezik Istenről s az embernek Istenhez való viszonyáról; pusztá természetes értelmével belátja hogy az ember Istentől ered, hozzá tér vissza s ez élet folyamán is sokszoros titokszerű összeköttetésben él az Istennel; s aztán mindebből oly bámulatos gyakorlati következtetéseket von, hogy az egyházatyák a lángész legóriásibb hatalmasságát s egyben a pogányok Mózesét látják benne.

Ágoston eddig is érdeklődött Plátó iránt, de műveit még nem olvasta, mert a görög nyelvben kevés jártassága volt. Midőn azonban éppen ezidőtájt Victorinus, jónevű római szónok, Plátót latinra fordítva kiadta, Ágoston hévvel kapott utána s alig kezdett olvasásába, máris egészen magáévá tette fősíges eszméit. Plátó műve még nem volt maga az evangélium, de

mint Bougaud találóan mondja, mintegy emberi előszó ehhez s oly szép, hogy Ágostont egészen elbájolta. A fátyol, melyet az ezerféle ellentmondó felfogás és végül az általános kételkedés sötét fellege szőtt szeme elé, hovatovább lehullott szeméről s egyszerre napnál fényesebben állt előtte Isten létének és szellemi voltának nyilvánvalósága. S e világossággal szemben e perctől fogva semmi sem érdekelt többé: sem tisztet, sem emberi nagyság, sem nagyravagyás, sem szépség, vagy földi báj.

„Plátó könyveiben olvastam — írja utóbb —, nem e szavakkal ugyan, de tényleg ugyanazt és számtalan okokkal megerősítve, hogy kezdetben vala az Ige és az Ige Istennél vala és Isten vala az Ige! Ez vala kezdetben az Istennél; mindenek általa lettek és nála nélkül semmi sem lett, ami lett. Őbenne vala az élet, s az élet vala az emberek világossága; és a világosság a sötétségben világosodik, de a sötétség fel nem fogta. És az emberi lélek, bár bizonytságot tesz a világosságról, nem ő maga a világosság, hanem az Isten Igéje, aki Isten: az igaz világosság, mely megvilágosít minden e világra jövő embert. E világon vala, és a világ Óáltala lett, és a világ Őt meg nem ismeré.” „De azt — folytatja tovább —, hogy ez az Ige testté lőn; hogy tulajdonába jöve, de övéi be nem fogadák őt; valamennyien pedig kik befogadták őt, hatalmat adott nekik, hogy Isten fiaivá legyenek, azoknak, kik az ő nevében hisznek, — ezt már nem találtam benn ama könyvekben. Azt is olvastam ott, hogy az Ige, aki Isten, nem a vérből, sem a test ösztönéből, sem a férfiú akaratából, hanem Istentől született; de hogy ez az Ige testté lőn és miköztünk lakozék, azt már nem olvastam ott.”

A nagy szellem tehát végre találkozott a hozzá méltó nagy gondolattal, s ez őt azonnal magához is bilincselte. „Mihelyt megismertelek, én Istenem — írja utóbb e korról —, felemeltél és megmutattad, hogy van mit látnom, és hogy én még nem is látok; visszaverted beteg szemem erejét, nekitűzván erősen fény-

sugáridat: s én megreszkettem a szeretettől és félelemtől; s mikor azon töprenkedtem, hogy messze lakom Tőled, különböző országban, mintha a magasságból hallottam volna szavadat: Az erősek eledele én vagyok; növekedjél, és enni fogsz engem; ha nem mint táplálékot, de amennyiben egyesülni fogsz velem.” — „Hallottam e szót — mondja Ágoston —, úgy amint a szív által hallani lehet, és nem volt okom kételkedni benne. S már most inkább azon kételkedtem volna, hogy élek, mintsem azon, hogy van igazság!”

Plátó tehát Istenhez vezette Ágostont, de még nem ahhoz az Istenhez, aki szegény és alázatos lett az emberekért és teremtményeit egészen a halálig szerette. Erről az emberré vált és az emberekért szenvedő Istenről Plátónak és Szokratesznek, Cicerónak és Vergiliusnak sejtelve sem volt. Ezeknél megvilágosultabb vezetőre volt tehát Ágostonnak szüksége; s ezt a vezetőt meg is találta, midőn Plátótól *Szent Pál* apostol leveleihez fordult, hogy gyermekkorának valóságát az új felfogás világosságában még egyszer megvizsgálja. „Vonakodás, késedelmezés, habozás közt fordultam Pál apostol leveleihez” — írja; de aztán csodálkozásában alig bírt magával, midőn az első sorokat elolvasta s azok értelmébe behatolt. Ott találta Plátó eszméit, de magasabb, tisztultabb, hatványozott kiadásban, természetfölötti megvilágításban. „Ó, mily világosság derült fel lelkemben! — írja barátjának s jótevőjének, Romanianusnak. — Vajha megmutathatnám ezt nemcsak neked, ki ez ismeretlen világ után oly régóta epedsz, hanem akár ellenségednek is; — bizonyára azonnal elhagyna mindent: gyönyörű gyümölcsöskertjeit, fényes palotáit, színészeit, mindent, amiben eddig gyönyörködött, s elragadtatással, sóvárgással repülne e szépség felé.”

Első pillantása *Szent Pál* leveleibe még csak bámulattal töltötte el az emberiséghez leereszkedő Isten iránt; a második pillantással azonban már egészen gyakorlati igazságot fedezett fel ama levelekben, mely már Plátónál is megragadta, de amelyet *Szent Pál* sok-

kal kerekebben fejez ki; hogy t. i. Istent s a magasabb igazságokat csak az igazságszerető és *tiszta* lélek ismeri fel. Az apostol kíméletlen nyíltsággal mondja el mindjárt levelei legelsejében, hogy az ember már nincs azon állapotban, melyben Isten kezéből kikerült; hogy bűnbe esett és a bűn büntetéseül meg van fosztva az értelem azon zavartalan fényétől, mellyel kezdetben bírt; hogy az embereket főkép személyes bűneik miatt veri meg az Isten vaksággal, magára hagyva őket vétkes tudatlanságukban; hogy továbbá az isteni Ige a bűnös embernek, mint a kevélység, zabolátlan vágyódás és lázadás gyűlöletes keverékének megváltására lett emberré és csak azt fogadja be országába, aki a „régibert ennek szenvedélyeivel együtt” leveti s „új emberré öltözik”. — Ezzel a megtestesülés és megváltás tana oly világosságban állt Ágoston lelke előtt, mellyel szemben nem küzdhetett többé; úgy érezte, hogy a végesnek határát túllépve, ama felséges ponthoz ért el, hol az Isten maga jelenik meg a lélek előtt. S Ágoston a felülről áradó fénynek nem állt ellen: megindultan hajtott térdet a kereszténység Istenének.

Most azután el is hagyta eddigi mesterét. „Ezek a bölcsek — írja — nem bírták az Igétől megtanulni, hogy szelíd lett és alázatos szívű; mert elrejtetted ezeket, ó Uram, a bölcsektől és okosaktól és kijelentetted a kisdedeknek. Könyveikből nem hangzik felénk az édes szó: Jöjjetek hozzám mindannyian, kik fáradoztok és meg vagytok terhelve, s én megnyihílek titeket! (Mát. 11, 28.) ...” „Egészen más dolog a békesség hazáját egy vadon bérc magaslatáról szemlélni, de meg nem találni az oda elvezető utat s hasztalanul fáradva kutatni a járatlan utakat; és más dolog: bizton haladni az odavezető úton, melyet a menyeyi király őriz ...”

Azonban ezen az úton még nagy akadályokat kellett leküzdenie. „A hit dolgában ugyan már erős válek, de arra, hogy veled éljek, Istenem, még gyenge volt erőm ...” A hit két első föltétele: az alázat és

szívtisztaság még csak most kezdtek lelkében nyiladozni. „Csodálkoztam, hogy már téged szeretlek és nem a tüneményeket helyetted. De bár szépséged magával ragadott, még nem voltam ölelésedben állhatatos. Vissza-visszarántott nyomorúságom terhe, s én fájdalmas sóhajjal rogytam vissza a test és vér megszokott bűnei közé. De estemben is velem volt emléked, s bizonyos voltam benne, hogy csak egyedül hozzád kell csatlakoznom; bár e csatlakozásra még elég erős nem valék. Ah, a romlandó test lenyomja, elnehezíti a lelket!...”

„Minden érv, melyet felhozhattam volna, előre meg volt cáfolva, meg volt semmisítve; de a néma rettegés, mely mint a haláltól, úgy irtózott attól, hogy a megrögzött szokásokat ki kell irtanom, megmaradt lelkemben.”

„Az ellenség hatalmában tartotta akaratomat, melyből láncot készített és lekilincselte. Mert a gonosz hajlamból erős kívánság lett; a teljesedett kívánságból rossz szokás származott, s a meg nem fékezett rossz szokásból kényszerűség eredt. Ezek mint megannyi egymásba font szemek, alkották rabláncomat...”

A folyvást erősödő meggyőződés azonban nem engedte meg többé akaratának, hogy újra beletörődjék a megszokás rabságába; s a belső harc és nyugtalanság mindinkább közeledett a döntés pillanatához. Ágoston rászánta magát, hogy Simplicianustól, egy szentéletű pap-aggastyántól tanácsot kér. Ez rögtön felismerte benne a nagy szellemet, mely éppen a harcok legkeményebbikét vívja önmagával. Tanács helyett elmondta neki annak a Victorinusnak történetét, ki Plátó műveit latinul kiadta.

Victorinus ugyanazon pályán lett híressé, mint Ágoston: az ékesszólás tanára volt. Előadásait nemcsak az ifjúság, hanem a szenátus tagjai is vetekedve hallgatták. Szabad idejében bölcséleti munkák fordításával foglalkozott s ezek közt a Szentírást is megismerte. Így lett kereszténnyé, miután az azon időben is ritka kitüntetést elérte, hogy szónoklataiért már

életében szobrot emeltek neki a fórumon. Kevély társainak gúnykacajára s az Egyház nagy örömeire nyilvánosan felvette a keresztséget. Majd midőn a hittagadó Julianus a keresztyényeket a tanítószékekről eltiltotta, az ünnepelt tanár örökre lezárta ékesszóló ajkait, ezzel életének legfájóbb s egyúttal legszebb áldozatát hozva meg hitéért.

E szép példa nagy hatást tett Ágostonra. Már-már elhatározta magában, hogy megteszi a döntő lépést. Legalább is napról-napra közelebb jutott hozzá, főleg amióta minden szabad idejét a Szentírás tanulmányozására fordította.

V.

A „könnyek gyermeke”.

Végre elérkezett a teljes megtérés órája.

Egy napon Ágostont régi jó barátja, Ponticianus látogatta meg, ki a császári udvarban előkelő katonai tisztséget viselt és buzgó keresztyény volt. E látogatás közben Ponticianus a játszóasztalon Szent Pál leveleinek könyvét pillantotta meg. Meglepetve, csodálkozó mosollyal tekintett Ágostonra; mire ez bevallotta, hogy egy idő óta nagy gyönyörrel és haszonnal tanulmányozza a Szentírást. E perctől fogva a társalgás egészen keresztyény szellemben folyt tovább.

Ponticianus sokat utazott és sokfelé ismerkedett meg a keresztyénység áldásos hatásaival. Most tehát elmondta Ágostonnak nagy lelkesedéssel, mily bámulatraméltó magasztatást ért az Egyházban az irgalmasság, szüzesség és tiszta erkölcs. Elmondta neki Egyiptom és Thebais sivatagjainak csodáit, de azt is hozzátette, hogy a városok közelében, sőt magukban a városokban is, dacolva az őket környező világ romlottságával, ezrével folytatják önmegtagadott életük hosszú vértanúságát a tisztaság, szeretet, szemlélődés és tudomány hősei. (Ancyrában például közel 10 ezer szüz élt kolostorban, Istennek s a keresztyény szeretet gyakorlatainak szentelve életét, és 356-ban csak Oxyringa városában 20 ezer ily szüztől tesz említést egy utazó.)

A vértanuk megszámlálhatatlan seregén kívül ezek az erényhősök voltak a legmeggyőzőbb tanuk, kik az akkori világnak az Egyházat mint Krisztus igaz, méltó jegyesét mutatták be.

E dolgokról Ágostonnak eleddig sejtelve sem volt. Mint annyi más, ki a katolikus Egyházra ügyet sem vet, élt ő is 30 évig Afrikában és sohasem hallott e kolostorokról, e remetékről és szűzekről: sőt azt sem vette észre, hogy magában Milánóban, ott a szeme előtt, szintén nagyszámú hajadon él angyali szűzességben, — azok, akik számára Ambrus az ő páratlan műveit írta a „szűzességről”. Csodálkozással csüngött tehát Alypiussal, leghívebb barátjával együtt Ponticianus ajakán, ki minderre figyelmeztette. „Mindnyájan csodálkoztunk; mi a nagy ujságokon, Ponticianus pedig azon, hogy minderről eddig semmit sem tudtunk.”

Majd a saját életéből beszélt el Ponticianus néhány meglepő példát arra, mint hagyták el tiszta és nemes lelkek, pl. néhány magasrangú császári tisztársa, a mennyekiek szereteteért a legragyogóbb állásokat s a legédesebb örömöket; mint mondtak le jegyesek egymásról, hogy a szűzesség és irgalmasság életét éljék; mint kiáltottak fel egymásközt lelkesen: Miért lennénk a császár barátai, mikor Isten barátai is lehetünk! — s elbeszélése közben nem is sejtette, mekkora vihart támasztottak szavai Ágoston lelkében. „Irtózva láttam ekkor — írja utóbb Ágoston maga —, mily rút valék idáig, mily alaktalan, szennyes, undok, fekélyes! Mennyi, talán 12 esztendő telt el azóta, hogy 19 éves koromban Cicero Hortensiusát olvasva, felébredt bennem a bölcsesség szeretete; de én vonakodtam feláldozni érte a földi szerencsét s ama boldogság után törekedni, melynek nemcsak feltalálása és bírása, hanem már keresése is többet ér egyéb kincseknél, egész országoknál s a test minden gyönyörénél. Elérkezett a nap, mely minden okoskodásomból kikököntetett, s melyen felhangzott lelkiismeretem szava: Eddig mondogattad, hogy *bizonytalan*

igazságért nem válsz meg a hiúságtól; íme most előtted a biztos igazság s te még mindig vonszolod a hiúságok jármát. Pedig íme azok, akik sem annyi ideig, sem annyi gyötrődéssel nem keresték az igazságot, sokkal előbb felröppentek hozzá, mint te... Pirulnom és szégyenkeznem kellett..."

Alig távozott Ponticianus, Ágoston dült arccal szólította meg Alypiust: „Hallottad-e? Miért és meddig törjük mi magunkat és meddig gyötrődünk? Felkelnek a tudatlanok s magukhoz ragadják az eget; míg mi minden érzéketlen tudományosságunkkal ott fetengünk a test és vér tehetetlenségében. Avagy talán azért szégyen őket követnünk, mert megelőztek minket? Jó, de hát nem még nagyobb szégyen-e, ha egyáltalában nem követjük őket?” — Ezzel mintegy magánkívül az indulattól felkelt s kisietett a ház mögötti kis kertbe, hol zavartalanabbul engedhetett szabad folyást gondolatainak és szíve viharzó érzéseinek.

Alypius nyomon követte. „Leültünk; — beszél Ágoston. — Bennem zajgott az indulat s háborgó haraggal támadtam önmagamra, amiért akaratodat, Istenem, nem teljesítettem... Így bajoskodtam és gyötrődtem, eddig nem ismert keserőséggel vádolva magamat, — hánykolódtam kötelékeim között, míg szét nem szakadtak egészen, — mert bár gyengén, de mégis fogva tartották lelkemet... Mondogatám ugyan magamban: Előre, előre! És szóval már kész valék utaidon járni, — majdnem cselekedtem is, — és mégsem cselekedtem... s minél inkább közeledett az idő, hogy mássá változzam, annál nagyobb irtózás fogott el.”

„Tartóztattak a hitványságok, a hiúságok hiúságai; mint régi barátñeim rángatták testem ruháját s fülembé mormogták: Hát elhagysz-e minket? S e pillanattól fogva nem leszünk veled? Ezentúl nem lesz neked szabad ez vagy amaz, soha — mindörökre? S mi mindent nem sugdoztak, hogy mit jelent az: ez és amaz, — miket nem sugdostak, ó Istenem!... Az erőszakoskodó szokás azt súgta fülembé: „Gondolod-e, hogy ellehetsz mindezek nélkül?”

„E hang azonban már vesztt erejéből. Mert ama részről, hová tekintetemet irányoztam és ahová menni mégis reszkettem, feltűnt az önmegtartóztatás tiszta méltósága. Derült szelídséggel, de nem csapongva, szemérmes tisztességgel, enyelegve szólta magához, hogy jöjtek és ne tűnődjem. Kiterjeszté fogadásomra és ölelésemre kegyes kezeit, melyek telve voltak a legvonzóbb példák seregével. Ime itt a gyermekek, fiúk és leányok, ott a nagyszámú ifjúság és minden életkor: tisztos özvegyek, szűzen maradt aggnők, és mindezekben nem volt terméketlen az önmegtartóztatás, hanem boldog örömök szülőanyja lett, — melyeknek atyja té valál, ó Uram. — S aztán buzdító gúnyolódással kinevetett, mintha mondaná: *Nem tudnád te is megtenni azt, amit megtettek e férfiak és nők?* Talán bizony ezek a saját erejükkel cselekedtek s nem az ő Uruk Istenük segítségével? Az Úr, az Isten adott nekik engem: miért támaszkodol magadra és ingadozol? Vesd ölébe magadat és ne félj! — Alypius pedig mellettem állt, várva a szokatlan lelki harc eredményét.”

„Hogy szívem viharát egészen kiöntsem minden panaszával együtt, felkeltem Alypius mellől; teljes magányosságra lévén szükségem, hogy szabadabban sírjak, tovább vonultam, hogy még Alypius jelenléte se legyen terhemre... Egy fügefafa alá vetém magamat, azt sem tudom, hogyan, és szabad folyást engedtem könnyeim kitörő záporának..., s habár tán nem e szavakkal, mégis ilyfélekép fohászkodtam: „Meddig, ó meddig haragszol reám, ó Uram, egészen?” (Zsolt. 6. 4. és 78, 5.) „Ne emlékezzél meg régi gonoszágainkról” (Zsolt. 78, 8), mert éreztem, hogy azok tartanak fogva. Keserves szavakkal esengve panaszkodtam: meddig, ó meddig! — Holnap, majd holnap?... De miért nem most, azonnal? Miért is nem vetek véget ez órában undokságomnak? — S míg így beszéltem s megtörődött szívvel keservesen sírtam, íme a szomszéd házból hangot hallok, mint egy kis fiú vagy leányka hangját, mely énekelve többször ismételte e szót: „Vedd és olvasd, — vedd és olvasd!”

„Meglepve azonnal figyelni és gondolkozni kezdtem, nem valami ismeretes gyermekdal-e ez? — de nem tudtam visszaemlékezni, hogy valaha ilyen dalt hallottam volna. Tehát elfojtva a sírást, felkeltem, mert semmi másra nem magyarázhattam e szót, mint hogy isteni intés parancsolja nekem, hogy nyissam fel a szent könyvet s olvassam ott, ahol először érem...

„Rohanást mentem vissza oda, hol Alypius ült, — mert othagytam az apostol könyvét, mikor onnét eltávozáam. Kezembe vettem, felnyitottam és csendben olvastam azt a részt, mely legelőször ötlött szemembe: — „Mint nappal, tisztességesen járjunk, nem tobzódásokban és részegeskedésben, nem ágyasházakban és szemérmetlenségekben, nem versengésben és irigykedésben, hanem öltözzetek az Úr Jézus Krisztusba és a testet ne ápoljátok a kívánságok szerint.” (Róm. 13, 13—14.) Tovább már nem akartam olvasni, de nem is volt rá szükség; mert alig olvastam el e mondást, a bizonyosság fénysugara lövelt szívembe s eloszlatta a kételkedés sötét fellegeit. Azután ujammal vagy valami mással — nem tudom — megjelölve, betettem a könyvet s már most nyugodt lélekkel beszéltem el Alypiusnak a változást. S ekkor ő is tudtomra adta lelke érzéseit, mikről mit sem tudtam; kért, hogy mutassam meg neki, amit olvastam. Megmutattam: s ő tovább olvasott, mint én, ki nem figyeltem a következőkre: „A hitben erőtlent pedig fogadjátok be” (Róm. 14, 1.), amit aztán önmagára vonatkoztatott. S ez intés által megerősítve, s erényességéhez méltón minden tétovázó késedelem nélkül csatlakozott hozzám s jött velem anyámhoz.” — Így adta meg magát Ágoston tizenhét évig tartó ellenállás után.

Ezt az örvendetes megtérést külön emléknappal ünnepli az egyház — Szent Pálén kívül ez az egyetlen „megtérés” ünnepe — még pedig gyengéd figyelemmel május 5-én, azaz a Szent Monika ünnepét követő napon, hogy e csodás megtéréssel együtt mindig eszünkbe jusson az is, hogy az Egyház egyik legtekin-

télyesebb tanítója, egyik legnagyobb szentje anyja könnyeinek s imádságainak köszönhetette azt, amivé lett. Mint maga vallá: „Hogy el nem veszttem a bűn örvényeiben, azt csakis anyám szakadatlan, hűséges könyyeinek köszönhetem.”

VI.

Ágoston a magányban. Az átalakulás.

Ágoston megtérése teljes volt. Eddigi ingadozása helyébe a legerélyesebb határozottság lépett. Teljesen és örökre elfordult előbbi zavaros vágyaitól s megvetette azt, aminek elvesztésétől eddig remegett. Anyjával és hű barátaival együtt, kiket megtérése szintén átalakított, elhagyta Milánót — beteges melle úgysem bírta már a tanári élet megerőltetését —, s Cassiciacumba, magányosságba vonult. Itt a kis társaság Ágoston egy tanártársának jóvoltából tágas és kellemes nyaralóban vonult meg, hol teljesen lelkük kiművelésére és az áhitat gyakorlataira fordíthatták idejüket. Naponkint értekeztek mély, tanulságos kérdésekről és szorgalmasan olvasták a szentírást. Ez volt Ágoston előkészülete a keresztség felvételére; itt hatolt be a zsoltárok titkaiba, melyeknek töredelmes kesergése és Istenhez felsíró esdeklése neki annyira megfelelt; de itt készült el a keresztény bölcselő, az evangéliumi világnézet Plátója is. Plátó csak megsejtette az eszményt s körvonalazta az utat, mely hozzá vezet; — Ágoston, bár kínos és hosszú vergődés után, rá is lépett ez útra s meg is valósította az eszményt. Plátó felfedezte a tételt, hogy Istenhez csak tiszta élet vezet; — Ágoston tanulmányozta s gyakorolta is e művészetet, mégpedig a csábos környezet, a gyűlékony természet s ami legfőbb, az úgyszólván természeté vált megszokás hatalma dacára. A *bölcsnek* csak értelmét töltötte el az, ami a *szentnek* jellemét is áthatotta. (Bougaud.)

Félévi elvonultság és készüllet után a böjti időre Ágoston visszatért Milánóba s eljárt a keresztelendők

oktatására. Az ünnepelt, megkoszorúzott tanár alázattal állt oda egy sorba az egyszerűekkel és szegényekkel. Végre 387 április 24-én, nagyszombat utáni éjjel, 33 éves korában felvette a keresztség szentségét. A kis templom, mely e magasztos pillanat tanuja volt, részben még ma is áll s Ágoston nevét viseli.

A keresztségben minden szennyfolttól és nyomorúságtól tisztára mosott lélekkel, a zaklatások és hányattatások után megnyugodott szívvel, hosszú fehér ruhában s égő gyertyával kezében lépett Ágoston az oltárhoz s most először vette magához az Úr testét, ki valóban megörvendeztette és „megújította ifjúságát, miként a sasét”. Nem történeti, de találó legenda, hogy Ágoston és Monika öröme Ambrust is lelkesedésre ragadta, s a szertartás végeztével az agg főpap, mintegy felsőbb sugallatra, szívét és karját ég felé emelve, így kiáltott fel: *Te Deum laudamus* — Téged, Isten, dicsérünk, téged Urunknak vallunk! Mire Ágoston is felemelkedett és örömtől rezgő hangon felelte: Téged örök Atyának vall az egész föld! Ambrus folytatja: Neked zeng minden angyal, az ég és minden hatalmasság! És Ágoston: Neked zeng a kerubok és szeráfok kara szakadatlanul: Szent, szent, szent vagy, seregek ura, Istenel! — S így egymást lelkesítve, mint két ihletett angyal, rögtönözve teremtik meg a *Te Deum* fölséges énekét.

A keresztség után Ágoston eleinte arra gondolt, hogy valamely sivatagban vagy kolostorban vonul meg bűneiért vezekelni; de aztán ennél is nagyobbra tökélt el magát: életét embertársai megmentésére szánta, kiket eddig megbotránkoztatott. Házasságra s földi érdekekre ezentúl gondolni sem tudott; szíve teljesen és kizárólag Istené lett. Csak a mennyért lelkesült, se lelkesedésnek remek kifejezései ott ragyognak iratainak úgyszólván minden lapján.

„Ó fényes, ragyogó hajlék! — írja például Vallo-másaiban (XII, 15, 16) a mennyről —, szeretem a te ékességedet, ... feléd sóhajtok zarándoklásomban és kérem Azt, ki téged alkotott, adjon nekem is lakást

benned, mert engem is Ő alkotott. Eltévedtem, mint az elveszett juh (Zsolt. 118, 176); de reményilem, hogy az én Pásztorom, a te Alkotód, vállaira vesz s úgy visz vissza tehozzád!..." Addig is... „magamba szálllok s zengem neked a szerelem dalait, ó Uram! Elnyögdelem vándorságom számtalan panaszát, megemlékezem a mennyei Jeruzsálemről, feléje emelve szívemet: Jeruzsálem, az én hazám felé, Jeruzsálem, az én anyám felé és Feléd, ki annak királya, tündöklő napja, atyja, gyámja, hitvese, tiszta s erős gyönyöre, elmúlhatatlan öröme vagy. És másfelé nem fordulok, míg csak... egész lényemet össze nem szeded az elszóródás és alaktalanság közül és át nem alakítod és meg nem erősíted mindörökre ó Uram, ó én irgalmasságom!"

Az örök szépség szeretete, mely megtérése óta egyre uralkodóbb érzelme lett, haláláig nem hűlt meg, sőt napról-napra fokozódott szívében. „Mily későn kezdtelek szeretni — így sóhajtozott —, ó, mindig új és mindig régi Szépség! Mily későn szerettelek meg! Te bennem voltál, én meg kívüled bolyongtam! Én, nyomorult, azon szépségek után rohantam, melyek a te kezeid alkotása... Azok tartottak tőled távol, melyek nem is léteznének, ha te nem alkotod meg őket! De te hívtál, kiáltottál utánam s megnyitottad süket füleimet. Megvillantál, tündököltél, elűzted vakságomat... Én megízleltelek s azóta egyre téged éhezlek, egyre téged szomjúhozlak!" — „Ó, örökön égő, soha el nem alvó Szeretet! ó, szeretet Istene, gyullaszd lángra szívemet!... Add megtennem, amit kívánsz s aztán kívánj, amit akarsz!"

Ágostont Itáliában immár nem tartóztatta semmi s így Monikával és afrikai barátaival együtt csakhamar útra kelt hazája, Afrika felé.

Ostiában néhány napig várniok kellett. Itt folyt le azon csendes, de túlvilágilag szép jelenet a tenger partján, melyet Ágoston Vallomásaiban (9, 10) megörökített s melyet Scheffer Ary világhírű festménye ábrázol. A boldog anya, aki örömmel látja egyetlen

vágya teljesülését és 30 évig omlott könnyeinek gyümölcsét, s a fiú, ki végre megtalálta azt, ami után saslelke oly hosszú bolyongás közt áhitozott. „Ott az ablaknál... édes gyönyörrel beszélgettünk s feledve a multakat, a jövőbe néztünk... s azt kutattuk, hogy milyen lesz a szentek jövőendő, örök élete, melyet szem nem látott, fül nem hallott s emberi szív át nem érezett... És midőn beszélgettünk felőle s Afelől, ki által mindez lett, úgy sóhajtoztunk utána, hogy szívünk dobogásával szinte elértük őt.”

Ágoston nem sejtette e boldog percekben, hogy egyik utolsó estéjét tölti anyja oldalán. Monikát, amióta fővágya teljesült, nem tartotta vissza ez életben semmi sem. „Tegyétek testemet ahová akarjátok — mondá, midőn néhány napon lázbetegség után végét közeledni érzé —, csak arra kérlek titeket: akárhol lesztek, emlékezzetek meg rólam az Úr oltáránál!” S midőn Ágoston arcáról mérhetetlen bánkódást olvasott le a sok keserűség miatt, melyet neki okozott, szívéhez ölelte őt, kedves, jó fiának nevezte és szeretettel biztosította, hogy ajkáról soha egyetlen kemény vagy illetlen szót nem hallott. Röviddel utóbb Ágoston átszellemült anyjának holttesténél állott és ha maga nem is írná le, úgyis elképzelhetnők finoman érző lelkének határtalan fájdalmát, midőn ama szemeket lezárta, melyeknek könnyei őneki a megtérés kegyelmét s vele a boldogságot megszerezték.

Anyja utolsó kívánságát Ágoston híven teljesítette. Maga írja, hogy miseáldozataiban naponkint megemlékezik anyjáról, sőt Vallomásainak olvasóit is megtható szavakkal kéri, hogy anyjának nyugalmaért Istenhez esedezzenek.

A kedves ostiai sírt aztán egy teljes évig nem bírta elhagyni. Ez az egy év nagy hasznára volt, amennyiben közben közlelről megismerkedhetett a római Egyházzal.

Végre visszahajózott Afrikába. Tagastába érve eladta atyja szerény birtokát s a pénzt a szegények között osztván ki, maga néhány barátjával Tagasta

kapui előtt igen szerény lakásban vonult meg és velük valóságos kolostori életet kezdett. Idejét ima, vallásos beszélgetés, irgalmassági cselekedetek és tudományos foglalkozás közt töltötte, szorgalmasan feljegyezgetve, amit az imádság és elmélkedés világánál felfedezett. A nyilvános fellépés minden alkalmát teljesen elkerülte s három éven át alig érintkezett az emberekkel.

Azonban minden elzárkózása hiábavaló volt. A szövétnek, mely arra volt hivatva, hogy sokaknak világítson, nem maradhatott sokáig elrejtve.

VII.

Ágoston mint pap és püspök. Működése az Egyház érdekében.

Egy napon Ágostont valamely fontos ügy Hippóba hította, hol a miseáldozaton is megjelent. Teljesen váratlanul egyszer csak fellép Hippó agg püspöke a szószékre és panaszkodni kezd hivatalának terheiről s arról, mennyire szüksége volna erőtlen öregségében fiatalabb segítőre. E szavakra minden jelenlévő szeme Ágoston felé fordul, kinek megtérését és erényes életét az egész környék ismerte. Hiába szabadkozik ez, hiába emlegeti könnyek között ballépéseit s a nagy felelősséget, mely arra nehezedik, aki ennyi lélek üdvét köteles gondozni: a nép megragadja őt s úgyszólva erőszakkal hurcolja a püspök elé, lelkesen követelve, hogy Ágoston pappá szenteltessék. A szentnek engednie kellett.

Ágoston mint pap is folytatta szigorú életmódját és tagatai társai számára Hippóban kolostort épített, mely csakhamar a szentség iskolája lett. Innen kerültek ki Afrika nagy püspökei csaknem valamennyien: *Szent Alypius, Szent Evodius, Severus, Possidius* (Ágoston első életírója) és még vagy 10—15 kitűnő püspök, kik később különféle vidékeken meghonosították a kolostori életet s az életszentség rendszeres művelését. Körükben, mint a bolygók között a nap,

Ágoston volt a középpont, melyből fényt, erőt és melegséget nyert valamennyi.

Csak itt, Hippóban tűnt ki, mily hasznosan gyümölcsöztette ő a megtérése óta elmúlt öt évet. Alapos készsége napról-napra szembeszökőbb lett, midőn az eretnekeket nyilvános vitatkozásokban legyőzte, gyakran prédikált s társalogva, levelezve, megkönyveket írva, nagykorú és soknemű tevékenységet fejtett ki. Püspöke nem soká hagyta meg egyszerű papnak, hanem — Ágoston ellenvetéseit legyőzve — csakhamar püspöktársává szentelte s midőn nem sokkal utóbb az élettől elbúcsúzott, Ágostonra hagyta híveit.

Ezzel Ágoston elért azon magaslatra, melyen még vagy 40 évig — egészen haláláig — kellett kiváló természeti és természetfölötti adományait értékesítenie. Mint püspököt szívének nemes gyengédsége, az igazság, az eszményiség, a végtelenség és Isten iránt való lángoló, lelkes szeretete s a lelkek megmentésére irányuló apaszthatatlan buzgalma jellemezte. Mint tudóst és egyháztanítót pedig széleskörű műveltségén s tapasztalatain kívül főleg lángelméje tüntette ki, mely sasként szállt magaslatról-magaslatra, éles szemével a legmagasabb csúcsokat áttekintette s közben a napba, a fényárba is bátran és biztosan fel tudott pillantani.

Művei, ha nem építhették is ki teljesen a keresztény világbölcselet és hittudomány azon remek épületét, melyre csak hosszú századok előmunkálatai után s akkor is csak egy Aquinói Tamás vállalkozhatott, — de legalább elérték azt, hogy csaknem minden hitigazságra kiterjeszkednek, minden fontosabb titkot felkutatnak, minden erkölcsi alapelvet védelmükbe vesznek s a kor szakadárjai: az ariánusok-, manicheusok-, donatisták- és pelagiánusoktól mintegy kényszerítve, röviddel még a barbárok beözönlése előtt az első keresztény századok tanításainak oly emléket állítanak fel, mely világra szól és századoknak hirdeti az első keresztények hitét.

Nem ismertethetjük itt bővebben e műveket; csak azt említhetjük fel, hogy nem kevesebb, mint 1130 önálló munkát írt meg papsága és püspökségének 40 esztendeje alatt; mégpedig jórészen a hittudomány, legmélyebb és legelvontabb kérdéseiről, minők a kegyelem, a Szentháromság stb. kérdései. S hogy e nagyszámú műveknek mekkora a belső értéke, mutatja azon egyre növekvő tisztelet is, mellyel azokat az Egyház és annak legnagyobb fiai évszázadról-évszázadra használják és alkalmazzák. Magasztos tárgy, biztos könnyedség a legnehezebb kérdésekben is, vaslogika, szellemes dialektika és sziporkázó ékes-szólás jellemzik Ágoston műveinek minden lapját.¹

Írásbeli és szóbeli, közvetlen és közvetett munkálkodásának gyümölcseiről e keresetlen, de sokatmondó szavakban számol be tanítványa s évtizedeken át hű barátja, Szent Possidius: „Isten megadta neki, hogy már életében örvendezhetett fáradalmai gyümölcseinek, mindenekelőtt a hippói egyházban és vidékén, melynek lelki feje volt s melyben a békét és hitegységet visszaállította, aztán Afrika egyéb részeiben is. Részben ő általa, részben pedig mások, főleg a tőle képzett papok által mindenfelé sarjadzani és szaporodni látta Isten egyházát s örvendve szemlélte, mint tért meg s békült ki az Egyházzal a manichéusok, donatisták, pelágiánusok és pogányok javarésze. Minden nemes törekvést pártolt, minden jóban serényen résztvett, szent tapintattal tűrte el a fegyelmezetlenebbek ballépéseit, míg a gonoszok bűnei fölött nem

¹ Ágoston bölcséleti jelentőségéről mondja *Willmann Ottó*: „Mint ahogy az országokat elválasztó hegylánc legfőbb csúcsa a távolba tekint s viszont a síkról messze látható, úgy áll az Egyház legnagyobb tanítója, Ágoston, két korszak határpontján: az elmúltén, melyet kutatva tekint át egészen az őskori kezdetekig, s a jövőendőén, melynek gyermekei a távolból is könnyen felismerik... Az egész ideális gondolkodás és bölcsélet történetét kellene megírunk, ha Ágoston bölcséletét előzményeiben s gyökereiben, úgyszintén következményeiben s továbbágazásaiban kutatás alá vennők”. (*Geschichte des Idealismus*, II. k. 232. l.)

szűnt meg siránkozni, akár az Egyházba tartoztak, akár azon kívül álltak; egyszóval: „örült az Úr örömein s kesergett az Úr gyászán”.

VIII.

Szent Ágoston életének végső napjai.

E nagykiterjedésű és magas szárnyalású munkás-ság már Ágoston korát is bámulatra ragadta, s láng-esze győzedelmes vívmányainak láttára büszkén ujongtak fel a keresztények, midőn azok mellett Ágoston püspök erényeire és életszentségére is rámutathattak. Megható látvány volt, hogy az a hatalmas férfiú, az Egyház lángeszű tudósa — egyúttal a legszelídőbb, legalázatosabb, legegyszerűbb és legszerényebb volt a keresztények között. Nagy szellemének csillogó sziporkái csak halvány derengés voltak azon tűzlánghoz képest, mely jelleméből, szívéből tört elő.

Egyszerű volt lakása, fekvőhelye durva, asztala szegényes; ruhája szegényebb volt, mint legegyszerűbb papjáé s addig hordta azt, míg el nem szakadozott. Szellemi felsőbbségét ok nélkül sohasem érezte, ellenkezőleg, szerette önmagát vádolva emlegetni korábbi tévedéseit s magát a leggyarlóbb embernek nevezve, nem engedte meg soha, hogy nő lakjék házában, még saját nővérét sem vette ki e tilalom alól.

Minden fogalmat meghaladó alázatának azonban akkor adta legbámulandóbb példáját, midőn „Vallomásait” megírta. Valahányszor észrevette, hogy csodálják és tisztelik, nem győzte ellene vetni e szavakat: „Ti nem ismeritek Ágostont!” S hogy megismerjék és a versengő csodálkozás elnémuljon, egyszerre csak odavetette az ámuló világ elé „Vallomásainak könyveit”. — „Ó igen — kiált fel a Vallomásokat említve Bougaud —, igen, van olyan nyilvános vallomás is, amelynek nincs belső értéke. De mikor azt a hangot hallom, melyen Ágoston az ő bűneit feltárja: hogy ahelyett, hogy csupán első tévedéseit, ifjúkora

bűnös szövetségét, Adeodatus születését — mindmennyi ismert dolgot beszélne el, melyekből akár regényt írhatott volna —, hogy ehelyett lelkiismerete rejtekéből a legmegszégyenítőbb és legelrejtettebb titkokat hozza napvilágra; vagy ha a Vallomások könyvének egyik-másik lapjára gondolok, ama visszaesésekre, melyek nemcsak a hitet, a lelkiismeretet, hanem a becsületet és jellemet is árnyékba borítják és lábbal tapossák, úgyhogy akaratlanul is pirulnom kell Ágoston miatt; — s ha meggondolom, hogy e lapokat egy püspök írja, egy aggastyán, a dicsőség felhői között, s azt papsága, hívei, az egész Egyház elé dobja azért, hogy elhallgattassa általa a hódolat ujjongását, mely fájt a lelkének: ó, akkor ismerem meg csak igazán az alázatosság felséges nagyságát, melyhez fogható nincsen a hősi erény egész világtörténetében!"

Alázatossága mellett határtalan volt apostoli, gyengéd és mégis erős szeretete hívei iránt. Szent Pálhoz hasonlóan maga sem kívánta volna az örök boldogságot, ha ez őt szeretteitől elválasztja, kikért készséggel vált volna engesztelő áldozattá. — „Nem akarok üdvözülni nélkületek — úgymond —, nem, ó Istenem, nem akarok üdvözülni népem nélkül! Ó, vajha ott látnám egykor valamennyi gyermekemet, ha majd az égben az utolsó helyet elfoglalom! Mit is kívánjak s kérjek inkább? Miért vagyok akkor püspök? És miért vagyok a világon, ha nem azért, hogy Jézusért éljek és bennetek is éljek Jézusért? Ez az én szenvedélyem, ez tisztességem, ez az én dicsőségem és kincsem!" — Szeretete azonban erélyes is: többször dorgálja híveit, bár mindig szelíden, nehogy a még pislogó mécset eloltsa; mert bármilyen történjék, híveinek üdvéről akar gondoskodni. — Gyengéd és könyörülő a vétkesek és tévedők iránt. Húszszor kész odaborulni a helytartó lábai elé, kegyelmet esdve számukra. Véré, életét felajánlja s érdekükben kész akár püspöki székét elhagyni. „Egyesüljünk, testvéreim, egyesüljünk, szeretteim!" ismétli a tévelygőknek szüntelenül. Afrika háromszáz püspökéhez így beszél:

„Semmi szükség arra, hogy mi legyünk a püspökök; de az szükséges, hogyha püspökök vagyunk, híveinket akár szenvedés vagy halálunk árán is üdvösségre vezessük!”

De lelkének mindeme nemes, bájos vonása pusztá árnyék az ő Isten iránt való szeretetének nagysága, merészsége, szent bizodalma és csodálatos mélysége mellett. Órákat töltött térdelve vagy mozdulatlanul ülve, szemeit és ajkait félig lecsukva, szinte öntudat nélkül, míg körülötte jártak-keltek; s mikor e hosszas elmélkedéseiből felocsúdott, tollat ragadott és ilyenkor hévvel törtek ki szívéből panaszos fohásza a hosszantartó élet miatt, vágyakodása az égi hazába, szeretetének égő lávája, mely minden munkáját betölti. „Szeretlek, ó Istenem; bizonyosan tudom, érzem, hogy szeretlek! Félelmem nem szolgálai s reményem nem érdekhajhászó. Ha eloltod poklod tűzét: akkor is félek, mert szeretlek; s ha szétrombolod paradicsomodat: akkor is örvendek, bízom és boldog vagyok, mert szeretlek.” Egész szíve ott él folyton ismételt szavaiban: „Földi létünk csak tanulóideje ama halhatatlan életnek, melyben nem lesz más foglalkozásunk, mint örökre csak — szeretni”.

Igy aggott el a nagy férfiú. Tehetségeinek teljes birtokában érte el hetvenhatodik évét, amikor aztán az Afrikára zúduló szörnyű csapások az ő szívét is megtörték s megzsibbasztották élete mozgatóerejét.

A barbár néparadatok romboló hullámai hirtelen elöntötték Afrikát. Rablás, gyilkosság, gyújtogatás, rombolás és ezer más leírhatatlan iszonyatosság közt, nem kímélve a nőket és gyermekeket, sem a papokat és templomokat, tűzzel-vassal pusztítottak mindent. „Az ellenség e vad betörését és pusztítását — beszéli Possidius — egészen más szemmel látta Isten e szolgálója, mint más emberek; mélyreható tekintettel a lelkek veszedelmét és halálát szemlélte; s még inkább mint eddig, éjjel-nappal kenyere, itala lett a sírás. Öregségének végső napjait a legkeserűbb gyászban töltötte el; mert látta a tűz által elpusztult városokat,

azok lakóit meggyilkolva, menekülőben, szétszórva; látta a papjaiktól megfosztott templomokat, az Istennek szentelt szüzeket részint kardra hányatva, részint a kínok által eltántorodottan, testük, lelkük s hitük épségét elvesztve; látta a templomokat pusztán... az Egyház papjait és püspökeit pedig mindenükből kifosztva, mint hasztalanul kéregető, ruhátlan koldusokat."

A barbárok hordái rövid idő alatt Afrika összes városait elpusztították. Karthágó, Cirta és Hippó kivételével; ez utóbbit is ostrom alá vették; holott nagyszámú püspök, pap és szerzetes menekült ide; mintha az egész afrikai egyháznak e nagy férfiútól kellett volna megtanulnia hősileg szenvedni és meghalni. Ágoston sírt a püspökökkel, de siránkozásának magasabbak voltak az okai. „Nem azt tartja a nagy lélek bajnak, ha a fa és kő összeomlik s a halandó meghal.” Könnyeit nagyobb szerencsétlenség: az afrikai Egyház enyészete s annyi lélek veszte okozta.

Végre felemésztette a fájdalom s a nagy férfiú erejehagyottan dőlt a halálos ágyra. Környezete rémuléssel látja, hogy Ágoston meghal. A gyengéd lelkű püspök, bárha heves lázban égve, összeszedi utolsó erejét s tolbamondja remek levelét az afrikai püspökökhöz, melyben kéri őket, hogy a rájuk bízott népet el ne hagyják s önmegadva, példásan szenvedjenek, vagy ha kell, haljanak is meg a néppel és a népért. Ez volt utolsó írása és egyúttal hattyúdala; a szeretet utolsó kiáltása a sír szélén, méltó a nagy lélekhez, melyből fakadt.

A hippóiak azalatt meghallják, hogy Ágoston haldoklik. Rögtön ostromra fogják házát. Utólszor akarják látni püspököket. Az anyák elhozzák gyermekeiket, hogy megáldja őket. Egy apa arra kéri, tegye kezét beteg gyermeke fejére s gyógyítsa meg őt; a szelíd öreg meghatva, de még a halálban is vidáman mosolyogva felel: „Hiszen ha gyógyítani tudnék, először magamon illenék a gyógyítást kezdenem”. De azért enged az apa sürgetésének s a gyermek felépül.

De Ágoston már nem tartozik e föld körébe. Szobáját elzáratja s tíz napot csakis Istennel s a bűnbánati zsoltárok elzokogásával tölt.

Végül út végőrája s a püspökök végső búcsúölélésre gyűlnek ágya köré. Ölélésük és fohászaik közt száll fel a szent aggastyán lelke Isten ölébe... (430 augusztus 28.)

Régi barátja, Alypius zárta le szemét; ő is tetette el, s ki kételkednék, hogy lelkét azalatt boldog anyja, Monika fogadta s vezette Isten színe elé, Ágoston izzó, szerető vágyainak céljához? Hetvenhat év előtt hozta e világra; negyvenhárom éve, hogy megtérítette; negyvenkettő, hogy reá az égben várakozik.

V. ö. *Bougaud—Ruscek*: Szent Monika élete. Győr, 2. kiadás, 1894. (Adatait követtük.) — O. *Willmann*: Geschichte des Idealismus,³ 2 k. (Braunschweig, Vieweg 1907.) 2. k. Újabban *Wolfsgruber, Hertling, Egger* stb. írtak Ágoston-monografiákat. — *Szent Ágoston Vallomásai*, fordította Vass József, Budapest (Életkiad.), 1925. 2. kiadás, 2 kötet. — G. *Papini*: Szent Ágoston (ford. Révay József), Budapest (Athenaeum) 1930.

Árpádházi Szent Erzsébet

thüringiai tartománygrófnő.

(1207—1231.)

„... mint a rózsza bíborága
Minden virág legszebb virága:
Űgy a legemberibb erény
Rózsája — a jótétemény.”

Garay (Szent Erzsébet).

A keresztény középkorral az emberiség történetének egyik legfigyelemreméltóbb szaka: az ideálok virágkora tűnt le.

Hibái és tévedései bőven voltak e kornak is, s az emberi gyarlóság erre is ráütötte bélyegét, mint minden más korra; de azért van valami, ami ezt a kort az ő sajátos típusaival és intézményeivel: lovagjaival és váraival, keresztesvitézeivel és nemes

várhölgyeivel egészen különszerűvé teszi: az akkor még ifjú európai keresztény nemzetek hatalmas fejlődésnek induló buzgalma ez, mely oly tavaszias erővel, üdeséggel és termékenységgel fakasztotta mindenfelé a hit s erény bájos virágait, hogy a későbbi századok minden változata közt hozzá foghatót hiába keresünk.

Közöttük kiváló helyet foglal el a fejedelmi Árpádház egyik legszebb igazgyöngye: II. Endre királyunk leánya, Erzsébet, a „Wartburg angyala”, ki mint a keresztény irgalmazó szeretet és megadó béketűrő hősnője halt meg 24 éves korában. Rokonérzetet keltő alakja és csodálatos, mondhatni, meghatóan szép élete számos hivatott tollat buzdított élete megírására; főleg születésének hétszázadik évfordulója alkalmából (1907-ben) ismét egész sor életirat jelent meg róla külföldön és belföldön egyaránt. A németek a „legnagyobb német nőnek” szeretik nevezni, s ránk nézve szégyen volna, ha a mi Erzsébetünk tiszteletében a külföldnek engednők át az elsőbbséget.

I.

A nyíló virágszál.

Erzsébet, II. Endre magyar király és Gertrúd királyné leánya, 1207-ben született, mégpedig az eddigi általános nézet szerint Pozsonyban, újabb kutatások szerint azonban valószínűbben Sárospatakon, hol királyi anyja gyakrabban tartózkodott.¹

Négyéves volt, midőn a királyi udvarba nyugatról fényes követség érkezett: Németországnak akkoriban legelőkelőbb és leghatalmasabb fejedelmétől. Hermann thüringiai tartománygróftól, aki már ekkor megkérlette a kis Erzsébet kezét szintén gyermekkorban levő fia, Lajos számára. II. Endre szívesen beleegyezett a kérelembe s fényes nászkísérettel útnak indította Erzsébetet. A kísérethez tartozott Vargilai Wal-

¹L. Religio, 1907, 4. s. k., 57. s. k. 1.

ter lovag is, s a magyar király ennek oltalmára bízta leányát, könnyes szemekkel mondván neki: „A te lovagi hűségedre bízom legfőbb kincsemet”. Mire Walter így felelt: „Szíves örömet fogok gondoskodni róla és hű leszek hozzá mindenkor”.

Arany- és ezüsthímzésű ruhában, tömör ezüsből készült gyermekkocsiban, tizenhárom nemes udvari kisasszony kíséretében s nagyszerű menyasszonyi ke-lengyével érkezett a kis magyar királyleány Thü-ringiába. Az örömapa örvendő emelte karjaira és sokáig csókoltatta. Zsófia, a gróf neje, egész éjjel a Wartburg alatti Eisenachban maradt a gyermek mellett s nem győzte azt anyai csókjaival elhalmozni. Másnap reggel díszfelvonulással vitték fel a kis királyleányt Wartburg várába s nagy fénnel megtartották az el-jegyzési ünnepélyt. Hermann gróf hét ugyanazon korú nemes udvarkisasszonyt választott Erzsébet és saját leánya, Ágnes mellé s valamennyit együtt neveltette. Ezen udvarkisasszonyok egyike, Guda, Erzsébetnek mindvégig legmeghittebb barátnője és szolgálója maradt.

Mint a nyíló virág a nap felé, úgy fordult a kis Erzsébet fakadozó szíve a tiszta lelkek napja, Isten felé. Isten volt legelső s legmélyebb szerelme. Már öt-éves korában sokszor letérdelt a várkápolna oltára elé s bár nem tudott olvasni, fel-felnyitotta zsolozsmás-könyvét, mintha imádkoznék belőle és megcsókolta az oltár lépcsőjét. Játék közben féllábon ugrálva többször készakarva egy kápolna felé hajtotta társnőit, hogy lopva meg-megcsókolhassa a szentelt falakat. „Mérjük meg magunkat, ki hosszabb?” — mondta egy alkalommal játszótársainak s mialatt a földre feküdt, néhányszor térdet hajtott. Ha táncmulatságra vitték, az első tánc után így szólt: „Egy is elég a világnak, a többiről lemondok Isten nevében”. Ha pénzt kapott, legnagyobb öröme az volt, ha szétoszthatta a szegény gyermekek közt. Az ételmaradékot is összeszedegette a szegények számára s viszont kötelezte ezeket, hogy minden egyes adományért egy Miatyánk-ot és Ud-

vözlégy-et mondjanak. Lajos, kilenc évvel idősebb jegyese, teljesen hasonló lelkületű volt és Erzsébetet éppen istenes buzgólkodása miatt mindig jobban megszerette.

Azt hinné az ember, hogy a szeretetreméltó királyleány, ki a természet és kegyelem adományaival oly bőven meg volt áldva, állandóan közkedveltség és szeretet tárgya volt az udvarban. Eleinte rajongtak is érte, de utóbb, mennél inkább kifejlődött Erzsébet nemes, földieket megvető lelkülete, annál inkább meghidegültek irányában.

A wartburgi udvar zajos multságok és folytonos dínomdánom színhelye volt, hol csapatostul járt-kelt a mulatozók, költők és zenészek egész serege; úgy-hogy még a könnyűvérű *Walther von der Vogelweide* is megsokallta a wartburgi mulatozást. Egyik költeményében naiv verselési modorában ilyenformán szól Wartburgról:

„Akinek a füle fáj,
Annak nem való e táj;
Biztosan megsiketül,
Mire innen elkerül.
... Aki épen jut oda
S épen megy el: nagy csoda.
... A háziúr jó s kegyes,
Mindig több vendéget les;
Pedig sok, aki odajut
Csak verekedni s inni tud.”

A mulatozó népség közepett kis Erzsébetünk korán belátta már s egy pillanatra sem feledte, amiről Walter csak nagysokára győződött meg:

„Kívül szép ez a világ,
Csupa gyöngy és bájvirág...
Jaj, de belül rút, akár
A borzalmas, zord halál.”

S mert ezt belátta, mindinkább elidegenedett a világ hiú gyönyöreitől és fényétől.

Egyszer például templomban volt, s fejét az akkori fejedelmi hölgyek szokása szerint kis arany korona ékesítette. Egyszerre csak a feszületre pillant: a töviskoszorú láttára térdreborul, leveszi fejéről a koronát s könnyzárpor közt kér bocsánatot az Udvöztől, hogy arany koronával mert megjelenni ott, ahol isteni Megváltója töviskoronát visel. A mellette ülő tartománygrófnőnek nem tetszett e viselkedés és templom után szemrehányással illette Erzsébetet.

Természetesen még inkább zokon vették Erzsébet szigorúan vallásos viselkedését azok, kiknek szemében buzgalma tüske volt, s kiket féktelen mulatozásvágyukban Erzsébet jámborsága feszélyezett. Nemsokára ellensége lett csaknem az egész udvar. Barátnőin kívül csak ketten ragaszkodtak hozzá törhetetlen hűséggel és szeretettel: az agg Vargila lovag és Lajos, az ifjú tartománygróf.

Lajos, valahányszor valamely útvjáról hazatért, jegyesének mindig valami kis ajándékot hozott. Egyszer azonban megfeledkezett róla, s Erzsébet szomorúan panaszkodott Vargilának, aggodalmát fejezve ki, hogy talán Lajos is meghűlt már irányában. Nemsokára Lajos vadászni ment s midőn e vadászaton egyszer Vargilával együtt a pázsitra heveredett pihenni, ez felhasználta az alkalmat s megkérdezte fiatal urát, nőül akarja-e venni Erzsébetet, vagy pedig visszaküldi-e Magyarországba. Az ifjú fejedelem erre felugrott, rámutatott a velük éppen szemközt emelkedő Inselberg hegyére s így szólt: „Látod ezt a hegyet itt előttünk? Nos hát, tudd meg: ha ez a hegy csúcsától tövéig tiszta színarany volna és cserébe kínálnák Erzsébetért: nem adnám oda érte jegyesemet. Beszéljenek és gondoljanak róla az emberek, amit akarnak, én szeretem és többre becsülöm őt mindennél a világon. Nem szükség a fecsegőkre hallgatnom: azért is nőül veszem. Erényei és jámborsága miatt többre becsülöm, mint a föld minden kincsét, vagyonát”. Vargila megjelentette e szavakat Erzsébetnek és ez örömkönnyek közt feledte aggodalmát.

II.

A thüringiai tartománygrófné.

Hermann gróf időközben meghalt, s már most a 18 éves Lajos önálló fejedelemmé lett. Három évvel utóbb, midőn Erzsébet 14 éves volt, az ifjú fejedelmi pár megtartotta ünnepélyes esküvőjét, s Erzsébet Wartburg úrnője lett.

Lajos és Erzsébet valósággal egy szív és egy lélek voltak.

Ha Lajosnak időnkint útra kellett kelnie, Erzsébet is vele ment, ha tehette; ha pedig otthon kellett maradnia, szegényes özvegyi ruhát öltött és csak mikor férje hazatért, öltözködött ismét fényesen, fejedelmileg. „Nem kevélységből cicomázom magam — mondá —, hanem Isten szeretetéből, nehogy férjemnek bűnre adjak okot, ha nem tetszem neki.” Főleg a templomba szeretett egyszerű öltözetben járni és örömet lelte benne, ha szegénynek tartották. Három gyermekét születésük után az avatási ünnepre nem fényes menetben vitette, mint ez nagyúri családoknál akkor szokásban volt, hanem szegények módjára gyalog s a köves várhegyi úton mezítláb maga vitte karjain az eisenachi templomba s „a bolodgságos Szűz példájára gyertyát és báránykát” ajánlott fel a gyermekért; a ruhát és köpenyt pedig, melyben a szertartáson megjelent, visszatérése után egy szegény asszonynak ajándékozta. Valósággal áhítozott Krisztus Urunk szegénységének követésére s többször beszélte, mennyire szeretne koldulni menni. Egyszer társnőivel társalogva szegényes kendőt kötött a fejére s így szólt: „Igy fogok járni, ha majd koldusasszony leszek és a jó Isten szeretetéért szükséget szenvedek”.

Megható volt, mily odaadással gondoskodott a szegényekről. Kísérő társnőivel gyapjút szőtt s aztán ruhát készíttetett belőle a szegények és ferencrendiek számára, kik éppen azon időben léptek fel először Németországban s kiknek ő is segített Eisenachban kolostort alapítani. Ő maga szintén belépett az ú. n. harmad-

rendbe. Szegény gyermekek számára maga varrt keresztelőruhácskát, sőt szívesen vállalkozott a keresztanyai tisztre is, hogy a lelki rokonság révén annál szabadabban alamizsnálkodhassék. Szegény halottaknak sajátkezüleg készített halotti ruhákat, maga segített a holttesteket a temetésre előkészíteni s aztán résztvett a temetési szertartásokon. Nem szenvedhette, hogy a gazdag emberek holttestével finomabban bánjanak, mint a szegényekével. Ha beteg szegényekről hallott, felkereste őket lakóhelyükön, ha még oly messze laktak is és az út köves és sáros volt: belépett a gyakran tisztátalan, szegényes kunyhókba s undor nélkül szolgálta a betegeket, kikben Krisztus képét látta. Egyszer egy betege tejet kért; mire Erzsébet észrevétlenül kiosont az istállóba, hogy megfejje a tehenet, csak hogy ez nem tűrte nyugodtan a bizonynyal szokatlan bánásmódot s rútul megrugdalta a fejedelmi asszonyt.

De legfőbb örömét az ifjú várúrnő az imában és Istennel való társalkodásban találta. Mint a lilium a napfény felé, úgy fordult tiszta, fenkölt lelkének vágyódása a szentség és tisztaság örök forrása felé. Még éjente is megszakította nyugodalmát, hogy egy-egy órát Isten dicséretére fordítson. Egy szolgáját állandóan megbízta, hogy minden éjjel keltse fel bizonyos órában imára; a felkeltő cseléd egyszer el is tévesztette, kit kell felkeltenie; amiért azonban a jólelkű tartománygróf nem haragudott meg. Megesett, hogy imája közben gyenge teste ellankadt s reggel ott találták alva a hideg földön.

Áhítatgyakorlataival töredelmi buzgalmat kötött össze: böjti és pénteki napokon, de egyébkor is, éjnek idején külön kis szobában keményen megostoroztatta magát szolgálói által, kik Lajos gróffal egyetemben hiába szabódtak az ártatlan úrnő e vezeklési buzgalma ellen.

A könyörületes szeretet gyakorlására bő alkalma nyílt az 1216-iki ínséges esztendőben. Férje ekkor a cremonai gyűlésen volt, mint ahogy általában is élénk

szerepet játszott az állami közéletben. A várúrnő tehát kiadta a rendeletet, hogy az összes tartománygrófi jövedelmek, még pedig nemcsak Thüringiában, hanem Lajos többi országaiban is: Hessenben, Meissenben és Ostmarkban a szegény éhezők felsegítésére fordítassanak; maga pedig eladta drága ruháit és ékszereit s a pénzt szintén a szegényeknek juttatta. Ugyanezen évben Wartburg alatt kórházat alapított huszonnyolc beteg állandó ápolására. E betegeket naponként kétszer is meglátogatta, nem törődve a meredek várhegyi út fáradalmaival; vigasztalgatta, türelemre buzdította, lelkük üdvösségére figyelmeztette őket. A rossz levegőt, mely iránt különben igen érzékeny volt, betegei között mintha meg sem érezte volna, még akkor sem, mikor kísérő társnői már alig bírták undorukat leküzdeni. A kórházba nagy sereg árva koldusgyereket vett fel, s mennél nyomorúságosabbak, betegbek, elhagyatottabbak voltak, annál nagyobb anyai szeretettel gondoskodott róluk, megmosdatta, ápolgatta őket, meg-símogatta hajukat, a kisebbeket ölébe vette s oly jó volt hozzájuk, hogy mindnyájan anyjuknak hívták.

Ezenfelül mindennap négyszáz nyomoréknak és szegénynek adott saját kezéből ebédet a Wartburg előtt külön erre rendelt téren, s hogy szegényeinek több jusson, gyakran megrövidítette a saját ebédjét. Munkátlanságra azonban nem szoktatta szegényeit; akin látta, hogy képes volna dolgozni, annak sarló vagy más szerszám jutott ki alamizsnaképpen azon utasítás kíséretében, hogy csak menjen dolgozni szaporán, mert „aki nem dolgozik, ne is egyék”. Mindezt leírhatatlan szívességgel, mosolygó arccal, barátságos leereszkedéssel tette. — Egyszer egy szegény asszony vetődik eléje; Erzsébet azonnal cipőt, felső- és alsóruhát adat neki. A koldúsasszony e váratlan bőkezűsége elámulva alig bír hinni szemének; majd oly hévvel tör ki belőle az öröm, hogy e felkiáltással: „Soha nagyobb öröm nem ért ebben az életben!” földre rogy és csaknem életét veszti a megrázkódtatás folytán.

Kiváló ünnepélyességgel tüntette ki Erzsébet az ő

kedves szegényeit főképp nagycsütörtök napján. Egyszer e napon nagyszámú bélpoklost gyűjtött maga köré; megmosta genyedő, rothadó, elszáradó kezüket, lábukat s előttük mély alázattal letérdelve, anyagi szelídséggel megcsókolta borzalmas sebhelyeiket, daganataikat. Ezóta a bélpoklosok voltak legkedvesebb betegei. A kísérőnők bámuló csodálattal nézték úrnőjük viselkedését s utóbb a szenttéavatás ügyében meg ejtett kihallgatásokon többször hivatkoztak arra, hogy Erzsébet a szeretetnek mindezen természetszerűleg visszariasztó tetteit valóságos emberfölötti szelídséggel, mosolygó, vidám arckifejezéssel végezte.

Lajos, ki vallásos buzgóság tekintetében Erzsébettel teljesen egyező elveket vallott, nemcsak nem tiltotta meg Erzsébetnek e viselkedését, de sőt mély tisztelettel és csodálkozással adott Istennek hálát, hogy ily anyagi nőt bízott reá; s ha jószágfelügyelői Erzsébet túlságos bőkezűsége miatt panaszra jöttek hozzá, azzal felelt nekik, hogy Erzsébetet Isten vezeti, hadd adjon oda szegényeinek, amit akar; csak Wartburg és Neuenburg várát tartsák meg számára.

III.

A megpróbáltatások tűzében.

Ha Erzsébetnek eddig említett önfeláldozó élete máris meghaladja a közönségest és mindennapot, még méltóbb tárgya csodálkozásunknak azon lelki nagyság, mellyel a megpróbáltatások tűzében bizonyította be hősies szeretetét Isten iránt.

Hősiességének története voltaképp még csak itt kezdődik.

Főleg két esemény járt sok olyan következménnyel, mely rá nézve a hősies béketűrés alkalmá lett: gyóntatójának megválasztása és ifjú férjének korai halála.

Németország XIII. századbéli történetében fontos szerepet játszik azon szigorú, kérlelhetetlen és komor férfiú, ki ugyan önmagával bánt legszigorúbban, de

másoktól is hajthatatlanul, sokszor túlzó módon követelte meg a lehető legtökéletesebbet: Marburgi Konrád, a mély tudományú és feddhetetlen erkölcsű pap, kit Erzsébetünk gyóntatóatyjául választott. Konrád lángbuzgalmú és lángszavú hitszónok lévén, bejárta egész Németországot, s nem ritkán az uralkodók is fontos ügyek elintézését bízták reá. Lajos is annyira becsülte, hogy midőn Konrád szigorú modorában figyelmeztette, hogy nagyobb bűn egyházi méltóságot méltatlanra ruházni, mint akár hatvan gyilkosságot követni, a gyengéd lelkiismeretű tartománygróf felszólította, hogy nevében ő maga rendelkezék az egyházi hivatalok betöltése felől, melyek felett a tartománygrófnak kegyúri jogai voltak. Később, Erzsébetünk halála után, Konrád még inkább kiterjesztette hatalmát s oly gyűlöletes szigorral élt vele, hogy magánbosszúból eredt orgyilkosságnak lett áldozatává (1233).

Erzsébet e szigorú pappal megismerkedvén, kétségkívül Isten megengedéséből lelki vezéreül választotta, sőt, hogy lelki vezetője annál teljesebben és biztosabban vezethesse, férje beleegyezésével Konrádnak engedelmességet is fogadott, nem annak dacára, hanem inkább éppen azért, mert őt oly szigorúnak ismerte. „Hiszen engedelmességet fogadhattam volna bármely püspöknek vagy gazdag apátnak is, — vallá később szolgálójának, Irmengardnak; — de azt gondoltam: hadd teszem le fogadalmamat inkább Konrád mester kezébe, aki maga is szegény és alamizsnából él. Ezzel legalább elejétől fogva elvágom az önzés és vigasz keresésének útját.”

A sötét, komor férfiú, kit alig képzelhetünk el mosolyogva, s a gyengéd, ifjú, derült lelkű Erzsébet, ki eddig zavartalan, ártatlan békében élte napjait, valósággal drámai ellentétet alkottak, s ezen ellentét dacára az ifjú fejedelmi hölgy lelki életét készséggel engedte át a szigorú vezérnek, hogy rendelkezék vele teljesen szabadon, saját zordon életfelfogása szerint.

Marburgi Konrád, ki Erzsébetben azonnal felismerte a szentet, kötelességének tartotta a legmesszebbmenő

szigorral felelni meg Erzsébet vágyának a lelki tökéletesülés után, s bár legjobb szándékkal, oly nyers modorban bánt vele, hogy a gyermekded Erzsébet tisztelete csakhamar retteggé változott a félelmetes férfiú irányában. De azért nem hagyta el. „Ha már halandó embertől is ennyire félek, — így vigasztalgatta magát, mennyivel inkább illik az Istent félnem, aki pedig egyszer szigorú bírám leszen.” S nemcsak hogy hű maradt engedelmességi fogadalmához, hanem még túl is tett önmaga elleni szigor dolgában a mester minden keménységén, s megtörtént az a csodálatos dolog, hogy az embertelenül szigorú Konrád végre maga is intette gyónóleányát buzgalma mérséklésére.

Konrád kezébe tette le Erzsébet a tisztaság fogadalmát is azon esetre, ha férjét elvesztené és többször kifejezte sajnálkozását azon, hogy már kiskorában eljegyezték akaratan kívül s így nem szolgálhat Istennek az ő szüzei között.

A szigorú lelkivezető úgy fogta fel Erzsébet fogadalmát, mint amely őreá is súlyos kötelességeket ró, s azért aggályosan örködött Erzsébet fölött. Egyszer például a grófnőnek prédikációra kellett volna jönnie; de éppen az elindulás pillanatában érkezett a meissen i grófnő s Erzsébet nem követhette mestere hívását. Szolgái is nagyon természetesnek találták, hogy e körülmények között Konrád parancsa nem lehet rá nézve érvényes. Konrád azonban felizent Erzsébetnek, hogy többé vele mint engedetlennel és fogalma megszegőjével törödni sem fog. Erzsébet ez izenetre sietve kereste fel Konrádot s térdre borulva csak sok könyörgés után vehette rá, hogy megengesztelödjék. A rettenetes mester azonban a büntetést nem engedte el: Erzsébetnek és szolgálóinak kemény ostromozást kellett magukra vállalniok.

Ennél is túlzóbb volt Konrád azon parancsa, hogy Erzsébet és szolgálói csak olyan ételt egyenek, amelyről biztosan tudják, hogy a gróf jogos jövedelmeiből, nem pedig esetleg a hivatalnokok zsarolásaiból került ki. Így aztán Erzsébet a bizonytalanság folytán sokszor

semmit sem, vagy csak kenyeret evett. Lajos ezt sem vette zokon. Ha néhanapján Erzsébet pl. kitudta, hogy az ital egyenesen a grófi szőlőből kerül elő, kijelentette szolgálóinak: „Ma csak innunk szabad.” Ha csak az ételről tudta, hogy bizonyosan jogos úton került az asztalra, így szólt: „Ma csak ennünk szabad.” Ha mindkettő bizonyosan jogos szerzemény volt, gyermekded örömmel tapsolt két kezével s vígan jelentette társnőinek: „Ma jó dolgunk van, ma ehetünk is, ihatunk is.” Természetes, hogy ez a szigorú életmód újabb szálka volt azok szemében, kik szerették volna, ha lármás tivornyáikban maga a fejedelmi pár mutat példát.

És ezek a titkos ellenségek csakhamar alkalomra is találtak, hogy bosszújuk hevét Erzsébeten lehűtsék.

1227-ben Lajos II. Frigyes császárral együtt keresztshadjáratra indult, de még ugyanezen év szeptemberében a keresztes hadak közt dúló járványos betegség áldozatává lett. A halálhír nemcsak hogy majd megszakasztotta az özvegységre jutó ifjú tartománygrófné szívét, hanem szabad teret nyitott rosszakaró ellenségei dühének is, kik már most a képzelhető legméltatlanabb módon bántak vele. Sógora, Lajos utódja az uralkodásban, csak azon feltétel alatt akarta Wartburg várában megtérni, ha felhagy gyónatója ételtilalmának betartásával; erre azonban Erzsébet önhatalmúlag nem állhatott rá. Hozományát pedig egyszerűen elrabolták tőle, s így a várban nem volt többé maradása. Úgy bántak vele, hogy e bánásmód egyenes kiüzetéssel volt egyenértékű. Erzsébet nem panaszkodott és nem követelözött: még azon 1227-ben télvíz idején szolgálóival együtt elhagyta a várat. Ezzel megkezdődik Erzsébet, a földönfutóvá lett ifjú királyi hölgy hősi életének második és az eddiginélszázszorta sanyarúbb, de egyúttal százszorta magasztosabb szaka.

Az első éjszakán, melyet a koldussá lett királyleány a váron kívül töltött, düledező, hasznavehetetlen sertésöl lett éjjeli szállása. Éjfélkor elment az eisenachi

ferencrendi barátokhoz, kiknek megtelepítésében neki is része volt, s a hajnali zsoltosma után arra kérte a barátokat, hogy az őt ért csapásokért hálából Te Deum-ot énekeljenek az Istennek. Másnap utána küldték három kis gyermekét is a nyomorba. Egy paphoz fordult segítségért, aki szerzett is számára lakást, de oly házban, melynek tulajdonosa Erzsébet régi ellenségei közé tartozott s aki oly durván bánt vele, valamint gyermekeivel s kísérő társnőivel, hogy Erzsébet csakhamar kénytelen volt „búcsút mondani a falaknak, melyek eső és szél ellen védelmezték.” Visszatért tehát a ronda lakáshoz, a sertésólhoz, melyben már első éjszaka megvonult; gyermekeit pedig távoli ismerős családokhoz küldte, nehogy éhen vesszenek nála. A szűkölködéshez még a sötét hálátlanság is járult. Egy öregasszony, kit Erzsébet egyszer betegségében ápolt s megajándékozott, találkozott egykori jóltevőjével, amint ez éppen át akart menni valami sáros átjáróúton, ahol csak kövek voltak a sárba vetve az átkelők számára. Az öregasszony nem akart kitérni és zsémbes szavakkal lökte félre Erzsébetet, ki elcsúszott s a mély sárba esett. E súlyos sértés dacára Erzsébet nevetve kelt fel és szemrehányás nélkül, vidáman tisztogatta meg ruháját. Semmi sértés, semmi nyomorúság nem ronthatta meg a belsejében lakozó mennyei békét, mely hősiességének már ez életben méltó jutalma volt.

Időközben egyik rokona, *Matild*, egy Würzburg melletti női bencés-kolostor apátnője, értesült Erzsébet sorsáról s részvéttől indítva, kísérő társnőivel együtt Bambergbe vitette, hol *Ekkert* püspök, Erzsébet nagybátyja lakott. Ekkert Erzsébetet új házasságra akarta rábeszélni; ez azonban fogadalmához híven állhatatosan ellenkezett. „Ha másképp nem szabadulhatok meg a házasság elől, — mondotta, — levágom az orromat; így majd a rút asszonyra, tudom, nem fog vágyódni senki.”

Bambergben találkozott azon menettel, mely Lajos hült tetemeit hazafelé szállította. Heves fájdalmában

Erzsébet zokogva borult a holttestre, midőn megmutatták neki. De Isten akaratán való megnyugvása még nagyobb volt, mint fájdalma. „Uram Istenem, — szólt végre, erőt véve könnyein, — köszönöm neked, hogy férjem tetemét látnom engedted s ezzel vigaszomra voltál. Te tudod mennyire szerettem őt. De azért mégsem bánom, hogy a szentföld felmentéseért vitt harcba a te szolgálatodnak áldozata lett. Ha visszakaphatnám őt, az egész világot odaadnám érte, még ha holtig kellene is koldulnom vele együtt. De akaratod ellenére, Uram, — te vagy a tanum benne, — egyetlen hajamszála árán sem kívánnám visszaszerezni. Őt is, magamat is kegyelmedbe ajánlom: legyen meg rajtunk és velünk a te szent akaratod!”

Mivel Ekbert püspök kívánsága dacára is állhatatosan vonakodott férjhez menni, csakhamar ismét teljesen magára volt hagyatva s a legnagyobb nyomorban élt. Szenvedéseinek híre a pápához is eljutott, s IX. Gergely sürgősen megbízta Marburgi Konrádot, hogy a szegény fejedelmi özvegyről gondoskodjék. Konrád közbenjárására a hűtlen rokonok végre kiadták hozománya egy részét, körülbelül 2000 ezüst márkát, melyből Erzsébet mindjárt aznap vagy 500 márkát osztott szét a szegények közt. Szívesen odaadta volna mindenét s fogadott volna örök és tökéletes szegénységet, ha Konrád meg nem tiltja. Így beérte azzal, hogy egykori magasrangú életének színhelyét és számos ismerősét s tisztelőjét Istennek áldozva, elhagyta Wartburg vidékét és Konrádot követve, idegen tájra: Marburgba, Hessen nyugati szélére vándorolt. E hely akkor csak a várból s néhány házból állt; későbbi jelentőségére csak Erzsébetünk útján tett szert. Itt Marburgban vette fel Erzsébet hű szolgálóival együtt a ferencrendi apácák szürke öltözetét és 1228 nyarán kórházat alapított, melyben ő maga, mint „Erzsébet-nővér”, ahogy Konrád nevezi, ápolta a betegeket, maga is folytonos inséggel küzdve.

IV.

A végső áldozatok. A megdicsőülés.

A megfoghatatlan szigorú Konrádnak még mindez nem volt elég. Hogy Erzsébetet még keményebb próbára tegye, hű szolgálóit, kik vele eddig mindenben megosztották a száműzetés és nyomor szenvedéseit, eltávolította tőle, még pedig nem egyszerre, hanem egyiket a másik után, hogy így az elválás fájdalmait Erzsébet részenként szenvedje át. A hű szolgálók helyébe két durva, zsémbes vénasszonyt rendelt melléje, kik Erzsébetet inkább szolgálójuknak, mint úrnőjüknek tekintették, s kik mellett Erzsébet élete a legmagasabb fokú türelem és alázatosság folytonos gyakorlatává vált.

Mindez Erzsébetnek sok sóhajtásába és könnyébe került ugyan, de egyébként teljesen megfelelt hő vágyának, hogy minél teljesebben s áldozatosabban szolgálhasson Istennek. Szomorúságát iparkodott elfojtani, hogy vidáman hozza meg az áldozatokat. „A jó Istent nem illik sötét arcunkkal elijesztenünk, mondogatta; amit adunk, adjuk neki örömmel és vidáman.” Csak midőn Konrád a legérzékenyebb tilalmat szabta rá, megtiltván neki legkedvesebb foglalkozását, az alalmazást is: csak akkor találta túlságos nehéznek az áldozatot és fájdalmába belebetegedett.

Egyébként Konrád maga is túlságosnak találta Erzsébet buzgalmát és mérséklőleg lépett fel. Egyszer megtiltotta, hogy egy bélpoklos leánykát ápolás céljából folyton magánál tartson. Másszor megtiltotta, hogy a szegények kedvéért önmagától vonja meg a szükségst. Ha helyel-közzel Erzsébetben e tilalmak ellenére túlcsapott a buzgóság tüze, Konrád szigorú büntetéssel, az akkoriban elég szokásos ütlegekkel is sujtotta. Erzsébet ilyen alkalmakkor örömét fejezte ki afelett, hogy a szenvedő Udvözítőhöz hasonló lehet; egyszer például, midőn Irmengarddal együtt ilyenmű fenytetésben részesült, így szólt: „Ilyesmit örömmel kell elviselnünk; olyanok vagyunk, mint a nádszál a folyóban: ha a víz

magasra nő, lehajtja s meggörbíti a nádat; ha aztán ismét apadás áll be, a nád is újra felegyenesedik és szépen tovább nő. Így kell nekünk is néha megalázkodnunk és lesujtanunk, hogy aztán újra felkeljünk és vidáman, új kedvvel szolgáljuk az Urat." Akaratereje azonban csakhamar diadalmaskodott legszentebb hajlamain, külön engedély nélkül már beszélni sem akart régi kedves szolgálóival, Gudával és Isentruddal, midőn ezek meglátogatták.

Atyja, II. Endre magyar király szintén értesült róla, mily mostoha sorsban él leánya messze, idegen földön. Azonnal útnak indított egy főurat számos követ-séggel Marburg felé, hogy Erzsébetet hazahozassa. A király megbízottját elfogta az ámulat, midőn a királyleányt foltozott ruhában, rokka mellett találta. Erzsébet megköszönte jóindulatukat, de nem volt rávehető, hogy hazatérjen. Ő már lemondott e világról s egyedül betegeinek és szegényeinek kívánt élni. „Nem szeretek többé semmit, csak az Istent”, — mondá és joggal szolt így. Naphosszat Isten szeretetébe s az isteni dolgokról való elmélkedésbe merült. Megesett, hogy főzés közben is úgy elmélyedt imáiba, hogy szikra esvén reá, ruhája tüzet fogott s ő ezt csak akkor vette észre, midőn környezete rémülve figyelmeztette a veszélyre. A józan és ilyes dolgokban szívesen kételkedő Konrád maga tanuskodik róla, hogy Erzsébet ima közben gyakran elragadtatott s ilyenkor az elragadtatás után sokáig semmiféle eledelt nem vett magához.

Végre azonban eljött az áldozat beteljesedésének órája is.

1231-ben Konrád veszedelmesen megbetegedett s megkérdezte Erzsébetet, mit fog tenni, ha ő meghal. Mint Konrád utóbb felgyógyulván, bizonyította, Erzsébet ezen alkalommal határozottan kijelentette, hogy ő fog előbb meghalni, nem Konrád.

Négy nappal e kijelentés után Erzsébet komoly jellegű betegségbe esett. A tíz hét, melyet betegágyon töltött, végső jelenete volt egy szakadatlan áldozatokban s az önfeláldozó szeretet munkáiban töltött élet-

nek, békés alkonypírja egy szép napnak, melynek minden percét a hősies isten- és emberszeretet sugarai aranyozták be. Betegeiről még halálos ágyán is gondoskodott: egy kisiút, ki csúnya bőrbetegségben szenvedett, még akkor is ápolt s mindvégig közvetlen közeliében tartott, mikor maga már a sír szélén állt s más senkit sem fogadott többé.

Halála közeledtét érezvén, a végsőről is lemondott szegényei javára, amivel még bírt: felkérte Konrádot, hogy ami kevés holmija halála után marad, ossza szét a szegények között, őt pedig csak abban a rongyos ruhában temettesse el, amelyet az utóbbi időben viselt.

1231 november 16-án, vasárnapi napon Erzsébet meggyónt és áldozott — utoljára.

Egész napestig sokat beszélgetett még istenes dolgokról, főképp az evangélium azon részletéről, mely Lázár feltámasztását mondja el, s arról, hogyan sírt az Udvözítő. Midőn szavai néhány jelenlevő szerzetest könnyekre indítottak, így szólt hozzájuk: „Ne engem sirassatok, inkább magatokon sirjatok.” Ezután elhallgatott. Azonban környezete úgy érezte, mintha a haldokló hangját tovább is hallaná, és szájából — bár ajkai csukva voltak — kimondhatatlanul édes, elbájoló ének hangzanék feléjük. Álmélkodva kérdezték meg a haldoklót e sajátságos jelenség felől. „Nem hallottátok őket? — felelte átszellemülten, — nem hallottátok-e, hogyan énekeltek velem?” Estétől éjjelig a boldog nyugalom és mély áhítat arckifejezésével feküdt ágyán csendesen. Éjjélkor újra megszólalt: „Ez az óra, — mondá, — melyben a Szűz szent Fiát szülte”; mire még egyszer Istennek ajánlotta mindazokat, akik ágyát körülállták és november 17-ének kora hajnalán csendesen elszenderült. Csak huszonnégy évet élt, de e rövid élet az önfeláldozás és szeretet műveivel volt telítve.

Halálával mintegy egy csapásra elnémult a gúnyolódás és leszólás hangja. Sírja csakhamar vallásos tisztelet tárgya lett. Főrangúak és köznép ezrével zarándokoltak hozzá s számosan csodálatos módon

találtak nála enyhülést, gyógyulást és vigasztalást. Marburgi Konrád s Erzsébetnek előbb erőszakoskodásairól hírhedt, most azonban a csodás jelenségek láttára megtért sógora, Konrád, nagy buzgalommal szorgalmazták Erzsébet szenttéavatását, mely ritka gyorsasággal már 1235 június 1-én végbe is ment.

Ezen a napon Marburg rendkívül sajátos fényes ünnep színhelye volt. Számos fejedelem és óriási néptömeg jelenlétében vették ki Erzsébet testét eddigi koporsójából, mely a tőle alapított kórház templomában feküdt; maga a büszke Hohenstaufi II. Frigyes császár, ki ekkoriban jobbérzelmű volt, ferencrendi ruhában és mezítláb járult a koporsóhoz s úgy emelte le róla az első követ; majd a szent test fejére is ő illesztette rá az aranykoronát. A tiszteletreméltó tetemeiket erre rendkívül értékes szekrénybe tették. A csodálatos hösnőnek ama nagyszerű, teljesen tiszta korai-gótstílusú templommal emeltek méltó emléket, melyet az 1235-ik évben kezdtek Szent Erzsébet tiszteletére építeni s melynek alapkövét Erzsébet sógora, Konrád tette le. Az épületet Németországnak máig nevezetes építészeti remekművét, 1283-ban fejezték be és szentelték fel.

E templom falai, a gyönyörű sírkápolna és a drágakövekkel valóságban elborított koporsó őrizték az Árpádház szent sarja tetemeit, ki évről-évre általánosabb tisztelet tárgya lett; míg végre háromszáz évvel utóbb a hitújítás hőseinek barbár érzülete a drága hamvak százados nyugalma szentségtörő kézzel meg nem zavarta. Hesseni Fülöp, Luther egyik legelső híve, kit a protestánsok mai napig „nagylelkű Fülöpnek” nevezgetnek, féltékenységből, nehogy nagy ősanjának tisztelete a protestantizmus terjedésének útjában álljon, 1539-ben elhordatta a szent tetemeiket: erőszakkal feltörette a koporsót, saját kezével kiragadta a vörös selyembe burkolt csontokat s mivel azon reményében csalatkozott, hogy a koporsóban arany- és ezüstkincseket fog találni, bosszúságában durva zsákba hányatta s várába vitette Erzsébet földi maradványait. Midőn 1548-ban a szent ereklyéket a tarto-

mánygrófnál hivatalosan lefoglalták, nagyrészüket már rég elveszett; a megmaradt ereklyéket elkérték különféle helyekre s így a marburgi szép Szent Erzsébet-templomba semmi sem került vissza. Egyébiránt időközben a gyönyörű szentegyházat és sírkápolnát, melyet katolikus kegyelet emelt a szent emlékének, amúgy is lefoglalták a szentek tiszteletét elítélő protestánsok s többé a katolikusoknak vissza nem adták. A templom és a sírkápolna üres tehát; a látogató hiába keresi benne a szent hamvakat, vagy akár csak a kultuszt is, melyet Erzsébet egykor ezen a vidéken oly buzgalommal gyakorolt. A katolikusok csak a kutat mutogatják, melynél Erzsébet térdénállva szokta egykor szegény betegeinek ruháit mosogatni.

De ha drága földi maradványait és marburgi templomát elvesztettük is, emléke hő szeretet és kegyelet tárgyaként él a katolikus nép szívében az egész világon. A legszebb értelemben vett nőiesség, a szívtisztaság, az irgalom és keresztényszeretet, a mennyei áhítat és hősi béketűrés azon szelleme, mely Árpád-házunk e dicső sarjadékát a keresztény nővilág egyik legnépszerűbb szentjévé teszi, immár ezer és százezer nemes női szívet tanított meg önfeláldozó és önfeledő isten- és emberszeretetre. Első helyen áll ezek között IV. Béla királyunk dicső leánya, a Nyulak-szigetének, ma Margit-szigetnek hősnője: *Boldog Margit*, ki Erzsébetnek unokahuga s kiről a krónikák feljegyezték, hogy az életszentség elérésében az a forró vágy lelkesítette, hogy minél hasonlóbba legyen szent nagynénjéhez.

A bizodalmas, kegyeletes tiszteletnek, mellyel a nép Erzsébetünk iránt kezdettől fogva viseltetett, egyszerűségében is gyönyörű tanujele az ősrégi Erzsébet-zsolozsma himnusza:

Ave gemma speciosa,
Mulierum sidus, rosa,
Ex regali stirpe nata,
Nunc in coelis coronata.

Salve, rosa pietatis,
 Salve flos Hungariae;
 Salve, fulgens margarita
 In coelesti sede sita.

Roga Regem maiestatis,
 Ut nos salvet hodie,
 Lumen mittens caritatis
 Ac coelestis gratiae!

✱

Égnek gyöngye, hön köszöntünk,
 Nők csillaga, nők rózsája,
 Királyleány itt közöttünk,
 Fent díszít ég koronája.

Rózsája a buzgalomnak,
 A magyar nép szép virága,
 Ékköve az égi honnak,
 Menny öröme, föld világa.

Kérd az Istent, hogy ránk hintse
 A szeretet s kegy sugárát
 S gyermekeit hűn segítse
 Elérni az üdv hazáját!

(Rosty fordítása után.)

V. ö. E. Michael S. J.: Geschichte des deutschen Volkes vom 13. Jahrhundert bis zum Ausgang des Mittelalters. (Freiburg, Herder, 1897. s k. I.), II. kötet, 205. s k. I. — Ch. Montalembert gróf: Sainte Élisabeth. (Paris, 1836.) 2. kötet. — É. Horn: Sainte Élisabeth de Hongrie. (Paris, 1902.)

Az Oltár előtt.

Az „Ész“ istennője.

Az éppen most lefolyt század közepén sokszor lehetett Trierben egy igen-igen megtört, meghajlott öregasszonyt látni, aki egyik templomból a másikba vonszolta magát s az elmenőket rendkívül alázatos, szomorú hangon köszöntgette, miközben hajlott derekát még mélyebbre hajtotta:

— Dícsértessék az Úr Jézus Krisztus!

Ki volt ez az asszony?

Egyike volt egykor azoknak a fiatal nőknek, akiket a francia forradalom a múlt század végén a párisi Notre Dame székesegyház főoltárára emelt s az Ész istennőiként tömjénezett, imádott. Az „Ész istennője“ évtizedeken át mint a közszájalom tárgya megalázott alakban volt kénytelen hirdetni az emberi kevélység dőreségét, midőn mint összetöpörödött koldus, egyebet alig bírt mondani, mint hogy:

— Dícsértessék az Úr Jézus Krisztus!

A történelem ezer példával igazolja, hogy így jár az „Ész“, a „tudomány“ mindig, valahányszor az Isten ellen föllázadott.

Valami az emberi félelemről.

Az innsbrucki egyetem hallgatói közt volt néhány év előtt egy jogász, akinek szívéből nem bírta a világ láza az erkölcsöt s hitet kiűzni: jogász korában is csak úgy járult minden héten a szentségekhez, mint azelőtt. Azonkívül ismeretes volt róla, hogy soha nem ivott több sört, mint két pohárral. Természetesen cél-táblája is volt a csipkedésnek, bosszantásnak, főleg

azok előtt, akik a szellemesség netovábbját a gúnyban találják. A fiatalember sokáig tűrt csendesen. Egyszer végre mikor barátságos poharazás közt valaki megint nevetség tárgyává tette azt, hogy hetenkint megáldozik és hogy soha két pohárnál több sört nem önt a nyelve mellé: fölállt a derék jogász és bátor büszkeséggel így szólt:

— Bajtársak! Hogy mennyi sört iszom, azt nem tőletek kérdezem, hanem a szomjamtól; és hogy hány-szor megyek gyónni, azt sem tőletek kérdezem, hanem az Úr Istentől és a lelkiismeretemtől! — ezzel odavágta a cerevisia-sipkáját az asztalra és otthagytá őket.

Mi történt? A bátor szó hamar eszükre hozta a társakat; sajnálták volna, hogyha ezt a szilárd jellemű s különben is kiváló fiatalembert elvesztenék körükből; azért hamarosan küldöttséget menesztettek utána, szépen bocsánatot kértek tőle, s a fiatalember ezentúl békén vallhatta meggyőződését.

Nem szebb-e az ilyen bátorság, mint az a szerencsétlen emberi félelem?

Az igazán katolikus tábornok azt írta a fiának, aki arról panaszkodott, hogy sok kellemetlenség éri vallásossága miatt:

— Fiam! Tűzd föl magasra a kereszt zászlaját és 24 óra alatt mindenki tudja, kivel van dolga! — Tűzük föl magasra a zászlónkat, mutassuk meg hímezetlenül, hogy büszkék vagyunk hitünkre, melynek annyi nagy szellem hódolt! És mutassuk meg azt is, hogy semmikép sem vesszük számba azt, ha valaki gúnyol. Ugatás nem hallatszik az égből! Hiszen gúnyolni könnyű, rémítően könnyű: minden utcagyerek képes rá; nem kell ahhoz más, csak egy kis tudatlanság és jó adag léhaság.

Egy nagy államférfiú ejté e büszke mondást: „Egész Európa nem imponál nekem!”

Nos a katolikus ember meg így szólhat: „Nekem meg az egész világ nem imponál, ha arról van szó, hogy vallásomat gyakoroljam!” Ha a gúnyolódók lát-

ják, hogy nem törődünk velük, megvetjük őket: majd maguk elhátrálnak.

Egy tisztí összejövételen néhány tiszt jól megszapulta a vallást, főleg a gyónást. Látszólag az egész tisztí társaság ezekhez csatlakozott s a tréfálkozást közösen folytatták; jórészüik természetesen csak azért, hogy a többi ki ne gúnyolja őket. Egyszer csak föláll a dandárparancsnok, ki az összes jelenlévő tisztetek közt a legtekintélyesebb volt, s így szól: — „Uraim, én holnap a húsvéti szentségekhez járulok; remélem, önök is elkísérnek!”

Másnap egy sem hiányzott a tisztetek közül Természetesen: látták, hogy náluknál tekintélyesebb ember is vallásos, és hogy olyan is megy gyónni, akit egyszerűen nem lehet kigúnyolni vagy megmosolyogni, s azonnal eltűnt az emberi félelmük.

Ha nem tehetünk is úgy, mint ez a dandárparancsnok: de arról mindenesetre gondoskodhatunk, hogy jellemünk olyan legyen, hogy tiszteletet keltsen, s a gúnyolódást lehetetlenné vagy teljesen hatástalanná tegye.

És ha mégsem kerülhetjük el a kellemetlenségeket, mikkel az istenes élet főleg manapság jár: gondoljuk meg, hogy attól semmi sem függ, mint ítélnék rólunk az emberek, kik ma élnek és holnap a férgek oszladékává lesznek; de attól igen is sok függ, hogy ítéel felőlünk az, aki szigorú bíránk lesz, aki nemcsak kinevet vagy kigúnyol, hanem az örök kárhozat lángjaiba vet, ha nem járunk az Ő kedvében.

Szentség és kegyelem.

A „szentség” szót a magyarban háromféle értelemben használjuk. Jelenthet ez a szó egyéni, természetfölötti kiválóságot („életszentség”), erkölcsi tökéletességet, Istennel való teljes kapcsolatot s egyesültséget, jelentheti azonban azt, amit latinul sacramentumnak (görögül: mysztérionnak) nevezünk, azaz olyan látható tárgyat vagy cselekményt, amelyhez Krisztus Urunk

rendeléséből mint hatékony jelképhez bizonyos természetfölötti hatások vannak fűzve: s jelentheti végül — egész szűk értelemben — a legkiválóbb „sacramentum”-ot, az Oltáriszentséget. Általában az egyházi nyelvben a második értelemben használjuk a „szentség” szót s itt is ilyen értelemben vesszük.

Mi hát a szentség? Mint a katekizmus mondja: Krisztus Urunktól rendelt oly látható jel (tárgy vagy cselekmény), amely a lélekben Krisztus rendelkezésénél fogva természetfölötti kegyelmi hatást idéz elő. Ez a kegyelmi hatás, mint maga a kegyelem, kétféle: a megszentelt malasztnak létrehozása vagy növelése a lélekben és a segítő kegyelmek (lelki erő, isteni sugallatok és indítások) közlése. Ez a kegyelmi hatás magához a Krisztus rendelte jelképhez van fűzve (a keresztségnél pl. a víznél való leöntéshez s a keresztelés szavaihoz), úgy, hogy nem a szentségben részesülő ember lelki hangulatának vagy ájtatosságának a műve (opus operantis), hanem magáé a jelé vagy cselekményé (opus operatorum) s azon keresztül Krisztusé. A szentséget felvevő ember lelkiállapota, ájtatossága, felkészültsége stb. csak feltétele a szentségben való méltó és eredményes részesülésnek, nem pedig létrehozó oka.

Krisztus Urunk, mint azt az evangéliumból, az Apostolok irataiból s az Anyaszentegyháznak mindenkor azonos és változatlan hagyományából (tanításából és hitéből) tudjuk, összesen hét ilyen szentséget rendelt. Ezek: a keresztség, bérmlás, Oltáriszentség, töredelem, szentkenet, egyházirend és házasság. Ezekről főleg a következőket kell megjegyeznünk:

A szentségek közül kettő: a keresztség és a töredelem szentsége az úgynevezett „holtak szentségei”, amennyiben éppen arra vannak rendelve, hogy lelki halál — a bűn — állapotából lelkünket a természetfölötti élet állapotába átvezessék. A keresztség letörli lelkünkön az áteredő bűnt s amennyiben személyes bűnt is elkövettünk (a felnőtt állapotban keresztkedőknél) a személyes bűnöket is; bevezet az „Isten országába”, azaz az Anyaszentegyháznak tagjai közé

s megadja nekünk az istenfiúság kegyelmét, vagyis a megszentelő malasztot: azt az állapotot, amelyben Istennek nemcsak teremtményei és szolgálai vagyunk, hanem fogadott gyermekei, a természetfölötti örök boldogság örökösei. A töredelem szentsége pedig a kerestség után elkövetett személyes bűnöktől tisztít meg minket, s amennyiben azok által az istenfiúságot is elvesztettük („súlyos” vagy „halálos” bűnök), ezt ismét visszaadja nekünk.

*

Az élők szentségei közül (amelyeket azért nevezünk így, mert a már meglevő kegyelmi életet gyarapítják bennünk, amelyeket éppen azért csak kegyelmi állapotban szabad felvennünk, vagyis: ha súlyos bűnben vagyunk, előbb meg kell gyóznunk), a bérálás mindenekelőtt a kerestség kegyelmének kiegészítésére való rendeltetése, hogy hitünk bátor megvallására s gyakorlására erősítsen minket. Az élők szentsége közt a legmagasztosabb s legnagyobb gyakorlati jelentőségű az *Oltáriszentség*, azaz Krisztus teste és vére, istensége s embersége, amint az átváltoztatás által a kenyér és bor színe alatt lelkünk táplálására s erősítésére jelen van. Az Oltáriszentségben az áldozás által részesülünk, melyben Krisztus testét s vérért (mely természetesen a kenyér színe alatt is jelen van) lelki táplálékul magunkhoz vesszük. Az Oltáriszentség növeli bennünk az istenifjúság kegyelmét s azonkívül a segítő kegyelmekben s részesít, melyekre szükségünk van, hogy az élet kísértései között büntetlenül megálljunk. A szentáldozásról külön hangoztatja Jézus, hogy általa „élet lesz bennünk”, azaz lelkierő és ellenállóképesség a bűn leküzdésére. A szentáldozás gyakori vétele tehát a legjobb eszköz a kísértések legyőzésére, az érzékiség s a szenvedélyek leküzdésére, lelkünk tisztántartására. Minél többször táplálkozunk a csodálatos „kenyérrel”, annál igazibb keresztények vagyunk, annál magasabb lelkiéletet élünk, annál szorosabban forrunk össze Krisztussal. Ezért

ajánlja az Egyház a gyakori, sőt mindennapi áldozást már a gyermekkorban is, mielőtt a gyermek az Oltáriszentséget csak némileg is megérteni tudja. Hogy egy gyónás után hányszor járulhatunk a szentáldozáshoz, erre nézve tanácsos lelkiatyánkat megkérdezni.

*

A *szentkenet* (amelynek nem egészen helyes elnevezése „utolsó kenet”), máskép a „betegek kenete”, arra van rendelve, hogy súlyos betegség esetén lelki és testi erősítésünkre legyen s bennünk a bűnnek minden maradványát, tehát a büntetések is letörölje. Végzetes tévedés azt hinni, hogy a szentkenetet csak az utolsó percben, szinte már a halál torkában kell felvenni mint amely után már más nem is következhetik, mint a halál. Ellenkezőleg: a szentkenet nem éppen a haldoklók, hanem általában a súlyos betegek számára való s nem hogy a halált siettetné, sőt éppen testi megerősödésünket is természetfeletti erővel munkálja. Nagyon sok esetben a szentkenet után hirtelen testi gyógyulás áll be s minden esetben nagy testi és lelki megkönnyebbülés. Azért minden jó keresztény, mielőtt komolyabban megbetegszik, még ha a halálra komolyan gondolni sem kell, papot hivat s testi-lelki megerősödéséért s legjobb vigasztalóul felveszi a Krisztus rendelte betegek szentségét.

Az egyházi rend vagy papszentelés, illetőleg szerpappá, pappá vagy püspökké szentelés a benne részesülőket Krisztus fölkent papjaivá, az apostolok utódaivá, Krisztus tanító, megszentelő és lélekkormányzó hatalmának részeseivé avatja.

*

A *házasság* szintén kétféle kegyelmet művel: gyarapítja a házastársakban az istenfiúság kegyelmét s megadja nekik a külön jogcímet az Isten segítő kegyelmeire és áldására, hogy egész házaseletük folyamán híven megfelellessenek kötelességeiknek egymás és gyermekeik iránt, hogy boldog, nyugodt és Isten-

nek tetsző házaseletet élhessenek. A házasság szentségénél az a különleges, hogy azt nem a pap nyújtja a híveknek, mint a többi szentséget, hanem a házasságra lépők maguk: azzal, hogy az Anyaszentegyház színe előtt s a törvényes lelkipásztor jelenlétében házashüséget ígérnek és szerződést kötnek egymással, egyúttal a házasság szentségét szolgáltatják ki egymásnak. A házasság szintén az élők szentsége lévén, azt a kegyelmi állapotban kell felvennünk, azért előtte gyónni (és áldozni) megyünk. A házasságnak mint szentségnek érvényességéhez, ha katolikus felekről van szó, szükséges, hogy katolikus pap előtt köttessék; ugyanez áll (1918 május 19. óta) a vegyes házasságokról is. A polgári házasság magában véve, valamint a polgári elválás is az Anyaszentegyház előtt semmis és érvénytelen. Az érvényesen megkötött egyházi házasság felbonthatatlan; ha egyes indokolt esetekben megengedhető is, az ágytól, asztaltól való szétválás, azaz az együttlakás megszüntetése, a házastársak — míg csak valamelyikük el nem hal — nem szabadok s nem léphetnek érvényesen új házasságra.

A szentségek közül a keresztség okvetlenül szükséges az üdvösségre (legalább a vágy-keresztség), a töredelem is azokra nézve, akik csak egyszer is súlyosan vétkeztek; az Oltáriszentség vétele minden felnőttre nézve s főleg halálos betegség esetén kötelező; vétkezik az is, aki megvetésből vagy hanyagságból nem veszi fel a bérálás szentségét vagy súlyos betegségben a szentkenetet.

*

A gyónás a töredelem szentségének egyik része; tágabb értelemben: maga a töredelem szentsége. Töredelem annyi: mint bűnbánat. Krisztus Urunk nagyon jól tudta, hogy ingatag, bűnre hajló emberek vagyunk s a legjobb akarattal eltökéljük is magunkat Isten hű szolgálatára, a kísértések között és az élet forgatagában könnyen kisebb-nagyobb vétkekbe esünk. Megváltói működése tehát nem lett volna teljes, ha vég-

telen irgalmában nem gondoskodik olyan eszközről is, mellyel az újra és újra vétkező ember újra és újra megnyerhesse az ő kegyelmét és bocsánatát. Ez az eszköz a töredelem szentsége.

A töredelem szentségében leglényegesebb a bánat, melynek természetes kiegészítő része az erős fogadás; lényeges továbbá a bűnök bevallása, vagyis a gyónás is, hacsak betegség vagy más oknál fogva a gyónás elvégzése nem lehetetlen. A töredelem szentségének kiegészítő része az elégtétel, melyet a gyóntató-
 atya szab ránk, hogy bűneink büntetését részben ezáltal is levezekeljük. Mielőtt azonban a gyónáshoz indulunk, meg kell vizsgálnunk lelkiismeretünket s ezt legjobban a Szentlélek segítségül hívásával kez-
 hetjük.

A bánat lehet tökéletes vagy tökéletlen; tökéletes bánat az, ha bűneinket nem annyira a büntől való félelemből, mint inkább Isten iránti szeretetből bánjuk meg; tökéletlen pedig, ha azért bánjuk, mert velük az örök boldogságot elvesztettük s az örök kárhozatot megérdemeltük. A gyónás érvényességéhez elég éppen-
 séggel a tökéletlen bánat is; a tökéletes bánat azonban természetesen sokkal magasabb értékű s az a nagy előnye is megvan, hogy általa bűneink bocsánatát azonnal elnyerjük. Ez ugyan nem ment fel rendes körülmények között a gyónás kötelezettségétől, de szükség esetén, pl. halálos veszedelemben, ha önhibánkon kívül már meg nem gyónhatunk, a gyónást is pótolja. Ezért is tanácsos a tökéletes bánatot minél gyakrabban, főleg este lefekvés előtt, vagy ha életveszélyben forgunk, felindítani.

Az igazi bánattal szükségkép együtt jár az erős fogadás, melynek mint a bánatnak, az összes súlyos bűnökre ki kell terjeszkedni s oly erősnek kell lennie, hogy inkább bármiről, akár az életünkről is készek legyünk lemondani, mint Istent súlyos bűnnel ismét megbántani.

Ha valaki csak bocsánatos bűnöket követett el, annak legalább egy (bocsánatos) bűnét meg kell bán-

nia, máskülönben gyónása érvénytelen volna. Mert bánat nélkül érvényes gyónás nincsen.

A gyónásban magában lényeges, hogy a gyónó minden súlyos bűnét meggyónja, még pedig a számmal együtt (hogy hányszor követte el) s azon körülményekkel együtt, melyek a bűn nemét esetleg módosítják. Nem elég pl. azt gyónni, hogy „vasárnap saját hibámból misét mulasztottam“, vagy hogy „tisztátlan gyönyörködésekbe beleegyeztem“, hanem azt is meg kell gyónnom, hány alkalommal mulasztottam el (önhibámból) a vasárnapi misét, hányszor egyeztem bele a tisztátalan gyönyörködésekbe stb. Ha pontos számot tudok, pontosan meg kell mondanom: háromszor, vagy tizszer stb.; hacsak nagyjából emlékszem, legalább annyit kell mondanom, hogy kb. hányszor követtem el, pl.: „körülbelül ötször“ vagy: „körülbelül hetenkint“ stb. A bűn nemét módosító körülményekre nézve, ha valaki pl. lopott, de a templom vagyonából, ezt a körülményt külön ki kell emelnünk; ha bűnös kívánságokat táplált, de rokonnal, házasságban levővel, Istennek szentelt személlyel szemben, stb. ezt is külön meg kell említenie.

Ha a gyónó valamely súlyos bűnét önhibáján kívül a gyónásból kihagyta (pl. kifelejtette), ezzel gyónása még nem válik érvénytelenné s áldozni is mehet, még ha közben az elfelejtett bűn eszébe jut is; ilyenkor elég, ha legközelebbi gyónásában pótolja a mulasztást. Ha azonban a gyónó valamely súlyos bűnt önhibájából hagyott ki, gyónása érvénytelen és szentségtörést követett el; ha pedig így meg is áldozik, áldozása újabb szentségtörés. Az ilyennek legközelebb mindazon súlyos bűnét meg kell gyónnia, amelyet legutóbbi érvényes gyónása után elkövetett és a szentségtörést is.

Időnkint főleg a szentgyakorlatok alkalmával, nagy betegségben, vagy ha valaki eddigi gyónásaival nincs teljesen megelégedve, ajánlatos összefoglaló, egyetemes gyónást is végezni, esetleg egész életünkről életgyónást; de erre kötelezve csak az van, aki

biztosan emlékszik rá, hogy valamelyik gyónása szent-ségtörő gyónás volt és még nem hozta helyre. Aggályos lelkiismeretűeknél azonban a gyónások ismételtetése éppen nem tanácsos.

Gyónás után alkalmas időben elvégezzük az elégtételt. Nem vagyunk azonban kötelesek az elégtételt még aznap vagy éppen az áldozás előtt elvégezni.

Mi a szentmise?

Mi a szentmise? A szentmise lényegében ugyanaz, mint a keresztdózat: Krisztus Urunk önfeláldozása, a keresztdózat folytonos megismétlése az emberiség üdvéért. Nem szenvedéssel és nem vérontással történik ez a megismétlés, hanem titokzatosan és élő jelképben; de mégsem csak jelképben, hanem ugyanazon hatóerővel és értékkel is Isten előtt. A szentmise Krisztus keresztfán bemutatott áldozatának állandó folytatása; maga a keresztfán bemutatott cselekmény, amint titokzatosan és vérontás nélkül tovaél az Egyházban s eleven valóságként napról-napra megújul a szemünk előtt. A szentmiseáldozat, vagyis az a legfőbb istentiszteleti cselekmény, amelyben Krisztus önmagát áldozatul ajánlja fel Istennek, azaz mintegy megsemmisíti önmagát, hogy ezáltal Istent dicsőítse, neki hálát adjon, tőle számunkra kegyelmet nyerjen s bűneinkért engesztelést nyújtson. A kereszten bemutatott első áldozattal Krisztus Urunk általában megnyerte az emberiség számára a bűnök bocsánatát, de hogy ebben a bocsánatban a megváltás gyümölcseiben egyenkint és tényleg részesüljünk, erre való a kereszthalál gyümölcseinek reánk alkalmazása: a szentmise. A szentmise tehát végtelenül fontos és hasznos dolog, hitéletünknek középponti része: a megváltás összes hatásai voltaképp általa jutnak el lelkünk birtokába.

Ezért írja elő az Egyház, hogy legalább vasárnap és ünnepnap, amely napokat Isten harmadik parancsa értelmében úgyis meg kell szentelni, legalább egy tel-

jes szentmisét hallgassunk. Ez a parancs súlyos bűn terhe alatt kötelez, hacsak igazán fontos okok nem kényszerítenek bennünket a távolmaradásra (pl. betegség, kötelező szolgálat stb.).

A szentmise lényege az átváltoztatás. Ez a volta-képpen áldozati cselekmény. Ez az, amiről Krisztus kifejezetten mondta: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”. Az Egyház azonban ezt a cselekményt jelentőségteljes szertartások egész sorozatával fonja körül, melyek az áldozat drámai jellegét szemléltetőbbé teszik, s három főcselekményből állanak: az áldozati adományok egyszerű bemutatásából (felajánlás), magából az áldozati tényből (átváltoztatás és úrfelmutatás) és az áldozati lakomából (a pap áldozása).

A szentmise szertartásai legnagyobbrészt már a legrégibb ősidőkből erednek; különösen a változatlan középső rész valószínűleg már az apostolok idejében jóformán ugyanúgy megvolt, mint ma. Szent Damazus pápa a IV. században, Nagy Szent Gergely a VI.-ban csak véglegesítették a mise állandó szövegeit. A változó részek, főleg a mise elejére és végére tartoznak, ezek részben szintén ősrégiek, részben újabbak.

A szentmise három részből áll: az előkészületi részből, mely evangélium és Credo utánig, a kehelybontásig tart; a főreszből: a felajánlásról a pap áldozásáig és az utórészből: a pap áldozásától végig. Az előrés menete ez: lépcsőima, bevezetés, kyrie, gloria, könyörgések, lecke (olvasmány), evangélium, hiszekegy (Credo). A főrés: felajánlás, csendes könyörgések, prefáció (angyali hálaadás), a kánon (benne az átváltoztatás és úrfelmutatás), a miatyánk, a pap áldozása. A mise végső részének menete: áldozás utáni könyörgések, áldás, utolsó evangélium.

A szentmise alatt bármely elmélkedést vagy szóbeli imát végezhetünk. Azonban természetesen legmegfelelőbb, ha magának a szentmise szertartásának menetéhez alkalmazkodunk és legtökéletesebb, ha magát a mise szövegét mondjuk a pappal együtt.

Oltáriszentség előtt.

Kinn tombol az élet, sűrögnek-forognak az emberek, lázas iramban rohan, lőt-fut mindenki a boldogulás után s azalatt te itt vagy, Úr Jézus, végtelen csendben, észrevétlen magányosságodban... Oly boldog vagyok, hogy legalább egy negyedórára felkereshetlek s bemutatathatom neked szeretetemet, imádatomat s hálámat. Boldog vagyok, hogy ily meghitt közelségben lehetek veled s hogy te kegyesen tekintesz reám s jó néven veszed gyarló hódolatomat.

Üdvözlégy, Jézus, lelkek szeretője, szívek királya és középpontja! Üdvözlégy itt köztünk, ezen a szomorú sártekén, ebben a siralomvölgyben! Üdvözlégy híveid között, szeretteid között, az Anyaszentegyház és minden buzgó gyermeked folytonos imádó tisztelete, szeretete, imádata között! Ó, mennyire méltó és igazságos, hogy állandóan zengjen feléd a hála éneke, a zsoltár szava, híveid lángoló fohásza! Ó, mennyire megérdemelnéd, hogy reggeltől estig kifogyhatatlan buzgalommal térdeljünk előtted s amennyire csak gyenge szívünk szeretni képes, szeressünk téged s ajánljuk fel neked minden erőnket, szolgálatunkat, jóra való készségünket, hogy általunk és bennünk minél nagyobb mértékben teljesedjenek isteni szándékaid a földön! Annyi gyermeked van, Jézus, aki nem törődik veled, aki nem gondol rád, nem jön hozzád, nem szeret, talán nem is ismer téged; akinek te egy idegen vagy, valaki, akitől félni, akinek templomát kerülni kell! Annyi szegény, vak és árva ember bolyong a világon, aki nem tudja, hogy te vagy alkotója, hogy te vagy végcélja, hogy nálad nélkül nincs üdv és nincs boldogság, nincs tiszta és maradandó öröm! Ó, Jézus, ha legalább mi, a te híveid, akiket kiválasztani méltóztattál, akiket magadhoz édesgettél, akikre hathatós kegyelmeid áráját öntötted, ha legalább mi volnánk igazán hű szolgálid, ha legalább mi engesztelnénk meg téged az emberek hűtlenségeért, hidegségeért, érzéketlenségeért és bűneiért!

Úr Jézus, én magam is mennyit köszönök neked ebben a titokzatos nagy Szentségben! Mily kegy volt tőled, hogy gyermekkoromtól fogva megismertetted magad velem! Hogy oly szülőket, oly nevelőket s hitoktatókat állítottál mellém, akik korán megtanítottak keresztet vetni, előtted térdre borulni, a te szent nevedet rebesni; akik oly gonddal vezettek először ide hozzád, a te templomodba, a te oltárod elé! Mily boldog vagyok, hogy gyermekkorom óta megtanultalak tisztelni s imádni téged a kicsiny szentostya színében, a szentségmutató arany fényében, a gyertyák ragyogása, virágok és tömjénfüst illata között! Mily boldog vagyok, hogy zsenge szívem első szerelmét szűzi ártatlanul idehozhattam eléd s első szentáldozásom napján — ó, a boldog óra! — gügyögő ajakkal felajánlhattam neked ifjú szívem tiszta szeretetét!

S feshő ifjúságom folyamán hányszor jöttél te hozzám, hányszor egyesültél velem, hányszor szálltál szívembe, hogy megőrizz, megvédj, megerősíts az élet első küzdelmeiben, a kísértések első támadásaival, a romlott világ káros behatásaival szemben! És később is, amikor bűnbe estem, amikor beszennyeztem keresztégi ártatlanságom fehér köntösét, amikor hálátlanul elfordultam tőled, amikor kábult fővel ittam a bűnös élvezetek serlegét: te hányszor békültél ki velem ismét, hányszor kerestél fel sugallataiddal, ösztönző kegyelmeiddel, hányszor hoztál vissza magadhoz, hányszor iparkodtál új szívet teremteni bennem és saját tested és véred tisztaságát önteni ereimbe! Hányszor öleltél magadhoz, idegenbe tévedt, bojtortjában gabalyodott bárányt; hányszor figyelmeztettél újra és újra, hogy nincs boldogság a földön, nincs öröm a bűnben, hanem csak tenálad! És végre győzött rajtam a te mérhetetlen, titokzatos, diadalmas szereteted és megtérítettél és megízleltetted velem a te mindent felülmúló édességedet! Ide hoztál az oltár elé s most itt vagyok és boldogan zengem: neked köszönök mindent, Úr Jézus, és soha többé el nem szakadok tőled!

Köszönöm neked, Úr Jézus, irgalmad ama csodáját, hogy ezt a szentséget rendelted. Köszönöm neked, hogy meg akartad osztani zarándoksorsunkat e siralom-völgyben s itt maradtál, csodálatos elrejtőzésben bár, de élön, hatón és csodatevőn közöttünk! Köszönöm neked, hogy a szentmiseáldozatban mindennap s a világ minden tájékán ezerszeresen megújítod a keresztfán bemutatott áldozatodat! Köszönöm neked, hogy a kenyér és bor színe alatt lelkünket táplálsz, bennünket a kísértésekkel szemben erősítesz, szenvedéseinkben vigasztalsz, szívünkben a láthatatlan javak szeretetét éleszted. Köszönöm neked, hogy engem e szentségimádásban magad elé bocsátottál, hogy szívemben az irántad való szeretet tüzét felébresztetted. Köszönöm neked minden jótéteményedet, jóságos Jézus és kérlek, engedd, hogy méltó legyek irgalmad és jóvoltod ki nem apadó bőségére.

Add, Uram, hogy szeresselek! Add, hogy legkedvesebb gondolatom mindig te légy! Add, hogy minden földi gondom, szórakozásom, elfoglaltságom közül is vissza-visszaszálljon lelkem hozzád s minél gyakrabban pihenjen meg szívem a te Szent Szíveden! Add, hogy legnagyobb örömöm a világon a te szent tested és véred vétele legyen! Add, hogy gyakran add, hogy mindennap vendéged lehessenek s mindig méltón és eredményesen áldozzam. Add, hogy irántad való szeretetből békén viseljem az élet kellemetlenségeit, a szenvedést, a csalódásokat, a lemondást, még az üldöztetést is és hogy a te szeretetedből szívesen várjam egykor és emelkedett keresztény lelkülettel fogadjam a halált! Ne engedd, ó, Jézusom, hogy szentségek nélkül, a te szent tested üdítő vétele nélkül kelljen elszállnom ez árnyékvilágból! Engedd, hogy a te hű szolgálatodban éljek, megváltói ölelésedben haljak meg s karjaid között ébredjen fel lelkem a te országodban!

De nemcsak magamnak könyörgök, édes Istenem; hanem ugyanezeket a kegyelmeket embertársaim számára is kérem. Főleg szüleim, testvéreim, rokonaim,

jóbarátaim, ismerőseim s még ellenségeim számára is! És kérlek, adj nekem erőt és alkalmat, hogy buzgón apostolkodjam is éretted, hogy másokat is sikerüljön hozzád hoznom, számodra meghódítanom, megmentenem s országodat az emberek közt terjesztenem. Ó, bár megszeretnének téged az én munkám által is minél többen, hogy legalább másokban háláljam meg neked a sok jót, amit velem tettél!

Jézus, maradj velem! A világ forgatagában s a küzdelem hevében, az élet káprázatában s a kísértések haláltáncában: szentségi Jézus, maradj mindenütt szívemben; legyek én a tied, amint te e nagy Szent-ségben örökre enyém lettél; add, hogy amint most e szentség titokzatos leple alatt tisztellek, egykor örök látásodra eljussak. Amen!

Az Oltár előtt.

Uram, mindenható Isten, te engem meghívtál Szent Fiad Egyházába s megengeded, hogy az ő örök szeretetáldozatán, a szentmisén jelen legyek. Mély hálával köszönöm neked kegyességedet, kiválasztatásom s meghívatom végtelen kegyelmét s íme, megjelenem e szent cselekményen, hogy megfeleljek hívásodnak s hasznomra fordítsam ama lelki kincsek gazdag áradatát, melyeket te a szentmisében nyitottál meg nekünk. Ó, engedj e szentmisén oly élő hittel, oly imádó tisztelettel, hálával és jóra való készséggel jelen lennem, amint illik s amint szükséges is, hogy lelkemnek javára váljék.

Ha oly szerencsés lehettem volna, hogy jelen lehettem volna akkor, amikor először és véred ontásával mutattad be ezt az áldozatot, üdvözítő Úr Jézus! Ha én is ott álltam volna kereszted mellett, ha hallom szíved utolsó dobbanását s hallom áldozati imádat, főpapi önfelajánlásodat! Ó, hogyan borultam volna térdre! Hogyan figyeltem volna minden mozdulását! S mily áhitattal imádtam volna az áldozati vért, mely sebedből a keresztfájára s onnan a földre csurgott!

De hiszen itt ugyanaz történik, ami történt a Golgota ormán. A nagypéntek megrendítő titka játszódik le itt az oltáron is, láthatatlanul bár s szent titkok leple alatt, de ugyanazon erővel s ugyanazon hatással. Add, én Megváltóm, hogy ugyanazon szeretettel és áhítattal kísérem titokzatos áldozatodat, mintha most folyna először és én jelen lehetnék rajta. Boldogságos Szűz, könyörögj érettem, hogy én is oly odaadó ragaszkodással, Isten kegyelme előtt őszintén feltárt szívvel vegyek részt ez áldozaton, mint amivel te szemlélted isteni magzatod áldozatos elvérzését a kereszten!

I.

Az oltár lépcsőjénél.

Uram, felkent szolgád az oltár lépcsője elé áll s mély meghajlással vallja be méltatlan voltát. Csak-ugyan, ki az Uram, aki arra méltó lenne, hogy szentélyedbe lépjen? Mózesből azt kívántad, hogy saruját leoldja, midőn te hozzá a csipkebokor tüzéből szóltál, mert szent a hely, ahol te megjelenysz. Pedig mi volt az égő csipkebokor, pusztá szavad s kinyilatkoztatásod helye, a helyhez képest, ahol te magad megjelenysz s szereteted csodálatos fellángolásában, mint főpap és áldozati Bárány egyszerre, önmagadat áldozod fel értünk! Izrael népe reszketett, midőn a füstölgő Sinai-hegyen villámlás és mennydörgés közt kihirdetted az ó-törvényedet s én, a bűnös, a világ porában elmerült ember, reszketés nélkül közeledjem hozzád, oda, ahol nem kőre írt kőtáblát, hanem önmagadat mint áldozati tárgyat adod nekünk? Hozzád csak az méltó, aki tiszta és szent, s én annyi bűnnel szennyeztem be magam! Bocsáss meg, irgalmas Atyám; töröld el vétkeim szennyét; engedj megtisztulnom szereteted tüzeiben, szeplőtelen áldozatod ragyogásában, megváltói vérednek világokat lemosó habjaiban s úgy bocsáss engem is szent színed elé.

Bevezető könyörgés.

Úr Jézus, ki az imádság mestere és tanítója vagy s ki azt ígérted, hogy minden könyörgésünket meghallgatod, melyet a te nevedben intézünk Istenhez, bizodalmas szívvel könyörgünk neked, fogadd imádságunkat, egyesítsd azt jegyessed, a katolikus Anyaszentegyház imáival és a te főpapi közbenjárásoddal s úgy mutasd be tökéletes imádságul Atyádnak. Vedd gondodba, Úr Jézus, minden testi-lelki szükségünket; evilági s főleg örök sorsunkat; őrizd meg népedet, véd meg Egyházadat minden üldöztetéstől, minden pártoskodástól, minden ingadozástól a hitben s légy a mi erős pajzsunk lelkünknek minden megrontójával, a test, a világ s a sátán minden incselkedő kísértésével szemben. Add, hogy békében, szent egységben, élő hitben, meg nem roppanó bizalomban, hozzád való szeretetben töltsük napjainkat s itt e földön a Szentlélek Isten vigasztalásait, odafenn pedig, nálad, Úr Jézusunk, az örökkétartó örömeket élvezhessük.

Leckekor.

Uram, mennyivel szerencsésebbek vagyunk mi, kik a kereszteny hit fényes világában születünk s megváltásod gyümölcseiben részesültünk, mint azok a százvezrek, akik eljöveteled előtt éltek! Mily szomorú volt az emberiség sorsa amaz ezer és ezer éven át, amíg a vétek ősi átkát nyögte s megváltatlanul epegett jobblét, szabadulás, megigazulás után! Mily búsan zengték a patriárákák és próféták azt az Istenvárást, mely a jobbák lelkét akkor is betöltötte; mily esedve zengték a bánatos zsoltárt: Harmatozzatok, egek, ti felhők, záporozzatok az Igaztevé! Nyilj meg, te föld, és sarjadozd az Üdvözítőt!

De vajjon nincs-e ma is szükség a te újabb és újabb eljöveteledre? Nincs-e még ma is tele a föld szegény, bolyongó, tévutakra került, megváltatlan emberekkel? Akikhez nem jutott még el a te országod

boldogító fényessége, Úr Jézus; akik még nem ismernek, nem szeretnek, nem szolgálnak téged; akik csálóka lidércfények után rohannak s mérgezett virágok kelyhében keresik a boldogság mézét? S mi magunk is, kiket kegyelmedben a te csodálatos világosságoddal meghívtál, nem tévelyedünk-e el tőled újra meg újra, nem tékozoljuk-e el könnyelműen a te mindenél drágább kegyelmeidet? Ó, jöjj, minden szív királya és középpontja, Jézus! Jöjj el, világ Megváltója azoknak is, nekünk is, hozd meg üdvösségedet, hogy nyomorban s inségben el ne pusztuljunk!

Dicsőítés.

Dicsőség neked, Istenünk, a magasságban s békeség a földön az embereknek, akit megváltó kegyelmedben magadhoz emeltél. Hála neked, mennyei Atyánk, hogy nem hagytál elvesznünk a bűnben és nyomorúságban, hanem elküldötted Egyszülöttedet s a betlehemi jászol fölött felhangzott az üdvösségünket hirdető angyali ének. Jézus, Isten Fia, ki értünk emberre lettél, hogy megoszd sorsunkat e siralom völgyében: légy üdvöz közöttünk, testvéreid között, szolgálid között, kiket testvéreidül fogadtál. Bár zengné ég és föld, hirdetné s vallaná minden emberség: hála az isteni Szívnek, mely örök szeretettel szeretett s magához ölelt minket!

Készület az evangéliumhoz.

Mint a szarvas vágyik a hűvös forrás üdítő vizére, úgy szomjazza lelkünk az igazságot s te, Urunk Jézusunk, azért jöttél a földre, azért éltél oly soká közöttünk, hogy az igazság teljességére megtaníts. A te tanításod, Úr Jézus, tiszta mint a kristály, ragyogó mint a nap. A kevélykedő emberi elme nem hatolhat bele titkaid rejtekébe, de az alázatos, tanulékony lelket te magadhoz emeled s bevezeted örök igazságaid fénylő szentélyébe. Ó, add, hogy én is szomjazzam a te igazságaidat s boldog tanulékonyssággal üljek le lábaidhoz, mint egykor Mária, Márta nővére, s ne

szűnjem meg tanulni, gyakorolni a legmélyebb tudományt: a te ismeretedet és szeretetedet! Szólj hozzám, Uram, prófétáid és apostolaid által, szólj hozzám Egyházad által, melyre a tanító hatalmat bízta, szólj hozzám megvilágosító, belső sugalmaid s lelkiismeretem szava által s engedd, hogy mindig azt tegyem és szeressem, amit te, igazság Istene, eléem tárnai kegyeskedel.

Evangélium.

Tisztelettel állok fel, Uram, evangéliumodra s megjelölöm szent kereszted jelével homlokomat, ajkamat és szívemet. Úr Jézus, te a világ világossága vagy s evangéliumodban új életet, a természetfölöttiség és istenfiúság életét nyitottad meg nekünk. Hála neked minden szavadért, mellyel új világosságot gyújtottál a tévelygő világnak; hála neked a halhatatlan reményekért, melyekkel e siralomvölgyi bujdosóknak új célt mutattál. Taníts meg, Úr Jézus, evangéliumod nagyrabecsülésére és bátor megvallására előttem és az emberek előtt, hogy sohase szégyeljelek téged s egykor teneked se kelljen Atyád előtt miattam szégyenkezned; taníts meg evangéliumod szellemébe úgy behatolnom, hogy abban az élet minden nagy kérdésére megtaláljam a megoldást, minden bajomra a vigaszt, minden bűnös hajlamra a hathatós ellenszert, erőt és irányítást életem ezernyi változata és viszonyosságai között! Ajánlom kegyelmedbe, jóságos Jézus, azokat is mind, akik még nem jutottak el evangéliumod ismeretére: add, hogy ők is mielőbb meghallják az üdv üzenetét s általa az igazság ismeretére s az üdvösségre jussanak: hozzád, ki a világ világossága, s üdvözítője vagy.

Hiszek!

Hiszem, Uram, mindazt, amit Anyaszentegyházad által eléem társz. Hiszem istenségedet; hiszem, hogy alkotóm, teremtmőm, uram vagy s egykor bírám leszel. Hiszem a jók megjutalmazását és a rosszak megbün-

tetését, hiszem az örök életet. Hiszem a Fiúisten megtestesülését, hozzám való végtelen szeretetét, értem elviselt kínszenvedését és halálát; hiszem dicsőséges feláldozását és mennybemenetelét s hiszem, hogy majdan engem is fel fog támasztani az utolsó napon. Hiszem, Úr Jézusom, hogy Anyaszentegyházat alapítottál s a római katolikus Egyház, az apostolok Egyházának törvényes leszármazója által te szólsz hozzám, te vezérelsz általa, te táplálod lelkünket, kormányzol örök célunk felé. Erősítsd, Uram, hitemet; engedd, hogy katolikus voltomat mindig nyíltan, bátor önérzettel valljam s terjesztésére és védelmére erőmtől telhetőleg mindent megtegyek.

II.

Felajánlás.

Szolgáddal együtt felajánlom neked, Uram, Krisztus bemutatandó áldozatát mindenekelőtt önmagamért: bűneim bocsánatáért, testi s lelki szükségleteimért; felajánlom hozzám tartozóimért, szüleimért, rokonaimért, szeretteimért s mindazokért, akikért imádkoznom különösen is kötelességem; felajánlom a katolikus Egyházért, annak minden tagjáért, az élőkért és a holtakért; felajánlom azokért is, kik még nem hívei szentegyházadnak, hogy általa mindnyájan megtisztuljunk, a hit és szeretet teljességére eljussunk s egykor örökre üdvözljünk. Legyen ez az áldozat, melyet Jézus az utolsó vacsorán irántunk való végtelen szeretetből szerzett, neved dicsőségére, szenteid magasztalására s az egész világnak testi-lelki, evilági és örök üdvösségére. Amit könyörgéseink el nem érhetnének, add meg e szentáldozat ereje által.

Felajánló ima.

Úr Jézus, te az ószövetség áldozatait mind egyesítetted, betetőzted a te végtelen értékű áldozatodban a kereszten: te vagy a mi egyetlen áldozatunk, az a „tisztá áldozat“, mely Malakiás próféta jövendölése

szerint napkelettől napnyugtáig minden helyen bemutatattik nevednek. Azonban tőlünk is azt kívánod, hogy áldozatos buzgósággal egyesüljünk a te örök értékű áldozatoddal. Fogadd hát, Úr Jézus, szívünk tiszta buzgóságát s legyen lelkünk áldozata, hódolatunk bemutatása kedves előtted. Fordítsd el szívünket mindinkább a világ hiú szeretetétől, teljen el lelkünk a te áldozatod édességével; ne becsüljük soha többre azt, ami mulandó és véges, annál, ami örök és végtelen.

Angyali hálaadás.

Mindenható Atyám, legyen Jézus áldozata, melylyel lelkünk áldozatát egyesítsük, hálaadás a vett jó-téteményekért, megfelelő hódolat s imádás a te végtelen fenségednek. Az angyalok kara örök háladalt zeng neked, kerubok s szeráfok hódoló éneke dicsőít téged; a te Szent Fiad áldozatának oltáráról egyre száll feléd a legtisztább hódolat és dicséret: engedd, hogy a mi gyarló hálaimánk is egyesüljön vele, egyesüljön angyalaid és szentjeid örökké el nem múló karával és zengje feléd szüntelen imádással: szent vagy, szent vagy, mindenfölött szent vagy, seregek ura, Istene! Áldott vagy Jézus, magasságbeli, ki az Úr nevében jössz; örök hozsanna néked!

III.

Megemlékezések.

S most, mielőtt az áldozati Bárány oltárunkon megjelen, mégegyszer kegyelmedbe ajánljuk mindenható Isten, mindazokat, kik résztvesznek a szentáldozaton, nevezetesen szentegyházadat, a pápát, lelkipásztorainkat, püspököket és papokat, a jelenlevőket s a világi híveket mind. Ó, növelj mindnyájunkban a szentáldozat által hitünk szeretetét, az egységet és összetartást, törvényeid tiszteletét s a lelki buzgóságot. Őrizd meg a jóban az ártatlanokat és bűnbánókat; gyujts világot a bűnösök és tévelygők lelkében;

engedd, hogy valamennyien arra az útra térjünk, amelyen szentjeid jártak: a boldogságos Szűz, az apostolok és vértanúk, a hitvallók és szűzek s az ő nyomdokain haladva e földön egykor az ő boldog társaságukban nálad örökre örvendezhessünk. Jöjj hát, Úr Jézus Krisztus; szelíd Bárány, szállj le oltárunkra! Szállj le, amint leszálltál egykor a csendes názáreti házban Szűzanyád tiszta méhébe; szállj le, mutasd meg magad nekünk, mint egykor a betlehemi éjtszakán a jámbor pásztoroknak megjelentél; szállj le, mint a harmat az elszáradt, eltikkadt, utánad epedő földre s hozd meg nekünk, ennek a szegény, elárvult, meghasonlott világnak a békét, boldogságot, a szeretetet, a megújulást s a hozzád méltó, magasztos, tiszta élet kegyelmeit! Ó, nyíljatok meg egek, harmatozzátok az Üdvözítőt; táruljanak fel lelkünk kapui s fogadják méltókép a dicsőség fejedelmét!

Átváltozás idején.

Szívből imádlak, Uram Jézusom, ki ez oltáron megjelentél, hogy áldozati Bárányunk s lelkünk tápláléka légy! Szívem egész szeretetével köszöntlek szegényes hajlékunkban, hívő körünkben, siralomvölgyi számkivettetésünkben. Jöjj, Uram, végy lakást közöttünk; maradj nálunk s ne távozzál el tőlünk soha! Köszöntlek, imádlak Úr Jézus, midőn e pillanatban a kenyér s a bor színe alatt, mint megölt áldozati bárány, felajánlod magad ismét mennyei Atyádnak érettünk s az egész világ megmentéséért. Ó, engedd, hogy ez a te újabb szerető önfeláldozásod mindnyájunkra áldást és üdvösséget hozzon! Jézusom, neked élek; Jézusom, neked halok; Jézusom, életben-halálban örökre tied vagyok!

Úrfelmutatás után.

Mindenható Isten, tekints le kegyesen oltárunkra, s a mérhetetlen értékű, neked végtelenül kedves áldozatra, mely oltárunkon fekszik. Ha vétkeinket tekinted, Uram, senki sem állhat meg színed előtt, de ne

azokra nézz, hanem szent Fiad jóságára, aki közbevetette magát értünk s inkább maga vállalta a kínszenvedést és halált, semhogy mivelünk járjon el érdemünk szerint a te büntető igazságosságod. Ahogy egykor az ártatlan Ábel áldozatát, vagy Ábrahámét kegyesen fogadtad, úgy fogadd kegyesen a mi áldozatunkat is, Jézus Krisztus szent teste és vérének áldozatát. Legyen ez az áldozat az élőknek üdvözítésére, az elhunyt hívek lelkének nyugalomára, hogy ők is mielőbb megszabaduljanak vétkeik maradványaitól s Krisztus vérében megtisztulva, bemelessenek az örök örvendezés hazájába! Jézus a kereszten is értünk s a mi megtérítésünkért imádkozott; szomjúhozta lelkünk megmentését; az ő halálos gyötrelme, égő kínjai, utolsó imádsága kedvéért bocsásd meg, Uram, minden bűnünket s fogadd mindnyájunkat atyai kegyelmedbe.

Miatyánk.

Atyánk! Kit az Úr Jézus parancsára nevezünk e kedves szóval, hallgasd meg gyermekeidet, midőn Jézus felséges szavával így imádkozunk hozzád: Miatyánk, ki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a Te neved, jöjjön el országod és legyen meg akaratod ahogy a mennyben, úgy a földön is. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. Bocsásd meg vétkeinket úgy, mint ahogy mi is megbocsátunk azoknak, akik miellenünk vétkeztek. Ne vígy minket kísértésbe, hanem szabadíts meg a gonosztól. Amen!

IV.

Isten Bárányához.

Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit... Te ártatlan és tiszta, kihez a bűnnek árnya sem tapad s ki önként elvállaltad egy világ bűnét! Te nagylelkű Isten szolgája, akinek sebei lettek a mi megszabadulásunk ára, aki annyi ezer ember minden bűnéért, lelki fertőjéért, ocsmányságáért és gonoszságáért önként levezekeltél: te irgalom Istene, irgalmazz nekünk! Ne

legyen véred ontása hiába rajtunk, ne vesszen kárba lelkünkön nagylelkű önfeláldozásod! Gyógyítsd meg lelkünk minden sebé, gyengeségét, rosszra való hajlandóságát! Ragadj ki bennünket a bűn minden veszedelméből s ne engedj újra elszakadni tőle! Te a békét hoztad meg a világnak; a békét, amelyet csak te ismersz és te osztogathatsz: add meg lelkünknek a te békédet, amelyet a világ meg nem adhat! Add, hogy békében élhessünk veled s békében egymás között! Béke fejedelme, töltsd el lelkünket a te békéddel, amely minden érzelmet meghalad!

Előkészület.

Uram, te a szentáldozatnak kiegészítő részéül rendelted az áldozati lakomát, a szentáldozást s arra hívsz és intesz bennünket, hogy abban minél gyakrabban és minél buzgóbb szívvel részesüljünk. A szentáldozást jelölöd meg, Úr Jézus, mint azt az eszközt, amely által megváltói áldozatod gyümölcseiben közvetlenül részesülhetünk. Mi tarthatna hát vissza attól, hogy hívásodat örömet kövessem s szent tested vételéhez minél gyakrabban járuljak? Jöjj, Úr Jézus, minél gyakrabban lelkembe; alakítsd azt át tetszésed szerint; gyógyítsd meg betegségeit; irtsd ki belőle mindazt, ami neked visszatetsző; ültess belé erényeid illatos virágait; töltsd el mennyei szent és tiszta gondolatokkal és vágyakkal, vedd birtokodba egész szívemet, hogy ezentúl ne a világé legyen, ne az élvezeteké, ne a hiúságé, ne a mulandó dolgoké, ne is önmagáé, hanem a tied. Jöjj, Úr Jézus, és ha nem tudlak is mindig valóságban magamhoz venni, legalább lelkileg jöjj hozzám s lelkiáldozásban egyesülj velem.

Áldozás.

Igaz, Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj; de csak egy szóval mondd és meggyógyul az én lelkem! A római százados szavaival bűneim és alacsonyágom tudatában, de bizodalmas vágyakozással

is közelgek hozzád, életrekeltő, csodatevő Krisztus! Ne vedd meg a nagyon is inséges hajlékot, a betlehemi, barlangodnál is kietlenebb lakást; az én szívemet, amelyet azonban át akarok alakítani és teljesen és mindenestül felajánlok és odaajándékozok neked. A te szent tested és a te szent véred hassa át lelke-met; mossa le róla a véték szennyét; táplálja gyengeségét; tartsa vissza minden bűntől, erősítsen egész életemen át s majdan vezessen el az örök életre, ámen.

Áldozás után.

Beteljesedett hát ismét szereteted csodája rajtunk, csodálatos Jézus! Ismét bemutattad ezen az oltáron vérontásnélküli, titokzatos áldozatodat s megengedted, hogy abban én is részesüljek. Te azt mondtad, Úr Jézus, hogy aki eszi szent testedet s issza szent véredet, abban élet lesz s te feltámasztod őt az utolsó napon. Bár teljesülne, Úr Jézus, ez a te ígéreted, rajtam és mindnyájunkon, kik hiszünk és bízunk benned. Légy te lelkünk öröme e földön! Légy te vigasztalónk szenvedéseinkben; légy erőnk a megpróbáltatás órájában is; légy támaszunk a kísértések között; légy utolsó könnyeink felszárítója halálunk óráján; s amint most eljöttél közénk, úgy jöjj el értünk zarándokságunk alkonyán és vigy fel magadhoz a szebb s örök hazába, ahol te szenteidnek boldogsága, minden választott lélek örök elragadtatása s nekem is, fáradt vándornak, végnélküli boldogságom leszel, ámen.

V.

Áldás.

Szent Egyházad áldása, Úr Jézus, legyen a te szent kezéd áldása rajtam s mindazokon, akikért imáimat felajánlottam az Atyának, Fiúnak s Szentléleknek nevében, ámen.

Befejező ima.

Mily szépen teljesült most rajtunk, Úr Jézus, az evangélium szava azokról, akik nem utasítottak vissza, hanem befogadtak téged s akiknek te ezért a minden kincseknél drágább kegyelmet: az Istensíúság kiváltságait megadtad. Te az örök lét mélyéből jössz, Úr Jézus, mert te az örök Ige s az örök Isten vagy; de nem vetetted meg a bűnbe fűlt, leron-gyolt, hálátlan embert; sőt magadra öltötted emberi természetünket, hogy megosztozz minden nyomorúságunkban. Világosságot jöttél hinteni az elárvult, elvakult, megtévedt világra. S mi, a te szent kegyel-medből hittünk a világosságban s vágyó szívvel tár-juk fel szemünket igazságaid felé. Őrizz meg bennün-
ket, Úr Jézus, e hitben, tarts meg kegyelmeid lelkes szeretetében: engedd, hogy amint itt a földön hittünk megtestesülésedben s Istenségedben s amint most buzgó szívvel imádtunk a titokzatos kenyér és bor színe alatt, úgy lássunk egykor téged leplezetlen szép-ségedben, isteni fényességedben, királyi ragyogásod-ban, minden fogalmat meghaladó gyönyörűségedben s zengjük neked a megváltottak háladalát mindörökké, Amen! Amen!

Szentségi színjáték.

Az Oltáriszentség diadala.

(Élőkép-sorozat.)

Előzetes megjegyzések.

1. Az alábbi élőkép-sorozatot nagy hatással lehet bemutatni, de csak akkor, ha a rendezőben megvan a művészi érzék a képek ízléses és megkapó csoportosítására. A képek bizonyos távlatot tételeznek fel és azért egészen kicsiny műkedvelő-színpadokra nem alkalmasak. Kívánatos a megfelelő fényhatások alkalmazása. Külön fontosak az arckifejezések is.

2. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy az egyes élőképek között túlságosan hosszú közök ne legyenek s ezeket megfelelő zenei, előadói vagy szavalói produkciók töltsék ki, aláfestésül szolgálva a képeknek. Nagyon hatásos, ha még egyik-másik kép bemutatása közben felcsendül egy különösen finom eucharisztikus ének, pl. Mozart Ave verum-ja, a Franck Cézár-féle Panis angelicus vagy hasonlók. Esetleg a korális Pange lingua; végül pedig az Üdvözlégy Oltáriszentség, amelyet a közönség az énekkarral együtt énekel. Egyszerűbb igényű helyeken a közismert magyar oltáriszentségi énekek is elegendők. Jöhet egy-egy szavalat is az Oltáriszentségről vagy a Krisztus Királyról. Bevezetőül pedig mindenképpen ajánlatos egy komoly beszéd, amely a bemutatandó képek gondolatmenetét ismerteti és így a megértést könnyebbé teszi. Ebben az előadásban, amely átnyúlhat az egész első részre, megfelelő zenei megszakításokkal, különösen kiemelendő a képsorozat gondolatmenetének három főrésze: az *Élőképek*, a *Beteljesülés* és az *Új élet forrása*. E 3 rész között tanácsos 5—5 perc szünet.

Első rész: Az élőképek (prototípusok).

1. kép: Melkizedek áldozata.

Személyek: Melkizedek, Sálem királya és papja, Ábrahám, ősi palesztinai harcosok.

A szín közepén primitív szikla-oltár, rajta bőségesen kenyér és bor, búzakalászkok és szőlőfürtök. Mögötte egy lépcsőfok magaslatán Melkizedek, amint két karját az ég felé tárja s felemelt szemmel bemutatja a hálaáldozatot a győzelemért. Mellette Ábrahám féltérden, egyik kezével a kardját a földnek támasztja, másik kezét mellére emeli s így figyeli a szertartást. A háttérben néhány fáradt, de örvendő harcos megindultan figyeli a cselekményt.

2. kép: Izsák feláldozása.

Személyek: Ábrahám, Izsák, az angyal.

Az ismert bibliai kép: Dombtetőn természetes sziklalapon az ifjú Izsák megkötözve, de végtelenül megnyugodott, áldozatos és engedelmes megadással térdel s atyjára néz, aki iszonyú lelkiküzdelmet áll ki s félig kábultan emeli törét gyermeke fölé. Tekintete azonban egy vele szemközt felfénylő angyal arcára mered, aki szelíden felemeli tiltó ujját. Háttérben a bokorban szarvával fennakadt kos.

3. kép: A passzah bárány.

Személyek: Egy nagyobb számú zsidó család az Egyiptomból való kivonulás előestéjén.

Az asztalon a töretlen csontú bárány, körötte kenyér és zöld füvek, kancsók és kelyhek. Az asztalfőn a családapa, körül a többiek, mind állva, saruval lábukon, ruhájukat magasra kötve, hosszú vándorbottal a kezükben. A háttérben egy fiatalember izsóppal (amelyet természetesen bármilyen fűköteg helyettesíthet) az ajtófélfát keni a bárány vérével.

4. kép: *A manna a pusztában.*

Személyek: Mózes, Áron, zsidó férfiak, asszonyok és gyermekek.

Köves, puszta tájon a köveken fehér manna ragyog mint a hó (fehér selyempapír utánozhatja). A szín egyik felén egy éhségtől elalélt csoport, néhány asszony és gyermek már szinte holtan dől a kövekre. A másik oldalon, inkább a háttérben Mózes int nekik s rámutat a mannára, Áron pedig mellén összetett kezekkel, égre nézve hálálkodik a mennyei táplálékért. Mózes intésére néhány férfi már odaugrott a mannához, kettő mohón eszi, ruhájukra is ejtve belőle; a 3-ik az elalélt gyermeket eteti vele, mire a gyermek szemében újra felragyog az élet.

Második rész: A beteljesülés.

Egyetlen kép: Az utolsó vacsora (teljesen Leonardo da Vinci ismert képe szerint). Közben Mozart: Ave verum.

Harmadik rész: Új élet forrása.

1. kép: *A kenyérszegés az ősegyházban.*

Személyek: Egy ókeresztény püspök, két diakonus, 10—12 hívő (férfiak, nők, 1—2 gyermek).

A főpap és a diakonusok hosszú, fehér köntösben. Ősi római lakás egyik helyisége, közepén kendővel leterített asztal, rajta egyszerű kehely s fatányérban tört kenyérdarabok. Az oltár balján 3 férfi s 1 nő, részben állva, részben térdelve, jobb tenyerüket vízszintesen álluk alá emelik áldozásra készen; míg balkezükkkel a jobbkez csuklóját támogatják. A főpap a kelyhet fogja s égnek emelt szemmel imádkozik; az egyik diakonus a tányérkát emeli, mint aki áldoztatni akar. — Esetleg ugyanez a jelenet a katakombákban.

2. kép: Az erősek kenyere (*Szent Tarcisius halála*).

Személyek: Tarcisius és 4—5 fiatal pogány római.

Tarcisius, kb. 14 éves ifjú, piros-szegélyű, fehér római tunikában, lábszárán szíjak, féltérden, vérző homlokkal, a halálos hátratántorodás pillanatában. A háttérben két pogány még köveket emel fel a földről, egy harmadik éppen új követ akar ráhajítani, egy negyedik dühösen áll előtte s mozdulatával azt követeli, hogy Tarcisius adja át a kincset, amelyet keblén visel. Tarcisius azonban haldokolva is görcsösen szorítja magához a fehér kendőt, melyben az Oltáriszentséget vitte.

3. kép: *Oltalom a támadással szemben. (Asszisi Szent Klára csodája.)*

Személyek: Sciffi Szent Klára, mint a S. Damiano-zárda főnöknője, néhány klarissza apácával; ostromló, pogány szaracénok.

A S. Damiano kolostorát ostromolják a szaracénok, fegyvereikkel hadonásznak, gúnyosan fenyegetőznek s vezérük éppen hatalmas szekercével akarta vágni a kolostor ajtaját, de rémülten hőköl vissza s embereit is visszakozásra inti, mert az ajtó fölött, az erkélyszerű ablaknyílásban megjelenik Szent Klára, kezében magasra tartva egy primitív monstranciában az Oltáriszentséget. Mellette egy-egy apáca térdel, egyik bizalommal s örömmel nézve a Szentségre, a másik meg rémülten nézve a megírt ellenségre.

4. kép: *A hősök nevelője. (Hunyadi János utolsó áldozása.)*

Személyek: Hunyadi János, Kapisztrán Szent János, néhány törökverő magyar vitéz és apród.

Az agg Hunyadit halálos betegen, tábori sebesült ágyon hozták Ujlakra. A hős mély hittel és alázatos,

hálás lélekkel nyújtja ki karját s emeli szemét az Oltáriszentség felé, amelyet hű barátja, Kapisztrán Szent János (viseltes barátsuha, esetleg vecsernyepalást, karing és stóla) nagy megindultsággal nyújt neki egy tábori sátorban. Egy vitéz Hunyadi vállát félkarjával támogatja, egy másik öreg harcos üvegkeretes, templomi gyertya-lámpást tartva kezében, féltérden, nagyszomorúan nézi Hunyadi. Egy apród ministrál. Esetleg Hunyadi révedező tekintete előtt menekülő török hadak képe vetődik ki a magasban.

5. kép: Liliomok éltetője. (Kosztka Szent Szaniszló áldozása.)

Személyek: Kosztka Szent Szaniszló, egy angyal.

Kosztka Szent Szaniszló, 17 éves ifjú, zarándokköpenyben, vállára támasztott zarándokbottal, az úton térdel, előtte fényes, fehér angyal nyújtja neki az Oltáriszentséget.

6. kép: A lélek hajnala. (Lisieuxi Szent Teréz első áldozása.)

Személyek: Szent Teréz, atyja és nővérei, az áldoztató pap.

Kis Teréz, mint elsőáldozó kisleány, fehérben, virágkoszorúval, fátyollal homlokán: legyen légies, végtelenül finom, ájtatos és bájos jelenség. Több lépcsőfoknyi magasban az oltár előtt térdel; az áldoztató papnak csak éppen a keze látszik. (Rávilágítás!) Szent Teréz mögött, lent a földön térdelnek atyja s nővérei.

7. kép: Vigasz a végső küzdelemben. (A csatatér.)

Személyek: Egy katonapap, két sebesültgondozó katona s 4—5, esetleg több haldokló sebesült katona.

Csatatér. Csata után a leszálló szürkületben haldokló katonák; egyik egy sziklának, másik egy fatörzsnek támaszkodva, harmadik két karján felkapasz-

kodva. Halottak is vannak. Egy sebesültgondozó éppen bekötözött egy homloksebet s ehhez lép éppen a pap az Oltáriszentséggel. A haldokló megengesztelődve s áhító szeretettel a szemében várja a papot, aki e pillanatban az Oltáriszentséget áldásra emeli felette. A másik sebesültgondozó a háttérben éppen egy másik betegnek véres kabátját bontja ki és szintén biztatóan int a Szentség felé. A sebesültek közül többen esengve néznek a Szentség felé.

8. kép: A végső megdicsőülés (összkép).

Személyek: A földön: Szent Pál apostol, Aquinói Szent Tamás, Bayloni Szent Paszkál, X. Pius pápa, hívek, pogányok, gyermekek. A mennyben: a megdicsőült Jézus, Szűz Mária, Szent János apostol, egyházatyák és szentek, szűzek és vértanúk.

Nagyjából a Raffael-féle „Disputa” alapján: Lent középen kis oltáron s emelvényen a monstranciában az Oltáriszentség, tőle jobbra Szent Paszkál (ferences fráter-ruhában) térdenállva, mélyen meghajolva imádja a Szentséget, mögötte X. Pius a gyermekeket és a híveket hívogatja az oltárhoz. Balra az oltártól pedig Aquinói Tamás, domonkosruhában, mellén fénylő sugaras nappal, állva, felemelt karral mutat a mennyei Jézus alakja felé, másik kezét pedig egy hatalmas könyvön nyugtatja, amelyen a „Summa” címe látszik. Mellette az ámuló pogányok felé fordulva Szent Pál prédikál. A magasban felhők közt középen a megdicsőült Krisztus áll vagy ül, kitárt karral, mellette térdel Szűz Mária, másik felől Szent János evangélista. A szentek egymás közt részben elragadtatva tárgyalnak, részben csodálkozva pillantanak Krisztusra, részben pedig szánakozó szeretettel figyelik az alanti tömeget. — Közben felhangzik az „Üdvözlégy Oltáriszentség...”

Megjegyzés.

Előszó, megjelent „Az Eucharisztia, Az Oltáriszentség tanának hittani és erkölcstani tartalma” című kötet előszavaként, melyet „a Budapesti Eucharisztikus Világkongresszus alkalmával többek közreműködésével összeállított Bangha Béla S. J.”. (Korda-kiadás, Budapest, 1938. 277 lap).

Az Oltár titka, „Jelen van-e Krisztus az Oltáriszentségben” alcímmel, megjelent a Magyar Kultúra kiadásában először 1934-ben, másodszor 1937 karácsonyán 73 lapon. Jelen kiadásunk a második kiadásnak némi tipografizálással átalakított, de szövegileg változatlan közlése.

Oltár és áldozat.

Igazán jelen van-e Jézus az Oltáriszentségben? — Be lehet-e bizonyítani az Úr Jézus jelenlétét az Oltáriszentségben? — Nem képletesen kell-e értelmezni az evangélium szavát? — Az Ósegyház hite. — Az Oltáriszentség értelme című fejezetek megjelentek a Mária Kongregáció című folyóirat 1920. (XIII.) évf. márciusi számában.

„Hihetetlen”-e az Eucharisztia tana?, megjelent a Magyar Kultúra 1937. (XXIV.) évf. II. kötetének 267—269. lapjain.

Miért járunk szentségi körmenetet?, mint szentbeszéd elhangzott Sopronban a megyeháza előtti Ferenc József-téren, a Szentháromság-szobor mellől, 1929 március 24-én, vasárnap este tízezrek előtt. Ez a szentbeszéd volt befejezője a soproni nagy missziós hétnek. A beszédet közölte a Soproni Hírlap című keresztény politikai napilap, 1929 március 27. (XVI. évf. 70.) száma első oldalán.

Mi nekünk az Oltáriszentség?, elhangzott mint megnyitó ünnepi beszéd az 1928. évi első Nemzeti Eucharisztikus Kongresszus Veni Sancte-ján. Leköszölte a Nemzeti Ujság című budapesti keresztény politikai napilap 1928 október 5-iki számának 6. lapján 4 hasábon. Azonkívül megjelent a Magyar Katolikus Almanach 1929. (III.) évf. 335—340. lapjain.

Mily alapon hisszük, hogy Jézus az Oltáriszentségben valóban jelen van? — Az Eucharisztia kincsei. — Feladataink az Oltáriszentség körül. — Az Oltáriszentségről, megjelentek mint az Eucharisztikus Világkongresszus előkészítéséhez szolgáló „Anyag-gyűjtemény az 1937—38. munkaévben rendezendő kultúrelőadásokhoz” című füzet (Összeállította Bangha Béla S. J. irányítása mellett a Szellemi Előkészítő Bizottság” jelzéssel) II. rész 6—17. lapjain (kiadja az Actio Catholica Kongresszusi Főbizottsága, Budapest, 1937. 43 lap).

Krisztus halálának áldozati jellege, megjelent a Religio című tudományos, társadalmi és irodalmi katolikus folyóirat 1912. évfolyamában.

„Vérontásnélküli” vagy „vértelen” áldozat? „Hozzászólás a katekizmus reformjának kérdéséhez” alcímen megjelent az Egyházi Lapok című papok közlönye 1940. (LXIII.) évf. 34. lapján. Ez és az utána következő cikke volt P. Banghának legutolsó tudományos értekezése, melyet már nagybetegen készített el, mégpedig — jellemzően — az Oltáriszentségről. Az eredeti címen „vérnélküli” szó áll az itt közölt „vérontásnélküli” helyett, ezt azonban P. Bangha már halálos ágyán javította ki a helyesebb szóra.

Vérontásnélküli áldozat?, megjelent az Egyházi Lapok 1940 áprilisi számában, amikor a Páter már a halállal vívódott. Ezt a cikket már nem tudta elolvasni nyomtatásban. E tanulmányának írói lendülete és szellemi frissége mutatja, mily töretlenül megtartotta mindkettőt a Páter még halálos napjaiban is.

Néhány szó az Úr házának ékességéről, megjelent az Egyházi Lapok 1936. (LIX.) évf. 35—37. lapjain.

Stílus a templomban, megjelent az Egyházi Lapok 1927. (L.) évf. 123—125. lapjain „Amicus” álnéven.

Eucharisztikus feladataink, megjelent „Az Eucharisztia” című kötet 266—276. lapjain.

Férfiak az Úr asztalánál, megjelent az Egri Katolikus Tudósító 1921. (VI.) évf. 17—18. lapján, hozzátartozva a „Katolikus Férfiak az Úr asztalánál” című cikk, mely a Mária Kongregáció 1920. (XIV.) évf. októberi számában jelent meg.

Életünk élete, „elmélgédesi és előadási vázlatok az Oltáriszentségről” alcímmel megjelent a Pázmány Péter Irodalmi Társulat kiadásában (Budapesten) először 1937 húsvétjára, másodszor 1938 húsvétjára, kis alakban, 55. lapon. Némi változattal ugyanez megjelent zamatós és világos latin nyelven „Allocutiones Eucharisticae, breves synopses conferentiarum” címmel (Budapest, 1938. 20. lap) a Kongresszusi Főbizottság kiadásában.

Az Eucharisztikus Világkongresszus.

Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten, megjelent a Magyar Kultúra 1927. (XIV.) évf. I. kötetének 454—458. lapjain név nélkül. Ez a tanulmány azért is figyelemreméltó, mert tíz évvel előre megálmodta benne a Páter azt a hatalmas Eucharisztikus Világkongresszust, amely azután az itt vázolt elképzeléseket váltotta valóra. Szinte e tanulmányból nőtt ki a hatalmas budapesti világkongresszus.

Nemzeti eucharisztikus kongresszus, megjelent a Nemzeti Ujság 1928 október 4-iki számának vezércikkéeként. Érdekes, hogy P. Bangha megismétli itt annak sürgetését, hogy már pusztán nemzeti szempontból is lépéseket kellene tennünk egy budapesti eucharisztikus világkongresszusért.

A magyar katolikusság nemzetközi erőpróbája, megjelent a Magyar Kultúra 1937. (XXIV.) évf. I. kötetének 329—332. lapjain.

Mit várunk a kettős Magyar Szentévtől?, kéziratból először közölve.

A hármas magyar szentév, megjelent az Actio Catholica Kongresszusi Főbizottságának kiadásában mint „Anyag-gyűjtemény az 1937—38. munkaévben rendezendő kultúrelőadásokhoz” című füzet 3—6. lapjain.

Mit várhatunk az Eucharisztikus Világkongresszustól?, megjelent a Magyar Kultúra 1937. (XXIV.) évf. I. kötetének 131—133. lapjain.

Az Eucharisztikus Világkongresszus várható eredményei, kéziratból először közölve, eredetileg egy gyűjteményes munka előszavának íródott.

Hogyan mozdíthatjuk elő az Eucharisztikus Kongresszus sikerét?, megjelent A Szív című budapesti hitbuzgalmi hetilap 1937 május 29-iki számának 4. oldalán, név nélkül.

Az Eucharisztikus Világkongresszus és a katolikus sajtó, megjelent a Sajtószemle 1937. (XI.) évf. 2. számának 3. oldalán, név nélkül.

Sajtónk az Eucharisztikus Világkongresszus szolgálatában, megjelent a Sajtószemle 1938. (XII.) évf. 1. számának 1. oldalán, név nélkül.

Kongresszusunk eszmei erői, megjelent a Nemzeti Ujság 1937 február 13-iki számában.

A Világkongresszus arányai, megjelent a Nemzeti Ujság 1937 november 9. (XIX. évf. 254.) számának vezércikkéeként.

A nagy napok előtt, elhangzott mint rádióelőadás a budapesti rádió stúdiójában, 1938 május 22-én délután, közvetlenül az Eucharisztikus Világkongresszus kapunyitásakor.

Miért a Hősök tere?, megjelent a Nemzeti Ujság 1937 augusztus 29-iki számának 9. oldalán.

A Kehely és a Híd, megjelent a Nemzeti Ujság 1937 július 18-iki számának 7. oldalán.

A kongresszusi jelvény — programm, megjelent a „Budapesti római katolikus egyházközségek Tudósítója” című hibuzgalmi folyóirat 1938. évf. 1. számának 7—8. lapjain, később a „Görög-katolikus Élet” című nyíregyházi folyóirat 1938 márciusi számában „Sokatmondó programm” címen.

A távolodó Kongresszus, megjelent a Magyar Kultúra 1938. (XXV.) évf. II. kötetének 51—54. lapjain. Rendkívül figyelemreméltó ez az írás, amelyet P. Bangha Cataniából írt, ahová a Világkongresszus megvalósításának munkájában elfáradt, szinte megrokkant Páter pihenni ment. Figyelemreméltó benne a szempontok és az eszmék gazdagsága.

A nagy évforduló elé, megjelent a Nemzeti Ujság 1939 április 23. (XXI. évf. 92.) szám vezércikként. Ez volt P. Banghának legutolsó cikke az Eucharisztikus Világkongresszusról, amelynek megjelenése után egy év múlva már haldoklott. E tanulmány figyelmeztető minden eljövendő eucharisztikus mozgalom felé.

A szöges probléma, megjelent a Nemzeti Ujság 1937 július 25-iki számában.

Láthatatlan szikrák, megjelent a Nemzeti Ujság 1937 augusztus 8-iki számában.

Oltárfényben.

Szent Ágoston, megjelent a „Jellemrajzok a katolikus Egyház életéből” című kötet (3. kiadás, Budapest, 1923), 354—380. lapjain.

Árpádházi Szent Erzsébet, megjelent a „Jellemrajzok a katolikus Egyház életéből” c. kötetnek 396—410. lapjain.

Az oltár előtt.

Az „Ész” istennője, megjelent „Hit és ész” címmel a Jézus szent Szívének Hírnöke 1901. (XXXV.) évf. 16. lapján, B. B. jelzéssel. Naplója szerint eredetileg a most közölt címet adta a Páter ennek az életképnek, aki akkor csak 20 éves volt.

Valami az emberi félelemről, megjelent a Jézus szentséges Szívének Hírnöke 1901. évf. 87—89. lapjain B. B. jelzéssel.

Szentség és kegyelem, kéziratból először közölve.

Mi a szentmise?, kéziratból először közölve.

Az Oltáriszentség előtt, Naplójából először közölve.

Az Oltár előtt, kéziratból először közölve. Bizonyos változtatással közölte a Páter az „Imakönyv a művelt katolikus közönség számára” (Budapest, 1920. Athenaeum) című művében is ezeket az imákat.

Szentségi Színjáték.

Az Oltáriszentség diadala, élőképsorozat, megjelent az Actio Catholica Kongresszusi Főbizottságának kiadásában (Budapest, 1937) mint Anyag-gyűjtemény az 1937—38. munkaévben rendezendő kultúrelőadásokhoz”, II. rész 3—7. lapján.

Dr. Biró Bertalan.

TARTALOMJEGYZÉK.

Előszó	Oldal 1
Az Oltár titka	3—67
Oltár és Áldozat.	
Igazán jelen van-e Jézus az Oltáriszentségben? — „Hihetetlen-e” az Eucharisztia tana? — Miért járunk szentségi körmenetet? — Mi nekünk az Oltáriszentség? — Mi alapon hisszük, hogy Jézus az Oltáriszentségben valóban jelen van? — Az Eucharisztia kincsei. — Feladataink az Oltáriszentség körül. — Az Oltáriszentségről. — Krisztus halálának áldozati jellege. — „Vérontás nélküli” vagy „vértelen” áldozat? — Vérontás nélküli áldozat. — Néhány szó az Úr házának ékességéről. — Stílus a templomban. — Eucharisztikus feladataink. — Férfiak az Úr asztalánál	68—177
Életünk élete	178—206
Az Eucharisztikus Világkongresszus.	

Eucharisztikus világkongresszus Budapesten. — Nemzeti Eucharisztikus kongresszus. — A magyar katolikuság nemzetközi erőpróbája. — Mit várunk a kettős magyar Szentévtől? — A hármias magyar Szentév. — Mit várhatunk az Eucharisztikus Világkongresszustól? — Az Eucharisztikus Világkongresszus várható eredményei. — Hogyan mozdíthatjuk elő az Eucharisztikus Kongresszus sikerét? — Az Eucharisztikus Világkongresszus és a katolikus sajtó. — Sajtónk az Eucharisztikus Világ-

kongresszus szolgálatában. — Kongresszusunk esz- mei erői. — A Világkongresszus arányai. — A nagy napok előtt. — Miért a Hősök-tere? — A Kehely és a Híd. — A kongresszusi jelvény — program! A távolodó kongresszus. — A nagy évforduló elél — A szöges probléma. — Láthatatlan szikrák....	207—305
---	---------

Oltárfényben.

Szent Ágoston. — Árpádházi Szent Erzsébet. ...	306—361
--	---------

Az Oltár előtt.

Az „Ész” istennője. — Valami az emberi féle- lemről. — Szentség és kegyelem. — Mi a szent- mise. — Az Oltáriszentség előtt. — Az Oltár előtt	362—387
--	---------

Szentségi Színjáték.

Az Oltáriszentség diadala	388—393
---------------------------------	---------

Megjegyzés	394—398
-------------------------	---------

Tartalomjegyzék	399—400
------------------------------	---------

*Az összes köteteket összefoglaló tárgymutató a legutolsó kötet
végén található.*

